

מאמרים לתלמידי קבלה

מאת המקובל האלוקי

רבי ברוך שלום הלוי אשל"ג זצוק"ל

המקובל במאמריו מגלה לאדם שרוצה להתחיל לעלות בסולם העולמות את הפעולות הדרושות לו להגיע להכרת הבורא. מאמרים אלו הם המדריך הגלוי והמעשי ביותר הקיים היום, המלווה התלמיד לאורך כל פרטי הדרך מהעולם הגשמי ועד הכי עליון. מאמרים אלו הם " השולחן ערוך" למי שרוצה בהשגה רוחנית

מאמרי תש"ן

מהו ענין כשלון בעבודה

מאמר ב', תש"ן

מהו, שהעולם נברא בשביל תורה

מאמר ג', תש"ן

מהו, שתולדות הצדיקים הם מעשים טובים

מאמר ד', תש"ן

מהו, שהארץ לא הוציאה פירות

מאמר ה', תש"ן

מתי האדם צריך להשתמש עם גאווה, בעבודה

מאמר ו', תש"ן

מתי הם הזמנים של תפלה והודאה, בעבודה

מאמר ז', תש"ן

מהו, שעשו נקרא איש שדה, בעבודה

מאמר ח', תש"ן

מהו, סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה

מאמר ט', תש"ן

מהו, שאמרו חז"ל, שדוד המלך לא היו לו חיים, בעבודה

מאמר י', תש"ן

מהו, שנה חנוכה מניחה בשמאל, בעבודה

מאמר י"א, תש"ן

מהו שהתורה נקראת קו אמצעי, בעבודה

מאמר י"ב, תש"ן

מהו שעל ידי יחוד קוב"ה ושכינתה כל

העוונות מתכפרים

מאמר י"ג, תש"ן

מהו בעבודה "חסד של אמת"

מאמר י"ד, תש"ן

מהו, שמטרם שנפל השר המצרי,

לא נענו בצעקתם, בעבודה

מאמר ט"ו, תש"ן

מהו, מקוצר רוח ומעבודה קשה, בעבודה

מאמר ט"ז, תש"ן

מהו הסיוע, שהבא לטהר מקבל, בעבודה

מאמר י"ז, תש"ן

מהו, שדיבור של שבת לא יהיה כדיבור של חול, בעבודה

מאמר י"ח, תש"ן

מהו שתורה נקראת קו אמצעי, בעבודה

מאמר י"ט, תש"ן

מהו מחצית השקל בעבודה

מאמר כ', תש"ן

מהו, מה אני בחנם, אף אתם בחנם, בעבודה

מאמר כ"א, תש"ן

מהו הסדר במחית עמלק

מאמר כ"ב, תש"ן

מהו, שנתקשה משה על מולד הלבנה,

בעבודה

מאמר כ"ג, תש"ן

מהו, שכל הבא לקורבן עולה הוא זכר, בעבודה

מאמר כ"ד תש"ן

מהו "הללו את ה' כל גויים" בעבודה

מאמר כ"ה, תש"ן

מהו "אין קדוש כה', כי אין בלתך" בעבודה

מאמר כ"ו, תש"ן

מהו "אין לך עשב מלמטה, שאין ממונה עליו"

בעבודה

מאמר כ"ז, תש"ן

מהו "להזהיר גדולים על קטנים" בעבודה

מאמר כ"ח, תש"ן

מהו "התורה מתשת כוחו של אדם" בעבודה

מאמר כ"ט, תש"ן

מהו שחוק ומשפט הוא השם של הקב"ה, בעבודה

מאמר ל' תש"ן

מהו שאין הברכה מצויה בדבר שבמנין, בעבודה

מאמר ל"א, תש"ן

מהו, ישראל עושין רצון המקום, בעבודה

מאמר ל"ב, תש"ן

מהי "ארץ יראה ושקטה" בעבודה

מאמר ל"ג, תש"ן

מהו כלים הדיוטות, בעבודה

מאמר ל"ד, תש"ן

מהו "הנהנה מסעודת חתן" בעבודה

מאמר ל"ה, תש"ן

מהו "השכינה היא עדות על ישראל" בעבודה

מאמר ל"ז, תש"ן

מהו, כוס של ברכה צריך להיות מלא, בעבודה

מאמר ל"ח, תש"ן

מהו "כל המתאבל על ירושלים, זוכה ורואה

בשמחתה" בעבודה

מאמר ל"ט, תש"ן

מהו ברכה וקללה, בעבודה

מאמר מ"ב, תש"ן

מהו, לא תיטע לך אשרה אצל מזבח, בעבודה

מאמר מ"ג, תש"ן

מהי מלחמת הרשות, בעבודה

מאמר מ"ד, תש"ן

מהו "הנסתרות לה' אלקינו" בעבודה

מאמר מ"ה, תש"ן

מהו "הנסתרות לה' אלקינו" בעבודה

מאמר מ"ה, תש"ן

סדר עבודה מבעל הסולם זצ"ל

מאמר מ"ו, תש"ן

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו ענין כשלון בעבודה

מאמר ב', תש"ן

הנה כתוב (הושע, י"ד) "שובה ישראל עד ה' אלקיך, כי כשלת בעוונך". ומפרש הרד"ק "כי כשלת בעוונך", כי אתה רואה, שנכשלת בעוונך, כי אין מקימך ממכשולך, אלא תשובתך אליו. ובאומרו "עד", כמו "אל". ואמרו חז"ל "גדולה תשובה, שמגעת עד כסא הכבוד, שנאמר עד ה' אלקיך". ויש להבין מהו "כי כשלת בעוונך", שמשמע, שהוא עשה איזה דבר, והיה כשלון. היינו, שהיה כאן מחדל, על מה שהוא לא ראה את זה מראש. ואם האדם עושה עוונות, איזה כשלון היה כאן. הלא מלכתחילה הולך לעשות דבר שלא כהוגן, כי עבר על מה שאסור לעשות.

כי כשלון משמע, שהאדם לא כל כך אשם בדבר זה, אלא שנכשל בדבר. וכמו כן יש להבין, מהו הלשון "עד ה' אלקיך", לשון יחיד, "אלקיך". וכך יש להבין את ענין "עד כסא הכבוד".

ויש לפרש את ענין "כי כשלת בעוונך". הכונה על עוון ראשון שחטא אדם הראשון בעץ הדעת. ששם היה מחדל, בזה ששמע לעצת הנחש. שה' אמר לו, שלא לאכול מעץ הדעת, והוא שמע מה שהנחש יעץ לו, שאם הוא יעבוד בע"מ להשפיע, כן מותר לו לאכול.

כי הנחש אמר, שה' ציווה, שלא לאכול מעץ הדעת, הוא מטעם, שהיות שבמצב שבו הוא נמצא, אין הוא מוכשר לאכול אותו. מה שאם כן אם הוא יסתגל מעשיו, בטח על אופן כזה ה' לא אסר לו לאכול מעץ הדעת. נמצא לפי זה, שהיה כאן אצל אדם הראשון ענין של מחדל וכשלון. כלומר, שהוא לא הלך לעשות מעשה משהו נגד רצונו יתברך. אלא אדרבה, לפי עצת הנחש, הוא הולך לעשות עכשיו תיקון גדול, כפי עצת הנחש, שאמר לו, אדרבה, שה' יהנה מעשיה זו (עיין בהקדמה של "פנים מסבירות", ששם מפרש את ענין חטא של עץ הדעת). וזהו הכשלון שהיה לו לאדם הראשון, בזה ששמע לעצת הנחש, שאמר לו, שהעבודה הזו של אכילת עץ הדעת, למצוה יחשב, ולא לעבירה חס ושלום. אולם לבסוף הוא ראה שחטא, כמו שכתוב "ותפקחנה עיני שניהם, וידעו כי עירומים הם". פירש רש"י וזה לשונו "וידעו כי עירומים הם. אף סימא יודע כשהוא ערום. אלא מהי, וידעו כי עירומים הם. מצוה א' היה בידם, ונתערטלו הימנה" (ערטלאי פירושו, ערום, חשוף, שאינו לבוש).

היינו, שראה שלא היה צריך לשמוע לטענת הנחש, הגם שהנחש נותן לו להבין, שכל מה שהוא מדבר אליו, הכל הוא לטובת ה' ולא לתועלת עצמו, כמו שאמר לו, שאם הוא יעשה הכנה לטהר עצמו ויכוון לשם שמים, על זה לא היה ציווה ה', כנ"ל, (בהקדמה ל"פנים מסבירות", אות י"ז).

ובזה יש לפרש מה שאמרו חז"ל (סנהדרין, ל"ח) "אדם הראשון מין היה". ופירוש רש"י "היה נוטה לעכו"ם". ויש להבין, איך אפשר לומר דבר כזה על אדם הראשון, שהיה מדבר עם הבורא, שנוכל לומר עליו שהיה מין.

אלא לפי שאנו לומדים, שענין אמונה נקרא, שהוא מאמין למעלה מהדעת. לכן, הגם שהוא בעצמו שמע מהבורא, שלא לאכול מעץ הדעת, ולא שייך כאן לומר, שזהו ענין שצריך להאמין על הציווי של הבורא.

אלא הפירוש יהיה, שלאחר שבא אליו הנחש, ונתן לו להבין בתוך הדעת, מה שהבורא אמר לו, שלא לאכול, אז אדם הראשון היה צריך לומר להנחש "הגם מצד הדעת אתה צודק, היינו, שאם אני כן יאכל מעץ הדעת על הכוונה בע"מ להשפיע כנ"ל, אז יהיה להבורא נחת רוח מהאכילה זו. ואני רואה, שאתה צודק מאה אחוז. מכל מקום אני הולך למעלה מהדעת. אלא אני רוצה לקיים את ציווי ה' בלי שום שכל ודעת, כי מה שמוסיפים על האמונה, כבר נקרא "נוטה לעכו"ם".

ואדם הראשון הלך והוסיף על מה שציווה לו הבורא. על זה אמרו, שאדם הראשון מין היה. ועל ידי החטא הזה נמשך לנו הסתרה בעבודה, שקשה לנו להתרחק מאהבה עצמית. וממילא קשה לנו להאמין בהשגחתו יתברך בבחינת טוב ומטיב, שיהיה לנו כח לתת לו שבח והודאה על כל הדברים שהאדם מרגיש, שזהו רק טוב.

וחסרון זה של אמונה בהשגחתו יתברך, שהוא מנהיג את עולמו בבחינת טוב ומטיב, זה גורם לנו, שאנו כל כך מרוחקים מהבורא. כי האדם יכול לשמש ולעשות מעשים, אפילו שהם למעלה מכוחו, אם מרגיש למי הוא עובד. והיות שכל זמן שעדיין האדם נמצא באהבה עצמית, אין האדם מסוגל להרגיש את מציאותו יתברך כפי שדרוש, שיהיה להאדם אמונה בקביעות.

וזה כמו שכתוב (בהקדמת ספר, הזהר דף קל"ח, ד"ה "כ"י) וזה לשונו "בעת שהאדם מרגיש רע, הנה באותו שיעור שורה בו כפירה. היינו, שלא יכול להיות לו אמונה מטרם שיש לו השתוות הצורה. כי חוק הוא זה, שלא יוכל הנברא לקבל רע מאתו יתברך בגלוי. כי הוא פגם חס ושלוש בכבודו יתברך, שהנברא ישיגו כפועל רעות, כי אין זה מתאים לפועל השלם".

ובזה יש לפרש את ענין, שגירשו אותו מגן עדן לתוך העלם והסתר. ומשום זה, כל הדורות שבאו אחריו, שיש עבודה גדולה, בזה שצריכים להאמין, שיש מנהיג בעולם, וגם הוא משגיח בהשגחה של טוב ומטיב. ובזמן שאין להאדם אמונה כזאת, זה גורם לו כל החטאים שאדם עושה. כי מכח העוון הראשון של אדם הראשון, נמשך, שהאדם הוא בבחינת אהבה עצמית. וממילא אין הוא מסוגל לקבל על עצמו את עול האמונה כנ"ל.

נמצא, שהכל נמשך מהכשלון הראשון, שאדם הראשון נפל לבחינת אהבה עצמית. וזה גרם להדורות הבאים אחריו, שיש להם כבר עבודה של ענין אמונה בפשטות. היות שבזמן שהאדם נמצא באהבה עצמית, חל עליו הצמצום וההסתר, שאין אור

עליון יכול להאיר לו. ומשום זה אין האדם יכול להאמין בה', אלא למעלה מהדעת, כנ"ל, שהרצון לקבל גורם לו בחינת כפירה.

נמצא, שהכשלוך שהיה לאדם הראשון בחטא של עץ הדעת, גרם לנו, שאין לנו אמונה. וממילא מזה באים לכל החטאים. לכן אין עצה אחרת, אלא לזכות לבחינת אמונה, שיהיה להאדם הרגשת אלקות באופן פרטי. שלא יהיה נצרך להכלל, שתהיה לו אמונה מבחינת הכלל ישראל. אלא האדם צריך לעשות תשובה בשיעור שיהיה "עד ה' אלקיך", שפירוש, שהוא ירגיש, שה' הוא אלקיך באופן פרטי. ואז יתוקן הפגם של חטא של עץ הדעת.

ובזה יש לפרש מהו "עד ה' אלקיך". היות שהכשלוך היה בזה ששמע בעצת הנחש, שאמר לו על פי שכל, מהי כוונתו יתברך, לכן האדם מוכרח לעשות תשובה, עד שיזכה לבחינת "ה' אלקיך" באופן פרטי, ולא להיות נמשך לאף אחד.

כלומר, שלא יהא נמשך אחרי הכלל, בזה שהוא רואה על איזה אופנים, היינו על איזה כוונות, צריך להיות סדר העבודה, וכמו כן צורת עבודה. זאת אומרת, שלא יסתכל על מה שהאדם מבחינת הכלל שואף להגיע לאיזו מטרה. אלא הוא צריך לעשות תשובה, עד שיזכה באופן פרטי שה' יהיה אלקיך.

וזהו כמו שכתוב (הקדמה לתע"ס, אות נ"ד) וזה לשונו "אמנם אחר שרואה ה' יתברך, שהאדם השלים את מידת יגיעתו והתחזקותו באמונת ה' יתברך, אז עוזר לו ה' יתברך, וזוכה להשגת השגחה הגלויה. דהיינו, לגילוי פנים. ואז זוכה לתשובה שלימה. שפירושה, ששב ומתדבק בה' יתברך בכל לב נפש מאוד, כמו שנמשך אליו מצד ההשגחה של ההשגחה הגלויה. וזהו כמו שכתוב "היכי דמי תשובה. עד שיעיד עליו יודע תעלומות, שלא ישוב לכסלו עוד". כלומר, מתי יהיה אדם בטוח שזכה לתשובה שלימה. עד שיעיד עליו יודע תעלומות. כלומר, שיזכה לגילוי פנים. שאז ישועתו יתברך מעידה עליו, שלא ישוב לכסלו עוד".

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מהו "עד ה' אלקיך". היינו, שהאדם צריך לעשות תשובה, היינו לעשות כל מה שבידו לעשות, עד שה' יתברך עוזר לו, וזוכה להשגחה הגלויה, דהיינו לגילוי פנים. שאז נקרא "ה' אלקיך". היינו שהוא השיג באופן פרטי את גילוי פנים של ה'. זה נקרא "ה' אלקיך". היינו, שזכה באופן פרטי. וזה נקרא "ה' אלקיך".

ועתה נבאר מה ששאלנו, מהו הפירוש, מה שאמרו חז"ל "גדולה תשובה, שמגעת עד כסא הכבוד" (יומא פ"ו). ידוע, שאי אפשר לתקן שום דבר, אם אין רואים את הקלקול. לכן אי אפשר לעשות תשובה, אם אין הוא רואה את החטא. כלומר, שלא יכולים לתקן את הרע, אם לא רואים את הרע בצורה האמיתית.

כמו בגשמיות, אם לא רואים את כובד המשקל של איזה דבר, לא יכולים להרים אותו. לכן כשאין האדם רואה את צורה האמיתית של הרע שיש בקרבנו, אין הוא יכול לבקש עזרה שלימה, שיהיה בידו להתגבר על הרע. כי ידוע "יצרו של אדם מתגבר עליו כל יום, ואלמלא אין הקב"ה עוזרו אינו יכול לו". לכן, אם אין האדם

רואה את שיעורו של הרע, אין תפלתו של האדם שלמה.
כי האדם מבקש, למשל, מהקב"ה, שיעזור לו על קצת רע, שע"י זה יזכה לתשובה. אם כן, העזרה הבאה מלמעלה, היא רק לבטל קצת רע, ולא כל הרע שבו. שזה דומה, שאדם בא להרופא, ואומר לו, שיש לו חום, שהרופא יתן לו כדור להוריד את החום. והרופא שואל, כמה חום יש לך, והוא אומר, שיש לו 38 חום. והרופא נתן לו כדור, והכדור לא עזר. לכן הרופא אומר לו, בטח יש לך יותר חום. ומה עשה הרופא, בעצמו מדד לו החום, וראה, שיש לו חום למעלה מ-40. אז הרופא נותן לו תרופה, שמתאימה למי שיש לו 40 מעלות חום.

הנמשל הוא, היות שהאדם צריך לתת תפלה, שהיא הכלי לקבל הישועה, ואם אין האדם מתפלל על הרע ממש שיש בו, אלא שהוא חושב, שיש לו קצת רע, ממילא אין התפלה שלו ממשיכה עזרה מלמעלה, אלא עבור מי שיש לו קצת רע.

אי לזאת, כשהאדם מתחיל ללכת בדרך האמת, והוא מבקש עזרה מה', אז ה' מראה לו כל פעם קצת רע שיש בו. והאדם מתחיל לחשוב, שכל פעם שהוא מתגבר בתו"מ, הוא נעשה יותר גרוע, מכפי שטרם התחיל להכנס בעבודה של אמת. ואז הוא בא לידי "תוהה על הראשונות". כלומר, שמתחרט על מה שנכנס בעבודה זו. שכל ענין, שנכנס לעבודה זו, היתה כוונתו, שע"י זה הוא יתקרב יותר לה'. ועתה הוא רואה להיפך, שהוא הולך אחורה ולא קדימה.

אולם האדם צריך להאמין, שהוא כן מתקדם בעבודה. אלא זה שהוא רואה כל פעם איך שהוא יותר גרוע, זהו מהמשל הנ"ל, שהרופא מודד לו את החום ולא החולה. אז ה' מודד לו החום. היינו, שה' מראה לו כל פעם, איך שהוא שקוע בהרע. עד כדי כך, שלא מאמין שיש מציאות כזו.

כלומר, שהאדם אינו מבין, איך יכולה להיות מציאות כזאת, שאדם מתחיל לתת יותר יגיעה בתו"מ, והיה צריך לראות, שכל יום הוא נעשה יותר טוב. ובמציאות הוא במצב יותר גרוע.

והתשובה היא, כי בזמן שהאדם מתחיל ללכת בדרך האמת, כפי שיעור התגברותו בעבודה, בשיעור זה מגלים לו את הרע, בכדי שיהיה לו מקום, לבקש מה' עזרה על רע ממש. היינו כלומר, שהאדם רואה אז, שאם אין הקב"ה עוזרו, אינו לו שום מציאות, שתהיה לו יכולת לצאת משליטת הרע, כי אצלו הרע מתגבר בכל יום ביותר כח השליטה. וכל זה הוא בכדי שיהיה לו מקום וצורך לישועת ה', שדוקא אז הוא מקבל רצון וצורך לעזרת ה'.

וזה כמו שכתוב בהקדמה לתע"ס (אות קל"ח) וזה לשונו "ההסתר הוא סיבת הגילוי. שההסתר, אחר תיקונו, בעת הגילוי, נעשה לגילוי, כמו פתילה לאור הנאחז בה. וכל שההסתר הוא גדול ביותר, דרכו בעת תיקונו, שיתגלה ויאחז בו האור הגדול ביותר".

ובהאמור יש לפרש את ענין "גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד" שענין "כסא", אמר אמו"ר זצ"ל, יש לפרש ב' פירושים:

(א) מלשון "כיסוי", שמכסה,

ב) מלשון "כסא", שראוי לשבת עליו המלך.

נמצא, שבזה שהאדם מגיע לידי הכרת הרע, שהוא רואה, איך שהוא מרוחק, הן מבחינת מוחא והן מבחינת ליבא, שהכל סתום ומכוסה, שאין הוא רואה שום מבוא, שיהיה מציאות לזכות לדביקות ה', זה נקרא "כסא המכסה".

והנה זו נקראת בחינת "כלי וצורך אמיתי לישועת ה'". ועל הכסא הזו מתגלה אח"כ עזרת ה', בסוד "הבא לטהר מסייעין אותו". נמצא, שהכסא הזה, שהיה כל כך בשפלות, היינו שהיה מרגיש מצב של שפלות ובזיון, זכה שישרה על כסא זה כבוד המלך. נמצא, שאותו השפלות נעשה "כסא הכבוד".

ובזה יש לפרש "גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד". כלומר, מתי האדם יודע שכבר עשה תשובה. הסימן הוא, אם הגיע, שהכסא הקודם זכה לגילוי אור. וזה עד שיהיה מגולה המלך הכבוד, היושב על הכסא.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל מהו, שהעולם נברא בשביל תורה

מאמר ג', תש"ן

הנה רש"י מביא דרשות חז"ל על "בראשית ברא", "בשביל התורה, שנקראת "ראשית דרכו".
ובשביל ישראל, שנקראו "קדש ישראל ראשית תבואתה".

ויש להבין, מהו "בשביל התורה נברא העולם". כי תורה בפשטות הוא מצות המלך, שנתן
פקודות לשמור אותם. וכי הפקודות של המלך הן בעלי חסרון, שהם רוצים, שיהיה מי שימלא אותם,
וכי הם בעלי הרגשה.

אלא יכולים לומר, שהמלך רוצה שישמרו את פקודותיו. וזה שייך לומר במלך בשר ודם, שהוא
רוצה לתת להם פקודות, ומזה הוא נהנה. אבל אין לומר דבר כזה על הבורא, שהוא רוצה שיתנו לו
כבוד, ושישמרו מה שהוא מצוה עליהם.

וכמו כן יש להבין מה שאמרו חז"ל, שבשביל ישראל נברא העולם. היינו, משמע, לא בשביל
תורה. אם כן יש להבין, האם יש לבריאת העולם ב' סיבות או שזוהי סיבה אחת, היינו ששניהם
מראים על דבר אחד.

ידוע, שסיבת בריאת העולם היא מטעם רצונו להטיב לנבראיו. ובכדי להוציא לאור שלימות
פעולותיו, היינו שלא יהיה ענין של בושה, נתקן צמצום והסתר, שלא יאיר הטוב והעונג, אלא בתנאי
שתהיה להמקבל כוונה בעמ"נ להשפיע, אחרת יש הסתרת פנים של הקב"ה. ומסיבה זו ניתן לנו
מצות אמונה, שהוא מנהיג את עולמו בבחינת טוב ומטיב, שעל ידי מצות האמונה בה', ושיקיימו את
התנ"מ על בסיס האמונה, אז יתוקן את ענין של בושה.

אולם מסיבת בריאת הנבראים, שנבראו ברצון לקבל לצורך עצמם, אין הנבראים יכולים לבוא לידי
מדרגה, שיהיו כל מעשיהם לשם שמים ולא לתועלת עצמם. לכן זה גרם, שהרצון לקבל נקרא "רע".
וההולך בדרך הרע הזה, נקרא "רשע". והרצון לקבל לתועלת עצמו נקרא "יצר הרע", משום שכל
מה שהוא מצייר להאדם לעשות, הוא שיעשה הכל רק בבחינת קבלה עצמית, זה גורם רע לאדם.

זאת אומרת, שזוהי כל הסיבה, שהאדם לא יכול להשיג את הטוב והעונג, מה שיש ברצון ה' לתת
להנבראים. כי על בחינה זו, המכונה "רצון לקבל לעצמו", היה תיקון, מסיבת שהרצון לקבל הוא
בחינת הפכי מהקב"ה, שרצונו הוא רק להשפיע, והרצון לקבל אינו מסוגל להיות משפיע.

ובכדי שתהיה השתוות הצורה, היינו שהאדם, בזמן שהוא מקבל, שתהיה לו יכולת לכוון,
שהקבלה תהיה בע"מ להשפיע, וזה כבר נקרא, שהוא משפיע. וזה נקרא "השתוות הצורה" או
"דביקות". כי ברוחניות, השתוות נקרא "דביקות", הגם במעשה הוא מקבל. וזה נקרא "מקבל בע"מ
להשפיע".

אולם איך אפשר זה, שיהיה מציאות לבוא לידי השתוות הצורה. היות שהרצון לקבל הזה, הבורא
ברא אותו, ואיך אפשר לבטל הטבע מה שהבורא ברא. על זה ניתן תיקון, שבאמת הטבע של הרצון

לקבל אי אפשר לבטלו. אלא על זה מוסיפים עליו כוונה דלהשפיע. נמצא, שהרצון לקבל, היינו מה שהאדם רואה דבר, שיכול מזה להנות, נשאר. היינו, שגם אח"כ האדם נהנה, רק בכוונה אחרת. שזה נקרא "מקבל בע"מ להשפיע".

אבל איך האדם יכול לעשות כוונה אחרת, מלהיות לקבל לתועלת עצמו, אלא לתועלת ה'. על זה אמרו חז"ל "אמר הקב"ה, בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". היינו, שבסגולת התורה ומצות האדם יכול להגיע לידי השגת רצון להשפיע. ורק זאת העצה היחידה שהאדם יכול לזכות לכלים דהשפעה, שעל זה אמרו חז"ל "המאור שבה מחזירו למוטב".

נמצא, שעל ידי התורה האדם ישיג כלים דהשפעה. ואז יוכל לקבל את הטוב והעונג, מה שה' רוצה לתת להנבראים. ומבחינה זו התורה נקראת "תרי"ג עיטין", היינו תרי"ג עצות, שעל ידם האדם יזכה לכלים דהשפעה.

ואח"כ, היינו לאחר שיזכה על ידי התורה לכלים דהשפעה, אז הוא צריך לקבל את הטוב והעונג שיש במחשבת הבורא. והטוב והעונג הזה גם נקרא בחינת "תורה". כלומר, שאז התרי"ג עיטין נעשים לתרי"ג פקודין. שפירושו, שבכל מצוה יש אור מיוחד.

וזה כמו שכתוב (הקדמת ספר הזהר, דף רמ"ב, אות א') וזה לשונו "ועל דרך זה יש בתורה ומצות בחינת נעשה ובחינת נשמע. כמו שאמרו חז"ל, עושי דברו, לשמוע בקול דברו, ברישא עושי, והדר לשמוע. וכשמקיימין תורה ומצות בבחינת עושי דברו, מטרם שזוכים לשמוע, נקראים המצות בשם תרי"ג עיטין. והן בחינת אחר. וכשזוכים לבחינת לשמוע בקול דברו, נעשים תרי"ג מצות בבחינות פקודין. והוא מלשון פקדון. כי יש תרי"ג מצות, אשר בכל מצוה מופקד אורה של מדרגה מיוחדת".

ובהאמור נוכל לפרש מה ששאלנו, מהו הפירוש, שבשביל התורה נברא העולם.

וכי התורה היא בעלת הרגשה, שתרגיש, שחסר לה מי שיקיים אותה. וכמו כן שאלנו, הלא במקום אחר אמרו חז"ל, שבשביל ישראל נברא העולם.

והענין הוא, ששניהם מרמזים על דבר אחד, היינו שסיבת בריאת העולם היתה מטעם שרצונו להטיב לנבראיו. ומובא (מדרש רבה, בראשית), שבשעה שהקב"ה רצה לברוא את אדם הראשון, אז המלאכים התנגדו לזה, שאמרו "מה אנוש, כי תפקדנו, הצרה הזאת למה לך". וה' השיב להם, שזה דומה למלך שיש לו מגדול מלא כל טוב, ואין לו אורחים.

נמצא, שבריאת האדם היתה מטעם להטיב לנבראיו. וזהו שאמרו, שבריאת העולם היתה בשביל ישראל, הנקראים "ראשית". אבל מה הוא הטוב והעונג שרצה לתת להם.

אז באו חז"ל ואמרו לנו, שהטוב ועונג זהו הוא התורה. כלומר, שבריאת העולם היתה בכדי שישראל יקבלו ויהנו מהטוב והעונג שנמצא בתורה.

נמצא, מה שאמרו "בשביל ישראל נברא העולם", ומה שאמרו "בשביל תורה נברא העולם", הוא אותו דבר. אלא כאן מדברים מהמקבלים, שהם ישראל, וכאן, מה שישראל מקבלים. כלומר, אחד מדבר מן הכלי, ואחד מדבר מן האור. אבל שניהם הם דבר אחד, אור וכלי.

אולם מה שאמרו "בשביל התורה נברא העולם", יש לפרש על ב' אופנים:

א) כנ"ל, שהתורה היא בחינת תרי"ג עיטין, היינו תרי"ג עצות איך להכניע את הרע, כמו שכתוב "בראתי יצה"ר בראתי תורה תבלין". היינו שע"י התורה יתקנו את הרע, "כי המאור שבה יחזירו למוטב".

ועל דרך זה יש לפרש מה שאמרו חז"ל (שבת, ל"ג) "אם לא בריתי יומם ולילה, חוקות שמים וארץ לא שמת", שפירשו "יומם ולילה" היינו התורה, כמו שכתוב "והגית בו יומם ולילה". היינו אם לא התורה, לא היה קיום העולם.

ויש לפרש, שעל ידי התורה, שהמאור שבה מחזירו למוטב, העולם יכול להתקיים. כלומר, יהיה אפשרות לקבל את הטוב ועונג, מסיבת שהתורה יתקן את הרע שבהנבראים, ויהיה להם בחינת השתוות הצורה כנ"ל, שעל ידי זה יתוקן הפגם של הבושה.

ומובן מאליו, שאם לא היתה התורה מחזירה למוטב, אז לא היה שום מציאות, שיקבלו את הטוב ועונג. נמצא, "חוקת שמים וארץ לא שמת", אז היה הכל ללא תועלת.

נמצא, ש"התורה" נקראת כאן רק בחינת עיטין כנ"ל, היינו, עצות איך לקבל את הטוב.

ב) כנ"ל, שהתורה היא בחינת תרי"ג פקודין, שהם בחינת שמות הקדושים. היינו כנ"ל בהקדמת הזהר (דף רמ"ב), "שבכל מצוה מופקד אורה של מדרגה מיוחדת, שהיא כנגד אבר מיוחד בתרי"ג אברים וגידים של הנשמה ושל הגוף. ונמצא, בעשית המצוה, הוא ממשיך לאבר שכנגדה בנשמתו וגופו, את מדרגת האור, השייך לאותו אבר וגיד. והוא בחינת הפנים של המצות, שנקרא אז גם פקודין".

ובהאמור יש לפרש, זה שאמרו חז"ל "העולם נברא בשביל התורה", היינו זה שאומרים, שסיבת בריאת העולמות היתה מטעם להטיב לנבראיו. הטוב והעונג הזה הוא נמצא בהתורה, הנקראת "שמותיו של הקב"ה". שהשם הכללי של הבורא הוא "טוב ומטיב".

כי השמות שנותנים להבורא, הם רק מבחינת "ממעשיך הכרנוך". לכן, היות שהשיגו מהבורא טוב ועונג לעצמם ולכל העולם, לכן נתנו לו את השם "טוב ומטיב". כמו שאמרו חז"ל "טוב לדידה ומטיב לאחרנא", שפירושו, שהשיגו, שהם קבלו טוב מהבורא. וגם השיגו, שהבורא מטיב לאחרים גם כן.

אבל מהבורא עצמו אי אפשר לדבר ממנו, כמו שכתוב בזה"ק "לית מחשבה תפיסה ביה כלל". ופירושו "מהבורא בעצמו אי אפשר לדבר", כי אין לנו בהבורא שום השגה. נמצא לפי זה, שמה שאמרו חז"ל, שהעולם נברא בשביל התורה, ומה שאמרו חז"ל, שהעולם נברא בשביל ישראל, הוא דבר אחד. אלא הבדל הוא בין האור ובין הכלי. האור נקרא "תורה". והכלי לקבלת האור נקרא "ישראל".

וענין זה מבואר בספר "פרי חכם" (חלק ב', דף ס"ד), שמפרש שם ענין "אורייתא, וישראל, וקוב"ה חד הוא". וזה לשונו "והנך רואה, שסוד תר"ך שמות הנ"ל של תרי"ג מצות דאורייתא וז' מצות דרבנן, הם בעצם ה' בחינות של הנשמה, דהיינו נרנח"י. כי הכלים של הנרנח"י הם מתר"ך מצות הנ"ל. והאורות דנרנח"י הם עצם אור תורה, שבכל מצוה ומצוה. נמצא, שהתורה והנשמה הם אחד. אבל קוב"ה הוא סוד אור אין סוף, המלוּבש באור תורה, בתר"ך מצות הנ"ל".

נמצא, שבחינת "ישראל" ו"תורה" הם דבר אחד. אלא שהבחן הוא במה שמדברים, או מהאור או מהכלי.

אולם סדר העבודה הוא, היות שאנו נולדנו כבר לאחר חטא דעץ הדעת, לכן אנחנו כבר משוקעים בהרצון לקבל לתועלת עצמו, שעל זה היה צמצום והסתר. לכן סדר עבודה שלנו מתחיל בבחינת "עבודה של שלא לשמה". היינו, כשאנו מתחילים לקיים תו"מ, אנו צריכים להאמין אפילו על שלא לשמה. כי בלי אמונה, אפילו שלא לשמה, לא יכולים לעשות.

ובכל מקום, שהעבודה היא על בסיס אמונה, כבר עבודה זו קשה. כלומר, שרק במקום שהשכר והעונש מגולים, אז העבודה נקראת "בתוך הדעת", היות שרואים תיכף את התוצאות.

מה שאם כן בזמן שהשכר ועונש מכוסים, ורק צריכים להאמין בשכר ועונש, אז אפילו שלא לשמה הוא יגיעה גדולה. אולם זה עוד לא נורא, מטעם שהוא לא נגד הטבע של הרצון לקבל לעצמו. מה שאם כן אם רוצים להגיע לדביקות, הנקרא "בעמ"נ להשפיע", אז מתחיל הגוף להתנגד בכל כוחו, ובלי עזרה מלמעלה אי אפשר לצאת משליטת הרצון לקבל.

ועל זה אמרו "אלמלא ה' עוזרו, אינו יכול לו". והעצה לזה היא תורה, כי "המאור שבה מחזירו למוטב". ואח"כ, שכבר זכה האדם לכלים דהשפעה, הוא זוכה לבחינה הנקראת "שמותיו של הקב"ה". שהוא הטוב והעונג שהיה במחשבתו יתברך לתת להנבראים. שזה שאמרו, שסיבת בריאת העולמות היא להטיב לנבראיו.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו, שתולדות הצדיקים הם מעשים טובים

מאמר ד', תש"ן
ספר בראשית

הנה על פסוק "אלה תולדות נח, נח איש צדיק", אמרו חז"ל, "ללמדך, שעיקר תולדותיהם של צדיקים, מעשים טובים". ויש להבין זה, הלא חז"ל אמרו (נדריים ס"ד) "מי שאין לו בנים חשוב כמת", דכתיב "הבה לי בנים, ואם אין מתה אנכי". אם כן יוצא, שצדיקים, שיש להם מעשים טובים, מכל מקום הם נחשבים כמתים. היתכן לומר כך על צדיקים.

הנה אב ובן בבחינת עבודה, נקראים סיבה ומסובב. היינו, מה שהוא בכח נקרא אב, ומה שמתגלה אח"כ בפועל נקרא בן. ומה שהוא בכח, הוא כמו טיפה במוח האב. ומה שיוצא אח"כ בפועל, נקרא לידה, ובן היוצא מהכח אל הפועל.

לכן, כשיש לאדם איזו מחשבה, שהוא רוצה לעשות איזה מעשה, הוא מוכרח מקודם לחשוב, מה שהוא רוצה לעשות, שיהיה לו הנאה מהמעשה, כי מדרך העולם הוא, שהאדם אוהב את המנוחה, כידוע. שהטעם הוא, מטעם שהשורש שלנו הוא במצב המנוחה המוחלטת, לכן גם הנבראים רוצים במנוחה, ולא עושים שום תנועה, רק בתנאי שיביאו להם יותר הנאה, מכפי שיש להם מהמצב של המנוחה.

לכן, צדיקים, היינו אנשים שרוצים להיות במדרגת צדיק, הגם שעדיין לא הגיעו לדרגת צדיקים, כבר מכונים בשם צדיקים, על דרך שפירש אמו"ר זצ"ל, על מה שכתוב "יהיב חכמתא לחכימין, הקושיא הוא, יהיב חכמתא לטיפשין היה צריך לומר. ולמה כתוב, לחכמין. אלא מי שמבקש חכמה, כבר נקרא חכם. מה שאם כן טיפש לא רוצה חכמה, כמו שכתוב "לא יחפץ הכסיל בתבונה".

נמצא, מי שרוצה להיות צדיק, הוא מסדר לעצמו במחשבתו, מה עליו לעשות, היינו למה הוא צריך להשתוקק. אמרו חז"ל, "למעשים טובים". כלומר, שהוא חושב במחשבתו, איך הוא יכול להגיע למצב, שיהיה בידו לעשות מעשים טובים. כלומר, כשיהיו בידו מעשים טובים, אז הוא ידע בעצמו, שהוא צדיק. וזהו כמו שאמרו חז"ל (ברכות ס"א) "ואמר רבא, ידע איניש בנפשיה, אי צדיק הוא או רשע הוא. לכן האדם מסדר לעצמו במחשבתו, הנקראת רק בכח, מה עליו לעשות, בכדי שיגיע למצב, שכל מעשה שהוא עושה, שיהיה מעשה טוב".

אולם צריכים לדעת, מהו מעשה טוב, שע"י זה הוא ידע, שהוא צדיק. יש לפרש, שענין

מעשים טובים, מתפרש הן בתורה, והן בתפלה, והן בעשיית מעשה המצות. שענין מעשה טוב, יש לפרש, שהאדם ירגיש עצמו בטוב, בעת עשיית המעשים. לדוגמא, בעת שהאדם רוצה לעמוד ולהתפלל לפני ה', אז האדם רוצה להרגיש כמו שהוא עומד בפני המלך, שאז האדם, כל לבו ומחשבתו נתונים במלך, כלומר, מחמת גדלות וחשיבות המלך, אין אז שום אפשרות, שיסיח דעתו מהמלך.

ונמצא כאן ב' דברים :

(א) שאין מקום שתכנס מחשבה אחרת, מה שאינו נוגע להמלך. ואז הזמן, כאילו אין בעולם אלא, הוא והמלך. וזהו מחמת אימת גדלות המלך,

(ב) הוא מרגיש אז, שהוא נמצא במצב של הרגשה טובה, היות שיש לו זכיה לדבר עם המלך.

וכמו כן, בשעה שהולך לקיים איזו מצוה, הוא חושב במחשבתו, שהמצוה שהוא יעשה, תהיה מצוה טובה. היינו כנ"ל, שירגיש בעת עשיית המצוה, שהוא הולך עכשיו לעשות נחת רוח להמלך. לכן האדם צריך להרגיש בעת עשיית המצוה, שיש לו הזכיה להנות להמלך, כלומר, שהמלך נהנה עכשיו ממנו, מזה שמקיים מצות המלך. וזה נקרא מעשה טוב.

וכשהוא מרגיש כך, ואין לו בעת עשיית המצות שום מחשבה אחרת, היות שהוא עוסק במצות המלך, לכן כל מחשבתו היא, שחושב אם באמת המלך יהנה מהמעשה שהוא עושה עכשיו. וזה נקרא אצלו "מעשים טובים". וכמו כן בעת שלומד תורה, הוא עושה הכנה ללימוד התורה, היינו שחושב מקודם, איזה תורה הוא הולך ללמוד. כלומר, האם דעתו הוא להנות מהחכמה שיש בהתורה, או שיהיה לו כח לעורר בעצמו, שזה הוא תורה של הקב"ה, שכל התורה הוא בבחינת שמותיו של הקב"ה, ועוד אין לו זכיה להבין ולראות את הקשר, שיש להתורה עם הקב"ה, אלא לכל הפחות הוא רוצה להאמין, כמו שאמרו חז"ל, "אורייתא וישראל וקוב"ה חד הוא". וזה נקרא אצלו "מעשים טובים".

נמצא, שמי שרוצה להיות צדיק, בעת שהוא עושה הכנה, ועושה במחשבתו חשבון נפש, שרוצה לעשות מעשים שיהיו טובים, הוא נקרא צדיק. היינו, שרוצה להוליד, היינו שע"י ההכנה שיש לו במחשבתו, זה נקרא, אב המוליד בנים, שהם מעשים טובים.

וזה שכתוב, "נח איש צדיק", שזה נקרא, "אלה תולדות נח", היינו המעשים טובים שהם התולדות של הצדיקים. וזה שכתוב, "נח איש צדיק היה". הפירוש, שהוא זכה למעשים טובים. היינו, שבזמן העשיה, היה מרגיש, שבאמת המעשים שלו הם טובים, שהיה מרגיש נייחא דרוחא בעת עשיית המעשים שלו, והרגיש את הטוב שיש בהם, מטעם, היות שהמעשים הם בסדר, לכן זכה להטוב ועונג המלוּבש במעשי המצות.

ובהאמור נבין מה שאמרו חז"ל, "מי שאין לו בנים חשוב כמת". ששאלנו, שמכאן, מנח משמע, שרק מי שיש לו מעשים טובים הוא חשוב צדיק. והלא כתוב, "מי שאין לו בנים חשוב כמת". משמע, שאפילו צדיקים, אם אין להם בנים, נחשבים כמתים. ובהנ"ל, שבנים נקראים מעשים טובים, יהיה הפירוש, "מי שאין לו בנים חשוב כמת", היינו, שאין לו מעשים טובים חשוב כמת, מטעם שרשעים בחייהם נקראים מתים, משום שנפרדים מחיי החיים.

אמנם מהו הצורך להאדם, שיעשה מעשים טובים. כלומר, מהו הגורם שיהיה לו הרצון, שירצה להיות צדיק. ומדוע מוטל על האדם לעזוב את כל הצרכים, מה שהוא מורגל לעבוד לטובת הגוף. היינו, הלא הוא רגיל להנות מאכילה, ושתייה, וממלבושי כבוד וכדומה. והגם שהוא שומע מפי ספרים וסופרים, שיש ענין של נשמה, שהאדם צריך לרכוש את עניני הנשמה, לאחר שכבר זכה לבחינת גוף, האדם מתחיל לשאול, מה זה נשמה, שהוא צריך לתת יגיעה, בכדי להשיג את הנשמה. אז הגוף שואל, מה אני ארויח מזה, שיהיה לי בחינת נשמה. ועוד יותר מזה, הוא שואל, היינו מהי נשמה, שאני צריך לזכות ולהשיג אותה.

ועל זה באה התשובה, שאומרים לאדם, "אין נשמה בלי גוף". לכן נתנו להאדם גוף, שהוא דוגמת מכונה, שעם המכונה הוא יכול לנסוע ולהגיע לכל המקומות, שהוא רוצה. ובגלל זה צריכים לשמור על המכונה, שיתנו לה כל הצטרקות, שהיא צריכה. לדוגמא, שמן, ומים, וחומרי דלק. שרק אחר שנותנים להמכונה כל הצטרקות, אז היא תעשה את המוטל עליה, להביא את האדם למקומות שהאדם צריך ללכת. ובודאי, שאין האדם לוקח מכונה ונותן לה כל מה שדרוש לה, ואח"כ יעזוב אותה ולא יסע עמה.

כמו כן האדם צריך לתת מחשבה על הגוף, שהגוף דומה למכונה, שמתפקידה להוליך את האדם לאן שהוא צריך. ובזמן שהאדם יבין, שהגוף הוא מכשיר, שעל ידו הוא יזכה להשיג בחינת נשמה, ובגלל זה האדם נברא עם גוף. וזהו כמו שמובא בספר "פרי חכם" (חלק ב' דף ס"ה) וזה לשונו, "ובזה תבין, הנשמה, טרם ביאתה בגוף, היתה בחינת נקודה קטנה, הגם שהיא דבוקה בשורש, כענף באילן. ונקודה זו נקראת שורש הנשמה ועולמה. ואם לא באה לעולם הזה בגוף, לא היה לה אלא עולם שלה, כלומר שיעור חלקה בשורש. אמנם מה שזוכה יותר ללכת בכל דרכי ה' יתברך, שהוא סוד תרי"ג אורחין דאורייתא, השבים להיות שמותיו של הקב"ה ממש, אז מתגדלת קומתה בשעור השמות האלו שהשיגה, אלא היא מחויבת להגדיל קומתה "תר"ך" פעמים, כמו שהיתה מלפנים בשורש.

ובהאמור יוצא, שאם נאמין באמונת חכמים, אז יש מקום לחשוב, בשביל מה נולדנו בעוה"ז עם גוף, הכולל בתוכו הרבה תאוות שפלות. ואיך יכולים לומר, שהגוף הזה עם כל שפלותו נולד לענין גבוה מאוד. היינו, מה שהנשמה לא היה ביכולתה להשיג, מטרם שירדה בגוף השפל, יהיה בידו להשיג פי "תר"ך" פעמים, ממה שהיה לו מטרם ביאת

לענין זה צריכים לעבוד בענין אמונה להאמין באמונת חכמים, שכך הוא. אולם לאו דוקא על זה צריכים אמונת חכמים, אלא על כל צעד ושעל מוכרחים להאמין, שכך הוא הדרך ללכת בעוה"ז עם הגוף שלנו, כפי שהם סדרו לנו. אחרת אנו נתקלים בדרך שאנו הולכים בדרך ה'.

אלא בענין אמונה, גם כן אנו צריכים למדריכים אמיתיים, היינו, שהם מסדרים לנו איך ובאיזה אופן ללכת בדרך ה'. כי יש הרבה פעמים, שהאדם נותן כל כוחו בדבר שאינו עיקר בעבודה. ובגלל זה לא נשאר לו זמן ומרץ לתת את היגיעה במקום הנכון, היינו במקום שהוא ענין עיקר, הנחוץ לו בכדי שיוכל להשתלם במעלות הקודש.

והיות שמפי ספרים לבד אי אפשר ללמוד, מסיבת שאין אדם דומה לחבירו, לכל אחד יש נטיות אחרות. וכמו שאומר האר"י הקדוש, "שאיין אדם דומה לחבירו, ואין יום דומה לחברתה, ותתקן החלבנה מה שלא תתקן הלבונה". לכן כל אדם צריך סדר מדויק בשבילו, ואין סדר עבודה של אחד מתאים להשני. לכן כל אחד ואחד צריך ללכת בסדר המתאים לו דוקא.

וזהו כמו שמובא בהקדמה לספר פנים מסבירות (אות ג') וזה לשונו, "כי ד' מפלגות אנו מבחינים במין המדבר. ולמען זה הטביע ה' יתברך בכללות המון עם ג' הנטיות, שנקראים קנאה, תאוה וכבוד, שמחמתם מתפתח ההמון, דרגה אחר דרגה, להוציא מקרבו פני אדם שלם.

הנה, דומם, צמח, חי, מדבר, יש לפרש זה כנ"ל על ד' מפלגות, שכל אחד אינו מבין את השני. כלומר, שכל אחד ואחד מבין איך שהאדם צריך להתנהג בעוה"ז, ואין אף אחד יכול להבין את השני.

לדוגמא, בחינת דומם היא בחינה א', שמין זה, אינו מבין אלא בחינת התאוה. ואנו רואים לפעמים, ב' שכנים שגרים זה על יד זה, יש לפעמים שאשתו של בעל דרגה ב', שהוא בחינת צומח, ששייך לבחינת כבוד ושליטה, נכנסת לאשתו של בעל דומם, והיא רואה איך שהשכן יושב עם המשפחה שלו על יד השולחן, ואוכל עם המשפחה, והוא מספר למשפחה, איך עבר אצלו סדר היום בעבודה, ואיך שהוא נח עכשיו, ונהנה מזה שיושב עם המשפחה ביחד, ואוכל.

וכשאשתו של בחינת הצומח חוזרת לביתה, היא מחכה לבעלה שיבוא מהחנות, לאכול סעודת הערב עם המשפחה. אבל כשהבעל בא, אומר, אין לי זמן לאכול עכשיו עמכם, היות שאני מוזמן לאיזו אסיפה לטובת הכלל. ואשתו שואלת, מדוע השכן שלך בא מהחנות, ויושב, ואוכל עם המשפחה, ולא רץ לשום מקום, אלא הוא יושב בנחת, ושם עם המשפחה. ואתה, אין לך שום חשבון עם המשפחה שלך, אלא כל הראש שלך נתון

לאנשים אחרים. אני לא יודעת אפילו, שאתה מכיר אותם, ואתה נותן את הזמן שמגיע לנו, למשפחה שלנו, ואתה מחשיב אחרים יותר מאתנו.

אז הוא השיב לה, להשכן אין לו שום הרגש הזולת, אלא כמו שתרנגולת הולכת עם הילדים שלה, ומטיילת עמהם, ודואגת רק להילדים שלה, כמו כן השכן שלנו, אין לו שכל יותר מתרנגולת. ואת רוצה שאני גם כן אהיה כמוהו. הכי מתאים לך, שיהיה לך בעל כמו תרנגולת.

והאשה הזאת חוזרת להשכן, ושואלת אותו, מדוע אתה אוכל עם המשפחה שלך אחר העבודה, ואתה מתנהג כמו תרנגולת, ואין אתה נוהג כמו בעלי. הוא עונה לה, אין אני משוגע כמו בעלך, לתת הזמן היקר, שאני צריך לנוח ולשמוח עם המשפחה שלי, אני אתן את הזמן הזה לאנשים. ובטח ששניהם צודקים, ואין אף אחד מבין את השני.

וכמו כן ממצב הב' למצב הג'. ניקח לדוגמא, ב' שכנים. אשה אחת נכנסה לשניה, ורואה שהבן של השכנה קם בבוקר בשעה שמונה והולך לעבודה. ובערב הוא בא גם כן מתנהג בסדר כמו כל אנשים. ואחר כך הוא הולך לאסיפות, לעשות שם משהו לטובת הכלל. ואח"כ הוא חוזר והולך לישון, כרגיל, כמו כל אנשים.

והאשה, כשהיא חוזרת לביתה, היא שואלת הבן שלה, מדוע אני רואה הרבה פעמים, שאני מסדרת לך ארוחת ערב, וכשאני קמה בבוקר, אני רואה, שהחשמל עדיין דולק וארוחת הערב עדיין עומדת לפניך, ולא נגעת בה. ואתה יושב על יד הספרים שלך. ומדוע הבן של השכנה שלי נוהג כמו בן אדם.

והבן השיב לה, אני אוהב חכמה, לכן אני מבין, שכדאי לוותר על הכל ולקנות חכמה. מה שאם כן הבן של השכן, אין לו שייכות לחכמה, אלא הוא כמו בהמה, ועוסק לצורכי הכלל, היינו באיזה אופן שיהיה נחת רוח לבהמות כמוהו. זאת אומרת, בלי חכמה, אני מבין שאני דומה לבהמה. מה שאין כן הבן של השכנה, שהוא שייך לבחינת בהמה, איך הוא יכול להבין, שאדם בלי חכמה הוא נקרא בהמה.

וכשהאשה הזו מספר להשכנה, שהבן שלה אומר על בן שלה שהוא בהמה, הבן הזה אומר לאמו, איננו משוגע להכניס את ראשי לתוך חכמות, מי ומה, יתן לי זה, אף בן אדם לא ירצה לדבר עמי, שכולם יגידו, אין לי שום מושג בעניני עולם הזה. מה שאם כן כשאני עוסק בצרכי צבור, והולך לאסיפות, שמתאספים אנשים פקחים, לעשות משהו לטובת הכלל, יהיו הרבה אנשים שיתנו לי כבוד, היות שאני לא דואג לצרכי עצמי אלא לטובת הכלל. מה שאין כן הבן של השכנה, הוא דואג רק לצורכי עצמו, לכן הוא שוכב על הספרים. נמצא, שכל אחד אומר שהדרך שהוא הולך זהו דרך של אמת, ואין אחד מבין את חברו.

ומכל שכן לבחינת מדבר, אין אלה שהם מבחינת חי, לא יכולים להבין את בחינת

מדבר. היינו, אלו שעוסקים בעבודת ה', הם נראים בעיני החכמים, שעוסקים כל ימי חייהם בספרים, ואומרים, עיקר הוא השכל, שרק הדעת הוא הקובע, ואלו שעוסקים בעבודת ה', אומרים, שצריכים ללכת למעלה מהדעת. הם צוחקים מהם, ואומרים, בלי דעת אנחנו דומים לבהמות. ואיך הם אומרים, שצריכים ללכת למעלה מהדעת. נמצא, שאין אחד מבין את השני. וזה נקרא **דור הפלגה, שאין אחד מבין שפת רעהו.**

ולפי זה איך האדם יכול לצאת מהנטיות, שהוא רגיל בהם מצד הלידה, הלא מצד השכל אי אפשר להבין, איך יש מציאות, שהאדם יחשוב אחרת, מכפי הנטיות שלו, כנ"ל. ושם, (בהקדמה אות ג') אומר, "שבגלל זה ניתן לנו תיקונים, שע"י האדם מוכרח לעבוד ולתת יגיעה, אחרת היו כל הנבראים במצב המנוחה, מטעם ששורש הנבראים שהוא הבורא, הוא במצב המנוחה המוחלטת, וכל ענף רוצה להדמות לשורשו".

והתיקונים האלו נקראים "הקנאה, והתאוה, והכבוד, הם מוצאים את האדם מן העולם" (אבות פרק ד' כ"ח). ואומר שם, שע"י הקנאה והכבוד יש אפשרות לשנות את נטיות התאוה, לבוא לדרגת צומח, שהוא מתחיל לעבוד לטובת הזולת מטעם שלא לשמה. וכמו כן ע"י הקנאה, הוא יכול לעבור לדרגת חכמה, כמו שאמרו חז"ל, "קנאת סופרים תרבה חכמה". וכמו כן יכולים לעבור מבחינת חי לבחינת מדבר, גם כן ע"י שלא לשמה.

אולם מה מועיל השלא לשמה, אם אין לו הנטיות אמיתיות למדרגה שהוא עובר. ועל זה אמרו חז"ל, אצל בחינת תורה, "שהמאור שבתורה מחזירו למוטב". נמצא, שע"י שלא לשמה באים לשמה. לכן אמרו, "לעולם ילמוד אדם שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה באים לשמה".

אולם יש לדעת, שאלו ד' המפלגות, שהם דומם, צומח חי, מדבר, נוהגים באדם אחד, שהאדם בעצמו עובר ממצב למצב, כמו שכותב שם וזה לשונו "אמנם הנשאים בלי שום סגולה, הוא מפני שאין להם רצון חזק, ועל כן כל ג' הנטיות הנזכרים, משמשים להם יחד בערבוביא, לפעמים מתאווים ולפעמים מתקנאים, ולפעמים חושקים כבוד, ורצונם נשבר לרסיסים, ודומים לקטנים, שכל מה שרואים חושקים, ולא יעלה מהשגה של כלום. ולפיכך יהיה ערכם כמו קש וסובין, הנשאים אחרי הקמח".

ובהאמור נבין איך שיש להאדם ג' מצבים בזמן העבודה:

(א) נקרא מצב הקבוע,

(ב) מצב העליה,

(ג) מצב הירידה.

כלומר, שבזמן שהאדם רוצה לצאת ממצב הקביעות שלו, כידוע שיש סדר הקביעות, שהאדם מקיים תו"מ מבחינת הכלל. זאת אומרת, שנוהרים לקיים תו"מ מבחינת המעשה, כלומר שעל הכוונה דלשם שמים אין הם נותנים תשומת לב. וזה נקרא שלא לשמה. אז הוא יכול להיות במצב הזה, בדרך כלל, בקביעות, מטעם שהוא רואה, שהוא מתקדם בכל יום ויום בתו"מ. וזהו מטעם, שהוא מסתכל רק על המעשה, אם היא בסדר או לא, פחות או יותר הוא נוהר לקיים. לכן כל יום ויום הוא רוכש תו"מ. ויש כלל, בדבר שהאדם מצליח, הוא נהנה ויכול להמשיך. לכן המצב הזה נקרא, מצב הקביעות.

מה שאם כן מצב הב', שהוא זמן העליה, פירוש, האדם שמע מפי סופרים וספרים, שיש ענין של טעמי תורה ומצות, שהאדם צריך להגיע לידי השגה זו ע"י קיום תו"מ, שיש לעבוד על ענין דביקות בה', שהאדם צריך לבוא לידי השגת אלקות, שזהו העיקר, שרוצים מתו"מ. והספרים אומרים, שסוף כל סוף כל אדם יזכה לדרגה זו. האדם הזה מתחיל לעלות במעלת הקודש, ומתחיל להרגיש שהוא נמצא עכשיו בעולם אחר, כאילו במצב, שהיה לגבי המצב שהוא נמצא עכשיו, הוא הבדל בין יום ללילה. אולם, לא רגיל בדרך הזה, הוא בא לידי ירידה.

ובזמן שנתרבו אצלו העליות וירידות, הוא בא לפעמים לידי יאוש, ואומר, הדרך הזה הוא לא בשבילי, ולחזור ולהכנס למצב הקבוע שהיה לו, כבר לא יכול. והאמת הוא, שהאדם צריך ללמוד מכל ג' מצבים. וזהו כמו שאמרו חז"ל "הרבה למדתי מרבתי, ויותר מחבירי, ומתלמידי יותר מכולם", שפירוש, **רבתי** נקרא מצב העליה, **ותלמידי** מצב הירידה, **וחבירי** מצב הקביעות.

כלומר, שהאדם צריך להשתמש ממצב הירידה. היינו, בזמן העליה הוא צריך לעשות חשבון, איזה מחשבות ורצונות היו לו אז. כלומר, שעיקר הלימוד הוא בזמן עליה, היינו זמן הגדלות, שנקרא רב - ותי, שרק בזמן עליה, יש להאדם שכל לחשוב.

ואז, כשהוא מתחיל ללמוד ממצב הירידה, זה נקרא "שלומד מתלמידי", שהוא בחינה למטה מהרגילות, שהיה לו מצד הקביעות שלו. והמצב הזה, כשהאדם לומד ממנו, אז הוא לומד הרבה, היות שעתה הוא יכול לתת שבח והודאה לה', שהוציאו מבחינת המצב, שהיה מונח בזבל ואשפה, כמו שאר בעלי החי, שכל המזון שלהם הוא הפסולת, שזורקים בני אדם לזבל, ובאו בעלי חי, היינו החתולים וכדומה, ומפרנסים עצמן מזה הפסולת. ועתה, בזמן עליה, הוא יכול לתת שבח והודאה לבורא על זה.

ואאמו"ר זצ"ל אמר, לפי השבח והודאה שנותנים לה', בשיעור זה הוא עולה בדרגה, ולא חשוב מה שיש לו, אלא חשוב לפי מה שהוא מתפעל מההתקרבות ה'. ובשיעור התודה רבה, שהאדם נותן, בשיעור הזה האדם עולה במעלה. וכמו כן יש לו ללמוד ממצב חבירו, היינו גם כן בזמן עליה יקח לעצמו מחשבה, לעיין באיזו הבנה היתה בנויה

נמצא, בזמן העליה, אם האדם לומד ממצבו הנוכחי, שהוא זמן העליה, זה נקרא שעוד לא למד הרבה. אבל בזמן שלומד מבחינת חבירו, הוא לומד יותר מבחינת העליה. והרבה למדתי מתלמידי, הוא מזמן הירידה. וזה נקרא, מתלמידי יותר מכולם, כנ"ל.

אבל לא לשכוח, שכל הלימוד הוא דוקא בזמן העליה. נמצא, אם בזמן העליה הוא לא לומד מהמצבים הנ"ל, נקרא שלא למד הרבה. לכן בזמן הירידה אין להאדם להחליט שום דבר, אלא רק להתפלל לה', שיוציאו אותו מהשפלות. ולהאמין שה' הוא שומע תפלה.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו, שהארץ לא הוציאה פירות

מטרם שנברא האדם, בעבודה

מאמר ה', תשי"ן
ספר בראשית, וירא

בזה"ק (וירא דף א' ובהסולם) כתוב שם וזה לשונו, "ר' חייא פתח, הנצנים נראו בארץ, עת הזמיר הגיע. פירושו, כאשר ברא הקב"ה את העולם, נתן בהארץ כל הכח הראוי לה, והכל היה בהארץ. אבל לא הוציאה פירות בעולם, עד שנברא האדם. כיון שנברא האדם, הכל נראה בעולם, שהארץ גילתה פירותיה וכוחותיה, שנפקדו בה. ואז נאמר, הנצנים נראו בארץ, עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו. זהו הדיבור של הקב"ה, שלא היה נמצא בעולם מטרם שנברא האדם. כיון שנמצא האדם, נמצא הכל".

ויש להבין, מדוע הארץ לא נתנה את פירותיה מטרם שנברא האדם. מהו הקשר בין הארץ להאדם, שאם אין אדם, הגם שיש להארץ הכל, מכל מקום היא לא נותנת את פירותיה מטרם שיש אדם. וכמו כן, מהו הפירוש, ש"מטרם שנברא האדם לא היה הדיבור של הקב"ה נמצא בעולם". הלא כתוב כמה פעמים, "ויאמר אלקים, ויהי אור".

ויש לפרש זה על דרך העבודה. הנה חז"ל אמרו על פסוק "בראשית ברא אלקים", בשביל ישראל, שנקראו "ראשית", כמו שכתוב "קודש ישראל, ראשית תבואתה". שפירושה כמו שכתוב, שתכלית בריאת העולם היתה בכדי להטיב לנבראיו, כלומר שברא בהנבראים רצון לקבל טוב ועונג. ובהרצון הזה, היינו שזה הרצון גורם לו להשתוקק לקבל את הטוב ועונג. ובזה נמדדת ההנאה והתענוג, שהאדם יכול להוציא משם ההנאה.

וזה נקרא "מעשה של הקב"ה", היינו שברא רצון לקבל הנאה, לזה התענוג שהוא רוצה לתת להם. נמצא לפי זה, שלא חסר שום דבר בעולם, היינו שיש שפע, השייך להרצון לקבל. כלומר, לפי מה שהוא היה רוצה לתת טוב ועונג, לפי שיעור הזה ברא כלי לזה, היינו שהרצון לקבל אינו יותר גדול מכפי שהבורא ברא אותו, שיוכל לקבל מה שהוא רוצה לתת. נמצא, שהטוב ועונג ישנו, והכלי לקבל ישנו, ומה חסר עוד.

הנה ידוע, שהארץ נקראת מלכות, שפירושה הרצון לקבל את השפע מהבורא נקרא מלכות. כלומר, שמלכות היא המקבלת את השפע עבור הנשמות, שמטעם זה נקראת מלכות כנסת ישראל, שהיא הכלל של הנשמות. נמצא לפי זה, שהמלכות כבר קבלה את כל האור עבור הנשמות. נשאלת השאלה, מדוע אין הנבראים מקבלים מן המלכות את

השפע, שקבלה עבור הנבראים, אלא כח ההסתרה ישנו בעולם. שאין קול התור נשמע בארצנו, היינו שלא נשמע דיבור ה' בעולם, אלא כל אחד מרגיש ההסתרה, ויש עבודה רבה להאמין בהשגחתו יתברך על הנבראים, ואין הטוב ועונג מגולה בעולם.

והתשובה היא, מטעם שהבורא היה רוצה, שלא יהיה ענין של בושה. לכן נעשה התיקון, המכונה צמצום והסתר, שלא תהיה מגולה ההשגחה עליונה. אלא אנו צריכים להאמין, שהקב"ה מנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב. וזה גרם לנו את כל העבודה, שצריכים לתת יגיעה בזה, לוותר על הרצון לקבל לעצמו, הגם שזהו כל המציאות שלנו.

כלומר, שכל מה שאנו מייחסים להנבראים, הוא רק רצון לקבל, מכל מקום אסור להשתמש עם הרצון לקבל, כמו שהוא יצא מצד הטבע, אלא אנו צריכים ללכת למעלה מהטבע. כלומר, הטבע שלנו הוא רצון לקבל לעצמו. נמצא, בזמן שאומרים לאדם, שצריכים לוותר על הרצון לקבל לעצמו, אין אבר באדם, שתהיה לו אפשרות להבין את זה. והגוף מתחיל לשאול שאלות מי ומה, היינו שדורש תשובה בשכל, לדעת, אם באמת ה' שומע בקול אחד ואחד, מה ששואלין ממנו.

הגוף טוען להאדם, הלא אתה רואה, שכבר הרבה פעמים בקשת שהי' יעזור לך, על מה שאתה מבין שחסר לך. ועד עתה אתה רואה, שעוד לא קבלת שום עניית התפלה. אם כן, למה אתה אומר כל יום, "כי אתה שומע תפלת כל פה". אם כן מדוע הוא לא עוזר לך. נמצא, שהדעת מחייבת, שהצדק עם הגוף, היינו שהוא טוען טענה עם שכל ודעת.

על זה צריכים לענות להגוף, שהוא הולך למעלה מהדעת. כלומר, שהגם שהדעת מחייבת, שהקב"ה לא מקבל חס ושלום תפלת של כל פה, כלומר שהוא יכול לתרץ זה שהבורא לא עונה לו, הוא מטעם שהוא עוד לא ראוי לקבל את הישועה מהבורא. אבל באמת, הבורא כן שומע את תפלת ישראל. רק לך לא רוצה לתת מילוי על התפלה שנתת, משום שאתה לא נקרא בחינת ישראל.

שוב שואל הגוף, הלא אתה רואה, שאנחנו צריכים להאמין ב"כי אתה שומע תפלת כל פה", כמו שאנו אומרים בתפלה, כי אתה שומע תפלת כל פה. אם כן הבורא צריך לשמוע בתפלה שלך גם כן. ועוד יותר מזה, אם הוא לא שומע תפלת כל פה, אם כן בשביל מה אתה צריך להתפלל.

אז, כשהאדם מגיע למצב כזה, אז הוא הזמן שהאדם יכול לומר, שהוא הולך למעלה מהדעת. היינו, הגם שהדעת הוא דבר חשוב, והוא רואה שהגוף מדבר עם דעת, אבל האדם צריך לומר, שאנו צריכים ללכת למעלה מהדעת. היינו, הגם שאנו רואים סתירות. למשל כנ"ל, שהרבה פעמים הוא התפלל, ולא קיבל שום תשובה על תפלתו. ואז, כשהוא מתגבר והולך למעלה מהדעת, זה נקרא אמונה למעלה מהדעת.

וכמו כן בזמן שהאדם צריך לוותר על "בחינת ליבא", ולומר, אני מוותר על התועלת

עצמי, ודואג אך ורק לצורך תועלת ה', בודאי שזהו למעלה מהדעת. כלומר, שלמעלה מהדעת פירושו, שהאדם צריך לומר, **שהאמונה עומדת אצלו בדרגה יותר חשובה מהדעת**. לכן הוא שומע בקול אמונה ולא בקולה של הדעת. והיות שזהו נגד הדעת, מטעם שאנו רואים, שניתן לנו שכל, ואנו מודדים כל אדם לפי מעלת השכל שלו, כמו שכתוב "לפי שכלו יהלל איש" (משלי י"ב), ומי שיש לו יותר דעת, הוא אדם יותר חשוב. אם כן כשאומרים לנו, שאנו צריכים ללכת למעלה מהדעת, הוא נגד הדעת שלנו.

לכן כשאדם בא לידי מצב, שהגוף מתחיל לשאול שאלת מי ומה, אז מתחילה העבודה האמיתית, שאנו צריכים אז לבקש עזרה מה', שיתן לנו את הכח הזה, שלא לשמוע את השאלות הנ"ל, של פרעה ושל הרשע, שהם מי ומה. ועל זה אמרו, "אלמלא אין הקב"ה עוזרו, אינו יכול לו". היות שאין האדם מכוחו עצמו יכול לצאת מהשליטות שלהם, ולומר, שאני הולך למעלה מהדעת, היות שזהו נגד הטבע.

ובהאמור נוכל לפרש מה ששאלנו, מה הקשר בין הארץ שלא הוציאה את פירותיה מטרם שנברא האדם. כי בענין עבודה, נקרא אדם, דוקא זה שיצא משליטת בחינת בהמה. כי בהמה נקרא זה ששקוע בתועלת עצמו, כמו בהמה, ואדם נקרא, מי שיש בו יראת שמים, ועובד משום יראה, הנקרא בזה"ק בשם "בגין דאיהו רב ושליט", שרק מטעם גדלות ה' הוא עובד, ואינו דואג לתועלת עצמו, אלא לתועלת ה', כמו שאמרו חז"ל על הפסוק "סוף דבר, את אלקים ירא ואת מצותיו שמור, כי זה כל האדם. מאי כי זה כל האדם. אמר ר' אלעזר, כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה". (ברכות ו').

נמצא, שהאדם נקרא, מי שיש לו יראת שמים. ומהי יראת שמים. כלומר, מהי היראה. וזהו כמו שאומר (הקדמת ספר הזהר דף קצ"א, ובהסולם טור ב') וזה לשונו, "הן היראה הראשונה והן היראה השנייה, אינו חס ושלום לתועלת עצמו, אלא רק מפחד, שמא ימעט בעשיית נחת רוח ליוצרו".

ובהאמור אנו כבר יודעים מהו פירושו **אדם**, היינו שיש לו יראת שמים, שהוא מפחד, אולי לא יהא בידו לעשות הכל בע"מ להשפיע. וזהו נקרא אדם. ובהמה, יהיה הפירוש ההיפך, שהוא דואג רק לתועלת עצמו. כמו שכתוב (קהלת ג') "מי יודע, רוח בני האדם היא למעלה, ורוח הבהמה היורדת היא למטה לארץ". שיש לפרש, ש"הרוח של האדם" הוא עולה למעלה, היינו שכל מה שהוא עושה, הכל הוא בשביל תועלת הבורא. וזה נקרא "למעלה", היינו שכוונתו, שהכל יהיה רק בע"מ להשפיע. מזה יש להאדם נחת רוח.

ו"רוח הבהמה" היא, שכל מה שהוא עושה, הוא רוצה הכל בשביל "למטה", היינו "למטה בארץ", שהיא בחינת ארציות, שהרצון לקבל לעצמו נקרא ארץ. וכשהאדם הזה עושה מעשים, הוא מסתכל שהוא יהיה רק לתועלת עצמו. מזה הוא מקבל רוח, היינו הנחת רוח שלו, שהוא יהנה מהמעשים שלו, הוא רק אם יצמח מזה לתועלת עצמו. ואם

הוא רואה, שאין הרצון לקבל לעצמו יכול להנות מזה, אין לו כוחות לעבודה. ואם הוא מוכרח לעבוד מאיזה סיבה שהיא, אז בעבודה זו אין לו מצב רוח כלל.

ובהאמור נבין עכשיו את הקשר בין האדם להארץ. ששאלנו, מהו ש"הארץ לא נתנה את פירותיה בעולם מטרם שנברא האדם", אף על פי שכל הכח הראוי לה והכל היה בארץ. והענין הוא כנ"ל, שבעבודה נקראת הארץ, מלכות שמים, שהיא כנסת ישראל, המקבלת שפע עבור הנבראים, היות שכל הנשמות באות ממנה. ומצד הבורא הכל הוא כבר מתוקן על צד היותר טוב.

כמו שאומר (בהקדמה לספר הזהר אות י"ג) וזה לשונו, "והענין הוא, כי באמת תכף במחשבה לברוא את הנשמות, היתה מחשבתו יתברך גומרת הכל, כי אינו צריך לכלי מעשה כמונו, ותיכף יצאו ונתהוו כל הנשמות וכל העולמות, העתידיים להבראות, מלאים בכל הטוב והעונג, שהנשמות עתידות לקבל בגמר התיקון, דהיינו אחר שהרצון לקבל שבנשמות כבר קיבל כל תיקונו בשלימות, ונתהפך להיות השפעה טהורה. והוא מטעם, כי בנצחיותו יתברך העבר, והעתיד, וההווה משמשים כאחד".

ובזה יש לפרש את הקשר בין האדם להארץ. היינו, שאם יש אדם, אז "הארץ מוציאה את פירותיה". שהארץ, הכוונה על הרצון לקבל, שכבר קיבל כל תיקונו בשלימות. וזהו לגבי הקב"ה הכל נגמר בתכלית השלימות, ואין מה להוסיף עליה כנ"ל. זה שאומר, "ותיכף יצאו ונתהוו כל הנשמות, מלאים בכל הטוב והעונג". אמנם בכדי שהנבראים יהנו מהפירות של המלכות, מה שהיא קבלה, כבר זה אין המלכות, הנקראת ארץ, נותנת להנבראים, מטרם שהם יתקנו את הרצון לקבל בע"מ להשפיע, מטעם התיקון שהיה, שיהיה בהם ענין של השתוות הצורה.

נמצא, שכל זמן, שאין האדם הגיע לדרגת אדם, הנקרא שהוא בחינת להשפיע למעלה, כנ"ל, בסוד "רוח האדם היא למעלה", כלומר שאדם נקרא, שכל מה שהוא עושה יהיה לתועלת הבורא, מה שאין כן רוח הבהמה היא "יורדת למטה", היינו לתועלת עצמו, אין המלכות, הנקראת ארץ, יכולה להראות את הטוב והעונג, מה שהיא קבלה עבור הנבראים.

וזה שאומר הזה"ק "הנצנים נראו בארץ". שהכל היה בארץ, אבל לא הוציאה פירות בעולם, עד שנברא האדם. שמטרם שהנברא בא לבחינת אדם, אין הנברא רואה שום פירות מן המלכות, שנקראת ארץ.

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מה שזה"ק אומר "וקול התור נשמע בארצנו", זהו הדיבור של הקב"ה, שלא היה נמצא בעולם, מטרם שנברא האדם. הלא כתוב בתורה הרבה פעמים, "ויאמר אלקים", מטרם שנברא אדם. אלא הפירוש הוא כנ"ל, שמטרם שהאדם מגיע לדרגת אדם, היינו שיוצא מכלל בהמה, האדם הוא נמצא בהסתרה, ואי אפשר לשמוע את קול ה'.

וזה נקרא, ש"דיבור ה' לא היה נמצא בעולם, מטרם שנברא בחינת אדם", שרק אח"כ, שהאדם מגיע לבחינת אדם, אז הוא שומע "דיבור ה'", שדיבור ה' נקרא תורה, שאז הוא זוכה לבחינת תורה, שנקרא שמותיו של הקב"ה. וזה נקרא דיבור ה'. לא שהתורה היא בחינת חכמה, כדרך שאר חכמות, אלא שהתורה היא דיבור ה'.

אולם לא בקלות האדם יכול להגיע לדרגת אדם ולצאת מבחינת בהמה. וזהו מסיבה שבעבודת ה' הוא תמיד בהפכיות הצורה. ורק משתי קצוות נולד קו אמצעי, כמו שכתוב בשיר של האר"י הקדוש, "ימינא ושמאלא, וביניהו כלה". זאת אומרת, שעל ידי ימין ושמאל, שהם שני הפכים, מהם נולדת בחינת מלכות שמים, הנקראת כלה. שידוע, שמלכות נקראת בחינת אמונה. ולזכות לבחינת אמונה, צריכים מקודם לצאת מבחינת בהמה, הנקראת אהבה עצמית, כנ"ל, "שרוח הבהמה יורדת למטה", שענין "מטה" פירושו, למטה בחשיבות, שהיא בחינת בהמה, שרק לתועלת עצמה יש יכולת לעבוד.

ובזמן שהנברא עוד נמצא תחת שליטת הרצון לקבל לעצמו, הוא יכול לקבל רק אמונה חלקית. זאת אומרת, שיש לו ירידות ועליות. שבזמן הירידה נאבד לו כח האמונה, היות שענין ירידה בא לו מאיזה פגם. וכל הפגמים באים להנברא, בזמן שהוא שקוע באהבה עצמית. לכן יש תיקון להנברא, בכדי שלא יפגום בהמלך, נאבדת לו אז את האמונה במציאות המלך, כמבואר בהקדמה לספר הזהר (דף קל"ח, ד"ה כי חוק). עיין שם.

והיות שיש כלל, שאין האדם יכול ללכת על רגל אחד, אלא על שתי רגליים. וזה מורה גם על רוחניות. שענין ימין הוא בחינת שלימות, כלומר ההתחלה הראשונה, שהנברא רוצה לכנס בעבודת ה', היא, שהוא צריך להאמין בה', לא חשוב שיעור האמונה, אלא כמה אמונה שיש לו, כבר הוא מסוגל להתחיל לקיים תורה ומצות. וכל יום הוא מוסיף והולך עד כמה שאפשר.

אולם המצב הזה לא נקרא בחינת ימין, אלא נקרא **קו אחד**. וזה נקרא בחינת דומם דקדושה. ומהדומם הזה יוצאות כל שאר מדרגות, הנקראות צומח, חי, מדבר, כמו שכתוב (קהלת ג') "הכל היה מן העפר". ופירשו בזה"ק "אפילו לגלגל חמה" (זהר צו דף ס"ג אות קע"ג). כלומר, שכולם צריכים להתחיל בדומם דקדושה.

אבל יש לדעת, כמו בדומם הגשמי אין האדם צריך להשקיע כוחות, בכדי שהדומם יתגלה, אלא שהדומם מתפתח לפי התפתחות הטבע. היינו, אם האדם לא יקלקל את הדומם הגשמי, הוא מתפתח. למשל, אם האדם לא מקלקל את האדמה, או הוא מוציא אבנים מן האדמה, הדומם מתפתח. כמו כן בהדומם דקדושה, אם הוא לא מקלקל את המעשים שלו, אז הדומם דקדושה שלו מתפתח. אבל לא צריך לשום כוונה ומחשבה בכדי להמשיך את בחינת הדומם דקדושה שלו.

מה שאם כן אם הוא רוצה להכנס לבחינת צומח, שאנו רואים בגשמיות, שהצומח כבר צריך טיפול מיוחד, וצריכים לתת לו מזונות, היינו מים ושמש, וכמו כן לתקן את הדומם שממנו יוצא הצומח, שהיא חרישה וכדומה. וכמו כן להוציא שאר צמחים, שאין להם שייכות להצומח, שהאדם רוצה שיצמח מן הדומם הזה, שבגשמיות מוציאים שאר עשבים שהתערבו.

וכמו כן בצומח דקדושה, צריכים לתת מחשבה ורצון, איך לתת מזונות להדומם הזה, היינו חרישה. היינו, שצריכים להפך את הרצון לקבל שבו בע"מ להשפיע, וכדומה. אז שייך ענין עבודה של ימין ושמאל, שענין הוא, מה שהיה מקודם קו אחד, שהוא בחינת המעשה, זה האדם צריך להשתמש עמו בבחינת **קו ימין**, כלומר שהמעשה הפשוט הוא צריך להחשיב ולומר, שהוא נותן תודה רבה להבורא, בזה שזיכה אותנו לעשות מעשים פשוטים בתכלית הפשטות, ולומר, שגם זה הוא לא שוה, שהבורא נתן לו במתנה לשמש אותו בפשטות.

ויחד עם זה לעבור **לקו שמאל**, היינו לעשות ביקורת על עצמו, אם הוא באמת עובד ה', או הוא עובד עבור עצמו, היינו לתועלת עצמו ולא לתועלת ה'. ועל זה הוא צריך להתפלל, איך שהוא כל כך משוקע באהבה עצמית. ולפעמים הוא רואה, שאין הוא מסוגל להתפלל, שהי' יעזור לו, להוציאו מתחת שליטת אהבה עצמית. ולפעמים הוא נמצא במצב יותר גרוע, היינו שלא רוצה אפילו בלי תפלה, שהי' יוציאו מאהבה עצמית, אלא להיפך, שיש לו רצון, שהי' יעזור, שיוכל למלאות את הרצון לקבל לעצמו, בכל מילוי שרק אפשר למלאות. וזה נקרא בחינת שמאל, כי דבר הצריך תיקון נקרא ברוחניות שמאל.

נמצא, שיש כאן שני הפכים. מצד אחד אומרים לאדם, שסדר עבודה הוא, שהאדם צריך להשתדל ולקיים את הקו אחד בכל שלמותו, כלומר, כמו בזמן שהנברא היה נמצא במצב הדומם, הנקרא קו אחד, והיה מרגיש עצמו לאדם השלם, והיתה לו שמחה, ומצב רוח טוב, בזה שהיה יודע, שיש לו בחינת שלימות, ואין לו מה להוסיף רק כמות.

והסיבה היתה, משום שלא היה לו שום מושג בבחינת צומח, אלא שהיה חושב, שבחינת דומם זוהי השלימות מה שמוטל על האדם לעשות. לכן היה מרגיש מצב רוח טוב מחמת הרגשת השלימות, ולא היה יכול להבין, מדוע כל הנבראים, אין להם השכל שלו.

מה שאם כן עכשיו, שיש לו מושג, מה הוא בחינת צומח, כבר אין לו השלימות של קו אחד. לכן האדם צריך עכשיו לתת יגיעה גדולה, שיהא בידו להחשיב ולקבל חיות מהימין, כדוגמת שהיה מקבל ממנו בהיותו בבחינת קו אחד. והטעם הוא, משום שהקו שמאל נותן לו להבין, שאין זה שלימות.

ומדוע צריכים באמת ללכת בקו ימין. התשובה היא, זהו מטעם אמת. היינו, שהאדם צריך להחשיב, את קצת אחיזה דקדושה שיש לו, זה שוה הון רב. ואז הזמן לתת תודה לה'. ואח"כ הוא צריך לחזור לקו שמאל, שגם זה הוא אמת, שצריכים לעבוד לשם שמים. ומב' אלה, היינו מצד השלימות והחשיבות של הימין, ומצד החסרון השמאל, האדם זוכה לבחינת קו אמצעי. וזהו כנ"ל "ימינא ושמאלא וביניהו כלה".

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מתי האדם צריך להשתמש עם גאווה, בעבודה

מאמר ו', תש"ן
ספר בראשית, וירא

הנה הכתוב אומר (דברי הימים ב' י"ז) "ויגבה לבו בדרכי ה'". ובמשנה (אבות פרק ד' ד') אמרו "מאוד מאוד הוא שפל רוח". נמצא, שזה בניגוד מה שכתוב, "ויגבה לבו".

הנה הזה"ק (וירא ו', ובהסולם אות י"ז) שואל "וירא אליו ה' באלוני ממרא". למה באלוני ממרא ולא במקום אחר. אלא משום שממרא נתן לו עצה על המילה. כי בשעה שאמר הקב"ה לאברהם, שימול את עצמו, הלך אברהם להיוועץ עם חביריו. אמר לו ענר, "אתה כבר יותר מתשעים שנה, ואתה תצער את עצמך".

אמר לו ממרא, "זכור את היום, שהשליכו הכשדים אותך בכבשן האש, ואותו הרעב שעבר על העולם, ואת אלו המלכים שרדפו אנשיך אחריהם, והכית אותם, והקב"ה הצלך מכולם, קום עשה מצות רבונך". אמר לו הקב"ה, "ממרא, אתה נתת לו עצה על המילה, חייך, איני מתגלה עליו אלא בהיכל שלך".

ודבר זה קשה להבין. אם הקב"ה צוה לו שימול את עצמו, אז הולך לשאול את חביריו, אם כדאי לשמוע בקול ה'. וכי חס ושלום אם ממרא היה אומר אחרת, היה חס ושלום שומע בקול ממרא, ולא בקול ה'. היתכן לומר כך. ועוד קשה להבין, את מה שממרא אמר לו, שכדאי לשמוע בקול ה', שבטח הוא יציל אותך, כמו שהציל אותך מכבשן האש. משמע שהבסיס, שממרא אמר לו לשמוע בקול ה', הוא מטעם שיציל אותך, כמו שהציל אותך אז מכבשן האש, אחרת אין אתה צריך לשמוע.

הלא אותו דבר אנו רואים, שחז"ל אמרו (רש"י מביא דרשת חז"ל, נח שביעי) וזה לשונם, "על פני תרח אביו בחיי אביו. יש אומרים, שעל ידו אביו מת, שקבל תרח על אברם בנו לפני נמרוד על שכתת צלמיו והשליכן לכבשן האש, והרן, יושב ואומר בלבו, אם אברם נוצח אני משלו, ואם נמרוד נוצח אני משלו". וכשניצל אברם, אמרו לו להרן, "משל מי אתה", אמר להם הרן "משל אברם אני, השליכוהו לכבשן האש, ונשרף".

רואים אנו אצל הרן, אם אמר שהוא הולך לקבל על עצמו מסירת נפש, על תנאי שה' יציל אותו, הוא נשרף. אם כן מדוע אצל אברם, אם ממרא אמר לו, "שאתה צריך לשמוע בקול ה'", מטעם היות שהציל את אברם מכבשן האש, היינו אברם של אתמול, על דרך משל, הוא יציל גם את אברם של היום, כשהוא ימול את עצמו, אם כן זה ממש כדוגמת הרן ואברם בכבשן האש, וכאן רק ההבדל, שהם אותו דבר רק בגוף אחד, היינו

בפשטות הענין אנו רואים, ששם בהרן עם אברם בכבשן האש, היה ענין של גויים, היינו שהנוכרים היו רוצים, שהן אברם והן הרן, שלא ישמעו בקול ה'. מה שאם כן אצל מילה היה, שה' אמר לו. היינו שיש הפרש בין שנוכרים אומרים, לא לשמוע בקול ה', או שה' אומר לשמוע בקולו.

לכן יש לומר, בזמן שהנוכרים רוצים שהאדם יעבוד עבודה זרה, ולהינתק עצמו מאמונת ה', בטח זה צריך האדם לתת מסירת נפש ללא תנאי. לכן הרן, שאמר, שהוא מוכן לתת מסירת נפש, בתנאי שישאר בחיים, כדוגמת אברהם, בטח זה לא נקרא מסירת נפש. לכן נשרף בכבשן האש.

מה שאם כן כאן, כשהבורא אמר לו, שהוא ימול את עצמו, והוא הלך להתייעץ עם חבריו, צריכים לפרש בצורה אחרת. היינו, שהוא חשב, זה שהקב"ה אומר לו, שימול את עצמו, זהו מדרגה גדולה, והוא עוד לא ראוי לזה. כי הוא חשב, זה שהבורא אמר לו, שימול את עצמו, אם עדיין אינו ראוי לזה, בטח שיכול לנפול אפילו מהמצב שהוא נמצא עכשיו. כי הוא יודע, שהוא נמצא בבחינת השפלות, כמו שכתוב "ואנכי עפר ואפר". לכן הלך להתייעץ, אם מותר לו עכשיו ללכת במדרגה הגדולה ולמול את עצמו, או שהוא צריך לחכות עד שיהיה ראוי לזה.

לכן ענר אמר לו, אתה כבר למעלה מתשעים שנה, ואתה תצער את עצמך להתחיל עכשיו לעלות במדרגות עליונות, ולהתחיל לעבוד בעבודה יותר גדולה, בכדי להכשיר את עצמך שתהיה ראוי למצות מילה. כבר אתה זקן יותר מדי, בכדי להתחיל עכשיו לתת יגיעה גדולה, בכדי לזכות למדרגות יותר גדולות. זה מתאים לצעיר לימים, שיש לו עתיד גדול. ולא לך, שאתה כבר למעלה מתשעים שנה. לכן זה לא בשבילך.

אולם כשבא לשאול לממרא, אז ממרא השיב לו, הלא אתה רואה, שאין הקב"ה מסתכל על השפלות שלך, שהוא יגיד בזמן שאתה תהיה ראוי, אז הוא יכול לעזור לך, כמו שאמרו חז"ל, "הבא לטהר מסייעין אותו". אבל היות כשאתה מרגיש, שאתה עפר ואפר, אין הקב"ה יכול לעזור לך. הלא אתה רואה, שבזמן שהשליכו לך לכבשן האש, מכל מקום הקב"ה עוזר לך, מטעם שהוא רחום וחנון.

וזה הוא כמו שאמרו חז"ל על הפסוק "וחנותי את אשר אחון, אף על פי שאינו ראוי והגון לכך". לכן גם כאן, במצות מילה, הקב"ה רוצה שתכנס למדרגה יותר גדולה, אף על פי שאין אתה ראוי והגון. לכן לך וקיים מצות רבונך. ואל תסתכל על השפלות שלך.

וזהו על דרך שאמר אאמו"ר זצ"ל, על מה שאמר הקב"ה "כי עתה ידעתי, כי ירא אלקים אתה". והקושיא ידועה, וכי אין הקב"ה יודע עתידות, שאמר, "כי עתה ידעתי". ואמר, "כי עתה ידעתי", שעתה כבר יודע, ש"ירא אלקים אתה". כלומר, שעתה אברהם

יודע שהוא ירא אלקים.

ונשאלת השאלה, בשביל מה צריך אברם לדעת את זה. אלא צריכים לומר, שעתה, שהוא יודע, שהוא ירא אלקים, כבר אברהם יכול ללכת למדרגה יותר גדולה, ואינו מתיירא, אולי זה יותר מדי גבוה עבורו. אלא שהוא כבר יכול לעלות למעלה מעלה.

וכעין זה יכולים לפרש מה שאמר רבא (ברכות ס"א) "לידע אינש בנפשיה, אם צדיק גמור הוא, אם לאו". וגם שם יש להבין, בשביל מה צריך לדעת זה. אלא כנ"ל, שעל ידי זה הוא ישתדל ללכת במדרגות יותר גדולות, ואל יחשוב שזהו יותר מדי גבוה עבורו. לכן יעץ לו ממרא, שאל יסתכל על זה, שהוא מרגיש את שפלותו, שהוא בחינת עפר ואפר, אלא הקב"ה רוצה שתעלה במעלה ע"י מצות מילה, לך וקיים, ואל תסתכל על שום דבר. וזה שכתוב "רם ה' ושפל יראה". וזה כמו שכתוב, ש"ה' מגביה שפלים".

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מדוע אברהם הלך לשאול לחבריו, אם לשמוע בקול ה'. הפירוש הוא, אם הוא צריך לחכות ולהכשיר את עצמו, שיכנס במדרגה הגדולה, שיזכה אחרי קיום מצות מילה, או לקיים תיכף ולא להסתכל על שפלותו, מה שהוא מרגיש, שהוא בחינת עפר ואפר. ועל זה הוא הלך לשאול את עצת חבריו, ולא חס ושלוש ששאל, אם לקיים מצות ה'.

ובזה נבין גם כן, מדוע בזמן שהשליכו אותו לכבשן האש, מדוע לא הלך לשאול אז בעצת חבריו, אלא הסכים שישליכו אותו לכבשן האש, בכדי לקדש את שם שמים. אלא שזה בחינת אמונה, שצריכים לתת מסירת נפש על זה בלי תנאים. היינו לומר, שאני שפל גדול, לכן הוא לא רוצה לתת מסירת נפש.

אלא בעבודה זרה הדין הוא "יהרג ואל יעבור". ומשום זה הרן, שרצה לקדש את ה' במסירת נפש, רק בתנאי שישאר בחיים, כמו אברם, מובן מאליו שזהו לא נקרא "יהרג ואל יעבור". כי דעתו היתה, שהוא מסכים, שישליכו לכבשן האש בתנאי שלא יהרג. נמצא, שלא קיים כלל את המצוה, שישנו בעבודה זרה "יהרג ואל יעבור". לכן הרן נשרף בכבשן האש. מה שאין כן אברם, שדעתו היתה בבחינת "יהרג ואל יעבור", לכן בזכות המצוה השלימה ניצל מכבשן האש. וזהו ששם היו הגויים, דברו אליו, שהם דרשו ממנו שיעבוד עבודה זרה.

מה שאם כן במצות מילה, שה' דיבר אליו, שימול עצמו, ה' בטח שדרש מאברם שיעלה בדרגה. כי אברהם, לאחר שקידש את ה' אצל נמרוד, מה רצה ה' ממנו, בטח לעלות למדרגה יותר גבוהה. על זה חשב, אולי עדיין עוד לא ראוי לעלות במדרגה כל כך גבוהה. לכן הלך לשאול מחבריו, מה לעשות. הלא הוא מרגיש, שעדיין אינו ראוי לגדלות זו, מה שהוא יזכה בקיום מצות מילה, כנ"ל. לכן כאן הוא ענין אחר לגמרי.

ובהאמור אנו רואים, שיש ב' מצבים בעבודה :

(א) בחינת אמונה,

(ב) בחינת תורה.

שבבחינת אמונה, לא שייך לומר שהוא שפל, לכן הוא לא יכול לקיים את מצות של קידוש ה', שנוהג בכלל ישראל, אפילו בין אנשים פשוטים, שאנו שמענו, שמסרו נפשם על קידוש השם.

לכן כשהאדם מתחיל להכנס בעבודת ה' על דרך האמת, צריך לקבל על עצמו עול האמונה למעלה מהדעת, אפילו שכל האומות העולם שבגופו צוחקות ממנו, עליו מוטל לקדש ה' בפני הגויים שבגופו, ולומר, שהוא מאמין בה', ורוצה לשמש אותו בכל לבו ונפשו. ואפילו שהם לא מסכימים עמו, והוא יכול לומר, שהוא מקבל על עצמו לאהוב את ה'. ואפילו שאין לו שום הרגשה, בזה שאומר בעל פה, אבל האדם, אין לו להתפעל מזה, שאין האברים מסכימים לדעתו, והוא, מה שהוא יכול לעשות, הוא עושה. היינו בדיבור, ובמעשה הוא יכול לעשות את הדבר על דרך הכפיה. והגם שאין לו שום הרגשה מזה, מכל מקום מבחינת אתערותא דלתתא הוא עושה.

ועל זה נאמר "וברכתיך בכל אשר תעשה". כלומר שה' ישלח לו אח"כ ברכה על המעשה שהוא עושה. והגם שלאחר ההתגברות הוא רואה שלא קיבל שום ברכה, היינו שלא מרגיש שום התקרבות לה', יותר מכפי שהיה מטרם ההתגברות, אז הגוף שואל להאדם, אמרת לי, שאם אתה תתגבר על השכל ודעת שלך, אז הקב"ה יתן לך ברכה, כלומר שתרגיש ע"י זה את החשיבות הרוחניות. ואתה רואה, שאתה נמצא באותו המצב שהיית לפני העשיה, שהשתדלת לעשות מעשים בכפיה.

על זה באה התשובה, שאם הייתי מרגיש את הברכה על המקום, נמצא, שעשיתי את המעשה בכדי לקבל שכר. וזה דומה לבחינת הרן, שאמר, אם אני אראה שאברהם ניצל מכבשן האש, אני משלו. וגם כאן, שאומר, אני מוכן לכוף עצמי ולעשות מעשים טובים נגד רצון הגוף, אבל בתנאי שאח"כ אני אקבל הרגשה טובה, איך שכדאי לעבוד לה' בכדי לקבל שכר, היינו הרגשה טובה.

לכן אם האדם רוצה תיכף, לאחר העבודת הכפיה, לקבל תיכף שכר, זה דומה כאילו לכתחילה היתה הכפיה, בכדי שאח"כ לא יצטרך יותר לעבוד על דרך הכפיה. נמצא, שבעת קבלת האמונה, הוא מעמיד תנאים. ובחינת האמונה של קבלת מלכות שמים, צריכה להיות כניעה ללא תנאי. לכן אצל אמונה לא שייך לומר, שהאדם מרגיש עצמו שהוא שפל יותר מדי, שאין עליו מוטל לקבל עול מלכות שמים. ואין לאדם לומר, עכשיו אין לי מצב רוח לזה, אלא אני מחכה, שיהיה לי מצב רוח טוב, אז אני אשתדל לקבל עלי עול מלכות שמים. אלא החיוב מוטל על כל אדם, לקבל על עצמו עול מלכות שמים, בכל מקום ובכל עת.

מה שאם כן כשמדברים בענין תורה, אז הזמן שהאדם צריך להרגיש את שפלותו. היות שחז"ל אמרו, ש"אסור ללמוד תורה לעכו"ם, רק לבחינת ישראל". אז הוא צריך מקודם לראות, אם הוא באמת בחינת ישראל. זאת אומרת, שהוא צריך לראות, אם הוא ראוי ללמוד תורה. ואם הוא רואה, שעדיין אין הוא ראוי, אז הוא צריך להשתדל להיות ראוי. ואז יהיה בידו ללמוד תורה.

ומה היא העצה, שהאדם יכשיר את עצמו להיות ראוי. העצה לזה, כמו שאמרו חז"ל, "אמר הקב"ה, בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין". כלומר, שהאדם צריך מקודם ללמוד תורה, בכדי שהתורה תביא לו להיות בחינת ישראל. וכשהוא יהיה בבחינת ישראל, אז יעלה בדרגה ללמוד תורה, הנקרא אז, תורת ה' בבחינת שמותיו של הקב"ה. מה שאם כן לפני שזכה להיות בחינת ישראל, הוא צריך להשתדל לעסוק בתורה ומצות, שזה יביא לו לבחינת ישראל. ואז הזמן לבוא לבחינת השלימות, הנקרא מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו.

אולם בזמן התעסקותו בתורה ומצות, היות שהאדם צריך ללכת בבי' קוים, ימין ושמאל, היינו זמן של שלמות וזמן של חסרון. היות שמצד אחד אנו צריכים להודות לה', ובטח מי שמרגיש שקיבל הרבה טובות מה', הוא יותר מסוגל לתת תודה רבה יותר גדולה. לכן בזמן שהאדם מתעסק בתורה ומצות, אז הזמן להיות בשלימות, כלומר, כאילו שהקב"ה קירב אותו להיות מהמשמשי המלך. אולם אין האדם צריך לשקר לעצמו, לומר שהוא מרגיש, שהוא משמש את המלך, בזמן שאין לו הרגשה כזו. אם כן איך הוא יכול לתת תודה רבה על זה שקירב אותו, אם אין הוא מרגיש זה.

אלא האדם צריך אז לומר, שאף על פי שהוא נמצא בתכלית השפלות, כלומר שהוא עדיין משוקע באהבה עצמית, ועדיין אינו מסוגל לעשות משהו למעלה מהדעת, מכל מקום ה' נתן לו מחשבה ורצון לעסוק בתו"מ. וגם נתן לו קצת כח, שיוכל להתגבר על בחינת מרגלים, מה שמדברים אליו, ונוקרים את ראשו בטענותיהם, ומכל מקום הוא יש לו קצת אחיזה ברוחניות.

אז האדם צריך לתת תשומת לב על זה, ולהאמין, שה' מטפל עמו, ומדריכו ללכת בהמסלול המוביל להיכל המלך. נמצא, שהוא צריך לשמוח בזה, שה' משגיח עליו, ונותן לו גם הירידות. כלומר, שהאדם צריך להאמין, כמו שהאדם יכול להבין, שה' נותן לו את העליות, שזה בודאי אין האדם יכול לומר, שהוא בעצמו מקבל את העליות, אלא שה' רוצה לקרב אותו, לכן הוא נותן לו העליות.

כמו כן האדם צריך להאמין, שגם הירידות נותן לו ה', בגלל זה שהוא רוצה לקרבו. לכן כל עשיה ועשיה, שיש לו באפשרותו לעשות, הוא צריך לעשות זה, כאילו הוא היה נמצא במצב עליה. לכן זה שהוא מתגבר משהו בזמן הירידה, זה נקרא אתערותא דלתתא. וכל פעולה שהוא עושה, ומאמין שכך הוא רצונו ה', מזה עצמו הוא זוכה

להתקרבות יותר גדולה, היינו שהאדם בעצמו מתחיל להרגיש, שה' קירב אותו.

כמו שאומר אמו"ר זצ"ל, שבזמן שהאדם הוא בשמחה, היינו שמרגיש עצמו, שיש לו זכיה, בזה שיש לו קצת אחיזה ברוחניות, האדם נקרא ברוך. "וברוך מתדבק בברוך". כלומר, שהאדם מתחיל להרגיש, שה' מברך אותו עכשיו, ואינו מרגיש שום חסרון. אולם זהו דוקא בעת שעוסק בתו"מ.

אולם האדם צריך לתת קצת זמן מזמנו, להקציב על עבודת של קו שמאל, שזה נותן לו מקום לתפלה, שיתפלל על חסרונות שבו. וזה צריכים, שבעת השלימות, שהאדם עוסק לתת תודה לה', על מה שקירב אותו משהו, אז הוא הזמן שיקבל מילוי על החסרונותיו, מה שהיה מרגיש, בזמן שהיה עוסק בבחינת השמאל.

נמצא, שעניית התפלה אינו בזמן שהוא מתפלל, כי אז נמצא במצב של "ארור", היינו בעל חסרון. ואין השלם מתחבר עם בעל חסרון. אולם בזמן שהאדם מרגיש עצמו לשלם, לא מטעם שהוא יודע שיש לו שלימות, אלא מטעם שהוא מרגיש עצמו לשפל, וכמה אחיזה שיש לו ברוחניות נחשב אצלו להון רב, ומזה יש לו שלימות, שהוא אומר, שגם זה הוא לא שוה, אז הזמן שיכול לקבל את המילוי, מה שהיה מרגיש, בזמן שהיה עוסק בבחינת השמאל.

ובהאמור נבין מה ששאלנו. שמצד אחד אמרו, "מאוד מאוד הוי שפל רוח", ומצד השני כתוב, "ויגבה לבו בדרכי ה'", שהם ב' הפכים בנושא אחד. והתשובה, הם ב' הפכים בנושא אחד, רק ב' זמנים.

היינו בזמן שהוא עוסק במלכות שמים, לקבל על עצמו בחינת אמונה למעלה מהדעת. כלומר, בזמן שאין הגוף מסכים לזה, ונותן לו הרבה תירוצים, שאין עכשיו הזמן לזה, ומביא לו ראיות משאר אנשים, שלא משימים לב לעבודה זו של האמונה בה' למעלה מהדעת. על זה הוא צריך לומר "ויגבה לבו בדרכי ה'", ואין הוא מסתכל על אף אחד, אלא הוא נחוש בדעתו, שכך היא דרך האמת, ואין לו להסתכל על מי שהוא, ואין לו לשמוע, מה שהגוף נותן לו להבין, לך והסתכל על האנשים שיש להם שם, שהם מבינים מה זה עבודת ה'. על זה אמרו, "ויגבה לבו". ולהיות בגאווה, שהוא מבין יותר מכולם.

מה שאין כן בזמן שעוסק בתורה ומצות, והוא רואה, שאין לו שום מושג, מה שהוא לומד, או מה שהוא מתפלל, אז אסור לו להיות בגאווה, ולומר, אם אין הוא מבין, מה לו סתם להסתכל בספרים, אם אין הוא מבין את הענינים של תורה ומצות, אז הוא צריך להיות בשפלות. כמו שאמרו חז"ל, "מאוד מאוד הוי שפל רוח". היינו, שהאדם צריך להיות בשפלות, ולומר, כמה אחיזה שיש לו, הוא בשמחה, היות שהוא, שיש כמה אנשים, שאין להם שום אחיזה ברוחניות. לכן כאן הוא צריך להרגיש, שאינו מגיע לו כלום, ולהיות בשמחה.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מתי הם הזמנים של תפלה והודאה, בעבודה

מאמר ז', תש"ן
ספר בראשית

חז"ל אמרו (ברכות ל"ב) "לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה, ואח"כ יתפלל". וכמו כן אמרו (ראש השנה ל"ה) "אמר רבי אלעזר, לעולם יסדר אדם תפלתו, ואח"כ יתפלל".

ויש להבין הטעם, מדוע צריכים מקודם לסדר שבחו של הקב"ה. בזמן שהאדם נמצא במצב של חסרון, והוא רוצה להתפלל לה', שימלא את חסרונו, אם כן הוא צריך לעזרתו יתברך. ומדוע הוא צריך מקודם לסדר שבחו של הקב"ה.

אצל מלך בשר ודם יכולים להבין, שמקודם צריכים לתת כבוד למלך, אז המלך רואה שהוא מאוהבי המלך, ובגלל זה המלך ימלא את בקשתו. אבל אצל הקב"ה, מה שייך כך לומר. האם הקב"ה צריך, שהאדם יראה לו, שהוא מאוהבי ה'. אז הקב"ה יעזור לו, אחרת לא.

הלא הקב"ה הוא רחום וחנון, אף על פי שאין האדם כדאי, ה' עוזר לאלו המתפללים אליו, כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל פשט, על זה שאנו אומרים בתפלת "שמונה עשרה": "כי אתה שומע תפלת כל פה". היינו שלא חשוב איזה פה שהוא מתפלל, אלא תפלת של כל פה, אפילו שהפה הזה אינו חשוב, מכל מקום הקב"ה שומע אותו. אם כן מהו הענין שצריכים לסדר מקודם שבחו של הקב"ה.

ובכדי לפרש זה, נקדים לבאר את דברי הזה"ק (פרשת "חיי שרה", ס"ט, ובהסולם אות רכ"ד) וזה לשונו "תא חזי, ויהי הוא טרם כלה לדבר. והנה רבקה יוצאת, ושואל היה צריך לומר, באה. כמו שכתוב, והנה רחל בתו באה. למה כתוב, יוצאת. ואומר, שזה יורה, שהקב"ה הוציאה מכל אנשי העיר, שכולם היו רשעים, ורבקה יוצאת ונפרדת מכלל בני העיר, שהיתה צדקת".

רש"י מפרש את הפסוק ("חיי שרה", חמישי) "אלי לא תלך האשה". וזה לשונו "אלי, כתיב. בת היתה לו לאליעזר, היה מחזר למצוא עילה. שיאמר לו אברהם לפנות אליו, להשיאו בתו, אמר לו אברהם, בני ברוך ואתה ארור, ואין ארור מתדבק בברוך".

ויש לפרש את ענין יצחק ורבקה, וכמו כן ענין של בת של אליעזר על דרך העבודה. הזה"ק ("חיי שרה", כ"ט, ובהסולם אות צ"ד) כתוב שם וזה לשונו: "אמר לו, יאמר אדני, אם שמע, איך אמרו בעלי המשנה פרשה הזו, שפרשוהו בעניני הנשמה, אשר אברהם הוא סוד הנשמה, ושרה הגוף".

ועל דרך זה יש לפרש את ענין יצחק ורבקה, כמו שכתוב בזה"ק ("חיי שרה", ע"ט, ובהסולם אות רמ"ט) וזה לשונו: "רבי יהודה אמר, שרה עמו, פירושו, כי כמו שצורתו של יצחק היתה כצורתו של אברהם, כן רבקה היתה צורתה ממש של שרה, ומשום זה כתוב שרה עמו".

לפי זה יש לפרש גם כן, שיצחק היינו הנשמה, ורבקה הגוף. הנה בסדר עבודת האדם, שרוצה להגיע לדביקות ה', יש תמיד ללכת בב' קוים, שהם ימין ושמאל. שענין ימין נקרא שלימות. היינו, שהאדם מרגיש סיפוק בעבודה. ועל זה הוא נותן שבח והודאה לה', על מה שזיכה אותו, להיות בין משמשי המלך. והוא רואה, שהגיע לדרגה ברוחניות, מה שאין זה נמצא בשאר עובדי ה'. והוא מכיר בשפלותו, ואינו יודע למה בחר ה' בו יותר משאר אנשים, שהם עוד לא הגיע לדרגה זו. ועל זה הוא מודה ומשבח את המלך. והוא יכול לקיים מה שכתוב "עבדו את ה' בשמחה". ואין לו אז על מה להתפלל לה', שיעזור לו, כי אין הוא מרגיש חסרון במצבו.

אולם בזמן שהאדם הולך אח"כ לעבוד בקו שמאל, היינו שעושה בקורת על המצב שבו הוא נמצא. והוא רואה, שהן במוחא והן בליבא אין הוא בסדר. ויותר מזה, הוא רואה לפעמים, איך שהוא משוקע באהבה עצמית יותר מהרגיל. ולפעמים האדם בא לידי שפלות כל כך גדול, שאין הוא רוצה שה' יעזור לו להוציאו משפלותו. אלא להיפך, הוא ברוגז על מה שאין הוא מקבל הנאה ותענוג מחיי הגשמיים. נמצא, שלפעמים השמאל לא נותן לו אפילו להתפלל ולבקש מה'. ואיך הוא יכול להרגיש עצמו לאדם השלם, ולתת תודה לה'.

אלא צריכים לדעת, כי עיקר העבודה היא בזמן עליה. כי רק בזמן עליה שייך עבודת האדם בב' קוים: ימין ושמאל. מה שאם כן בזמן הירידה, האדם נחשב למת. והאם שייך לומר שמדברים למת, או שרוצים משהו מהמת, שיעשה איזה דבר.

לכן מוטל על האדם, בזמן שהוא נמצא במצב העבודה, שאז שייך לומר, שיש להאדם לעבוד בשני אופנים: א) ימין, וב) שמאל. שענין ימין נקרא בעיקר, שהשלימות שבו נבנית על למעלה מהדעת. והשמאל שבו נבנה דוקא על בחינת דעת ושכל. כלומר, שאז הוא דן את עצמו כפי מה שהוא רואה, כמו שאמרו חז"ל: "אין לדיין אלא מה שענינו רואות" (בי"ב קל"א).

נמצא, שבזמן שהוא עוסק בבחינת השמאל, והוא רואה את האמת, איך שהוא כל כך בשפלות, והוא משוקע באהבה עצמית, איך אפשר לומר אח"כ, שהוא נמצא במצב של שלימות, ולתת תודה רבה לה', על זה שנתן לו מתנה כל כך גדולה, שהוא נמצא בקדושה, שזהו ממש ההיפך ממה שהוא רואה את האמת. ואיך עוד אפשר להיות בשמחה, בזמן שהוא רואה את האמת.

התשובה היא בשני אופנים :

א) כמו שכתוב במאמר תש"ג, בענין "אמונת רבו", שאמר זצ"ל, שהאדם צריך ללכת באמונת חכמים, כפי שהם סדרו לנו. וזה לשונו בשינוי לשון: "שהתלמיד צריך להאמין, כמו שרבו אומר לו, ללכת בדרך ימין ושלימות. והתלמיד צריך לצייר לעצמו, כאילו כבר זכה לאמונה שלימה בה'. וכבר יש לו הרגשה באבריו, שהבורא מנהיג את כל העולם בבחינת טוב ומטיב. כלומר, שכל העולם מקבלים ממנו רק טובות. ואף על פי כשהוא מסתכל על עצמו, הוא רואה שהוא בעירום וחוסר כל. וכמו כן כשהוא מסתכל על העולם, הוא רואה שכל העולם סובל יסורים. וכל אחד, לפי דרגה דיליה, הוא סובל. ועל זה הוא צריך לומר, כמו שכתוב "עינים להם ולא יראו". היינו, שכל זמן שהאדם נמצא בבחינת "להם", שיש "להם" שתי רשויות, אין "הם" יכולים לראות את האמת. לכן האדם צריך להאמין למעלה מהדעת, שהאדם נמצא בשלימות, וגם כל העולם כולו".

נמצא, באופן כזה הוא יכול וצריך לתת תודה לה', על מה שנתן לנו כל טוב. וזה נקרא "קו ימין", שהוא ממש להיפך מקו שמאל. כלומר, שבקו שמאל אנו הולכים בתוך הדעת, כנ"ל, ש"אין לדיין אלא מה שענינו רואות". היינו, דוקא בבחינת השכל ולא למעלה מהדעת. מה שאם כן כשעוברים לעבוד לבחינת ימין, נמצא, השמאל הוא הגורם, שהימין יהא בנוי על בסיס של למעלה מהדעת.

וזהו כמו שאמרו חז"ל "שמאל דוחה וימין מקרבת". היינו, שמצב "השמאל" מראה להאדם איך נדחה ונפרד מעבודת ה'. ו"ימין מקרבת", שפירושו, שמראה לו, איך שהוא מקורב לעבודת ה'. זאת אומרת, שבזמן שהוא עוסק בשמאל, אז השמאל צריך להביאו לראות מצב של דחיה, איך שהוא נדחה ונפרד מהעבודה. ובזמן שהוא עוסק בימין, הוא צריך להגיע לידי מצב, שיראה איך שהוא מקורב לה'. **ועל ימין הוא צריך לתת תודה לה', ובשמאל הוא צריך לתת תפלה לה'.** שרק על שתי רגלים האדם יכול ללכת בגשמיות. וזה נמשך מרוחניות, שזה מראה, שהאדם צריך ללכת בשני קוים.

ובענין השלימות יש עוד אופן. היינו, אם האדם בא לידי מצב, שהוא רואה, שהוא בעירום וחוסר כל. היות שהוא מפגר, הן בבחינת מוחא והן בבחינת ליבא. היינו הוא רואה, איך שהוא משוקע באהבה עצמית, ורואה שאין לו שום אבר, שיהיה לו איזה רצון לעבוד לתועלת ה', והוא רואה עכשיו, איך שהגיע למצב האמיתי שלו, הנקרא "הכרת הרע".

והוא אומר, זה שהוא רואה עכשיו את הכרת הרע, זהו מתנה מן השמים, שגילוי לו את האמת. אחרת הוא היה מרמה את עצמו, והיה חושב, שאין לו לשנות את דרכו, היות שבטח הוא הולך על דרך האמת, והיה יכול להישאר עם הרע שלו לעולמים. ועתה בא לו גילוי מן השמים, לראות את האמת.

וזהו כמו שכתוב בזה"ק על פסוק "או הודע אליו חטאתו". פירש, שהקב"ה הודיע לו

שחטא. כלומר, שהודיע לו מן השמים, שהוא חטא. זאת אומרת, הכרת הרע זהו גילוי מלמעלה. לכן הוא שש ושמח על זה שהקב"ה מטפל עמו, ומדריכו, ומראה לו את מצבו האמיתי. ומזה הוא מקבל שלימות. כלומר מזה שזכה לגילוי האמת מיד הקב"ה, שבחינה זו שהוא מקבל שלימות, היינו שאומר, שהקב"ה מקרב אותו ומראה לו את האמת.

נמצא, שהוא עכשיו לא במצב שיאמר, שהקב"ה דחה אותו מקדושה, בזה שהוא מרגיש את הרע. אלא להיפך. ומזה הוא מרגיש, שה' מקרב אותו. וזה נקרא "ימין מקרבת". וממילא הוא יכול במצב כזה, שהוא רואה, איך שהוא כולו רע, להתגבר ולעשות עצות איך לצאת מהרע הזה, לכן הוא מודה ומשבח לה'.

נמצא, עתה הוא נבחן לברוך. היינו בזה שהוא רואה, שקיבל ידיעה מלמעלה על הכרת הרע, ובזמן שהוא נותן תודה לה', בטח שהוא נקרא "ברוך", היות שקיבל ברכה מה'. ואז יכול לבוא לידי דביקות בה', "כי ברוך מתדבק בברוך".

וזהו על דרך שפירוש אמו"ר זצ"ל, על מה שאמרו חז"ל: "לא איברי עלמא, אלא או לרשיעי גמירי, או לצדיקי גמירי" (ברכות ס"א). ושאל, בשלומא בשביל צדיקי גמירי, מבינים. אבל בשביל רשיעי גמירי, היתכן לומר כך.

ותירץ, היות שבזמן, שהאדם יודע בעצמו שהוא רשע, בטח שיעשה כל מה שביכולתו לעשות תשובה. ויש לפרש דבריו "בשביל צדיקי גמירי", אז הם נהנים מהעולם, בזה שהם זוכים להטוב והעונג, שהיה ברצון ה' בעת בריאת העולם, היות שכבר יש להם כלים לקבל אור ה' בע"מ להשפיע, כי בכלים הללו מתגלה המטרת הבריאה, שנקרא "רצונו להטיב לנבראיו".

וכמו כן בזמן שהוא כבר זכה להכרת הרע, זהו כלים, שיש לו דחף פנימי לעשות מה שביכולתו בכדי לצאת מהמצב של רשעים. מה שאם כן כשאינו מרגיש את הרע, אין לו מי שיעורר אותו לצאת מהמצב הרע הזה, היות שהוא לא מרגיש שכל כך רע לו, שהוא צריך לעשות מה שביכולתו לצאת מהמצב הזה.

נמצא, זה שהגיע למצב, שהוא רואה, שהוא כולו רע, כבר יש בזה מעלה גדולה. וראיה לזה, שכבר יכולים לומר, שבשבילו נברא העולם, כנ"ל "לא איברי עלמא אלא או לרשיעי גמירי". מה שאם כן מטרים שנגלה לו מצב הרע, לא היה לו שום זכות קיום בעולם, כנ"ל, "שלא איברי עלמא, אלא או לרשיעי גמירי או לצדיקי גמירי". נמצא, שמטרים הכרת הרע אין לו שום זכות קיום בעולם.

נמצא לפי זה, שאם הוא הגיע להכרת הרע, כבר נבחן שיש בו אחיזה בעולם. ומבחינה זו נבחן, שיש לו שלימות, וכבר יכול לתת שבח והודאה לה' על זה, וכבר יש לו חיבור עם ה', וכבר יכולים לומר, שהוא נקרא "ברוך", ו"ברוך מתדבק בברוך", כנ"ל.

ואז הוא יכול להיות, ואז הוא הזמן שיכול לעלות בדרגה. כלומר, שכל התפלות שנתן על חסרונותיו, הוא יכול לקבל בזמן השמחה, כנ"ל, כמו שאמרו חז"ל "אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה", כמו שכתוב "ויהי כמנגן המנגן, ותהי עליו רוח ה'". נמצא, שעיקר הזמן שהאדם זוכה לבחינת השראת השכינה, הוא דוקא בזמן השלימות, שדוקא בזמן השלימות, אז הוא הזמן שיכול לקבל לבחינת הנשמה שלו.

ובהאמור נוכל לפרש את מה שאמרו חז"ל "בת היתה לו לאליעזר. והיה רוצה, שהיא תהיה אשה ליצחק". ובפשטות קשה להבין, הלא בתו של אליעזר היתה בת של תלמיד חכם, כמו שאמרו חז"ל (יומא כ"ח ע"ב): "ויאמר אברהם אל עבדו, זקן ביתו המושל בכל אשר לו. אמר רבי אליעזר, שמושל בתורת רבו הוא דמשק אליעזר". וכמו כן אמרו שם "אליעזר עבד אברהם זקן ויושב בישיבה היה".

על השידוך הזה אברהם לא הסכים, והשיב לו: "אין ארור מתדבק בברוך". מה שאין כן השידוך של רבקה, שהיא היתה בתו של בתואל ואחות לבן הרשע. ובתואל, אמרו חז"ל, שביקש להאכיל לאליעזר סם המות, כדי שישאר להם הממון". היינו שלא היה סתם רשע, אלא היה רוצח גם כן, ובא גבריאלי והחליף הקערה, ונתנה לבתואל, ומת. וגם רבקה באה מסביבה של רשעים. והשידוך הזה הוא שידוך הגון, כמו שכתוב: "ורבקה יוצאת". היינו שהקב"ה הוציאה אותה מכל אנשי העיר, שהיו רשעים, "ורבקה יוצאת", שהיתה צדקת. ובפשטות, אם היו מציעים לאדם שני שידוכים, אחד בת תלמיד חכם, והשני שבא מבית רשעים ומעיר של רשעים, בטח שהיה בוחר בבת תלמיד חכם.

ובבחינת עבודה יש לפרש, שמצב של **אליעזר** הוא מצב של **שמאל**, שהיה צועק כל הזמן: "**אלי-עזר**, היות שאני נמצא תחת שליטת הרע". נמצא, שאשה זו, היינו בת של שמאל, שהיה מתפלל שיתנו לו את בחינת יצחק, שנקרא "נשמה", ל"אשה", שהוא הגוף, בכדי לקבל את הנשמה לא הסכים אברהם, מטעם שבזמן שהאדם נמצא בשמאל, וצועק "ה', עזור לי לצאת מהרע", נמצא שהגוף הזה הוא בבחינת "ארור". והוא אמר לו, שיצחק, היינו הנשמה, היא "ברוך", "ואין ארור מתדבק בברוך".

כמו שכתוב בזה"ק (תולדות, דף כ"ב, ובהסולם, אות מ"ט), "לכן אף על פי שאליעזר היה תלמיד חכם, אולם היה מרגיש, שחסרה לו מידת האמת. היה תמיד הולך בבחינת השמאל, והיו לו טענות תמיד, מדוע אין ה' רוצה לשמוע בקולו, שיתן לו בחינת נשמה, כי "המאור שבה מחזירו למוטב". והגם שהשמאל "מדבר להענין", כי הכל בנוי על הדעת כנ"ל, ש"אין להדיין אלא מה שענינו רואות", אבל באמת הוא "ארור".

לכן אמר לו אברהם: "אין ארור", היינו הגוף, בזמן שהוא נמצא במצב של ארור, יכול לקבל בחינת השראת השכינה, הנבחן לבחינת נשמה הפרטית של האדם. כי השכינה נקראת "מלכות", שהיא כלל הנשמות, שמטעם זה נקרא מלכות "כנסת

ישראל". לכן אין הגוף במצב הזה, מוכשר לבחינת "יצחק", הנקרא "נשמה", כנ"ל
" הגוף נקרא אשה, והנשמה נקרא בעל".

מה שאם כן בחינת "רבקה", מכונה בעבודה, שהגוף רואה את כל מה שהשמאל
מראה לו, את מצבו האמיתי, שכל האברים שלו הם רשעים, שרק מה שנוגע לאהבה
עצמית הוא מבין, מה שאם כן מה שנוגע לתועלת ה', אין הוא מסוגל לעשות שום דבר
בדיוק כמו שהשמאל מראה לו.

וזה נקרא ש"כל בני העיר היו רשעים". כי הגוף נקרא עיר, כמו שכתוב (קהלת ט'),
י"ד), "עיר קטנה, ואנשים בה מעט, ובא אליה מלך גדול, ומצא בה איש מסכן חכם,
ומלט הוא את העיר בחכמתו. ורבקה, שהיא צדקת אחת, יוצאת מכל בני העיר".

ולמה כתוב "יוצאת". ואומר "זה יורה, שהקב"ה הוציאה מכל אנשי העיר".

פירוש, שהגוף הזה היה מרגיש עצמו לשלם, היינו לצדקת, מזה שהקב"ה הודיע לו
האמת. ומזה הוא שמח ונחשב זה עצמו לשלימות, בזה שהקב"ה הודיע לו כנ"ל. או
מטעם הב' הנ"ל, שהוא מאמין למעלה מהדעת, שיש לו שלימות, מטעם שהוא מאמין
באמונת רבו, שצריכים ללכת למעלה מהדעת, ולומר "עינים להם ולא יראו".

ובמצב של שלימות יכולים לזכות לבחינת "יצחק", הנקרא "נשמה". זאת אומרת,
שהשני הפכים הם נמצאים בגוף אחד, אלא בבי' זמנים. ואומרים לנו, שעיקר הוא ללכת
בקו ימין, לאחר שיש לו קצת מקו שמאל. וזהו, "לעולם יסדר אדם שבחו של מקום",
שזה נקרא "ימין". "ואח"כ יתפלל", שנבחן לשמאל. ואח"כ חוזר לימין.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו, שעשו נקרא איש שדה, בעבודה

מאמר ח', תש"ן
ספר בראשית, תולדות

הזה"ק (תולדות ל"ג, ובהסולם אות ע"ה) אומר שם וזה לשונו, "כתוב כאן, איש יודע ציד, איש שדה. וכתוב שם (אצל נמרוד) הוא היה גיבור ציד לפני ה'. מה שם פירושו, שהיה צד דעתן של בריות, ומטעה אותם למרוד בה'. אף כאן כן איש שדה פירושו, כדי לגזול בני אדם ולהרוג אותם. ועשו אמר, שהוא נמצא בשדה, כדי להתפלל, כמו יצחק, כמו שכתוב, ויצא יצחק לשוח בשדה, וצייד ורימה את יצחק".

ויש להבין, מהם הב' דברים, שאומרים על עשו, כלומר, מהו ההבדל בין "איש יודע ציד" ל"איש שדה", בעבודה. ועוד יש להבין, מה שאומר שם הזה"ק, "איש שדה, משום שחלק נחלתו אינו במקום ישוב, אלא במקום חרוב, במדבר, בשדה. ועל כן נקרא איש שדה". הלא גם נח נקרא "איש אדמה", כמו שכתוב "ויחל נח איש האדמה". וכמו כן ביצחק עצמו כתוב "ויצא יצחק לשוח בשדה". וכן כתוב שיצחק אמר על יעקב, כמו שכתוב "ויאמר ראה ריח בני כריח השדה, אשר ברכו ה'". אם כן מאיפוא משמע אצל עשו, שאיש שדה, הכוונה לגזול בני אדם ולהרוג אותם. ויש לפרש זה על דרך העבודה.

ידוע מה שכתוב "אשר ברא אלקים לעשות", שה' ברא את העולם על הכוונה, שרצונו להטיב לנבראיו. ולמטרה זו ברא דבר חדש, הנקרא רצון לקבל הנאה ותענוג. וכמו שלמדנו, שבכדי להנות מהטוב ועונג, מה שהוא רוצה לתת, ההנאה היא לפי מידת החסרון וההשתוקקות להדבר, כי ההשתוקקות היא הקובעת שיעור מידת הנאה, שיכולים להנות מהדבר.

אם כן תחילה יצא מבחינת יש מאין הרצון לקבל הזה. וזה נקרא "אשר ברא אלקים". "לעשות", הוא בחינת תיקון הבריאה, היות שע"י זה שיש הבדל בין המשפיע להמקבל, אם כן יש כאן ענין של נהמא דכסופא, היינו בחינת בושה. לכן ניתן לעשות כוונה בע"מ להשפיע, כלומר, שלא לקבל, אף על פי שיש השתוקקות גדולה לקבל את הטוב ועונג, מכל מקום בכדי שלא יהיה בחינת בושה, ניתנה עבודה להנבראים.

ועבודה זו נקראת בשם עבודה, מטעם שזהו נגד הטבע, שהבורא ברא את הבריאה. כי ענין מטרת הבריאה להטיב לנבראיו, פירוש, שכל מה ששייך לומר שהאדם מקבל, היינו שיש לו חשק לקבל, בא מצד הבורא, שברא את הטבע הזה. מה שאם כן, לא מקבל, מה שבורא רוצה לתת טוב ועונג, את זה אנו מיחסים להנבראים. לכן התיקון הזה, שלא לקבל את הטוב ועונג, רק בתנאי שיש לנו הכוונה בע"מ להשפיע, זה נקרא לעשות,

שהנבראים צריכים לעשות זה, הגם שזהו נגד הטבע.

הנה הרצון לקבל הזה נקרא בשם **מלכות**, כידוע שהכלי לקבלת האורות נקרא בשם מלכות. וכמו שלומדים, שעל המלכות הזו היה הצמצום וההסתר, שהמלכות, מבחינת רצון לקבל לעצמה, נשארה בלי אור. אלא רק בזמן שיכולים לתת עליה הרצון בע"מ להשפיע, בשיעור הזה מסתלק הצמצום וההסתר, ויכולה לקבל שפע. אחרת נקראת מלכות **חלל הפנוי** מאור. ומזה נמשך, שנעשה אח"כ שתי מערכות, בסוד "זה לעומת זה עשה אלקים". היינו כמו שיש אבי"ע דקדושה, כמו כן יש לעומת זה אבי"ע דטומאה.

הנה המלכות, יש לה כמה שמות, היינו **ארץ, אדמה, ים, עפר**. והוא לפי מה שהיא מקבלת. והנה במלכות הזו, הנקראת **ארץ**, נמשך האדם, כמו שכתוב "ויצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה". וזוהי בחינת מלכות, כמו שכתוב "הכל היה מן העפר". ואמרו בזה"ק (צו דף ס"ב, ובהסולם אות קע"ג) "הכל היה מן העפר, אפילו גלגל חמה". שפירושו, שכל מה שמדברים, מדברים רק מן האורות המלוובשים בהכלים, כנודע, שאין אור בלי כלי. וכל הכלים נמשכים ממלכות, שהיא הרצון לקבל.

זאת אומרת, כל מה שמדברים, מדברים רק מן המלכות, שהיא הרצון לקבל. והוא נמצא בין בהקדושה, ובין בהקליפה. וכל ההבדל הוא, שהקדושה אינה משתמשת עם הרצון לקבל, רק בזמן שיכולה לתת עליה רצון שהוא בע"מ להשפיע, אחרת היא מצמצמת עצמה מלהשתמש עם הרצון לקבל.

מה שאם כן הקליפה רוצה להשתמש עם הרצון לקבל בע"מ לקבל. זאת אומרת, כשאומרים שהאדם משמש עם כלים דהשפעה, אין הפירוש, שכלים דהשפעה עושים משהו, היות שכלים דהשפעה אינם נמצאים בהרצון לקבל. כי כל הבריאה נחשבת רק לרצון לקבל, כידוע, שחוץ מהרצון לקבל מייחסים הכל להבורא, כנ"ל. כי הבריאה נקראת **יש מאין**. וזהו שייד דוקא על בחינת חסרון, שהבורא בראה. אלא בזמן שאנו אומרים, שהאדם משמש עם הרצון להשפיע, יהיה הפירוש, שהרצון לקבל אינו משמש עם בחינתו עצמו, אלא עם הרצון של הבורא, שרצונו הוא רק להשפיע ולא לקבל כלום.

ובהאמור נבין את ענין **שדה**, הנאמר אצל עשו, הנקרא **איש שדה**. ואנו רואים, שגם יצחק יצא לשדה, וגם אצל יעקב כתוב, שיצחק אמר, "ראה ריח בני, כריח השדה, אשר ברכו ה'". ויהי הפירוש כנ"ל, "שדה" נקרא מלכות, שהוא הרצון לקבל. ושם שייד ענין הבחירה, אם לתקן אותו בע"מ להשפיע, שזה נקרא קדושה. ועל זה אמר יצחק **כשדה, אשר ברכו ה'.**

ואם לא מתקנים אותו בע"מ להשפיע, אלא עוסקים במקבל על מנת לקבל, זהו נקרא **איש שדה**, שהיא קליפה, כנ"ל, שמפרש "איש שדה, כדי לגזול בני אדם ולהרוג אותם". וזה היה אצל עשו. מה שאם כן אצל יצחק כתוב **ויצא יצחק לשוח בשדה**, שהוא הלך לתקן את השדה, שהוא בחינת מלכות, לתקן שבחינת מלכות, שהיא רצון לקבל, תהיה

בע"מ להשפיע, שזה נקרא **"לתקן עולם במלכות שד"י"**, כידוע ששם **שד"י** נקרא יסוד. ויסוד נקרא **"יסוד צדיק"**, שהוא המשפיע, שהכוונה לתקן את המלכות, שהיא בחינת קבלה, שתהיה כמידת היסוד, היינו בע"מ להשפיע. וזה פירוש **"ויצא יצחק לשוח בשדה"**.

וכעין זה כתוב אצל יעקב, שיצחק אמר **"ראה ריח בני כריח השדה, אשר ברכו ה'"**. כלומר שיצחק ראה, שיעקב תיקן את המלכות, שכבר רואים את ברכת ה' השורה על השדה, שהיא בחינת מלכות.

אולם יש להבין, מדוע בזה"ק על השדה הנאמר אצל עשו לגנאי, כנ"ל. ויש לפרש, היות שכתוב **"איש יודע ציד"**. ואח"כ כתוב **איש שדה**. ומפרש, **"איש ציד"**, מנמרוד, שנמרוד היה **"גיבור ציד לפני ה'"**. ומפרש הזה"ק, שפירושו, **"שהיה צד דעתן של הבריות, ומטעה אותם למרוד בה"**.

ויש להבין מה הוא ההבדל בין איש ציד לאיש שדה. ולפי שאנו לומדים, שיש הבדל בין מוחא לליבא. כי מוחא, מפרש אאמו"ר, שהכוונה על בחינת אמונה למעלה מהדעת. וליבא פירושו רצון הלב, שהוא עובד רק לתועלת עצמו. היינו לתועלת עצמו, שהאדם מוכן לעשות את כל עבודה שבעולם, אם הוא יראה את הכדאיות שבדבר, מה שיקבל תמורה עבור יגיעתו. נמצא לפי זה, מה שאומר **איש ציד ואיש שדה** הם ב' דברים, הנקראים בעבודה **מוחא וליבא**.

ובהאמור נבין, אם הכתוב אומר על עשו, שהיה **"איש ציד"**. ופירושו של **"ציד"** לומדים מנמרוד, שהיה **צד** דעתן של בריות ומטעה אותם למרוד בה', שהוא פגם בבחינת מוחא, היינו בבחינת אמונה. כבר מזה יודעים לפרש **איש שדה**, פירושו, כמו שפגם במוחא כן פגם בליבא. לכן מפרשים מהו **איש שדה**, שזהו בחינת אהבה עצמית, דהיינו שהשדה שלו היה בחינת לגזול בני אדם ולהרוג אותם. והוא היה צריך לעשות בחירה בהשדה לטוב, שישרה שם ברכה. והוא עשה להיפך, שהמשיך לשם בחינת מיתה והריגה להשדה הזה.

ובדרך העבודה יש לפרש, היות שהאדם נברא עם הרצון לקבל, וצריך לתקן אותו בע"מ להשפיע, ובכדי שתהיה לו האפשרות לתקן, היינו שתהיה בחירה, כלומר שהאדם יקיים תו"מ בע"מ להשפיע ולא לתועלת עצמו, נעשה צמצום והסתר, שהאדם מוכרח להתחיל בעבודה בבחינת אמונה למעלה מהדעת, כי בתוך הדעת נעשתה ההסתרה, מטעם הנ"ל.

אז מתחיל העבודה בבחינת הבחירה, כלומר שהאדם צריך לקבל עול מלכות שמים, שפירושו **עול**, **כדרך כשור לעול**, היינו, אף על פי שאין הגוף מסכים לעשות דבר, אם אין הוא רואה את מה שנעשה מעבודתו, כי זה הטבע, אשר ברא אלקים לעשות, שהאדם מוכרח לראות מה שהוא עושה, כלומר מה נעשה מעבודתו, שהוא צריך לראות, מי נהנה מעבודתו שהוא עושה.

לכן כשהאדם עוסק בתורה ומצות, הוא רוצה לראות, מי קיבל את עבודתו. והיות שנעשה לצורך תיקון הסתר והעלם, אין האדם רואה ומרגיש, מי שמקבל את עבודתו. רק צריך להאמין למעלה מהדעת, שהקב"ה מקבל את עבודתו. והגוף לא רוצה להאמין.

לכן ניתנה לנו עבודה זו בבחינת **כשור לעול**, כלומר, כמו שהשור עובד בכפיה והוא מוכרח לקיים מה שהבעל בית רוצה, כמו כן אין להאדם לשאול את הגוף, אם הוא רוצה לקבל על עצמו את עול תו"מ, אלא הוא צריך ללכת עמו על דרך הכפיה, ולהאמין באמונת חכמים, שכך היא הדרך האמת.

וכמו כן יש בחינת **וכחמור למשא**, שפירושו הוא בחינת **ליבא**, היינו שהאדם צריך לעבוד שלא עמ"נ לקבל פרס. לכן כשאומרים להגוף, שיעבוד בלי שום תמורה, עבודה הזו היא עליו למשא. כלומר, שהגוף רוצה להוריד מעליו המשא הזה, מה שהאדם רוצה שהוא יסבול. היינו, הגוף מבין, שהוא יכול לשאת משא, אפילו על ספק שיתנו לו שכר עבור עבודה הזאת. אבל כשאומרים לו, תעבוד ותסחוב משאות בלי שום תשלום, עבודה זו הוא רוצה כל רגע להפטר מזה. אז אומרו **כחמור למשא**, היינו שהאדם צריך ללכת בכיוון זה אף על פי שהגוף לא מסכים. נמצא, שהיגיעה היא בשני אופנים: א) בבחינת כשור לעול, ב) כחמור למשא.

ואם האדם הולך בדרך של עשו, אז האדם נקרא **איש יודע ציד**, **איש שדה**. דהיינו כנ"ל, היינו שחסר לו אמונה, שנקרא **איש יודע ציד**, כמו נמרוד, שהגוף רוצה למרוד באמונת ה', שהוא פוגם בבחינת **מוחא**. וגם הוא בבחינת **איש שדה**, היינו שהוא **גוזל בני אדם**, שפירושו, שהוא גוזל את בחינת האדם שבו, והוא נשאר בבחינת בהמה, שאין יודע רק את עצמו, ולא את הזולת.

וזה שכתוב **"איש שדה, כדי לגזול בני אדם ולהרוג אותם"**. זאת אומרת, אם הוא גוזל את בחינת אדם שלו, ונכנס לבחינת בהמה, שהיא רצון לקבל לעצמו, אז הוא בבחינת "רשעים בחייהם נקראים מתים", מטעם היותם נפרדים מחיי החיים. וזה נקרא בחינת **ליבא**. והאמת היא, אמר אמו"ר זצ"ל, כי עיקר שורה על האדם בחינת ליבא, כלומר שהוא השורש, שאינו רוצה להאמין, מטעם, היות שיש יותר הנאה לאדם, מה שהוא רואה ומרגיש, לכן אין הוא רוצה להשפיל את עצמו, וללכת בעינים עצומות, ולהאמין את כל מה שאמרו חז"ל.

ועיקר היסוד הוא אמונת חכמים, כמו שכתוב (שבת ל"א) "מעשה בנוכרי אחד, שבא לפני שמאי. אמר, כמה תורות יש לכם. אמר לו, שתיים. תורה שבכתב ותורה שבעל פה. אמר לו, שבכתב אני מאמינך, ושבעל פה איני מאמינך. גיירני על מנת שתלמדני תורה שבכתב. גער בו, והוציאו בנזיפה. בא לפני הלל. גיירני, יומא קמא. אמר ליה א. ב. ג. ד. למחר אפיך ליה, (כגון תשר"ק) אמר ליה, והא אתמול לא אמרת לי הכי. אמר ליה, לאו עלי דידי, קא סמכת, דעל פה נמי סמוך עליי". ופירוש רש"י, "לאו עלי קא סמכת", מנין

אתה יודע, שזו אלף וזו בית, אלא שלמדתיך וסמכת עלי, "דעל פה נמי סמוך על דברי".
רואים אנו מכאן, שאמר לו הלל, שבלי אמונת חכמים אין שום דבר.

אבל ענין אמונה הוא טענה שכלית. כלומר, שהאדם אומר, אם הוא לא היה צריך
להאמין למעלה מהדעת, אלא הכל היה בתוך הדעת, אז הוא היה מתקדם בלי שום
מעצורים. אבל הוא זצ"ל אמר, שבאמת הרצון לקבל, שהאדם רוצה לעבוד רק לתועלת
עצמו, כמו בהמה, זהו הסיבה שלא יכול להאמין. זאת אומרת, מה שהאדם טוען,
שקשה לו ללכת למעלה מהדעת, זה נובע מאהבה עצמית, שהיא בחינת בהמה שבאדם,
וזהו כל המפריע. לכן צריכים ב' כוחות, לבחינת מוחא ולבחינת ליבא. וזה שכתוב
"כשור לעול וכחמור למשא".

לכן אם מתקנים את השדה, היינו את המלכות, הנקראת רצון לקבל לעצמו, בין
בבחינת מוחא ובין בבחינת ליבא, זה נקרא "שדה אשר ברכו ה'", הנאמר אצל יעקב.
וכמו כן אצל יצחק כתוב "ויצא יצחק לשוח בשדה", שהוא ענין תיקון המלכות כנ"ל.
מה שאם כן בחינת עשו, שהוא נקרא "איש שדה", שבמעשה נראה שהוא הולך לתקן
את השדה, אבל בבחינת הכוונה הנקראת בע"מ להשפיע, שזהו כל התיקון של המלכות.

יש מקום שהאדם יכול לרמאות עצמו, היות שזה הוא דבר המסור ללב, ולא ניכר
מבחוץ, שיש באפשרות לעשות בקורת. מה שאם כן דבר שבמעשה, המתגלה לחוץ,
האדם יכול לעשות בקורת, אם הוא מרמה עצמו או לא. לכן מפרש הזה"ק וזה לשונו
"ועשו אמר, שהוא נמצא בשדה, כדי להתפלל, כמו יצחק", כמו שכתוב "ויצא יצחק
לשוח בשדה, וצייד ורימה את יצחק", שפירושו כנ"ל, שהוא נכנס בשדה כדי להתפלל,
כלומר שנכנס בשדה, כדי לתקן אותו, כמו יצחק.

אבל וצייד, שפירושו שציד, פירושו כמו נמרוד, היינו שמטעה את דעתן של בריות, כדי
למרוד בה'. בזה הטעה את עצמו עשו, ומזה נמשך גם בחינת גזילה, כמו שאומר "כדי
לגזול בני אדם". וזה על דרך שאמרו חז"ל על אדם הראשון, שאמרו, שגנב היה, בזה
שאכל מעץ הדעת, שפירושו שהוציא מרשות היחיד, היינו מרשותו של הקב"ה. כלומר,
שהכל צריך להיות עבור הקב"ה. וע"י אכילת עץ הדעת, הוא נפל לרשות עצמו, כלומר
שהיה רוצה לקבל הכל עבור תועלת עצמו.

כמו כן עשו, שנכנס בשדה, היינו לתקן את המלכות, בחיצוניות לא היה ניכר, שאינו
עובד בע"מ להשפיע. אלא בחיצוניות אמר עשו, כמו שכתוב הוא נכנס כדי להתפלל, כמו
יצחק, היינו לתקן את השדה, שהיא המלכות. אבל רימה את עצמו, היינו על הכוונה,
מה שצריך להיות עבור רשות היחיד, היינו לשם שמים, הוא היה בבחינת "כדי לגזול בני
אדם", שפירושו, כמו שאדם הראשון גזל, כנ"ל, שהיה גנב, כמו כן עשו עשה הכל
לתועלת עצמו, שזה נקרא שגזל את בני אדם.

לכן האדם שנכנס לעבוד עבודת הקודש, היינו שיעשה מהכל קדושה, הוא צריך להיות

נזהר מחיצוניות, שאל ירמה עצמו בעת עשיית המעשים, שהיא עבודה של שלא לשמה, והוא צריך לומר להגוף שלו, אני עוסק עתה בתו"מ שלא לשמה, ואני רוצה ע"י זה להגיע לכוון לשמה. והוא מאמין בדברי חז"ל, שאמרו, "לעולם יעסוק אדם בתו"מ שלא לשמה, ומתוך שלא לשמה אני רוצה לבוא לשמה". והוא מאמין באמונת חכמים, שאמרו, "המאור שבה מחזירו למוטב". ויזכה לזה.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו, סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה

מאמר ט', תש"ן
ספר בראשית, וירא

הזה"ק (וירא דף כ"ט, ובהסולם אות נ"ב) אומר וזה לשונו "והנה סולם מוצב ארצה". מהו סולם. הוא מדרגה, שכל שאר המדרגות תלויות בו, דהיינו הנוקבא, שהיא השער לכל המדרגות. (ובאות נ"ג) עיין שם וזה לשונו "והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו. אלו הם הממונים של כל העמים, העולים ויורדים בסולם הזה. וכאשר ישראל חוטאים, נשפל הסולם, ואלו הממונים עולים. וכשישראל מטיבים מעשיהם, מתעלה הסולם, וכל הממונים יורדים למטה, והממשלה שלהם מתבטלת. הכל תלוי בסולם הזה". עד כאן לשונו.

ויש להבין את כל הנ"ל על דרך העבודה:

(א) מדוע הכל תלוי בהסולם. שאם "ישראל חוטאים, נשפל הסולם", וכש"ישראל מטיבים מעשיהם, מתעלה הסולם".

(ב) מהי המשמעות שאומר, שהסולם עולה או יורד. מה מלמדנו זה בדרך העבודה.

ידוע שהאדם צריך להשתדל להגיע לדרגת דביקות בה', שענינה הוא השתוות הצורה. ובזמן שהאדם זוכה לדביקות ה', עיין בספר מתן תורה (דף ק"ל, במאמר לסיום הזהר) וזה לשונו, "מעלת האיש, שזכה שוב להידבק בו, שפירושו, שזוכה להשואת הצורה עם ה' יתברך, ע"י זה שבכח התורה והמצות הפך את הרצון לקבל, המוטבע בו, אשר הוא שהפריד אותו מעצמותו יתברך, ועשה אותו לרצון להשפיע, נמצא, ממש בדומה לאותו אבר, שנחתך פעם מהגוף, וחזר ונתחבר שוב עם הגוף, שחוזר לדעת מחשבותיו של כללות הגוף, כמו שהיה יודע טרם שנפרד מהגוף. אף הנשמה כך, אחר שקנתה השוואה אליו יתברך, הנה חוזרת ויודעת מחשבותיו יתברך, כמו שידעה מקודם שנפרדה ממנו. ואז מקויים בו הכתוב, דע אלקי אביך. כי אז זוכה לדעת השלמה, שהיא דעת אלקית. וזוכה לכל סודות התורה, כי מחשבותיו יתברך הן סודות התורה".

ובכדי שתהיה מציאות להאדם, שיבוא לידי השתוות הצורה, והיות שזהו ענין קשה מאוד, מסיבת שהוא נגד הטבע, מה שהקב"ה ברא, כמו שלמדנו, שבכדי שהנבראים יהנו מהטוב ועונג, שהוא רוצה לתת להם, שזו היתה סיבת בריאת העולם, שהוא מטעם שרצונו להטיב לנבראיו, ובלי רצון והשתוקקות אין האדם יכול להנות. לכן עיקר הבריאה, שברא יש מאין, הוא הרצון לקבל לעצמו. וזהו בהפכיות הצורה מהבורא,

שרצונו הוא להשפיע להנבראים. לכן התיקון היה בחינת צמצום והסתר, שהאדם מוכרח קודם כל להאמין בה', ואח"כ יכולים לדבר מענין לעבוד לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו.

ובעבודת האמונה יש הרבה שיעורים, כמו שכותב בהקדמה לתע"ס (אות י"ד) עיין שם, "היינו שיש אמונה חלקית ויש אמונה שלמה". לכן עיקר עבודת האדם, שיהיה בידו לבטל את עצמו ולקבל את עול מלכות שמים, תלוי כמה הוא מעריך את גדלות ה', כמו שכתוב בזה"ק, "שעיקר היראה צריכה להיות בגין דאיהו רב ושליט, שפירוש, שהאדם צריך לקיים תו"מ, בכדי לשמש את מלך גדול. לכן עיקר עבודת האדם היא רק לעבוד לזכות לבחינת אמונה שלמה, שרק אז, אם ידע האדם, שיש לו מלך גדול, אז הגוף מתבטל אליו, ויש לו תענוג גדול, בזה שהוא משמש מלך גדול".

ועבודה זו נקראת בזה"ק, שהאדם צריך לעבוד עבודת הקודש, כדי "לאקמא שכינתא מעפרא". וכמו שכתוב בסליחות "אזכרה אלקים, ואהמיה, בראותי כל עיר על תילה בנויה, ועיר אלקים מושפלת עד שאול תחתיה", ש"עיר אלקים" נקראת בחינת מלכות שמים, שהיא בתכלית השפלות אצל הנבראים. וממילא כשהיא בשפלות, איך אפשר לעבוד עבור מלך שפל. מה שאם כן אם המלך הוא מלך גדול, אז יש רצון, לפי חשיבות וגדלות המלך, כן יש אנשים שרוצים לשמשו ומבטלים את תועלת עצמם לצורך טובת המלך.

ובהאמור נבין, שעיקר עבודת האדם הוא, איך להגיע לבחינת אמונה, שיש לו מלך גדול. וזה נקרא, שהשכינה היא בגדלות. נמצא, שהעבודה של האדם היא "לאקמא שכינתא מעפרא". ואז כל מעשיו הם יכולים להיות בע"מ להשפיע. ואם אין האדם עובד בתו"מ בע"מ לאקמא שכינתא מעפרא, אלא שהמלכות שמים היא חשובה כעפר, אז יש מקום להסטרא אחרא לשלוט על בחינת ישראל, שהם מכריחים את האדם לעבוד עבור מלך זקן וכסיל, ולא עבור מלך מלכי המלכים.

נמצא, שעיקר עבודת האדם הוא, שהאדם צריך לתת על ענין הכוונה והמטרה, מה שהאדם רוצה להרויח, מזה שהוא עוסק בתו"מ. על זה באה התשובה, שעיקר מה שיש להאדם, עבודה עם היצר הרע, שהוא בא מכח שליטת הסטרא אחרא, היא חסרון אמונה בגדלות הבורא יתברך, כנ"ל, שזה מכונה בלשון הזה"ק "לאקמא שכינתא מעפרא", כמו שאמרו חז"ל "בא חבקוק והעמידן על אחת, צדיק באמונתו יחיה" (מכות כ"ד).

ואמונה נקראת בחינת מלכות, בלשון הזה"ק. ומלכות נקראת בחינת יראה. וזהו כמו שאמרו חז"ל, "מה ה' אלקיך שואל מעמך, כי אם ליראה אותו". זאת אומרת, שהאדם צריך לדעת, שלא חסר לו שום דבר, שיהיה בידו להתקדם בעבודת ה', אלא בחינת יראה, הנקראת אמונה. וזה כמו שאמרו חז"ל (ברכות ו') "כל אדם שיש בו יראת שמים,

ובפשטיות קשה להבין, והלא הרבה צדיקים היו לישראל, ולמה לא החזירן בתשובה, הלא מי שיש לו יראת שמים, דבריו נשמעין. אלא על דרך העבודה יש לפרש, שהדבר נאמר על אדם פרטי לגבי עצמו, כשהוא רואה, כל מה שהוא אומר להגוף שלו, אינו רוצה לשמוע בקולו, ועושה הכל מה שביכולתו, ואינו יכול להתגבר על הגוף. אז חז"ל אומרים לו, מה שחסר לו, שכן יהיה בידו להשתלט על הגוף, והוא רק דבר אחד, שהוא יראת שמים. שרק בזמן שיהיה לו יראת שמים, אז דבריו נשמעין, אצל הגוף שלו.

ובהאמור יש לפרש דברי הזה"ק, ששאלנו, מהו הפירוש מה שכתוב "מהו סולם, היא דרגא, שכל שאר המדרגות תלויות בו, דהיינו הנוקבא, שהיא השער לכל המדרגות. התשובה היא, כי סולם, שהיא נוקבא, הכוונה על מלכות שמים, הנקראת אמונה, ונקראת יראת שמים. כלומר, שכל המדרגות, שיהיה אפשרות, שהאדם יוכל לזכות בהם, תלויות רק בהסולם. כי היא השער לכל המדרגות. היינו הכל תלוי לפי אמונה, שיש לו כנ"ל. היינו שיש הבדל בין מי שאין לו, רק אמונה חלקית, או אמונה שלימה. נמצא, הכל תלוי בהסולם, שהכוונה על המלכות שמים, שזהו כל הבסיס של הקדושה. וזהו השער לכל המדרגות".

וזה שאומר על פסוק, "והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו, אלו הם הממונים של כל העמים, העולים ויורדים בסולם הזה. וכאשר ישראל חוטאים, נשפל הסולם, ואלו הממונים עולים". שפירושו, שאם המלכות, שהיא השכינה הקדושה, נשפלת, מחמת החטאים, שענין "חטאים" פירושו, שעוסקים אך ורק לתועלת עצמם ולא לתועלת הבורא, אז הם גורמים, כל אחד בשורש נשמתו, בחינת פירוד.

כלומר, במקום שצריכים לעשות יחוד ע"י עבודה בתו"מ, והם גורמים פירוד. כלומר, כל אלו, היינו "הממונים של אומות העולם", שכל רצונם הוא בהרצון לקבל לעצמו, הם עולים בחשיבותם. לכן הם שולטים. כי מי שהוא חשוב, הוא השולט. לכן כשעם ישראל עוסקים בהשפעה, הם גורמים בחינת אתערותא דלתתא, שהקדושה תתגלה, היינו מלכות, מבחינת שהיא רוצה להיות ביחוד עם בחינת קודשא בריך הוא, היא תעלה. וממילא הסטרא אחרא, שהיא בחינת קבלה לעצמה, יורדת מהחשיבות.

וזה נקרא "וכל הממונים יורדים למטה, והממשלה שלהם מתבטלת, והכל תלוי בהסולם". שפירושו כנ"ל, שהכל תלוי לפי גדלות האמונה, הנקראת סולם. וזה שאומר, "וכאשר ישראל חוטאים, נשפל הסולם", שפירושו, שהם גורמים שהשכינה מושפלת, שזה נקרא, שהסולם נשפל, "והס"א והקליפות עולים בחשיבות", שפירושו, שכל מה ששייך לאהבה עצמית, זה עולה בחשיבות, וכל מה ששייך לתועלת הבורא, האדם מרגיש בחינת טעם של שפלות ומצב של אי נעימות, ואי אפשר לעשות שום דבר, מה ששייך רק לתועלת ה'. וזה נקרא "שהסולם נשפל".

"וכשמטיבים מעשיהם, מתעלה הסולם". היינו, שעל ידי אתערותא דלתתא, הם גורמים בחינת לאקמא שכינתא מעפרא. וכל הממונים יורדים למטה, שפירושו, כל המחשבות והרצונות והמעשים, השייכים לס"א, היינו כל מה ששייך לקבלה עצמית, נראה בעיניו לבחינת שפלות, ולדבר מאוס, ולדבר בזיון, אם הוא יעסוק בדברים אלו, השייכים לקבלה עצמית.

ובהאמור יוצא, שהסולם הוא כמו מאזניים, שאם כף אחד עולה, כף השני יורד. לכן, אם יש מעשים טובים, היינו שעוסקים, שהמעשים יעלו למעלה להבורא, זה נקרא, שהסולם עולה, היינו המלכות שמים היא אצלו בעליה. ואז כף השני, השייך לקבלה עצמית, שהוא בחינת ההיפך מהקדושה, יורד. היינו, הממונים של אומות העולם יורדים. כלומר, שיורדים מהערך שיהיה כדאי לעבוד בשבילם, שזה נקרא, שבחינת ישראל שבאדם שולטת עליהם, היינו על המחשבות ורצונות של אומות העולם שהם בחינת קבלה עצמית.

ואז האדם, כל דאגותיו הן איך לעשות נחת רוח להבורא. ובזמן שבאות לו מחשבות של קבלה עצמית, תיכף עם שליטת האמונה, שהיא בחינת הסולם, מבטלת אותם. לכן כל עבודת האדם, מה שהוא עושה, הוא צריך לכוון, שזה יביא אמונה, איך להאמין בגדלות ה'. ומזה הוא יגיע להמטרה, כי זה הוא השער לכל המדרגות שהאדם רוצה לזכות בהם.

ובזה"ק באדרא זוטא (דף נ"ט, ובהסולם אות קל"ה) אומר שם, "כענין המעשים, שהתחתונים עושים, כך מתראה למטה, או לטוב או לרע". וזה לשונו, "העינים של ז"א הוא סוד השגחה בשכר ועונש. ופעם הוא נגלה ופעם הוא נסתר. כי בעת שהתחתונים מטיבים מעשיהם, זוכים להשיג השגחתו (היינו שהשגחתו יתברך היא בבחינת טוב ומטיב), והוא ער, ולא ינום, ולא ישן. ואם מריעים מעשיהם, ההשגחה נסתרת, ואומרים, לא יראה יה, ולא יבין אלקי יעקב, שזה נבחן, כשינה, בסוד "אלהיהם ישן הוא". כי בעת שמריעים מעשיהם, נמצאים מגבירים קו שמאל על הימין, ואז העינים נסתרות מהם, ואומרים, לא יראה יה. ועל כן אינם שומרים את עצמם מהם, שאינם מפחדים לחטוא. וזה שאומר, דניימין ולא ניימין, שלרשעים הם ניימין, ולצדיקים לא ניימין".

אנו רואים, שענין השגחתו יתברך הוא במצב המנוחה מצד העליון. כמו שכתוב (איכה ג') "מפי עליון לא תצא הרעות והטוב, אלא הכל תלוי במעשי התחתונים". וזה שאומר "כענין המעשים שהתחתונים עושים, כך מתראה למטה, או לטוב או לרע". שפירושו הוא, שמצוה גוררת מצוה. כלומר, אם הם מטיבים מעשיהם, זאת אומרת, שאם התחתונים עושים מעשים טובים, היינו שכוונתם היא לתועלת הבורא, וזה בודאי נקרא מצוה, זה גורר אחריו עוד מצוה, היינו שמרגישים, שהבורא משפיע להם רק טוב, שזה נקרא השגחה גלויה. כלומר, שרואים את הטוב ועונג מה שהם מקבלים מהבורא. אז

כולם עומדים ומשבחים את הבורא.

מה שאם כן אם התחתונים מריעים את מעשיהם, היינו שכל אחד דואג רק לעשות מעשים שתצמח מזה תועלת עצמם, אז עבירה גוררת עבירה. היינו, שמדברים על ההשגחה, שאינו בבחינת טוב ומטיב. והם מרגישים רק הסתרת פנים. ואומרים, שחס ושלום שהבורא אינו שומע תפלה, היות שהם בקשו ממנו הרבה פעמים, ולא נענים. לכן אומרים "לא יראה יה ולא יבין אלקי יעקב". וזהו מטעם, שעבירה שעשו מקודם, היינו שרוצים הכל בע"מ לקבל לעצמם, שזה הוא הגורם להסתרת פנים.

והגם שהאדם אומר לעצמו, אני רואה, שכבר עשיתי הרבה תפלות, שהי' יתן לנו את הרצון להשפיע, כלומר, שאנו מבקשים מהי', שיתן לנו רצון, שנרצה לעשות בע"מ להשפיע, אם כן אין אנו מבקשים, שהי' יעזור לנו, שנוכל לעבוד לתועלת עצמנו, אלא אנו מבקשים, שנוכל לעבוד לתועלת הי'. ומדוע הוא לא עונה לנו על התפלות שלנו. אם כן איך אנו יכולים לומר, שהוא שומע תפלת כל פה.

אלא אנו צריכים להאמין למעלה מהדעת, שהבורא הוא כן שומע תפלת כל פה. ובתוך הדעת, אם האדם רוצה להבין את סדר דרך העבודה, אז האדם צריך לומר, שמשמים הודיעו לו, מהו לשם שמים ולא לתועלת עצמו. כלומר, שניתן לו מלמעלה להרגיש מה היא לא לתועלת עצמו. וכשהאדם מרגיש זה, היינו שלא צריכים להשאיר בשביל עצמו כלום, אז האדם רואה, שאין הוא מסוגל לזה, כי כל זמן שאין אדם יודע מהו, שלא לתועלת עצמו, אז הוא מבקש שהבורא יעזור, שיהא בידו לעבוד לתועלת הבורא ולא לתועלת עצמו.

מה שאם כן בזמן שהוא מקבל מלמעלה הרגשה, מהו רק לעשות הכל כולו להי', אז האדם לא רוצה, שהבורא יתן לו הכח הזה, והוא מתנגד בכל כוחו. לכן כשהאדם מתחיל לבקש מהבורא, שיתן לו כח להתגבר על הרצון לקבל, עוד אין להאדם את כל כח התנגדות מצד הגוף, היות שהוא עוד לא יודע מה זה כולו להי'.

לכן כשעונין לו מלמעלה על תפלתו, על מה שהוא מתפלל, נמצא, מה עונים לו, התשובה באה מלמעלה, שמראים לו, שידע את מה שהוא מבקש, כאילו שאין כאן רמאות, שיהא בידו לומר אח"כ, שלא ידעתי מה אני מבקש. לכן האדם, עליו לדעת, שהי' הוא שומע תפלה. ומה שהוא רואה, שהוא עכשיו יותר גרוע מזמן שלא נתן תפלה, על כח התגברות על הרצון לקבל, זוהי תשובה מלמעלה על התפלה שלו.

אם כן אין על האדם לומר, שלא שומעים את תפלתו. אלא עליו לומר, **שהתשובה באה מלמעלה, לא מה שהאדם מבין, אלא מה שמבינים למעלה, מהו לטובתו, שידע.** היינו שהאדם צריך לדעת, עד כמה שהוא רחוק מהשפעה, וכל אברי הגוף הם מתנגדים לזה. והאדם מבקש מהי', דבר שאין הוא מוציא שום בחינה בגוף, שתסכים להבקשה שהוא מבקש מהי'. ואז האדם רואה דבר חדש, מה שלא ידע, מטרם שהתחיל לבקש

מה', שיתנו לו כח התגברות על הגוף, שכך יהיה בידו לעשות מעשים אך ורק לתועלת הבורא ולא לתועלת עצמו.

והידיעה החדשה שהאדם משיג היא, שזה שהוא רואה, שאין הגוף מסכים לתת תפלה כזו על ביטול רצון לקבל לעצמו. אם כן נשאלת השאלה, מדוע לפעמים האדם כן רוצה לביטול הרצון לקבל לעצמו, כלומר שהרבה פעמים האדם רואה, שבזמן שהוא מבקש מה', שיתן לו כלים דהשפעה, כל הגוף הוא מתנגד, ומה שהוא מתפלל, הוא משפה ולחוץ, היינו סתם דיבורים בעלמא. ומכל מקום הוא רואה, שיש זמנים שהוא כן יכול להתפלל בכל הלב. התשובה היא, זהו כבר **עניית התפלה**, היינו שהבורא נתן לו כח, להתפלל על זה בכל הלב. לכן מוטל על האדם להיות בתקוה, שה' יקרב אותו.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו, שאמרו חז"ל, שדוד המלך לא היו לו חיים, בעבודה

מאמר י', תש"ן
ספר בראשית, וישלח

הזה"ק (וישלח דף ט"ז ובהסולם אות נ"ב) אומר שם וזה לשונו, "רי שמעון אמר, למדנו, שדוד המלך מטרם שבא לעולם, לא היו לו חיים כלל, מלבד שאדם הראשון נתן לו משלו ע' שנים. עוד פירוש, האבות הניחו לו מחייהם, כל אחד ואחד. אברהם הניח לו מחיו, וכן יעקב, ויוסף. יצחק לא הניח לו כלום, משום שדוד המלך בא מצדו.

פירוש, כי דוד המלך הוא סוד הנוקבא מצד שמאל, שאז הוא חושך ולא אור. ועל כן לא היו לו חיים, כי אין חיים אלא מצד ימין, שהוא סוד ז"א, הנקרא עץ חיים. וגם יצחק היה מצד שמאל, אלא שנכלל באברהם, בסוד הכתוב, אברהם הוליד את יצחק. וכן בכח העקדה. ועל כן היו לו חיים. וכל זה רק לעצמו. אבל ליתן חיים לדוד, לא היה יכול, מטעם שעיקרו מקו שמאל היה", עד כאן לשונו.

ויש להבין, מהו ימין, שאומר, ש"רק מימין יש חיים". ומהו שמאל, ש"שם הוא חושך ולא אור". וכמו כן יש להבין, מדוע יצחק, שהוא שמאל, היו לו חיים, אלא היה צריך התכללות מימין, שהוא אברהם. מה שאם כן דוד, לא היו לו חיים כלל, אלא כל אחד היה צריך לתת לדוד מהחיים שלו.

ולהבין זה על דרך העבודה, צריכים לזכור את מה שלמדנו, שיש לפנינו ב' דברים :

(א) מטרת הבריאה, שמטרת הבריאה היא להטיב לנבראיו. זאת אומרת, שכל הנבראים צריכים להגיע להמטרה, ולזכות את הטוב והעונג, שיש בהמטרה של הבורא, שברא אותה.

(ב) תיקון הבריאה, שהוא בכדי שלא יהא בחינת נהמא דכסופא. לכן נתקן תיקון, המכונה אור חוזר. כלומר, שהתחתונים חוזרים ומשפיעים הנאה להבורא. זאת אומרת, שהם לא רוצים לקבל את הטוב ועונג לצורך עצמם, אלא בע"מ להשפיע.

ואלו ב' דברים, הם ב' הפכים זה לזה, היות הבורא ברא בהנבראים רצון לקבל לעצמם, כלומר שהנבראים יהנו, שזוהי כל מטרתו, מה שאנו לומדים. והתיקון הוא ממש להיפך מתכונת הנבראים, שהם נבראו ברצון לקבל לעצמם, והנבראים צריכים עתה לעשות דבר, שהוא נגד הטבע, שהוא להשפיע.

כלומר, ראשית העבודה מתחלת, שהתחתונים צריכים לעשות מעשים דהשפעה, ושזה יהיה על הכוונה דלהשפיע. ואח"כ מתחלת העבודה, שיהיה באפשרותם לקבל הנאה ותענוג על הכוונה דלהשפיע.

ובכדי שיהא מקום לעבודה, ולעשות בחירה, שיוכלו לכוון בע"מ להשפיע, נעשה צמצום והסתר, שפירושו, שכל זמן שאין האדם יכול לכוון בע"מ להשפיע, הוא מונח תחת ההסתר. היינו, שחוץ מזה שאין באפשרותו לכוון בע"מ להשפיע, אלא כל רצונו הוא רק לעבוד לתועלת עצמו, נעשה ע"י ההסתר הזה דבר נוסף, שזהו הקשה ביותר, והוא, שהאדם צריך לעבוד עבודה קשה, לזכות לבחינת אמונה למעלה מהדעת, כי ע"י ההסתר נעשה, שבתוך הדעת אין הוא רואה את הטוב והעונג, מה שהנבראים מקבלים מה', שכל מטרת הבריאה היתה רק מטעם שרצונו להטיב לנבראיו, והוא לא רואה את הטוב הזה, לא לגבי עצמו ולא לגבי שאר אנשים.

נמצא, שנוסף לזה, שהוא צריך לעבוד להשיג את השתוות הצורה, שהיא, שיהיו לו כלים דהשפעה, האדם צריך לעבוד לזכות לבחינת אמונה, שהבורא מנהיג את עולמו בבחינת טוב ומטיב. ומי גרם כל זה. הכל הוא נעשה מכח הצמצום וההסתר, שנעשה מכח תיקון הבריאה.

אולם כאן מתעוררת שאלה חמורה, היות שאומרים, שלצורך תיקון הבריאה נעשתה ההסתרה, ומכח הסתרה זו יוצאות לנו ב' בחינות:

(א) ענין חסרון אמונה,

(ב) ענין שאסור להשתמש עם הרצון לקבל לעצמו.

שזה נקרא באופן כללי בשם "מוחא וליבא". נשאלת שאלה, מי בא קודם. כלומר, שאם קודם צריך האדם לזכות לבחינת אמונה, ואח"כ הוא יכול לזכות לעבוד לתועלת הבורא ולא לתועלת עצמו, או להיפך.

השכל מחייב, מקודם צריך האדם לזכות לבחינה אמונה, ואח"כ שייך לומר, שהאדם מבטל את עצמותו, ולא עובד לתועלת עצמו, והוא עובד רק לתועלת ה'. וענין זה, שהאדם יעשה הכל רק לתועלת ה', זה תלוי לפי מה שהוא מאמין בגדלות ה', בשיעור זה שייך לומר, שהוא עובד בשבילו. זאת אומרת, שאי אפשר לתת יגיעה גדולה בשביל דבר שאינו חשוב, כי מדרך העולם הוא, שעבור דבר החשוב ביותר נותנים יותר יגיעה.

זאת אומרת, היגיעה, שהאדם מסוגל לתת, תלויה בהחשיבות של החפץ. מובן מאליו, בכדי שהאדם יוותר על הרצון לקבל לעצמו ויעבוד רק בלתי ה' לבדו, בטח מה שהבורא יותר חשוב אצל האדם, אז הוא יותר קל לעבוד בשבילו. אם כן יוצא לפי האמור, שבכדי שיהיה לאדם כח לוותר על הנאת עצמו, ולקום ולעשות מעשים לטובת הבורא, בטח צריך האדם לזכות לבחינת אמונה בה'. ואח"כ האדם יכול לבטל את עצמו לפני הבורא, ולעשות הכל לשם שמים. כך השכל מחייב, שכך צריך להיות סדר העבודה.

אולם ממה שכתוב בהסולם (הקדמת ספר הזהר דף קל"ח) משמע להיפך, היינו, "שמטרים שהאדם זוכה לתקן את הכלים שלו, שיהיו בע"מ להשפיע, הנקרא השתוות הצורה, אין האדם הזה מסוגל שתהיה לו בחינת אמונה. שאומר שם, היות שכל זמן שאין להאדם כלים דהשפעה, אין האדם מסוגל לקבל את הטוב ועונג מהבורא. לכן אין

האדם יכול להאמין, שהבורא מנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב. נמצא, שהוא מדבר רע על הבורא. לכן בו בזמן הזה כבר אינו מאמין, שהבורא מנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב.

ועוד יותר גרוע מזה, ששורה עליו חס ושלוש כפירה על השגחתו יתברך, כמו שכתוב וזה לשונו, "כי מטרם התיקון, נקראת המלכות בשם "אילנא טוב ורע", שפירושו, כי המלכות היא סוד הנהגתו יתברך שבעוה"ז, וכל עוד שהמקבלים לא באו לידי השלמה, שיכלו לקבל שלימות הטבתו, שחשב עלינו במחשבת הבריאה, מוכרחה ההנהגה להיות בדרך טוב ורע".

וזה סוד הכתוב "כל פעל ה' למענהו. ואנו אומרים ההיפך ממש, מקצה אל הקצה. ועל כן מוטעמת לנו השגחתו יתברך בבחינת טוב ורע, דהיינו בבחינת השגת שכר ועונש. כי זה תלוי בזה. כי כיון שאנו משתמשים בכלי קבלה, הרי אנו מרגישים בהכרח, בפעולות שבהנהגה, שהם בחינת רע בעדינו. **כי חוק הוא זה, שלא יוכל הנברא לקבל רע מאתו יתברך בגלוי**, כי הוא פוגם חס ושלוש בכבודו יתברך, שהנברא ישיגו כפועל רעות, כי אין זה מתאים לפועל השלם. ועל כן **בעת שהאדם מרגיש רע, הנה באותו שיעור שורה עליו כפירה על השגחתו יתברך חס ושלוש, ונעלם ממנו הפועל יתברך, שהוא העונש היותר גדול בעולם.**

הרי שהרגשת טוב ורע בהשגחתו, מסבבת עמה הרגשת שכר ועונש. כי המתאמץ שלא להתפרד מאמונתו יתברך, אף על פי שטועם רע בהשגחה, יש לו שכר. ואם חס ושלוש לא יעלה לו להתאמץ, יש לו עונש, כי נפרד מאמונתו יתברך. ונמצא, שאף על פי שהוא לבדו עושה ויעשה לכל המעשים כולם, מכל מקום נשאר זה נסתר ממרגישי טוב ורע. כי **בשעת הרע**, ניתן כח לס"א, להעלים השגחתו ואמונתו, **ובאים לידי העונש הגדול דפרודא, ונעשים מלאים הרהורים של כפירה**. וכשחוזרים בתשובה, נמצאים נגד זה, שהם מקבלים שכר, **ויכולים שוב להידבק בו יתברך**".

ובהאמור אנו רואים, שאי אפשר להיות בחינת אמונה בהבורא, מטרם שהאדם זוכה לכלים דהשפעה. שרק אז יש לו להאדם אמונה שלמה. אם כן נשאלת השאלה, אם אין להאדם אמונה, איך יכולה להיות מציאות, שהאדם יעשה הכל לתועלת הבורא, מטרם שיש לו אמונה בהבורא.

התשובה היא, שיש לאדם אמונה חלקית, היינו ממה שהוא מאמין מבחינת הכלל, שבהכלל ישראל יש בחינת אמונה בבחינת אור מקיף, שהיא בחינת אור האמונה, המאיר באופן כללי בהכלל ישראל. וכל אחד ואחד מקבל מזה בחינת אמונה, הנקראת "אמונה חלקית", שזה נקרא בחינת "דומם דקדושה". וכולם מתחילים עבודתם בבחינת הדומם.

וזהו כמו שכתוב (בהקדמה לתע"ס אות י"ד), וזה לשונו "פירשתי מליצת חז"ל, מי שתורתו אומנתו, אשר בעסק תורתו ניכר שיעור אמונתו. כי **אומנתו** אותיות **אמונתו**, בדומה לאדם שמאמין לחבירו, ומלוה לו כסף. אפשר שיאמין לו על לירה אחת. ואם ידרוש שתי לירות, יסרב להלוות לו. ואפשר שיאמין לו על כל רכושו בלי שום צל של ספק. ואמונה זו האחרונה נחשבת ל **אמונה שלימה**. אבל באופנים הקודמים נבחנת

לאמונה בלתי שלמה, אלא שהיא אמונה חלקית".

לכן האדם מתחיל עבודתו באמונה של הכלל ישראל, שיש להם אמונה בבחינת אור מקיף. ומהאמונה הזו מקבל כל אחד חלק אמונה, שזה מספיק לו להתחיל את עבודתו, שירצה להכנס לעבודה בבחינת הפרט, היינו שהאדם יזכה לבחינת אמונה בבחינת אור פנימי, שזה נקרא "ואהבת את ה' אלקיך", ש אלקיך נקרא בחינה פרטית, היינו שאין אמונתו בנויה מבחינת הכלל, שהוא מקבל מזה רק חלק, הנקרא אמונה חלקית כנ"ל, אלא הוא זוכה לאמונה פרטית. וזה נקרא בשם "אמונה שלימה", שאין הוא נצרך להכלל.

ובכדי לזכות לאמונה שלימה, האדם צריך מקודם לעבוד בבחינת השתוות הצורה, שהוא כל עבודתו תהיה בע"מ להשפיע. ורק לאחר שזכה להשיג כלים דהשפעה, אז הוא יכול לזכות לאמונה שלימה, שאז הוא יכול לקיים מה שכתוב "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך", כנ"ל.

אולם בזמן שהאדם מתחיל לעבוד בבחינת השתוות הצורה, בכדי לזכות לאמונה שלימה, העבודה הולכת בשני כיוונים, הנקראים מוחא וליבא. כלומר, כי אי אפשר לעבוד בע"מ להשפיע, אם אין זה למי שרוצים להשפיע אדם גדול וחשוב, כנ"ל. לכן האדם צריך לעבוד חלק מזמנו על עבודת מוחא, וחלק מזמנו על עבודת ליבא.

וכאן מתחילה העבודה האמיתית, היינו בזמן שרוצה לעבוד לזכות לבחינת אמונה בבחינת הפרט, כי כאן יש ענין עליות וירידות, היות שהבסיס של עבודה זו הוא לעבוד לתועלת ה', שהוא היפך מטבע האדם, שנברא עם רצון לקבל לתועלת עצמו. לכן כאן מתחילה מלחמת היצר האמיתית. לכן צריך להיות סדר בעבודה, אחרת הוא לא יוכל להמשיך ללכת בדרך זה, היינו להגיע לידי דביקות בה'.

כי בזמן שהאדם רואה, שהעבודה היא קשה, מסיבת שהוא צריך ללכת תמיד בבחינת למעלה מהדעת, זאת אומרת, הדעת של האדם נותנת תמיד להבין, שאינו כדאי לעבוד, אם לא יהיה זה לתועלת עצמו. שכל פעם הדעת שלו, נותנת לו להבין, הלא אתה רואה, שנולדת עם הרצון לקבל לתועלת עצמו, ואיך אתה רוצה לבטל את עצמך, ושלא תחשוב שום דבר לתועלת עצמך, אלא לתועלת ה'. כלומר, מה יהיה לך, בזה שאתה עובד לתועלת ה'. בשלמא, אם האדם עובד עבודת הקודש בתו"מ על מנת לקבל שכר, זה הדעת יכול להבין, שכך הוא דרך העולם, שעובדים אצל מי שהוא, ולא חשוב מי הוא הבעל בית, אלא חושבים תמיד, כמה שכר משלמים תמורת העבודה, כי השכר הוא הקובע. וזוהי העבודה של הכלל.

אולם בזמן שהאדם רוצה לעבוד בעל מנת להשפיע, שע"י זה הוא יזכה לבחינת אמונה שלימה, לכן כאן מתחילות העליות וירידות, היות שאי אפשר לעבוד בלי תמורה. אלא מתי האדם יכול לעבוד בלי תמורה, רק בזמן שאם הוא רוצה להשפיע לאדם חשוב. זה כן נקרא תמורה אצלו. היות כידוע על דרך שאמרו חז"ל "בההוא הנאה דמקבל מניה", היינו שיש הנאה מזה שהאדם חשוב מקבל ממנה המתנה.

זאת אומרת, שזה יש בטבע, שיש הנאה להקטן, אם הוא יכול לשמש את המלך. נמצא, שבזמן שרוצה לעבוד בע"מ להשפיע, אז מוטל על האדם להחשיב את הבורא, בכדי שיהיה בידו יכולת להשפיע לו, ושיהיה בידו כח לעבוד לתועלת הבורא. לכן בזמן שנאבדת לו חשיבות הבורא, הנקראת בלשון הזה"ק **שכינתא בעפרא**, שאין הוא מרגיש חשיבות בקדושה, אלא שהיא נחשבת בעיניו לבחינת עפר, ממילא אין לו כח לעבוד בע"מ להשפיע. לכן סדר העבודה הוא, הן במוחא והן בליבא.

אמנם בזמן העבודה, שהאדם עובד בכדי להגיע להמטרה, שהיא לזכות לדביקות ה', הסדר הוא כמו בגשמיות, שאין האדם הולך ומתקדם, אלא שהוא צריך להשתמש עם ב' רגליים, שהן ימין ושמאל. וזהו כמו שאמרו חז"ל (סוטה מ"ז) "לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת", שפירוש של "ימין" נקרא מה שמקרב לה', היינו שמרגיש שהוא מקורב לה', ואפילו שעדיין אין לו הרגשה כזו, הוא צריך ללכת למעלה מהדעת, כאילו הוא מרגיש, איך שהוא שלם בתכלית השלימות, כמו שמובא (במאמר ט' משנת תש"ן), "והוא שמח בחלקו, וממילא הוא נקרא בשם "ברוך".

ואז "ברוך מתדבק בברוך". ומזה הוא מקבל חיים, היות שהוא מקורב לה'. וזה נקרא שהוא "דבוק בעץ חיים", שהוא משתמש בכלים דהשפעה, שעליהם אינו שורה שום צמצום ודין. לכן מצד הימין, הנקרא שלימות, האדם ממשיך חיים מחיי החיים.

מה שאם כן "שמאל" נקרא "דבר הצריך תיקון". שבזמן שהאדם עושה בקורת על העבודה שלו, והוא (רואה) את חסרונותיו, והיות שאין לו שום דבר שיהיה לו שלימות, אז הוא רואה, איך שהוא נדחה מקדושה. וממילא הוא רואה, שהוא בחינת "ארור", ו"אין ארור מתדבק בברוך". נמצא, שהוא אז נפרד מהבורא, וממילא אין לו חיים. נמצא, שמבחינת שמאל, שהאדם, עושה את החשבון שלו בתוך הדעת, הוא רואה, שהוא בעירום וחוסר כל. לכן אין חיים בזמן שהאדם הולך בקו שמאל.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו על דברי הזה"ק "שדוד המלך, מטרם שבא לעולם, לא היו לו חיים". הסיבה היא, היות שדוד המלך הוא בחינת מלכות, שעליה היה צמצום. ודוד נקרא "כללות המלכות", שצריכה לקבל תיקון, שכל בחינת רצון לקבל שיש בכלי קבלה, שיתקן. לכן הוא היה צריך להכלל מכלים שיש בהם בחינת כלים דהשפעה, שע"י זה גם מלכות הכללית תתוקן.

וזה נקרא "גמר התיקון". כלומר, שמלך המשיח נקרא **גמר התיקון**, שפירושו, שמלכות הכללית תתוקן בע"מ להשפיע. ולכן אמר הזה"ק, שרק אברהם ויעקב ויוסף, שאין הם ממידת הדין, הם נתנו מבחינתם לדוד, שיהיו לו חיים. פירוש, שע"י יהיו לו כלים דהשפעה, השייכים לבחינת ימין, שהוא חסד, שזהו ההיפך ממידת הדין, שהם בחינת כלים דקבלה. לכן לא קיבל מיצחק, שהוא בחינת שמאל, מידת הדין, שהם כלים דקבלה.

וזהו הפירוש ש"משמאל אין חיים", היות שבזמן שהאדם הולך בבחינת שמאל, היינו שהוא רואה מה שחסר לו, וחסרון נקרא מידת הדין, לכן משמאל אין חיים. אלא דוקא מימין, היינו שעוסק בבחינת "כי חפץ חסד" ולא חסר לו כלום, אז מרגיש האדם שהוא

חי. מה שאם כן בזמן שהאדם נמצא במצב, שהוא בעירום וחוסר כל, זה נבחן שאין לו חיים. כי בזמן שהאדם מרגיש את חסרונותיו, ואינו מאיר לו את העתיד, שיהיה בידו פעם למלא חסרונותיו, אז האדם אומר "טוב לי מותי מחיי".

ובזה יש לפרש מה שכתוב, ש"לדוד המלך לא היו לו חיים", שפירושו, היות שכל ענין בריאת העולם היה, בכדי שהנבראים יקבלו את הטוב ועונג, לכן סדר הראשון הוא בעבודה, שהאדם צריך אז להאמין במטרת הבריאה, שרצון ה' הוא, שהנבראים יקבלו טוב ועונג. נמצא, אם הוא מאמין בזה, אז האדם צריך לחשוב, מהי הסיבה, שאין לי את הטוב ועונג, מה שהבורא רוצה שאני אקח.

נמצא, שאם הוא מאמין, שהוא צריך לקבל, בשיעור זה הוא מרגיש את החסרון. וכשמרגיש את חסרונו, אז הוא הולך לראות את הסיבה "מדוע אין הוא יכול לתקן חסרונו". אז צריכים להאמין בדברי חז"ל, שאמרו, שחסר לנו ענין דביקות, שהוא בחינת השתוות הצורה, היינו כמו שכתוב "מהו רחום אף אתה רחום".

נמצא, בשיעור שהוא מאמין, שהבורא הוא המשפיע כל טוב לכל העולם, בשיעור הזה הוא גם כן צריך להשפיע להבורא. ואז, כשהאדם מאמין, שהבורא הוא המשפיע לכל העולם, מזה האדם צריך לקבל חשיבות וגדלות הבורא, כדמיון לאדם חשוב בגשמיות, שאנו רואים, שיש זכיה גדולה, אם יכולים לשמש אנשים חשובים, שמהשרות עצמו האדם מקבל הנאה ותענוג, ואינו צריך לשום תמורה אחרת. נמצא, כנ"ל, **לפי שיעור האמונה בבחינת מוחא, בשיעור הזה הוא יכול לעבוד בבחינת אמונה.**

אולם, היות שהאדם נולד בבחינת רצון לקבל לעצמו, **בבחינה** זו אין חיים. נמצא, שבחינת דוד המלך, שהיא הנקודה שבלב, אין לה חיים. היינו, שאור החיים אינו יכול להאיר שמה. לכן נעשה "שיתוף מידת הרחמים בדין". וזה שכתוב, ש"מבחינת הימין, שהיא בחינת השפעה, שנשתתף בבחינת דוד המלך, מזה תקבל המלכות, שהיא מידת הדין, חיים. ולכן מבחינת אברהם יעקב יוסף, שהם בחינת חסד ורחמים, ניתן בבחינת דוד המלך. ולא מיצחק, שהוא בחינת שמאל, שהיא כלי קבלה".

וזה שהוא לא יכול לתת להמקום, שצריך להיות מגולה **השוכן**, שנקרא "שכינה", זה נקרא "צער השכינה". פירוש "צער", שלא יכול להיות מקום להשראת השוכן, ש"שכינה" נקראת הכלי, ששם מגולה

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו, שנר חנוכה מניחה בשמאל, בעבודה

מאמר י"א, תש"ן

חז"ל (בשבת, דף כ"ב) אמרו "שנר חנוכה משמאל, כדי שתהא נר חנוכה משמאל, ומזוזה מימין". ופרש"י, מזוזה, קי"ל דבימין, דכתיב, ביתך דרך ביאתך, וכי עקר אינש כרעה דימינא, עקר ברישא" (שהאדם מתחיל ללכת, הוא מתחיל ברגל ימין). בספר "שער הכוונות" (דף שכ"ו), אומר שם "אבל ענין חנוכה ופורים הוא באופן אחר, כי תרויהו אינון בהוד. ואף על פי שבתפלת שחרית בחול ביארנו, דיעקב הוא בנצח, ומלכות היא בהוד. וכפי זה החול הוא קדוש יותר מחנוכה ופורים, אשר תרויהו אינון בהוד. אבל הענין הוא, לפי שאז מקבלת הארותיה ע"י עצמה, שלא ע"י בעלה. כי הנה בחול יעקב יונק הארתו וחלק הארה שלה מן הנצח ומן ההוד. ואח"כ נותן לה הארתה, ונמשך מן ההוד על ידו. אבל עתה בחנוכה ופורים, היא יונקת חלק הארותיה מן ההוד עצמה, שלא ע"י בעלה".

ויש להבין בענין עבודה, מהו הענין שהמזוזה היא בימין, ונר חנוכה בשמאל. מה בא זה ללמדנו. וכמו כן יש להבין, לפי מה שכתוב בספר "שער הכוונות", שחנוכה ופורים הם שניהם בחינה אחת, כמו שכתוב, ששניהם, היינו הן חנוכה והן פורים, שניהם הם בחינה אחת, הנמשכים מבחינת הוד.

מדוע שניהם יונקים משורש אחד, אם בפורים יש ענין שמחה ומשתה, שהאדם מחויב לאכול סעודת פורים, מה שאם כן בחנוכה אמרו חז"ל "הנרות הללו קודש הם, ואין לנו רשות להשתמש בהם".

ידוע בענין עבודה לומדים, שאדם אחד כולל כל העולם כולו. זאת אומרת, שענין ישראל וע' אומות נמצאים באדם אחד. כלומר, שהאדם נכלל מכל המדות רעות, הנמצאים בע' אומות. כידוע, שענין אומות העולם נמשכים מן הלעומת דשבע מדות דקדושה, בסוד "זה לעומת זה עשה אלקים". וכל מדה כלולה מעשר. וזהו הענין של הע' אומות. היינו בזמן שהע' אומות שולטים באדם על בחינת ישראל, זה נקרא, שעם ישראל הם בגלות תחת שליטת העמים. כלומר, שהרצונות והתשוקות שולטים על בחינת ישראל שבו, ואין לבחינת ישראל שום אפשרות לעבוד לתועלת ה', כי אם רק לתועלת עצמו.

ולפי השכל והדעת, אין שום מציאות להבין, איך תהיה פעם אפשרות להשתחרר מן שליטת אומות העולם שבקרבו. היות עד כמה שהאדם השקיע עבודה, בכדי לצאת משליטתם, וזהו ללא הצלחה, אלא להיפך, שכל פעם הוא רואה יותר, שזהו בלתי אפשרי לצאת מהגלות שלהם. לכן אנו צריכים תמיד לזכור את ענין יציאת מצרים, כמו שכתוב "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים". היינו, להאמין מה שכתוב "אני ה'

אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים, להיות לכם לאלקים".
זאת אומרת, כמו שה' הוציא אז את עם ישראל משליטת מצרים, וזכו לבחינת
"להיות לכם לאלקים", כמו כן גם אותנו יכול להוציא משליטת ע' אומות, ולזכות
לבחינת "להיות לכם לאלקים".

ואין להאדם לומר, שהוא יותר גרוע, מאלו אנשים שהיו במצרים. שרק אלו, היה
בידו של הקב"ה כח להוציא מתחת שליטתם. מה שאם כן האדם, בזמן שהוא רואה
את שפלותו, הוא בא אז לידי יאוש, ואומר, שבטח הוא יותר גרוע, מאלו שהיו במצרים.
על זה צריכים להאמין לדברי האר"י הקדוש, שאומר, שעם ישראל לפני יציאת
מצרים היו כבר במ"ט שערי טומאה, עד שנגלה עליהם הקב"ה, וגאלם. נמצא מזה,
שאפילו האדם רואה, שהוא בתכלית השפלות, לא לברוח מהמערכה, ולהאמין שה'
יוציא אותו מהגלות, מה שהוא נמצא בין אומות העולם.

ובהאמור אנו רואים, שכל הבסיס נבנה רק על האמונה, שרק ע"י אמונה יכולים
לצאת מהגלות. ולא להתחשב עם הדעת שלנו, הגם שעיקר האדם נמדד לפי דעת, שיש
לו. אבל זה שהאדם יש לו דעת, לראות את מצבו האמיתי, זה נותן לו מקום ללכת
למעלה מהדעת. כלומר, שלמעלה מהדעת אין האדם מסוגל ללכת בלי עזרת ה'. מה
שאם כן אם הוא רואה, שמצד השכל הוא יכול ללכת קדימה, אין נצרך לעזרתו יתברך.
ועיקר, מה שרוצים מהאדם, שהוא יבוא לשלימותו, היינו שיזכה לבחינת נרנח"י
דנשמה. וזה בא דוקא ע"י זה שהאדם נצרך להבורא, כמו שאמרו חז"ל "הבא לטהר,
מסייעין אותו". ואומר הזה"ק "במה מסייעין. בנשמתא קדישא, כד אתיליד יהיבן ליה
נפש מסטרא דבעירי דכיו, זכה יתיר יהיבין ליה".

לכן דבר גדול הוא, בזה שהאדם הוא נצרך להבורא, שיעזור לו. כי ישועתו יתברך
הוא בזה, שנותנים לו כוחות יותר גדולים מלמעלה. וע"י זה שמקבל כל פעם כח חדש,
היינו בחינת נשמה חדשה, עד שבסופו של דבר הוא יקבל כל בחינת נרנח"י, השייכים
לשורש נשמתו. נמצא, נס נקרא, מה שאינו בידי אדם, ששיג את הדבר. כלומר,
שבידי אדם אין הדבר באפשרות להשיג, אלא שצריך להיות נס מן השמים, שרק באופן
כזה נקרא "נס".

לכן, כשהאדם בא במצב, שהוא שכבר יש לו הכרת הרע, שאין זה באפשרותו לצאת
משליטת אומות העולם שיש בו, ובחינת ישראל שבו היא בגלות תחתם, ואינו רואה
שום מציאות, שתהיה באפשרותו לצאת משליטתם, לכן כשהקב"ה עוזר להם, ומוציא
אותם מרשות האומות העולם, ונהפוך הוא, שעם ישראל שולט עליהם, זה נקרא "נס".
וזה נקרא, כמו שהיה בארץ מצרים, אשר ה' הוציא אותם מארץ מצרים. שפירושו,
שה' הוציא אותם מתחת סבלות מצרים. והנס הזה, האדם צריך להאמין, שכמו שהיה
ביציאת מצרים, כן כל אחד ואחד, שהולך בעבודת ה', הוא צריך להאמין, שה' יוציא
אותו. כי זה ממש נס, שיהא מציאות לצאת משליטת אהבה עצמית, ולדאוג רק מה
ששייך לתועלת ה'.

וכשהאדם מגיע לבחינה זו, נבחן, שהאדם הזה כבר הגיע לבחינת "לשמה". זאת
אומרת, שכבר זכה לבחינת אמונה בה', וכבר יש לו הכח לעבוד לתועלת ה'. וזה נקרא

"לשמה". וזה נקרא בחינת "ימין", שהאדם עוסק בדרך להשפיע לה'. היינו, שכל, מה שהוא עושה, יהיה לתועלת ה'. כלומר, שהוא רוצה לעשות חסד לה', היינו להשפיע נחת רוח לה'.

אולם צריכים לדעת, שזה שהאדם רוצה לעשות הכל לתועלת הבורא, זה נקרא רק "תיקון הבריאה" ולא "מטרת הבריאה". כי מטרת הבריאה היא, שהאדם יקבל טוב ועונג בכלים דקבלה. אלא, שצריכים לתת על הכלים דקבלה בחינת תיקון, המכונה "בע"מ להשפיע".

והשפע של מטרת הבריאה נקרא בשם "חכמה", שהוא אור החיים, בסוד "והחכמה תחיה בעליה". ואור החכמה נקרא "שמאל", מטעם שכל דבר הצריך תיקון נקרא "שמאל", בסוד "יד כהה, שתשש כוחה כנקבה", שזה מכונה "שמאל".

ומהו התיקון, שצריכים לתת על אור החכמה. הוא בחינת ימין, המכונה "חסדים". כלומר, לאחר שכבר זכה לבחינת מטרת הבריאה, שהיא הטוב והעונג, המכונה בשם "חכמה", כנ"ל, צריכים עוד הפעם להמשיך אור חסדים, היינו השפע, שבא בכלים דהשפעה. מטעם שאמרנו, כי ניתן לנו את העבודה בתורה ומצות בבחינת "נעשה ונשמע". היינו, שעל ידי זה שאנו נעשה ונקיים תו"מ בבחינת המעשה, נזכה לבוא גם לבחינת נשמע.

כלומר, שהאדם צריך לקיים תו"מ אפילו בדרך כפיה. ואין צורך לחכות, מתי שיהיה לו רצון וחשק לקיים תו"מ, אז הוא יקיים. אלא שהאדם צריך להתגבר ולקיים בבחינת עשיה לבד. אלא שהעשיה יביא לו אח"כ בחינת שמיעה, היינו שישמע אח"כ את החשיבות, שיש בתו"מ. זאת אומרת, שיזכה להטוב ועונג, שישנו בתו"מ. וזה ענין שאמרו ישראל "נעשה ונשמע". לכן בבחינת הימין, הנקרא שעוסק בחסד, היינו בכלים דהשפעה, זהו שמירה, שהאדם, יהיה בידו לעשות הכל לתועלת ה', ולא לתועלת עצמו. ובהאמור יוצא, היות שלפי הכלל "נעשה ונשמע", היא שהמעשה משפיע על הכוונה, כנ"ל, על כרחך נמצא, שבזמן שהאדם מקבל מלמעלה בחינת חכמה, אז המעשה, צריך לעשות, שהכוונה תהיה כמו המעשה. נמצא, שהמעשה של קבלה משפיע על הכוונה, שתהיה גם כן בעל מנת לקבל. אם כן, אפילו בעת מעשה, שהמשיך את אור החכמה על הכוונה דלהשפיע, ומכל מקום מתוך הכלל "נעשה ונשמע", הוא מוכרח לקבל השפעה מהמעשה.

ולכן צריכים שמירה, היינו להמשיך בחינת לבוש, שילבישו את אור החכמה, ששם נוהג "נעשה". "נעשה", הוא המעשה דלהשפיע. ונזכה גם שהכוונה גם תהיה בע"מ דלהשפיע. וגם "נשמע" שתהא הכוונה גם כן בבחינת השפעה, כמו המעשה. וזה ישמור על הכלי קבלה, שהוא מקבל את אור החכמה, שיוכל להחזיק את הכוונה דלהשפיע, בעת קבלת הטוב והעונג, ושיהיה אצלו בבחינת מקבל בע"מ להשפיע.

ובהאמור יש לפרש את ענין המזוזה, שצריכה להיות בימין. היות שהמזוזה, היא בחינת שמירה, ששומרת על האדם, לכן יש רמז, שהמזוזה בימין. כלומר, שענין שמירה שייך לימין, שהוא בחינת חסד, שהכלים דחסד הם בחינת ימין, שאינם צריכים תיקון, כנ"ל. מה שאם כן בחינת חכמה נקראת "שמאל", משום שחכמה באה בכלים דקבלה,

ועל כלים דקבלה צריכים שמירה, כנ"ל.

וזה שמפרש רש"י דכתיב "ביתך, דרך ביאתך", שהאדם מתחיל ללכת, מתחיל בימין. שיש לפרש, תחילת ביאת האדם לעבוד עבודת הקודש, מתחילים בימין. היא הכוונה בכלים דהשפעה, שיהיו בע"מ להשפיע. ואח"כ מתחילים ללכת בשמאל, היינו לתקן כלים דקבלה, שיהיו בע"מ להשפיע.

וזה שכתוב, שכמו שהאדם מתחיל ללכת בגשמיות, הוא מתחיל ברגל ימין תחילה, זה מראה לנו על רוחניות, היינו שתחילת ביאת האדם בעבודת ה', הוא צריך להתחיל בימין, היינו בבחינת השלימות. כלומר, כל מה שהוא עושה בעבודה, הוא צריך לתת תודה לה', בזה שנתן לו קצת מחשבה ורצון לעבוד בעבודת הקודש, שהוא על כל פנים יש לו קצת אחיזה בבחינת תורה ומצות, בבחינת המעשה.

ואין לו עדיין אז לחשוב על בחינת הכוונה, כי גם בכוונה יש להבין בב' אופנים: (א) הכוונה היא מי הוא המחייב לעסוק בתורה ומצות. הסביבה, שבה הוא נמצא. היות שכל החברים עוסקים בתו"מ, וכולם מתפללים ומקיימים את שיעורי התורה, שיש בבית הכנסת, וכדומה. או זה שהוא מקיים תו"מ, הוא עושה רק משום שהבורא צווה לנו לקיים את התורה ומצות. והוא מאמין באמונת חכמים את כל מה שהם אמרו. ועל סמך זה הוא מקיים תו"מ.

(ב) הכוונה על התמורה, מה לקבל עבור קיום תו"מ. יש, שהם מצפים לקבל שכר תמורת עבודתם. כמו שכתוב בזה"ק, שיש ג' אופנים, היינו ג' סיבות, שבשבילם עוסקים בתו"מ:

(א) כדי לקבל שכר בעוה"ז,

(ב) כדי לקבל שכר בעוה"ב,

(ג) שלא לקבל פרס, אלא מטעם גדלות ה', שהוא מטעם ש"איהו רב ושליטי".

לכן תחילת ביאת האדם לעבוד בתו"מ, הוא בכדי לקבל שכר. וגם בזה אמרנו, שיש להבחין ב' בחינות:

(א) לפעמים אדם עוד לא חזק בבחינת אמונה, שיעבוד בשביל הקב"ה, שיתן לו שכר, היות מתחת סף הכרה חסר לו אמונה, שיהיה בידו לעשות מעשים טובים. אולם מחמת החברים, שהוא לא רוצה להיות מבוזה בעיניהם, אז האדם עובד. לא שה' מחייב אותו לעשות מעשים טובים, אלא מחמת בושה של החברים הוא עושה. ובודאי האדם חושב זה לשפלות גמור, היינו שהחברים מחייבים אותו לעבוד ולא ה'.

אולם גם בזה אסור לזלזל. כלומר, שגם על מעשים כאלו האדם צריך לתת תודה לה', בזה שהבורא נתן כח להחברים, שיחייבו אותו לעשות מעשים כפי רצונם, שזה נקרא, שהקב"ה משגיח עליו בבחינת הסתר. כלומר, שהקב"ה מסתיר עצמו בלבוש של חברים, שמחייב אותו לעשות מעשים טובים.

וזה יש לפרש מה שאמרו חז"ל (אבות, פרק שלישי, כ"י) "ונפרעין מן האדם מדעתו, ושלא מדעתו". מדעתו, יהיה הפירוש, האדם מדעתו הוא רוצה לקיים תו"מ. היינו, שהאדם אומר, זה שהוא עושה מעשים טובים, זהו לדעת ה', היינו ה' מחייב אותו. ונפרעין ממנו שלא מדעת, יהיה הפירוש, שהאדם עושה מעשים טובים, וזהו שלא

מדעת האדם, הוא זה שמקיים תו"מ של הקב"ה. כי הוא חושב, שהוא מקיים תו"מ של החברים, היינו שהחברים מחייבים אותו.

וזה נקרא "שלא מדעת האדם" הוא מקיים את רצון ה', הגם שהוא חושב, שהוא מקיים את הרצון של החברים. ואם הוא מאמין בזה, היינו שלא מדעתו הוא עושה רצון ה', כלומר אילו היה יודע, לא היה מקיים, כי הוא חושב, שהוא מקיים רק רצון של החברים, זה נקרא "הסתרת פנים". היינו, שהקב"ה מסתיר עצמו בלבושים של החברים, ובאופן כזה הוא עושה רצון ה'.

(ב) ואם הוא נותן תודה לה', על זה שהקב"ה נתן לו עזרה דרך ההסתרה. כלומר, שיש לו עתה בחירה, לומר שהוא עובד מטעם החברים, ואין לו שום מגע עם ה'. או שהוא מאמין, שה' הסתיר את עצמו דרך לבוש של החברים, וע"י זה הוא עוסק בתו"מ, ואם הוא בוחר ואומר, שרק ה' עזר לו, שיהיה בידו לעשות מעשים טובים, ע"י זה שה' התלבש בלבוש של החברים, ונותן תודה על זה לה', דבר זה גורם לו עליה גדולה, לזכות לגלוי פנים של ה'. היינו, ה' נותן לו מחשבה ורצון לעשות רצון ה', מחמת שיש לו עכשיו איזו הארה מלמעלה, בזה שהוא הכריע למעלה מהדעת. לכן ה' עזר לו, שעל ידי אחוריים הוא זוכה אח"כ לבחינת פנים של הקב"ה, היינו שזוכה לבחינת "נפרעין ממנו מדעתו".

ובהאמור יוצא, שענין מזוזה, שהיא בחינת שמירה, היא בחינת ימין, הנקרא "חסדים", שהוא בזמן שהולכים בבחינת משפיע בע"מ להשפיע, שזוהי בחינת תיקון הבריאה, כנ"ל. מה שאם כן חנוכה ופורים, אומר האר"י הקדוש, ששניהם הם בחינת הוד, שהוד הוא בחינת שמאל, שזה מרמז לנו על מטרת הבריאה, שצריכים תיקונים. היינו, שיוכלו לקבל על דרך התיקון את הטוב והעונג, המרומז בהשפע, הנקראת "חכמה". לכן חנוכה היא בשמאל, להראות על אור החכמה.

אולם בחנוכה היתה רק בחינת חנוכה, שזהו כמו שפירש אאמו"ר זצ"ל, ששם היתה רק חניה, ולא גמר מלחמה. כלומר, שהיה מאיר אור החמה, הנקרא "שמאל", אבל היה חסר שמה את הלבוש, שהוא השמירה על החכמה, הבא בכלים דקבלה, שבכלים דקבלה יש אחיזה לס"א, והיה שם אור דחסדים, הנקרא "ימין". לכן היה הנס רק על רוחניות. כלומר, מבחינת האור דמטרת הבריאה, היה מאיר. אבל לא יכולים להשתמש בו, מחוסר הלבוש דחסדים, כיון שאסור להשתמש בו. זה נקרא, בחינת רוחניות, שעוד לא נתגשם הדבר, שיוכלו להשתמש עמו. לכן כתוב, שבנרות של חנוכה אסור להשתמש, אלא לראותם בלבד, מטעם שחסר הלבוש, כנ"ל. מה שאם כן הפורים, כן היה להם הלבוש, הנקרא "חסדים", כמו שכתוב (בתע"ס סוף חלק ט"ו) "לכן שם כבר התגשם הדבר, היינו שהיו יכולים להשתמש עם האור החכמה ע"מ להשפיע. לכן בפורים הוא משתה ושמחה".

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו שהתורה נקראת קו אמצעי, בעבודה

מאמר י"ב, תש"ן

הזה"ק בפרשת מקץ (דף ס"ד, ובהסולם אות רל"ח), כתוב שם וזה לשונו "בוא וראה, בכל יום ויום, כשעולה האור, מתעורר צפור אחת באילן שבגן עדן, וקורא שלוש פעמים. והכרוז קורא בכח. מי בכח שרואה ואינו רואה. הנמצאים בעולם ואינם יודעים על מה הם נמצאים. אינם מסתכלים בכבוד רבונם. התורה עומדת לפנייהם, ואינם משתדלים בה. טוב להם שלא נבראו, משנבראו".

ומפרש שם בהסולם וזה לשונו "ראיה הוא סוד חכמה. והדבקים בקו שמאל ולא בימין, הם רואים ואינם רואים. כי החכמה שבשמאל לא תאיר בלי התלבשות באור החסדים שבימין. ועל כן אף על פי שיש שם חכמה, שהוא סוד רואים, מכל מקום אינם מקבלים חכמה, מחמת חסרון לבוש החסדים. ועל כן אינם רואים. וזה שכתוב, דקיימא בעלמא ולא ידעי על מה קיימי. וזה נאמר להדבקים בימין ולא בשמאל, שיש להם קיום בעולם על ידי אור החסדים. אבל אינם יודעים על מה הם נמצאים. כלומר, שחסר להם ג"ר. כי הארת ימין בלי שמאל היא ו"ק בלי ראש. ואינם מסתכלים בכבוד רבונם, התורה עומדת לפנייהם ואינם משתדלים בה. אורייתא, פירושו קו אמצעי, שהוא סוד ז"א הנקרא תורה, המיוחד ב' הקוין זה בזה".

ויש להבין, מדוע אם הם הולכים בימין, שהוא סוד חסדים, שעוסקים בע"מ להשפיע, מדוע נקרא זה, שאינם מסתכלים בכבוד רבונם. הלא עוסקים רק להשפיע להבורא, משום שהוא רב ושליט, ולא לקבל שכר. וכל חיותם הוא, בזה שמרבים כבוד שמים, שמשום זה עושים כל מעשיהם בע"מ להשפיע.

וכמו כן יש להבין, אלה האנשים שכבר זכו לבחינת חכמה, שהוא בחינת מטרת הבריאה, מדוע הם נקראים, שאינם מסתכלים בכבוד רבונם. רק בזמן שהם מקבלים עליהם את בחינת תורה, שתורה נקראת "קו אמצעי", שרק הם נקראים, מסתכלים בכבוד רבונם, שרק על ידי התורה הם באים לכבד את רבונם.

הנה, כבר דברנו הרבה פעמים מהב' ענינים שיש לפנינו :

(א) היא מטרת הבריאה, שהוא, שהתחתונים יקבלו טוב ועונג. כלומר, שכל הנבראים ירגישו, איך שהבורא מתנהג עמהם בהשגת של טוב ומטיב, כמו שפירשו חז"ל, "טוב", שהוא טוב לדידיה. היינו, שהאדם מרגיש שהוא מקבל מהבורא רק טוב ומטיב. היינו, לאחרינא. היינו, שהוא רואה, שהבורא עושה טוב גם לאחרים.

(ב) הוא תיקון הבריאה, שהוא, שבכדי שלא תהיה בחינת נהמא דכסופא, היינו שהנבראים לא ירגישו בחינת בושה בעת שהם מקבלים טוב ועונג, נעשה תיקון, שעל הרצון לקבל לתועלת עצמו, העונג והטוב לא יאיר, אלא רק בזמן שהנבראים יכולים לכוון בע"מ להשפיע, אז מושפע להנבראים את הטוב ועונג.

ורק בכדי שיהיה קיום העולם מטרם שבאים להתיקון, שיכולים לכוון בע"מ להשפיע, שיהא יכולת להנבראים להתקיים, כי אם אין להם טוב ועונג, אין להם זכות קיום בעולם, שהחסרון לטוב ועונג בא להנבראים מכח מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, אומר האר"י הקדוש, שזה, היינו טוב ועונג, בא מכח שבירת הכלים שהיתה בעולם הנקודים, שנפלו למטה להקליפות, המכונה בזה"ק בשם "נהירו דקיק", שהוא אור דק מאוד בערך הטוב ועונג, המושפע לאלו שהם נמצאים בקדושה. כלומר, בערך הטוב ועונג המתגלה בתורה ומצות. כמו שכתוב בזה"ק, שיש תר"ג מצות נגד תר"ג אברי הנשמה. מה שאם כן להקליפות נפלו ניצוצות דקדושה רק כדי להחיותן בלבד.

אולם בסדר העבודה מתחילים מימין. אבל "ימין" יש הרבה פירושים. והכל מובן לנו לפי הענין. כלומר, ששלימות נקראת תמיד "ימין" בערך בלתי שלם. אבל מהו שלם, ומהו בלתי שלם. זה תלוי לפי הענין המדובר אז. כלומר, מה שצריכים אז לפי המצב, זה נקרא "ימין".

לכן כשהאדם נמצא מרוחק מתו"מ, הוא נקרא "שנמצא בצד שמאל". היינו קדושה נקרא "ימין", שזהו שלימותו של האדם, בזמן שהוא מקיים תורה ומצות. אבל כשמתחילים לדבר מקדושה, ולא מדברים מאלו אנשים, שהם רחוקים מקיום תו"מ, שמאלו אנשים שהם רחוקים מדת, מהחילוניים האלו, לא מדברים כלל.

אז המצב שבו מתחילים לדבר, שהם מקיימים תו"מ עדיין רק מבחינת המעשה, הם נבחנים לבחינת קו אחד. כידוע, שאי אפשר לדבר מימין, אם אין כנגדו שמאל, או להיפך. לכן מבחינה זו נקראים אלו, שמתחילים בעבודה בבחינת המעשה, בשם "קו אחד", היות שכאן הוא ההתחלה. אולם בערך החילוניים, שאין להם קשר עם הדעת, נקראים הם בחינת "ימין", שיש להם שלימות. והחילוניים נקראים בשם "שמאלניים".

מה שאם כן כשאנו מתחילים לדבר, מאלו אנשים שרוצים לעבוד עם הכוונה דלהשפיע, אז צריכים לומר, שהאנשים שעובדים רק בבחינת המעשה, הם בלתי שלמים. אז צריכים לכנותם בשם "שמאל", כלומר שאין להם שלימות. מה שאם כן אלו שרוצים לעבוד בע"מ להשפיע, צריכים לכנותם בשם "ימין".

אולם אם אנו מדברים מבחינת הרגשת העובד, מבחינתו עצמו, לא מבחינת האמת של סדר המדרגה, אזי יש לומר, האדם הזה, שעובד בבחינת המעשה לבד, הוא מרגיש את מצבו שלו בבחינת קיום תו"מ, לאיש שלם. לכן המצב הזה נבחן אצלו, שהוא הולך בדרך ימין, היינו שלימות.

והעבודה, שבבחינת הכוונה הוא מרגישים עצמם לבחינת חסרון, היות שהוא רואה, שאין הוא יכול לצאת משליטת המקבל לעצמו, נמצא, שהוא מרגיש בחסרונו. לכן צריכים לומר, שזה נבחן לבחינת שמאל. כלומר, שבדרך כלל אומרים "דבר הצריך תיקון נקרא שמאל". כמו שאמרו חז"ל "זה שמניחין תפילין על יד שמאל, הוא משכתוב, ידכה יד-כהה, שתשש כוחה וצריכה עזרה".

לכן אלו שרוצים לעבוד עבודת הקודש, שיהיה בזה שלימות, שיעשו הכל בע"מ להשפיע, ובזמן שעושים בקורת על העבודה שלהם, ורואים, שהם עדיין לא בסדר, המצב הזה נקרא "שמאל" בערך עבודה בבחינת המעשה בלי כוונה. כלומר, שהאדם צריך להשתמש גם בבחינת המעשה.

היינו, שהאדם צריך לומר, הגם שאין הוא יכול לעשות משהו בע"מ להשפיע, מכל מקום הוא מרגיש עצמו לשלימות מבחינת המעשה, שאומר, שיש לו זכיה גדולה, בזה שהוא יכול על כל

פנים לעשות מעשים דקדושה, אפילו בלי כוונה, לזכות גדול שהבורא זיכה אותנו, ונתן לו מחשבה ורצון לעסוק בתו"מ רק בבחינת המעשה בלי כוונה, שזה נקרא "ימין", כנ"ל מטעם שמרגיש עצמו, שהוא נמצא בשלימות, שכדאי לתת להבורא תודה רבה על זה.

לכן אח"כ, כשעובר לבחינת הכוונה, ורואה שהוא בחסרון, אז אין לו רק לעשות תפלה, שהבורא יעזור לו, שיתן לו כח, שיהא בידו לעשות מעשים על הכוונה דלהשפיע. וזה נקרא "שמאל" לגבי מצב הקודם.

אולם בזמן שהוא כבר זכה, שה' עזר לו, שכבר יכול לעשות מעשים בע"מ להשפיע. אולם רק במעשים דהשפעה, שהמעשים דהשפעה יותר קל לכוון בע"מ להשפיע. מה שאם כן במעשים דקבלת התענוג, עוד הוא אינו מסוגל לכוון בע"מ להשפיע. נקרא המצב הזה בשם "ימין". ונקרא "ימין" בערך המצב הקודם.

ושרצה לעבוד בע"מ להשפיע, אבל לא עלתה בידו, זה נקרא "שמאל", ששם היה לו מקום תפלה, שה' יעזור לו, שיוכל לכוון בע"מ להשפיע. מה שאם כן עתה, שה' כבר עזר לו, והוא יכול לכוון בע"מ להשפיע במעשים דהשפעה, שהוא צריך עתה לתת תודה עבור השלימות שיש לו עתה, זה נקרא "ימין". והאור הזה נקרא בשם "אור דחסדים", שהוא בחינת תיקון הבריאה, שכבר יש לו כח לעשות מעשים בע"מ להשפיע.

אולם גם המצב הזה, הגם מצד התיקון הוא נבחן לשלימות, אבל לגבי מטרת הבריאה, מצב הזה עוד לא נבחן לשלימות. היות שהוא צריך להגיע למטרת הבריאה. לכן הוא נבחן לימין מצד השלימות, שצריך לתת תודה לה', על מה שכבר זכה לכלים דהשפעה, לכוון בע"מ להשפיע.

אבל מצד שעוד חסר תיקון של מטרת הבריאה, הוא נבחן לבחינת חסרון. לכן אם הוא כבר זכה לקבל בחינת מטרת הבריאה, המכונה "אור החכמה", ובטח שזה נבחן לשלימות גמור, בערך המצב שזכה רק לאור דחסדים, המכונה "אור של תיקון הבריאה", היה צריך להיקרא בשם "ימין", מכל מקום גם המצב הזה נבחן לבחינת בלתי שלם. לכן הוא נקרא בשם "שמאל, הצריך תיקון". היות אפילו שהמשיכו את אור החכמה בע"מ להשפיע, מכל מקום הוא צריך לבחינת שמירה, מטעם, שהמעשה של קבלת התענוג הוא מנוגד להכוונה, שהיא צריכה להיות בע"מ להשפיע.

לכן צריכים להמשיך בחינת קו האמצעי. היינו בחינת אור דחסדים, שהוא כולל עתה את שניהם, היינו חכמה, וגם יש שם התכללות של חסדים. שיש ב' דברים :

(א) תיקון הבריאה,

(ב) מטרת הבריאה.

וזה נקרא בחינת "תורה" או "קו האמצעי", שנכלל מימין ושמאל. ואז יכולים להשתמש עם האור של מטרת הבריאה, שהוא הטוב והעונג מה שהבורא רוצה להטיב לנבראיו, שזוהי מטרת הבריאה. זאת אומרת, שמטרת שיש שם התכללות מחסדים, אין האור דמטרת הבריאה יכול להאיר, כי צריך שיהיו שם ב' בחינות ביחד, שזה נקרא בחינת "תורה".

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מדוע אלו אנשים שהולכים בבחינת ימין, שכל מעשיהם הוא רק להשפיע, שהם כבר זכו להשפיע, הנקרא "אור דחסדים", הם נקראים "שאינם מסתכלים בכבוד

רבונם". וכמו כן אלו שכבר יצאו מבחינת ימין, וכבר זכו לבחינת חכמה, הנקראת "שמאל", ומכל מקום הם נקראים "שאינם מסתכלים בכבוד רבונם", ו"התורה עומדת לפניהם, ואינם משתדלים בה". שזה מאוד קשה להבין, אם מדברים מאנשים שכבר זכו לבחינת חסדים, וכן מאנשים שכבר זכו לבחינת חכמה, שהם אינם משתדלים בתורה, היתכן לומר כך.

אלא לפי שהסברנו מקודם, שענין ימין, שהוא בחינת אור דחסדים, שהוא רק תיקון הבריאה, נמצא, שכל זמן שהם לא עוסקים בהמשכת האור של מטרת הבריאה, שהוא מה שהבורא רוצה לתת להנבראים את הטוב והעונג, ששם מגולה גדלותו יתברך, הנקרא "גילוי אלקותו יתברך לנבראיו", שאז כבודו יתברך מתגלה להנבראים, נמצא, שאינם מסתכלים על כבוד רבונם, שיתגלו להנבראים.

שהיא חסרון העיקרי שבשבילה, היינו שיהיה גילוי אלקותו יתברך בעולם, שזהו מטרת הבריאה, שיהא גילוי אלקותו יתברך להנבראים, ושהנבראים יקבלו את המטרה הזו, היה כל הצמצומים והתיקונים. נמצא, שאלו שהולכים רק בימין, שהוא תיקון הבריאה, בודאי יש כאן חסרון עיקרי. היינו, הכל עשו ורק העיקר חסר, היינו המטרה. לכן נבחן זה, שאינם מסתכלים בכבוד רבונם.

וכמו כן, אלו שכבר זכו לאור החכמה, שהיא המטרה של הבריאה. ושאלנו מה חסר להם עוד. התשובה היא, היות שיש כלל "אין אור החכמה יכולה להאיר לתחתונים בלי לבוש של אור דחסדים". שהוא מטעם, היות שאור החכמה באה בכלים דקבלה. והוא, הגם שהמשיך את האור בע"מ להשפיע, מכל מקום הוא צריך לשמירה, שלא יהא נמשך אחרי המעשה, שהוא משמש עם כלים דקבלה.

לכן הוא צריך להמשיך לבוש, שהוא אור דחסדים המתלבש בכלים דהשפעה, שהוא בחינת תיקון הבריאה. לכן, הגם שהמשיך את האור של מטרת הבריאה, אבל לא יכול לשמש עמו, כי אינו מאיר בלי לבוש של חסדים. וממילא גם הוא לא מסתכל. היינו, לא מתגלה אצלו את המטרה של הבריאה, שיראה את גילוי אלקותו יתברך. וזה שכתוב "שגם אלו שהולכים בשמאל, גם כן לא מסתכלים בכבוד רבונם".

וזה שכתוב "התורה עומדת לפניהם ואינם משתדלים בה. אורייתא פירושו קו אמצעי, שהוא סוד ז"א, הנקרא "תורה", המייחד ב' הקוין זה בזה". היינו שעל ידי התורה, הנקראת "קו אמצעי", שיש שם ב' בחינות ביחד, היינו מטרת הבריאה, שהיא גילוי אלקותו יתברך להנבראים, שזה נקרא "כבוד רבונם", וגם יש הלבוש של תיקון הבריאה, הנקרא "אור דחסדים", שהוא בחינת ימין. לכן ב' אלו, שהם נפרדים, אין מטרת הבריאה יכול להאיר להנבראים. זה נקרא "שאינם מסתכלים בכבוד רבונם". אלא אחר שמשתדלים בתורה, אז מאיר מטרת הבריאה. וזה נקרא בלשון הזה"ק "אורייתא וישראל וקוב"ה חד הוא".

ובזה נבין מה שדברנו (במאמר י"א, תש"ן), שגר חנוכה הוא בשמאל, ואסור להשתמש לאורה, היות שהשמאל בחינת חכמה, כבר נמשך להנבראים, מכל מקום כל זמן שלא המשיכו את הקו האמצעי, שהוא בחינת תורה, שיהיה ימין ושמאל ביחד, אין האור מאיר בשיעור שיוכלו להשתמש עמו, מטעם חסרון לבוש של חסדים, שזה בא על ידי אור דחסדים.

מה שאם כן בפורים המשיכו את האור דחסדים, הנקרא בחינת ימין, על ידי דברי צומות וזעקתם, כמו שמבואר בתע"ס (בסוף חלק ט"ו). נמצא, שהגם בחנוכה היו הם שלמים מצד ימין. אולם כשעברו לבחינת שמאל, היינו להמשיך חכמה, כבר לא היה להם את החסדים דימין.

זאת אומרת, החסדים שממשיכים אחרי המשכת החכמה, שחכמה נקרא "שמאל" כנ"ל, נקרא "קו אמצעי". נמצא, שאז בחנוכה היה בחינת חנו-כה. היינו, שהיה להם בחינת ימין. והנס היה, שהיה להם ימין בשלימות. אולם בחינת שמאל לא היה להם שלימות, שהיה חסר להם קו אמצעי, שהוא בחינת תורה.

לכן בשבת, שהיא בחינת קו אמצעי, הנרות הם לשימוש. שזה נקרא "שלוש בית", בסוד "בחכמה יבנה בית". לכן "נר שבת ונר חנוכה, נר שבת קודם". מטעם ששבת מראה על שלימות, כי יש בחינת יסוד, הנקרא "קו אמצעי", שהוא המשפיע להמלכות, הנקראת "בית". לכן נר שבת בא לרמוז על שלימות. לכן נקראת שבת "שבת שלום", משום שהיסוד, שהוא קו אמצעי, עושה שלום בין הקוין, הנקראים "ימין ושמאל".

היוצא מהנ"ל, שנס חנוכה היה על ימין, שנקרא "תיקון הבריאה", היה להם שלימות. וזה נקרא, שהנס היה על רוחניות, מטעם כלים דהשפעה, שנקראים מצד הכלים "רוחניות", שהכלים האלו מתייחסים ליצר טוב.

מה שאם כן כלים דקבלה מיחסים לגשמיות, היינו לבחינת יצר הרע, כמו שביארנו "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך", היינו בשני יצריך. היינו הן ביצר הטוב, שהם כלים דהשפעה, צריכים להיות לשם שמים. והן הכלים דקבלה, שהם שייכים ליצר הרע, גם כן צריכים לשמש עמהם לשם שמים. היינו קבלה בע"מ להשפיע.

נמצא, בחנוכה, שהאר"י הקדוש אומר, שחנוכה ופורים שניהם הם בחינת שמאל, לכן נר חנוכה היא בשמאל. היות שהגם בחינת ימין נקרא "שלימות מצד הכלים דהשפעה", אבל זה שהיה מאיר בחינת שמאל, חכמה בלי חסדים, שאסור להשתמש עם חכמה בלי חסדים, אבל זה בעצמו הוא דבר גדול, שכבר המשיכו בחינת מטרת הבריאה.

אבל עדיין אסור לשמש לאורה. לכן נבחן חנוכה, שהנס היה על רוחניות, מטעם שאסור להשתמש עם חכמה בלי חסדים. לכן נבחן זה לנס רוחני, שעדיין לא ירד למטה, שנוכל להשתמש בה. מבחינה זו נקראת חנוכה "נס רוחני", הן מצד החסדים דימין והן מצד חכמה דשמאל, והיות שעדיין היה חסר קו אמצעי.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו שעל ידי יחוד קוב"ה ושכינתה כל העוונות מתכפרים

מאמר י"ג, תש"ן

בזה"ק (ויגש, דף ז', ובהסולם אות כ"ג), כתוב שם וזה לשונו "רבי יהודה פתח ואמר, כי הנה המלכים נועדו, זהו יהודה ויוסף, כי שניהם היו מלכים". (ובאות כ"ז) אומר רבי יהודה "כי כשנגלה הרצון והיחוד, אז שני העולמות זו"ן מתקשרים יחד ונועדים יחד, זה ז"א, לפתוח האוצר ולהשפיע, וזה המלכות, ללקוט ולאסוף לתוכה את השפע, ואז כי הנה המלכים נועדו". (ובאות כ"ח) אומר "עברו יחדיו, משום שכל העוונות שבעולם, אינם נעברים להתכפר, עד שזו"ן מתחברים יחד", כמו שכתוב "ועובר על פשע, ועל דרך זה עברו יחדיו, עברו העוונות נתכפרו". (ובאות ל') אומר "המה ראו כן תמהו, כשהמלכים נועדו ברצון אחד, אז המה ראו אותו הרצון של שני העולמות, זו"ן, כן תמהו נבהלו נחפזו, כי כל בעלי הדין נשקטו ונעברו מן העולם ואינם יכולים לשלוט, ואז נעבר קיומם, ונעברו שליטתם", עד כאן לשונו.

ויש להבין, מדוע תלוי כפרות עוונות בחיבור שני עולמות, הנקראים "ז"א ומלכות", שאומר "כי המלכים נועדו, עברו יחדיו". ועוד יש להבין, מדוע הם לא מתחברים תמיד, אלא שיש זמן שהדינים שולטים, כמו שכתוב "המה ראו כן תמהו, נבהלו נחפזו על ידי כפרות עוונות, שכפרות עוונות באות על ידי חיבור ז"א ומלכות". אם כן הם לא תמיד מחוברים. ומדוע הוא כך, מי הוא המעכב, שלא יהיו תמיד מחוברים ושלא תהיה שליטה להדינים.

ידוע, שכל העוונות באים על ידי הרצון לקבל לעצמו. היינו, היות שכל הנבראים באים מבחינת המלכות, הנקראת "רצון לקבל", שזהו עיקר הבריאה, הנקראת "בריאה יש מאין", שענין החסרון הזה, שהנבראים משתוקקים לקבל הנאה ותענוג בכדי למלא חסרונם, באים מהרצון שבמלכות.

וכפי שלומדים, היות שמטרת הבריאה היא להטיב לנבראיו, והנאה והתענוג נמדדת בשיעור החסרון וההשתוקקות להדבר, כך בשיעור זה יכולים להנות בעת השגת הדבר. ומסיבה זו נברא בחינת מלכות, שהיא כוללת כל שיעור חסרון להאור והשפע, שהבורא רצה לתת להנבראים.

המלכות הזו היא הרצון לקבל הכללי. כלומר, שצריכים לומר, כפי שיעור טוב ועונג שהיה בדעתו לתת להנבראים, בשיעור זה ברא את החסרון להאור הזה. וזה מכונה בדברי האר"י הקדוש בשם "אין סוף". ובכדי שלא יהיה ענין נהמא דכסופא בעת קבלת התענוג, נעשה ענין תיקון, הנקרא "צמצום והסתיר", שהטוב ועונג אינו מאיר, אלא לפי שיעור שיכולים לכוון בע"מ להשפיע, כי בזה יתוקן ענין הבושה כנ"ל. וכך היה הסדר בקדושה, שאף פעם לא יקבלו יותר מכפי שיעור שיכולים לכוון בע"מ להשפיע.

אולם אחרי התיקון הזה, נמשכים עוד דברים. היינו, שנעשו דבר חדש, שהוא ענין שבירת הכלים. שהיה התערבות הרצון לקבל לעצמו בקדושה, שמסיבה זו הכלים נשברו. והיה גם ענין

חטא של עץ הדעת, שזה גרם, שניצוצין קדושים נפלו לתוך הקליפות. נמצא, ששבירת הכלים וחטא של עץ הדעת גרמו בזה, שהנבראים הבאים אחרי זה, שהרצון לקבל, מקבל חיותו מאבי"ע דקליפה.

וזה כמו שכתוב בהקדמה לספר הזהר (אות י', י"א) וזה לשונו "ובכדי לתקן דבר הפירוד הזה, המונח על הכלי של הנשמות, ברא יתברך את כל העולמות כולם. והבדילם לבי מערכות, שהן ד' עולמות דקדושה, ולעומתם ד' עולמות אבי"ע דטומאה. והטביע את הרצון להשפיע במערכת אבי"ע דקדושה, והסיר מהם הרצון לקבל לעצמו, ונתן אותו במערכת העולמות אבי"ע דטומאה. ונמצאו בגללו נפרדים מהבורא ומכל העולמות דקדושה".

ובהאמור יוצא, שהאדם, כל זמן שלא יצא משליטת הרצון לקבל לעצמו, זה מביא לו שיעשה חטאים, היינו להיות נפרד מהקדושה. כלומר, שעל ידי העוונות האדם מתרחק יותר מהקדושה ונמשך לתוך הקליפות. לכן נמשך מזה, שכל אחד מהנבראים גורם על ידי חטאו פירוד בשורש נשמתו, במלכות דאצילות, שהיא הכלל של כל הנשמות, שלכן מלכות נקראת "כנסת ישראל", שהיא המלכות דקדושה, שיהא נפרדת מהקדושה. שזה נבחן, שהאדם גורם על ידי חטאו ירידת קדושה בקליפה.

נמצא, שזה נבחן, שגורם בשורש נשמתו פירוד בין קוב"ה ושכינתה. זאת אומרת, המלכות אינה בהשתוות הצורה עם ז"א. שז"א נקרא "המשפיע", בחינת קוב"ה, ומלכות היא המקבלת, שהיא ההיפך מן המשפיע. כלומר, שכל החטאים באים רק מזה שהאדם רוצה למלאות את הרצון לקבל לעצמו. נמצא, שגורם פירוד למעלה בשורש נשמתו, שהוא במלכות.

וכשהאדם עושה תשובה. ומהו התשובה. שהאדם מקבל על עצמו, הוא שהאדם אומר, שמהיום והלאה הוא יעשה הכל לשם שמים ולא לתועלת עצמו, היינו שכל המעשים יהיו בע"מ להשפיע, שזה נקרא "השתוות הצורה". נמצא, שעל ידי התשובה, הוא גורם שבשורש נשמתו, במלכות, יהיה גם רק להשפיע. כדוגמת ז"א שהוא המשפיע, הנקרא בחינת קוב"ה.

וזה נקרא "יחוד קוב"ה ושכינתה". היינו, כמו שהקב"ה הוא המשפיע, כמו כן מלכות, הנקראת בחינת "שכינתה", היא בע"מ להשפיע. ממילא הקב"ה יכול להשפיע למלכות. ואז השפע נמשך למטה. נמצא, שעל ידי החטא נעשה פגם למעלה, שגרם פירוד. ועתה על ידי התשובה נתקן הפירוד, ונעשה בחינת יחוד. וזה נקרא, שעל ידי היחוד עברו העוונות, היינו הקלקולים מה שהוא גרם, על ידי מעשיו נתקנו.

ובזה יש לפרש מה שכתוב "שובה ישראל עד ה' אלקיך". מהו הפירוש "עד ה' אלקיך". אלא ידוע, ש"ה" נקרא בחינת ז"א, שהוא מידת הרחמים, היינו בחינת משפיע. "אלקיך" הוא בחינת דין, היינו בחינת מלכות, שהיא הרצון לקבל שעליה היה צמצום ודין, שאסור להשתמש עם הרצון לקבל בלי תיקון המסך, הנקרא, בע"מ להשפיע.

והיות שעל ידי זה שישראל חטאו, גרמו שבחינת מלכות נתרחה מז"א, שהוא נקרא "משפיע", כנ"ל, כי כל החטאים באים רק מהרצון לקבל לעצמו. נמצא, שעל מלכות שורה בחינת דין. לכן צריכים לעשות תשובה, בשיעור שהמלכות יתקרב לבחינת ז"א, הנקרא "השתוות הצורה" ובחינת "דביקות".

היינו, כמו שז"א משפיע, כמו כן גם מלכות תקבל תיקון כזה, שעל ידי זה שעושים תשובה, שאומרים, שמכאן ולהבא כל המעשים יהיו בע"מ להשפיע, שנקרא "רחמים", כמו ז"א. נמצא,

שהתשובה גורמת, שהמלכות הנקראת "מידת הדין" לפני התיקון, לאחר התיקון היא נעשית רחמים, כמו ז"א.

ובזה יש לפרש "שובה ישראל", היינו שהתשובה שהאדם צריך לעשות, הוא, שיעשה מן מלכות, הנקרא "אלקיד", שהיא מידת הדין, שיהיה בחינת ה', שהוא בחינת רחמים. שעל ידי היחוד הזה נתקן כל הקלקולים שהעוונות גורמו, שתהיה התרחקות בין קוב"ה ושכינתה, נתקן עתה. נמצא, שעל ידי היחוד נתכפרו כל העוונות.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מדוע תלוי כפרות עוונות בחיבור שני עולמות, הנקראים "ז"א ומלכות". אלא כנ"ל, שעל ידי זה שעושים תשובה, בשיעור ש"הויה יהיה אלקיד", כלומר, שגורמים יחוד, היינו השתוות הצורה בין מלכות לז"א, אז הקלקול שנעשה על ידי העוונות, שגורמו פירוד בין מלכות וז"א, בזה שעשו עוונות עם הרצון לקבל, יתוקן.

היות שצריכים להאמין לדברי חז"ל, שאומרו, שכל אחד ואחד, על ידי עוונות שלו, הוא גורם פירוד בשורש נשמתו, במלכות. שהפירוד שנעשה נקרא, שהוא מוריד קדושה להקליפות. נמצא, בזה שמתקנים וחוזרים בתשובה, ואומרים, שמכאן ולהבא יהיה הכל בע"מ להשפיע, ולא לקבל לעצמו, זה גורם עכשיו, מה שהוא קלקל בשורש שלו, חזר ונתחבר לקדושה, היינו לבחינת משפיע, כדוגמת ז"א. נמצא, שעל ידי העוונות היה הסתלקות השפע, משום שנעשה פירוד בין המקבל להמשפיע, היינו בין ז"א ומלכות, ועכשיו חזר ונתייחד.

וזה שכתוב "כי כשנגלה הרצון והיחוד, אז מתקשרים יחד, ונועדים יחד, זה ז"א לפתוח האוצר ולהשפיע, וזה המלכות, ללקוט ולאסוף לתוכה השפע. ואז כי הנה המלכים נועדו". הפירוש הוא, לאחר שנעשה היחוד בין המשפיע והמקבל על ידי התשובה, שהמקבל יקבל הכל בע"מ להשפיע, נמצא, שעל ידי השתוות הצורה יכול המשפיע לתת להמקבל, כנ"ל.

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מדוע הם לא מתחברים תמיד, אלא שיש זמן שהדינים שולטים. הסיבה היא, כי בזמן שיש עוונות, אז העוונות גורמים את הפירוד. וממילא יש דינים. כי ענין דינים פירושו הוא, היות שנעשה דין על הרצון לקבל לעצמו, שאין השפע יכול להאיר שם מסיבת שינוי צורה, לכן בזמן שיש למטה עוונות, זה גורם שינוי צורה למעלה בשורש המלכות.

נמצא, שהדינים שולטים. היינו הסטרא אחרא, שהם נמשכים רק מהעוונות, שהוא הרצון לקבל לעצמו, שולט. היינו העוונות מאלו שעוסקים ברצון לקבל לעצמו, גורמים שיתווספו כח להסטרא אחרא. כלומר, כמו כשעוסקים בע"מ להשפיע גורמים בשורש למעלה שיתווסף כח של הרצון להשפיע, שזה גורם יחוד, שהוא השתוות הצורה, כמו כן להיפך, כשעוסקים בבחינת רצון לקבל לעצמו, הקליפות מקבלות כח לשלוט.

וזה שכתוב, שאז הדינים שולטים. שאז אין השפע נמשך למטה, מסיבת שכל השפע ילך להסטרא אחרא, כי אין המלכות דקדושה יכולה לקבל, מסיבת הפירוד וההתרחקות שיש בינה לבחינת ז"א. וזה נקרא, ש"אין המלכים נועדו יחדיו". כלומר, בזמן שיש השתוות הצורה, הנקרא "חיבור", אז "עברו יחדיו" כנ"ל, שהעוונות עברו ונתכפרו.

וזה שכתוב "המה ראו כן תמהו", נבהלו נחפזו, כי כל בעלי הדין נשקטו ונעברו מן העולם, ואינם יכולים לשלוט. נמצא, שכל מה שהאדם עושה, כך הוא גורם בשורש נשמתו. אם לטוב או חס ושלום לרע.

ובזה יש לפרש מה שכתוב בתפלת "נעילה" "אתה נותן יד לפושעים, וימינך פשוטה לקבל שבים". וכמו כן אמרו חז"ל "כל הפושט יד נותנים לו". הנה מדרך העולם הוא, שכל אחד ואחד קומץ ידו, ואין לו רצון וחשק לתת להשני. אם לא שהאדם רואה, שהוא יקבל איזה תמורה, אז האדם פושט את ידו. היינו, שפותח את ידו בכדי לקבל את התמורה. ומסיבה זו גם האדם פותח את ידו ונותן להשני. אבל לפשוט את היד סתם, בלי תמורה, האדם קומץ את ידו, ואין לו שום אפשרות שישפיע משהו להשני.

לכן כשאנו מדברים בדרך העבודה, היינו מה שהאדם רוצה לקבל מלמעלה, היינו שהקב"ה ישפיע לו לתוך הכלים של אדם, הנקראים "ידיים", אז הסדר במעשה דלמטה, באיזה אופן שהאדם עושה, כך מתעורר למעלה בשורש נשמתו.

לכן אם האדם פושט יד, היינו שפותח את ידו ואינו מקמץ, אלא שרוצה להשפיע למעלה, נמצא, שבשורש נשמתו נעשה המלכות בבחינת משפיע, המכונה "השתוות הצורה". אז נותנים לו, כי יש עכשיו בחינת השתוות הצורה, הנקראת בשם "הנה המלכים נועדו עברו יחדיו". היינו, שהשפע נשפע למלכות, וממנה לאלו שגורמו את היחוד של המלכים, שהם ז"א ומלכות.

לכן אמרו "כל הפושט יד, נותנים לו", מטעם שהוא היה הגורם למעלה בשורשו, שיהיה בחינת יחוד. לכן מוטל על האדם, אם הוא רוצה משהו שיתנו לו מלמעלה, הוא צריך לעורר בעצמותו בחינת כלים דהשפעה.

אולם יש לפעמים, שהאדם רוצה לפשוט את היד ולהיות משפיע, אבל הוא לא יכול, הגוף שלו אינו מסכים לזה. ומה הוא יכול לעשות. בטח שאין לזה שום עצה, אלא תפלה. אבל הוא רואה, שכבר הרבה פעמים הוא התפלל, שה' ימלא לו את חסרונו, היינו שיהיה בידו לעשות מעשים בע"מ להשפיע, וה' אינו עונה לו, כאילו חס ושלוש אינו משגיח עליו.

אם כן איך הוא יכול עוד הפעם להתפלל. כי הוא רואה, שאין שום תשומת לב חס ושלוש למה שהוא עושה. והמחשבות האלו מרחיקים אותו מתפלה. אם כן מה עליו לעשות אז, בזמן שבא למצב שהמחשבות האלו דוקרין את מוחו.

התשובה היא, כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, שהאדם צריך להאמין במה שכתוב "והיה טרם יקראו, ואני אענה, עוד הם מדברים, ואני אשמע". ואמר, שהפירוש הוא, שהאדם צריך להאמין, זה שהוא בא עתה להתפלל, זהו מטעם ש"אני נתתי לו להבין, שהוא נמצא בחסרונו". וכדאי לבוא להתפלל, שה' ימלא חסרונו.

כלומר, שאל יחשוב האדם, שהוא התחיל תחילה. אלא הקב"ה התחיל, בזה שנתן לו רצון להתפלל. אם כן אינו יכול לומר, שה' לא מסתכל עליו, בזה שהוא לא רואה עניית התפלה, בעת שהוא מתפלל על חסרונו. אלא הקב"ה התחיל.

וזה נקרא "אני ראשון ואני אחרון". היינו "אני התחלתי את המגע עמך". והאדם צריך מזה להתעורר. אולם אין האדם גומר את העבודה. אלא כמו שכתוב "ה' יגמור בעדי". ובזה יש לפרש "אתה נותן יד לפושעים" פירוש, שה' נותן את היד, היינו את הכח לפושעים שיתפללו על חסרונם, ולא האדם. וכן על האדם מוטל לבטוח בה', שיעזור לו על תפלתו. ולא להתייאש.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל מהו בעבודה "חסד של אמת"

מאמר י"ד, תש"ן
ספר בראשית

הנה על הפסוק, שיעקב אמר ליוסף "ועשית עמדי חסד ואמת" פירוש רש"י, חסד שעושים עם המתים, הוא חסד של אמת, שאינו מצפה לתשלום גמול. שמשמע, שהוא ביקש ממנו הטובה "אל נא תקברני במצרים" וביקש שיעשה זה חסד של אמת בלי שכר. שזה יש להבין, הלא השכל מחייב, אם היה משלם לו עבור הטרחא, היה בודאי יותר בטוח שיעשה לו את זה, שכך נהוג בעולם, כשרוצים שהדבר יצא לפועל בכל שלימותו, אז נותנים תשלום יותר גדול. אם כן מדוע בחר לו הדרך השני, שיעשה עבודה בלי שום תשלום.

ועוד יותר קשה לדברי רש"י על הפסוק "ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך" (ויחי שלישי). פירוש רש"י "ואני נתתי לך", לפי שאתה טורח להתעסק בקבורתי, "שכם אחד על אחיך", שכם ממש, היא תהיה לך חלק אחד יתירה על אחיך. אם כן זה הוא בסתירה של חסד של אמת, שמשמע בלי שום תשלום. וכאן הוא נותן לו תשלום, היינו "שכם אחד", היינו חלק אחד על אחיך.

הנה יש לפרש כל זה על דרך העבודה, שיעקב רמז לו ליוסף את סדר העבודה. הנה אנו רואים, שסדר העבודה, שניתן לנו בתורה ומצות, הם נראים גם כן לכאורה בסתירה, היות מצד אחד אנו רואים, שחז"ל אמרו, שסיבת בריאת העולם היא מטעם שרצונו להטיב לנבראיו, היינו שהנבראים יקבלו ממנו יתברך טוב ועונג, היות שהבורא הוא שלם בתכלית השלימות, וכל מה שהוא ברא את הבריאה, הוא בכדי לתת להנבראים כל טוב, כמו שכתוב (מד"ר בראשית) "שהקב"ה השיב להמלאכים, בשעה שרצה לברוא את האדם, שאמר, שזה דומה למלך, שיש מגדל מלא כל טוב ואין לו אורחים, מה הנאה דעביד". נמצא, שכל מה שברא, היה הכל בשביל שהנבראים יקבלו טוב ועונג, ושירגישו את השגחתו יתברך, שהיא השגחת טוב ועונג.

ומצד ב', אנו רואים דבר, שהוא ממש להיפך ממטרת הבריאה, היינו, שנעשה צמצום והסתר, שאסור לקבל לתועלת עצמו, אלא כל מה שמקבלים יהיה לתועלת ה'. משמע מכאן, שעיקר עבודתנו הוא, שאנחנו נעבוד בשבילו. וזהו כמו שכתוב "ברוך הוא אלקינו, שבראנו לכבודו". היינו, שכל הבריאה היא רק לכבודו יתברך ולא בשביל הנבראים. ובגלל זה נתן לנו תרי"ג מצות, שנשמור אותם.

וכמו שאמרו חז"ל "בראתי יצה"ר בראתי תורה תבלין", אמר הקב"ה. היינו, שהאדם אינו יכול לעבוד עבור תועלת ה', מטעם שיצה"ר מפריעו. לכן נתן לנו ה' תרי"ג מצות, הנקרא בלשון הזה"ק "תרי"ג עיטין" (היינו עצות), שע"י נוכל לעבוד לתועלת ה'. נמצא לכאורה, שזהו ממש להיפך ממטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו.

והענין הוא, שאנו צריכים להאמין במה שאומר האר"י הקדוש וזה לשונו, "וכאשר עלה ברצונו הפשוט לברוא העולמות, ולהאציל הנאצלים, להוציא לאור שלימות פעולותיו". ובאו"פ בתע"ס בתחילתו מבאר שם, שענין "שלימות פעולותיו" פירושו, שהטוב והעונג מה שיש במחשבתו יתברך לתת להנבראים, שתהיה בהם שלימות, היינו שלא ירגישו בחינת בושה בעת קבלת הטוב ועונג, זה נקרא "שלימות פעולותיו".

נמצא, שהצמצום שהיה, שאין האור מאיר אלא בזמן שהנבראים יעשו הכל לשם שמים, היינו לתועלת ה', אז תהיה מציאות, שיקבלו טוב ועונג, ולא תהיה שום בושה. וזהו תיקון של צמצום, שצריכים לעבוד הכל לשם שמים ולא לתועלת עצמו. נמצא לפי זה, כי כל מה שאנו צריכים לעבוד לתועלת ה', זהו רק לתועלת עצמנו, היינו, שע"י זה אנחנו נוכל לקבל את הטוב ועונג בשלימות, בלי שום אי נעימות של נהמא דכסופא. וזה נקרא "להוציא לאור שלימות פעולותיו", היינו הפעולה שהוא רוצה להטיב לנבראיו, שתהיה בשלימות, בעת שהנבראים יקבלו את הטוב ועונג.

נמצא לפי זה, שאין שום סתירה בין מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, כלומר שהמטרה היא, שיהיה טוב להנבראים, ולא חס ושלוש שהבורא רוצה שיעבדו בשבילו, אלא הכל בשביל הנבראים, ולא שום דבר לתועלת הבורא, כי אינו חס ושלוש בעל חסרון. ועוד יותר מזה, הוא היה רוצה, שיהיה כל כך טוב להנבראים, עד שירגישו את עצמם בטוב, שלא ירגישו אי נעימות בעת קבלת הטוב ועונג.

היות לפי הכלל, שכל מי שאוכל לחם חסד, הוא מתבייש, והבורא היה רוצה להציל אותם מבושה זו, לכן עשה בגלל זה תיקון, המכונה "צמצום והסתר", היינו, שכל זמן שאין להם התיקון, שעושים הכל לשם שמים, לא יוכלו לקבל את הטוב ועונג, מטעם שנעשה ההסתר הזה, בכדי אח"כ, כשעושים הכל לתועלת ה', אז נמצא, שהטוב ועונג מה שהם רוצים לקבל ולהנות, הוא רק לתועלת הבורא, ממילא הם ניצולים מבחינת הבושה, הנהוגה בהמקבל פרנסה מאחרים, בתור מתנת חנם.

היוצא מהאמור הנ"ל, שאין שום סתירה בין מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, היינו לתועלת הנברא, לבין תיקון הבריאה, שצריכים לעבוד הכל לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו, שזה הוא גם כן לתועלת הנבראים, ולא חס ושלוש שהבורא צריך, שיעבדו בשבילו ולתת לו מה שהוא, אלא הכל לתועלת הנבראים.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מדוע אמר יעקב ליוסף, שיעשה עמו "חסד של אמת". הכוונה כאן על ענין, שיעקב סידר סדר העבודה, שיש לפנינו לעשות כאן. והוא

רמז לו את סדר של תיקון הבריאה וענין מטרת הבריאה, שהם שניהם כוונה אחת, היינו לתועלת הנבראים.

לכן התחיל לומר לו, שצריכים להתחיל בעבודה על דרך "חסד של אמת", היינו בלי שום תמורה, אלא הכל יהיה לא לתועלת עצמו, אלא הכל לתועלת ה', כמו שמובא בספר "מתן תורה" (בתחילתו), שענין מה שהאדם עובד לתועלת הזולת, צריך להיות גם כן מטעם מצות ה', היינו כל מה שהאדם עושה, צריך להיות לתועלת ה'. וממילא הוא דבוק, בכל מעשה שהוא עושה, עם ה'.

ואחר כך רמז לו, שזה שצריכים לעבוד לתועלת ה', הוא בכדי שיצמח מזה תועלת עצמו. כלומר, שאם באמת האדם עובד לתועלת ה', ואינו רוצה שום דבר לתועלת עצמו, אז הוא בא לידי דרגה, שהוא רוצה לתת משהו להבורא, שיהנה. ואז הוא רואה, שרק בדבר אחד הוא יכול להנות להבורא, בזה שיקח ממנו את הטוב ועונג, כי בגלל זה ברא את הבריאה. לכן הוא רוצה להנות את הבורא. ובטח מה שהאדם נהנה יותר ממתנת המלך, בטח שיש להמלך יותר תענוג.

כדוגמת, מי שנותן מתנה לחבירו, דרך העולם הוא, אם המקבל מתנה משבח את המתנה שקיבל מחבירו, חבירו יותר נהנה. ואם המקבל מתנה אומר לו, המתנה שנתת לי, אין לי כל כך צורך בה, בטח חבירו אינו נהנה מזה, אלא להיפך, עד כמה שהמקבל המתנה מרגיש בצורך המתנה, אז הנותן יותר נהנה. וזה מתבטא בשיעור התודה שנותן המקבל להנותן. לכן, עד כמה שהאדם משתדל להנות יותר מהטוב והעונג שהבורא נתן לו, בטח שיש יותר נחת רוח למעלה, מזה שהתחתון נהנה יותר.

לכן לאחר שיוסף קיבל על עצמו את העבודה בע"מ להשפיע בלי שום תמורה, אז כבר צריך לקבל את הטוב ועונג, על מה שעבד בע"מ להשפיע. לכן כתוב, שיעקב אמר לו "ואני נתתי לך שכס אחד על אחיך". "שכס" נקרא חלק אחד יתירה על אחיך, כפירוש רש"י, לפי שאתה טורח להתעסק בקבורתי, היינו, היות שאז קבלת על עצמך לעבוד בלי שום תמורה, אם כן עתה הגיע הזמן, שאתה תקבל את התשלום, היינו חלק האור והשפע הצריך להתגלות על העבודה של בע"מ להשפיע. כי עיקר העבודה בע"מ להשפיע, היה רק לצורך זה, שיוכלו לקבל טוב ועונג בלי בושה, כדרך מקבלי מתנות בחינם.

וענין מה שכתב לשון "שכס אחד", יש לפרש על דרך שפירש אמו"ר זצ"ל, על מה שכתוב אצל שאול המלך, שהיה, "משכמו ומעלה גבוה מכל העם" (שמואל א' ט'), שהפירוש הגשמי הוא, שהוא היה גבוה מכל העם עם ראש, כלומר, שהראש שלו היה גבוה מכל העם. ואמר, כי ברוחניות מתחלקים המדרגות לראש וגוף, ש"גוף" נקרא, שעדיין אין בו שלימות, ו"ראש" נקרא, שכבר יש לו שלימות.

שענין שלימות יש לפרש, שכבר זכה לבחינת תיקון הבריאה, המכונה כלים דהשפעה. זאת אומרת, במעשים של כלים דהשפעה, הוא כבר יכול לכוון בע"מ להשפיע, שזה

נקרא שהוא זכה לאור דחסדים, המתלבש בכלים דהשפעה. וכמו כן כבר זכה למטרת הבריאה, היינו שהוא כבר יכול לשמש עם הכלים דקבלה בע"מ להשפיע, שזה מכונה, שכבר זכה לאור החכמה.

נמצא, ש"משכמו ולמעלה", הכוונה היא, שכבר זכה לבחינת שלימות, הנקראת בחינת ראש. ועל דרך זה יש לפרש, מה שיעקב אמר ליוסף "ואני נתתי לך שכס אחד על אחיך", היינו כנ"ל, שע"י זה שקיבל את עבודתו בבחינת חסד של אמת, היינו בלי תשלום, זכה אח"כ להשלימות להשתמש עם כלים דקבלה ע"מ להשפיע, היינו שזכה לבי' דברים ביחד : א) הוא תיקון הבריאה, ב) הוא מטרת הבריאה.

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב בשיר של ליל שבת "כל מקדש שביעי, שכרו הרבה מאוד, על פי פעלו". ויש להבין, מהו החידוש, שאומר "שכרו הרבה מאוד, על פי פעלו". הלא גם בעולם הגשמי נוהג כן, שכל פועל מקבל שכר, לפי כמה זמן שעבד, כך הוא מקבל שכר. אם כן מהו החידוש שבא להשמיענו, שמקבל שכר לפי פעלו. ועוד יותר מזה קשה, הלא צריכים לעבוד שלא ע"מ לקבל שכר, אלא לשם שמים, היינו לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו. אם כן, מה הפירוש "שכרו הרבה מאוד".

אלא כנ"ל, היינו לאחר שהאדם עבד בששת ימי המעשה בתיקון הבריאה, שהוא בע"מ להשפיע ולא לתועלת עצמו, נמצא, שעבד בשלא לקבל שום תמורה, אלא היה רק לשם שמים, נמצא, בשיעור הזה, שעבד שלא לקבל שכר, לכן, כשבאה שבת, שהיא בחינת "מעין עולם הבא", שהיא תכלית שמים וארץ, הוא מקבל שכר, היינו שמשמש בכלים דקבלה, ונהנה מהטוב ועונג, שהוא בחינת מטרת הבריאה. כי עתה הוא כבר יכול לקבל הכל בע"מ להשפיע.

נמצא כנ"ל, שאם הוא לא נהנה, זה דומה, שבעל הבית נותן לאכול לאורח, והשתדל לעשות מגדל מלא כל טוב עבור האורח, ואז, אם האורח אומר לבעל הבית, לא נהניתי שום הנאה מהסעודה שלך, איזה נחת רוח יש לבעל הבית. אלא עד כמה שהאורח נהנה יותר מהסעודה, אז יש לבעל הבית יותר נחת רוח.

וזה הוא כמו שאמרו חז"ל (ברכות נ"ח) וזה לשונו, "אורח טוב, מהו אומר, כמה טרחות טרח בעל הבית בשבילי, וכל מה שטרח, לא טרח אלא בשבילי. אבל אורח רע, מהו אומר, מה טורח טרח בעל הבית, אלא בשביל אשתו ובניו".

ויש לפרש, מהו "אורח טוב ואורח רע", בעניני עבודה. הנה כשהאדם עדיין לא תיקן את הרע שלו, היינו הרצון לקבל לתועלת עצמו, והוא נמצא תחת שליטת הרע, לכן הוא אומר, זה שהבורא נתן לנו לקיים תורה ומצוות, הוא, היות שהוא צריך את עבודתינו, לכן ציווה לנו לקיים תו"מ. ותמורת זה הוא ישלם לנו שכר, היינו שברא את העולם, לא מטעם להטיב לנבראיו, אלא שהם אומרים, שברא את העולם לתועלת עצמו חס ושלו.

אלא, שהוא רוצה שאנחנו נעבוד בשבילו, ותמורת זו הוא ישלם לנו. אז יש לפעמים, שהאורח רע, האורח רע אומר, אני לא רוצה לעבוד אצלו, היינו לקיים את התו"מ שלו, ואני מוחל לו את השכר, ואומר, לא הן, היינו עבודה בתו"מ, ולא שכרן, של תו"מ. כלומר העבודה הזו, מה שהבורא ציווה לנו, השכר הזה לא משתלם תמורת עבודה.

ו"אורח טוב", בעבודה, הוא, היינו, האדם שכבר תיקן את הרע, וכבר יש לו כלים דהשפעה, ואח"כ הוא זוכה לבחינת מטרת הבריאה, היינו שמקבל את הטוב ועונג, מסיבת שכר תיקן את הרע, אז הוא אומר, שכל מה שטרח בעל הבית, הוא לטובתי, ולא חס ושלוש שהבורא הוא הנצרך, שאנחנו נעבוד בשבילו חס ושלוש.

אלא בזה שאנחנו נעבוד בשבילו, הוא לטובתינו, היינו, שנוכל לקבל את הטוב ועונג, ושלא תהיה לנו בחינת בושה בעת קבלת הטוב. מה שאם כן "אורח רע", היינו אדם שעדיין מונח תחת שליטת הרע שלו, שהוא המקבל בע"מ לקבל, אומר ממש ההיפך, שהכל (ה') עשה בשבילו, ולא לתועלת הנבראים.

ובהאמור יש לפרש "חסד ואמת", שהם ב' דברים :

א' הוא "חסד", שפירושו, לעשות הכל לא לתועלת עצמו, אלא הכל לשם שמים,

ב' הוא "ואמת", שאז זוכים לראות את האמת, שסיבת בריאת העולמות עם כל התיקונים, היא רק לתועלת הנבראים, שיקבלו טוב ועונג. מה שאם כן, מטרם שזכו לבחינת חסד, עוד לא מגולה את האמת, שבריאת העולם היתה מטעם להטיב לנבראיו.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו, שמטרם שנפל השר המצרי, לא נענו בצעקתם, בעבודה

מאמר ט"ו, תש"ן

ספר שמות

הזה"ק (פרשת שמות, דף ק"ח, ובהסולם אות שמ"א) אומר: "כי כל זמן שניתנה להשר שלהם שררה על ישראל, לא נשמע צעקתם של ישראל. כיון שנפל השר שלהם, כתוב "וימת מלך מצרים". ומיד ויאנחו בני ישראל מן העבודה, ויזעקו, ותעל שועתם אל האלקים. אבל עד אותה שעה, לא נענו בצעקתם".

ויש להבין: אם הוא אומר, שמטרם שנפל השר שלהם, לא נענו בצעקתם, מי היה הגורם שהשר שלהם יפול, בכדי שאח"כ תהיה אפשרות לשמוע את צעקתם. ועוד יש להבין: מדוע אם להשר שלהם יש שררה, אין אפשרות שהם יענו על צעקתם, וכי יש כח להשר שלהם לעכב את תפילות ישראל, וכמו כן יש להבין מה שכתוב (שמות, מפטיר): "וישב משה אל ה', ויאמר, ה' למה הרעתה לעם הזה, למה זה שלחתנו, ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך, הרע לעם הזה, והצל לא הצלת את עמך. ויאמר ה' אל משה, עתה תראה, כי ביד חזקה ישלחם".

ויש להבין טענת משה, מה שאמר "מאז באתי לפרעה לדבר בשמך, הרע לעם הזה, והצל לא הצלת את עמך". שמשמע, שטענת משה היתה טענה אמיתית. היות שמשמע מתשובתו של ה', שזה נכון, מה שמשה אמר. רק ה' אמר לו: "עתה תראה, אשר אעשה לפרעה". היינו שהוא יראה, מה שה' יעשה לפרעה. ולכאורה היה צריך לכתוב: "אתה תראה", היינו שמשה יראה, היינו "אתה עם אלף". ומדוע כתוב "עתה עם עין", שמשמע, שעכשיו הוא יראה. שמשמע, שלפני זה שהוא בא לפרעה, והוא הרע לעם הזה, לא היה יכול להיות יציאת מצרים, אלא עתה יהיה מקום של יד חזקה ישלחם ויגרשם.

ויש להבין זה, מה דוקא עתה הוא המקום של יציאת מצרים. ויש כאן להבין ב' דברים:

(א) מדוע כשהוא בא בשליחות ה', נעשה המצב של עם ישראל יותר גרוע.

(ב) מדוע דוקא עתה, היינו אחר שהמצב נעשה יותר גרוע, אז הוא המקום, שיוכל להיות יציאת מצרים.

ויש לפרש זה על דרך העבודה. הנה האר"י הקדוש אומר, שגלות מצרים היתה, שהדעת דקדושה היה בגלות. היינו, שקליפת מצרים היתה שולטת על עם ישראל. שיש לפרש, שענין "עם ישראל" פירושו, שכל העם רוצה לעבוד לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו. כידוע, שענין ישראל פירושו **ישר-אל**, הכל בשביל ה'.

וישליטת פרעה" הוא להיפך, היינו לעבוד רק לתועלת עצמו. לכן דעת דקדושה, היינו זה שצריכים לעבוד לשם שמים, היינו להשפיע, בחינה זו היתה בגלות תחת שליטת פרעה מלך מצרים, ש"מצרים" הם אותיות **מצר-ים**, כידוע ש"צר" פירושו צר מחסדים.

וזהו כמו שאומרים "צר עין". היינו, שהוא יודע רק לקבל ולא לתת כלום. ש"רוחב" נקרא בהרחבה, היינו לתת הרבה. ו"צר" נקרא ההיפך, שלא לתת, שפירושו, שקליפת מצרים היתה, שכל אחד יכול לעשות מעשים רק בכדי לקבל תמורתו. אבל בלי תמורה, היינו רק להשפיע, הוא אינו נותן רשות לעשות שום פעולה. זה נקרא, שמצרים היא בבחינת מיצר לבחינת ישראל.

ובזה יש לפרש מה שאמרו חז"ל: "כל המצר לישראל נעשה ראש". פירוש, מי יכול לשלוט על בחינת "ישראל". רק מי שהוא בבחינת "ראש", והוא שולט, אז הוא מיצר לבחינת ישראל, שלא נותן לעבוד עבור ה', שנקרא "לעסוק בחסד", אלא רק בתועלת עצמו, שזה נקרא "קליפת מצרים".

לכן סדר העבודה הוא כמו שאמרו חז"ל, "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות שלא לשמה, ומתוך שלא לשמה באים לשמה, כי המאור שבה מחזירו למוטב". והוא מטעם, היות שהאדם נברא עם הרצון לקבל לעצמו. לכן אם רוצים שיעשה משהו, היינו שיצא מהמצב שבו הוא רגיל לעבוד עבור פרנסה שלו.

כלומר, שאומרים לאדם, "עד עכשיו היית יודע, שכל הנאות שלך, שבזה אתה מפרנס את הגוף, שיוכל להתקיים, היו רק מדברים גשמיים, ורק בדברים גשמיים היית מוציא הנאה, שנקרא "פרנסת הגוף". תעסוק בתו"מ, ששם משובש תענוג יותר גדול. לכן כדאי לך לעסוק בתו"מ, שע"י זה אתה תקבל הנאה יותר גדולה".

בדומה שאומרים לאדם, "תפסיק לעבוד במקום עבודה שאתה רגיל שם לעבוד. ויש כאן בית חרושת, ששם אתה תוכל לקבל משכורת פי עשר". בטח, אם הוא מאמין למה שאומרים לו, הוא יעזוב את מקום עבודה, שהיה רגיל בו לעבוד כל הזמן, והולך לעבוד במקום חדש, מטעם שיקבל תמורה יותר גדולה.

וזה נקרא "שלא לשמה". אבל "מתוך שלא לשמה יבוא לשמה". לכן כדאי להתחיל אפילו בשלא לשמה, מטעם שבסופו של דבר הוא יבוא לשמה. וכמו שאומר הרמב"ם "לפיכך כשמלמדין הקטנים, והנשים, וכלל עמי הארץ, וכדי לקבל שכר, עד שתרבה דעתן".

וכל זה הוא מטעם שהגוף מבין רק שפת האם. היינו, אם, השפה הראשונה שהאם דברה אליו, שהוא שפת הקבלה, היינו רק לעבוד לצורך הרצון לקבל לעצמו, היינו לעשות מעשים רק לתועלת עצמו. ושפת השפעה זהו דבר חדש אצלו. והוא לא מבין אותה, וקשה מאוד ללמוד את השפה הזו. כלומר, בכדי להבין את השפה הזו, צריכים עזרה מלמעלה, שיהיה בידו לתפוס את השפה הזו של רצון להשפיע.

ועל זה אמרו "הבא לטהר מסייעין אותו", להבין את השפה הזו. וזה נקרא "דור הפלגה", שכתוב (בראשית, שביעי) "אשר לא ישמעו איש שפת רעהו". היינו, שניתן להם לעבוד עבודה דהשפעה, שכל אחד יעבוד בשביל רעהו, תיכף נתפרדה החבילה.

כלומר, כמו שכתוב "ויחדלו לבנות העיר". היות בזמן שנאמר להם, שכל אחד יעבוד בשביל רעהו, השפה הזאת לא היתה מוכרת להם, ואף אחד לא רצה לעבוד בשביל רעהו. לכן תיכף "ויחדלו לבנות העיר", היות שאין חומרי דלק לעבוד לטובת הזולת.

לכן כשעם ישראל, שהיו בגלות מצרים, שהיו תחת שליטת פרעה מלך מצר-ים, ורצו לצאת מתחת שליטתו, לא היה ביכולתם. אולם עוד לה היה ברור להם כל כך, מהו הפירוש "לעבוד להשפיע ולא לתועלת עצמו", הגם שרצונם היה לעבוד לתועלת ה', וראו שלא יכולים. אבל היה להם תמיד תירוצים, על מה שלא יכולים לכוון בע"מ להשפיע. ולא הרגישו שהם כל כך רחוקים מה'.

אמנם בזמן שמושה בא לעם ישראל, ודיבר לבחינת פרעה של כל אחד ואחד, היינו להרצון לקבל שיש בלבם. ואמר להם, שהוא רוצה, שבחינת פרעה שלהם לא תשלוט על בחינת ישראל שלהם, אלא שיתן לעבוד לשם שמים ולא תועלת הגוף. כששמע הפרעה של העם, מה שמושה אומר להם, שיעבדו רק לשם שמים, אז הבינו מה זה להשפיע ולא לקבל, תיכף נחלשו מהעבודה. כי הגוף היה מתנגד עם כל כוחו, שלא יעשו שום פעולה של קדושה.

היינו אפילו שלא לשמה נעשה עכשיו קשה להם לעשות, כנ"ל. כי מטרם שבא משה, היה להם כח לעבודה, מטעם שעוד לא ידעו מה זה לשם שמים. אבל בזמן שבא משה, והסביר להם, מה זה להשפיע ולא לקבל כלום, אז התחיל הפרעה של כל אחד ואחד לשאול שאלות:

(א) כמו שכתוב, שפרעה שאל "מי ה'", אשר אשמע בקולו",

(ב) ואח"כ באה שאלת הרשע, ששאל "מה העבודה הזאת לכם".

נמצא, שעם ישראל, לאחר ששמעו מפי משה, שצריכים לעבוד לשם שמים, התחילה אז התנגדות האמיתית של הרע שבאדם. וזה שכתוב "וישב משה אל ה'", ויאמר, אדני, למה הרעתה לעם הזה, ומאז באתי לפרעה לדבר בשמך, הרע לעם הזה". היינו, שהגוף הנקרא "פרעה", התחיל להתנגד לעבודה.

נמצא, ששאלת משה היתה בסדר. היינו, שמצד השכל מבינים, באם שמקיימים תו"מ, מה שה' צוה, צריך להיות הסדר, שאם עוסקים על דרך האמת, בודאי העבודה צריכה להיות יותר חזקה, היות שהולכים על דרך האמת.

מה שאם כן שלא לשמה אינו על דרך האמת. לכן כשמושה בא לדבר בשם ה', היתה צריכה העבודה להיות יותר חזקה, היינו להתגבר על הרע מבחינת האמת. אבל מה ראה משה. כתוב "ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך, הרע לעם הזה". היינו, שהעבודה דהתגברות על הרע נעשה יותר קשה. היינו, לא שהם נעשו יותר טובים, כלומר שיהיה לו כח יותר גדול להתגבר על הרע, אלא להיפך, שהרע קיבל כח יותר גדול.

אולם האמת הוא, שמטרם שידעו מהו לעשות הכל בע"מ להשפיע, אין הרע שבאדם מתגלה כל כך את התנגדותו, היות שנותנים לו מקום אחיזה בעת שעוסקים בתורה ומצות. אבל בו בזמן שהגוף שומע מהו בע"מ להשפיע לה', ולא לקבל כלום לתועלת עצמו, היינו שרוצים לבער את הרע לגמרי, ולא לתת לו שום אחיזה בתו"מ שלו, בטח שמתגבר אז בכל כוחו, ולא נותן מקום לבטלו.

נמצא לפי זה, שלא שנעשה דבר חדש בהרע. כלומר, לא שעתה קיבל את הרע, אלא

הרע שהיה בו, לא היה לו מה לעשות, והיה אצלו כמעט יושב בטל. אבל בזמן שהאדם רוצה לתת כל מעשיו לה', ולא לתת להגוף שלו, המכונה "רצון לקבל לעצמו" כלום, אז הוא מתחיל להראות כוחו, ומתנגד להעבירו מהממשלה, שהוא שולט על הגוף.

כמו שכתוב בזה"ק, שהיצר הרע שבאדם נקרא "מלך זקן וכסיל". ואומר, מדוע נקרא "מלך", מטעם שהוא שולט על הגוף. ומדוע נקרא "זקן", מטעם שתיכף מיום הוולדו הוא נמצא באדם. מה שאם כן היצר טוב, בא לאדם לאחר י"ג שנה.

נמצא לפי זה, שכל זמן שהרע אינו מגולה, אין עדיין את מי לבטל. אלא לאחר שנתגלה כל כוחו, אז יכול להיות מקום לבטלו. כי אז כשמבטלו, הוא מבטל אותו לגמרי. מה שאם כן כשהרע אינו מגולה, יכולים לבטל רק חלק ממנו, ואין זה שלימות. כי מלמעלה, שנותנים לאדם, נותנים לו דבר שלם.

כי אחרת אם יתנו לאדם כח, שיהיה בידו לעשות לשם שמים, ואם ישאר באדם חלק רע, מה שעדיין עוד לא מגולה, נמצא, שנשאר באדם חלק רע שאינו מגולה עדיין, ועובד ביחד עם הכוונה דלשם שמים. וזה אינו נקרא שלימות. וזה כמו שאמרו חז"ל (סוכה, מ"ח) "כל המשתתף שם שמים ודבר אחר, נעקר מן העולם".

ויש לפרש זה על דרך עבודה, שפירושו, שאם האדם מקיים תו"מ לשם שמים, אלא משתתף חלק מהעבודה גם לצורך הגוף, כלומר שיצמח מזה גם בשביל תועלת עצמו, הוא נעקר מהעולם, היינו מהעולם הרוחני, מטעם שצריך להיות הכל לשם שמים ולא לתועלת עצמו כלום.

נמצא, שמטרים שהרע מגולה בצורתו האמיתית, אי אפשר לתת להאדם כח שיבערו, כי עדיין אין לו את שיעורו של הרע, שיתנו לו כח להתגבר, כידוע ש"אין אור בלי כלי", היינו "אין מילוי בלי חסרון".

ובהאמור נבין את תשובתו של ה', שאמר לו, עתה תראה, אשר אעשה לפרעה. ושאלנו, הלא "אתה" בא לך, היה צריך לומר, היינו שמשה יראה מה שה' יעשה לפרעה. ולמה כתוב "עתה" עם עין.

אלא לפי מה שהסברנו, שאי אפשר לתת חצי דבר, אלא שמקודם צריכים לגלות את כל הרע, ואח"כ באה העזרה מלמעלה על דבר שלם. לכן לאחר שמשה אמר "למה הרעותה לעם הזה, והצל לא הצלתי", אלא שהרע התגלה בכל כוחו, נמצא, שעכשיו הוא הזמן, שיבוא הישועה מלמעלה. לכן אמר ה' "עתה", היינו עכשיו תראה, שאני אתן להם את העזרה הדרושה. כמו שכתוב "כי ביד חזקה ישלחם, וביד חזקה יגרשם מארצו". כי רק עתה, היינו עכשיו הגיע הזמן, היות שכבר כל הרע מגולה אצלם.

ובהאמור נבין, מדוע כשמשה בא בשליחות ה', נעשה המצב אצלם יותר גרוע. והטעם, שזה לא נקרא, שהם נעשו יותר גרועים. אלא ע"י זה שמשה נתן להבין, מהו שצריכים לעבוד לשם שמים, כמו שכתוב "מאז באתי לפרעה לדבר בשמך", היינו שצריכים לעבוד לשם שמים, ובחינת פרעה צריכה לרדת משליטתה, אז היה מקום לגילוי הרע.

נמצא, שעל ידי מה שמשה הסביר להם את ענין לשם שמים, הם התקדמו בעבודה

והגיעו לדרגת האמת, לדעת, איך הרע שולט עליהם. מה שאם כן לפני ביאת משה אליהם בשליחות ה', הם עוד לא ראו את האמת, איך שהם רחוקים מה'. נמצא, הגם במעשה הם נעשו יותר גרועים, אולם בבחינת האמת הם התקדמו, שרק עתה יש להם כלים, שה' ימלא אותם עם העזרה שלו, כמו שאמרו חז"ל "הבא לטהר מסייעין אותו".

וגם נבין עכשיו שאלה ב': מדוע דוקא לאחר שהם נעשו יותר גרועים, בא הזמן, שה' יתן את העזרה. וזהו כנ"ל, שרק עכשיו יש להם כלים המוכנים לקבל דבר שלם, כנ"ל. לכן כתוב "עתה תראה" עם עין.

ובענין ששאלנו, במה שזה"ק אומר, שמטרם שנפל השר שלהם לא נשמע צעקתם של ישראל, כמו שכתוב "וימת מלך מצרים. ומיד, ויזעקו, ותעל שועתם אל האלקים". אבל עד אותה שעה לא נענו בצעקתם. ושאלנו:

(א) מי גרם שהשר שלהם יפול,

(ב) מדוע יש כח להשר שלהם לעכב את תפלתם.

זה יכולים להבין על דרך שאמר אאמו"ר זצ"ל, המובא בספר "פרי חכם" (חלק ב' דף נ"ז) "והענין שבמידה שבני ישראל חשבו שמצרים מעבידים אותם, ומטרידים אותם מעבדות ה', באותה מידה היו באמת בגלות מצרים. וכל הטרחא של הגואל לא היתה, אלא לגלות להם, שאין כאן אחר מעורב, ואני הוא ולא שליח, כי אין שום כח זולתו, שזה היה באמת אור הגאולה".

נמצא, שעיקר הגלות הוא, בזה שחושבים, שיש שר של מצרים. היינו, שניתנה להשר שלהם שררה, והוא מושל על ישראל. ובזמן שהאדם חושב כך, אז השר שלהם מושל. ועם ישראל רוצים לצאת משליטת השר של מצרים. ורואים, שהם מבקשים מה', שיוציא אותם משליטתו, ואין ה' מוציא אותם מהגלות, שהם נמצאים תחת שליטתו, אז הם אומרים, שאין ה' חס ושלום שומע לתפלתם.

והראיה לזה, שאינו שומע בקול צעקתם. היות שהם רואים, שכל פעם הם הולכים אחורה ולא קדימה. היינו, שכל פעם הם רואים, איך שהם יותר רחוקים מעבודה דלהשפיע. היות שהשכל מחייב, שלפי עבודה ויגיעה, שהאדם נותן ומתפלל לה', שיוציא אותו משליטת פרעה.

והוא רואה כל יום להיפך. היינו, שכל יום הוא רואה, שפרעה מושל עליו ביותר כח. היינו שרואה, איך שיש לו יותר קשר עם הרצון לקבל, וכמו כן יותר מרוחק מהרצון דלהשפיע. לכן האדם אומר, שאין ה' חס ושלום אינו שומע תפלה.

וזהו פירושו מה שאומר הזה"ק "כי כל זמן שניתנה להשר שלהם שררה על ישראל, לא נשמע צעקתם של ישראל". וזה נקרא, שהשר שלהם מעכב תפלות ישראל. כלומר, שעם ישראל אומרים כך, אחרת מדוע ה' לא שומע את צעקתם.

ומה נעשה בסופו של דבר. היינו לאחר שנתגלה להם כל צורת הרע, ולא ברחו מהמערכה באמצע עבודה, אז זכו לראות את האמת, שאין כאן שום שר שלהם, שהיה מעכב את התפלות, אלא ה' בעצמו הוא עשה את כל המעשים, כמו שכתוב "כי אני

הכבדתי את לבו", כלומר שה' עשה שיראו כל פעם איך שהם מרוחקים מהקדושה, היינו שה' גילה להם את הרע בכדי למען, "שיתני אותותי אלה". שדוקא על ידי שיתגלה כל הרע, אז הקב"ה יכול לתת להם עזרה לדבר שלם.

נמצא לפי זה יהיה הפירוש, כי בזמן שזכו לראות "וימת מלך מצרים", שהזה"ק מכנה זה בשם "נפילת השר שלהם", הידיעה הזו, שהיו חושבים, שיש שר של מצרים, ויש לו שררה, והוא מעכב את צעקתם, שלא ישמע למעלה, הדעה הזו נפלה מעם ישראל.

אלא זכו עכשיו לראות, שלא היה שום שר של מצרים, שהיה מעכב את תפלתן של ישראל, שלא יתקבל. אלא ה' כן שמע תפלתן, וה' הכביד את לבם. היינו, שה' היה רוצה, שתתגלה את צורה האמיתית של הרע, הנקרא "רצון לקבל לעצמו".

נמצא, שכן שמע את צעקתם. ואם לא היה בחינת אתערותא דלתתא מעם ישראל, שרוצים לצאת משליטת מצרים, היינו שראו, שכל עבודתם היא לטובת הרצון לקבל לעצמו, הנקרא "פרעה מלך מצרים", ובלי ההתעוררות הזו לא היה ה' מגלה להם את צורת הרע.

כי רק לאלה אנשים, שרוצים לצאת משליטת הרע, להם ה' מגלה את צורת הרע. והם חושבים, שנעשים כל פעם יותר גרועים. והאמת הוא, שהשכל מחייב, שבכל דבר שנותנים יגיעה, מתקדמים פחות או יותר, אבל לא ללכת אחורה.

והתירוץ הוא, שלא הולכים אחורה, אלא מתקדמים לצורת האמת, עד כמה שהרע יכול לפעול בהם כנ"ל. ואז, כשיש להם כלי שלם של רע, אז הקב"ה נותן להם את העזרה, שאז כולם רואים, שה' הוא היה שומע תפלה כל הזמן.

ובהאמור יהיה מובן, מה שחשבו, שיש שר של מצרים המעכב את התפלות. ששאלנו, מדוע יש להשר הזה כח לשלוט על תפלות ישראל. והתשובה היא, שהם חשבו כך.

ושאלה הב', מי גרם שהשר שלהם יפול משררה שלו. זה שהיו עובדים כל הזמן, ולא ברחו מהמערכה, עד שהיה מקום לגילוי כל הרע, אז ממילא זכו להאמת. שגם עד כאן לא היה שר משלהם, אלא שהם חשבו כך. נמצא לפי זה, ששני דברים באו בבת אחת, הנקרא בלשון חז"ל "גיטו וידו באים כאחד".

ובהאמור צריכים להתחזקות גדולה, ולא לברוח מהמערכה. אלא להאמין "כי ה' שומע תפלת כל פה". ואין שום כח אחר בעולם, אלא כח אחד, והוא כוחו של הקב"ה. והוא שומע תמיד בכל מה שפונים אליו.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו, מקוצר רוח ומעבודה קשה, בעבודה

מאמר ט"ז, תש"ן
ספר שמות, וארא

הזה"ק וארא (דף כ"ג ובהסולם אות ס"ה) כתוב שם וזה לשונו, "אמר ר' שמעון, מקוצר רוח פירושו, שעוד לא יצאה יובל, שהוא בינה, לתת להם מנוחה וחירות, ורוח האחרון, שהוא המלכות, עוד לא משלה בעולם, להנהיג חוקים ישרים בעולם, ועל כן היה קוצר רוח, ואיזה רוח הוא, שהוא המלכות, שהיתה קצרה ידה, מהושיע לישראל, שזה סוד מקוצר רוח", עד כאן לשונו.

ויש להבין מהו ענין "עבודה קשה", ומהו "מקוצר רוח". כלומר, מהו הקשר עבודה קשה לקוצר רוח, בעבודה. וגם יש להבין, מה שר' שמעון מפרש קוצר רוח על מלכות, מהי השייכות לעבודה קשה.

הנה ידוע, שסדר העבודה בעבודת ה', הוא שהאדם צריך לעבוד להמציא לו כלים, שבהכלים האלו תהיה לו האפשרות לקבל את הטוב והעונג, מה שה' חשב לתת להנבראים. כידוע, שסיבת בריאת העולמות היתה מטעם שרצונו להטיב לנבראיו. ובגלל זה ברא בהנבראים רצון וחשק לקבל הנאה ותענוג. ובהרצון וחשק להתענוג מודדים את טעם של התענוג. כלומר, כפי גודל השתוקקות להדבר, שהוא חושב שממנו הוא יקבל תענוג, בשיעור הזה הוא נהנה. לכן קטנות וגדלות הנאה של אדם נמדדות בשיעור ההשתוקקות להתענוג שבדבר.

ולפי זה, מאין באות ההבחנות של מקבלי תענוגים. היות שכולם נבראו ברצון לקבל לעצמם, ומי הוא העושה, שאחד יקבל תענוג קטן, ואחד תענוג גדול. כלומר, מי הוא טיפש, שירצה לקבל תענוג קטן, במקום שיכול לקבל תענוג גדול. אלא, מסיבת שהבורא "רצה להוציא לאור שלימות פעולותיו", שפירושו, שענין להטיב לנבראיו יהיה שלימות הטבה, היינו בעת שיקבל את הטוב והעונג, שלא ירגישו שם אי נעימות, היינו בחינת בושה, כמו שכתוב "מאן דאכיל לאו דיליה בהית להסתכולי באפי".

לכן נתקן ענין צמצום והסתר על כלים דקבלה, שהם כלים, שהאדם נברא בהם מצד הטבע. זאת אומרת, שיש בזה ב' ענינים:

(א) שלא יכולים לקבל בהכלים האלו שום שפע דקדושה.

(ב) שכל זמן שהאדם לא השיג כלים דהשפעה, האדם לא רואה את הטוב ועונג

שישנם בקדושה. ואין בידו להשיג טעם של עונג, רק מה שניתן נהירו דקיק להקליפות, שיוכלו להתקיים. ומהניצוצין האלו, שנפלו לקליפות, מזה יש תענוג בכל התענוגים הגשמיים. וזה מגולה לכל, כלומר שהתענוג מגולה, היינו שכל אחד יכול לטעום מהתענוגים האלו עם הכלים דקבלה, שהם רוצים לקבל הנאה לתועלת עצמם. מה שאם כן הטוב ועונג דקדושה, ששם עיקר התענוגים, שהיה ברצונו לתת להנבראים, זה נעלם מהכלים דקבלה. שזה נקרא צמצום והסתר.

לכן, היות שעל ידי התיקון הזה, שאי אפשר לקבל את התענוגים דקדושה, אלא לפי ערך שרכש כלים דהשפעה, יצא מזה ב' דברים:

(א) שהאדם צריך להאמין, שעיקר טוב ועונג, שהיה ברצון ה' לתת להנבראים, נמצא בקדושה.

(ב) שצריך לעבוד עבודה, שהיא נגד הטבע, שהוא שלא יקבל שום דבר לתועלת עצמו, אלא הכל לתועלת ה'.

וזה גורם הבחן מדרגות. היינו, שאין אדם דומה לחבירו. כי בערך מה שבא מצד המשפיע, כולם שוים, כמו שאומר האר"י הקדוש, שטרם שנאצלו הנאצלים ונבראו הנבראים, היה אור עליון הפשוט, ממלא כל המציאות. ולא היה ראש וסוף, אלא הכל היה אור פשוט. אלא אח"כ, היינו לאחר שנעשה התיקון, שלא יקבלו רק בכלים דהשפעה, אז נעשה ריבוי עולמות, היינו הרבה בחינות, לפי ערך הכוונה, שיכולים לכוון בע"מ להשפיע, שזה מכונה ריבוי מסכים, בזה נעשה הבחן מדרגות.

וזה כמו שאמרו חז"ל (שבת קנ"ב) "כל צדיק וצדיק, נותנין לו מדור לפי כבודו".

וזהו מטעם שיש הבדל מצד הכלים של המקבל, היינו הכלים מה שהמקבל צריך לעשות, שהם נקראים "כלים דהשפעה", כלומר שיקבל בע"מ להשפיע. מה שאין כן כלים דקבלה לתועלת עצמו, זהו כלים שבאים מצד המאציל, על אלו הכלים אין האדם צריך לעבוד, כי הבורא ברא אותו עם כלים כאלו. לכן כל העבודה של הנבראים היא להשיג כלים דהשפעה.

ובהאמור אנו יודעים, מה נקרא עבודת האדם, שהיא רק עבודה איך להשיג כלים דהשפעה. כלומר, שהאדם צריך להגיע לידי מצב, שכל מה שאינו נוגע לתועלת ה', אין מעניין אותו. אלא כל רצונו הוא, איך להגיע לידי מצב, שיוכל לעשות נחת ליוצרו. לכן בזמן שהאדם מתחיל בעבודה, הוא מתחיל בשלא לשמה, היינו לתועלת עצמו.

ואח"כ הוא מתחיל להבין, זה שהוא עוסק בשלא לשמה, זוהי רק סגולה, שע"י זה הוא יגיע לשמה, כמו שאמרו חז"ל, "שמתוך שלא לשמה באים לשמה, מטעם שהמאור שבה מחזירו למוטב". והוא מאמין בזה, שבסופו של דבר הוא יגיע לשמה.

ואח"כ האדם הולך עוד שלב אחד קדימה. ומתחיל להשתדל, ועושה מעשים שיביאו אותו לשמה. כלומר, שמתחיל להבין, שצריכים לעשות מעשים, ולכוון, שהמעשים האלו יביאו אותו לדרגת לשמה. ונותן חשבון לעצמו, עד כמה שהוא כבר זכה בעניין לשמה.

אז הוא מתחיל לראות את האמת, איך שהוא כל כך מרוחק מעבודה דלהשפיע. ורואה, כל פעם יותר, איך שהוא משוקע רק באהבה עצמית. ורואה, שכל יום הוא הולך אחורה. אז מתחילה העבודה שלו, שהוא רוצה לעבוד בע"מ להשפיע, בשם עבודה קשה, מבי טעמים:

(א) שהוא רואה עכשיו מהו הפירוש "בע"מ להשפיע", שהאדם צריך להאמין בחז"ל, זה שהוא רואה עכשיו, מה זה "לשם שמים", לא היה יודע את הפירוש האמיתי.

אלא כמו שביארנו על מה שהזה"ק אומר על פסוק "או הודע לו אשר חטא". ושואל "מי הודע לו". ומשיב "הקב"ה". שיש לפרש, זה שהאדם מרגיש, איך שהוא מרוחק מהעבודה דלהשפיע, אלא שמשוקע באהבה עצמית, זהו גילוי מלמעלה. ועבודה זו נעשית עתה קשה. היינו, לאחר שמלמעלה הודיעו לו את הפירוש "לשם שמים ולא לתועלת עצמו", עתה נעשית העבודה שלו יותר קשה.

אולם האדם חושב, שהוא נעשה עכשיו יותר גרוע, מבעת שנכנס לעבוד בע"מ להשפיע, כאילו מצד עצמו הוא נעשה עתה יותר גרוע. אז האדם צריך להאמין, שאינו כך, אלא הוא כן **התקדם לאמת**, בזה שהקב"ה הודיע לו את מצב האמיתי שלו. נמצא, שע"י העבודה, שהתחיל לעבוד בעבודה זו, שנראה לו עתה, שהיא עבודה קשה, זהו מטעם שהקב"ה פנה אליו, מטעם שהוא עכשיו במצב יותר מעולה, מבעת שעוד לא נכנס בעבודה דלהשפיע.

אולם טעם ה-ב) שנעשה לו עכשיו יותר קשה, הוא מטעם, שמדרך העולם הוא, שהאדם רוצה ללמוד איזה מקצוע, ונכנס להאומן שלו ללמוד את המקצוע הזה, שהוא מבין, שהמקצוע הזה מתאים בשבילו. ואם האומן רואה, שהוא לא מתקדם, אחר כמה זמן שהוא לומד אצלו, אז האומן אומר לו, המקצוע הזה לא בשבילך, כי זה קשה יותר מידי, לכן לך ותחפש מקצוע אחר, משהו יותר קל בשבילך, ומזה אתה תתפרנס.

לכן בעבודת ה', בזמן שהאדם מתחיל לעבוד בעבודה דלהשפיע, וחושב, לפי סדר עבודה בכל יום ויום מתקדמים והולכים קדימה, אז האדם אומר, שכדאי להמשיך בעבודה זו דלהשפיע, כי בטח הוא ילמד את המקצוע הזה, באופן לדעת איך לעשות כל דבר רק בשביל לשם שמים.

מה שאם כן כשהוא רואה, לאחר שהשקיע כמה זמן בעבודה זו, ולא די שהוא לא מתקדם, עוד הולך אחורה, אז הגוף אומר לו, חבל על הכוחות שאתה משקיע בעבודה

זו, כי זה לא בשבילך עבודה זו, כי לעבודה זו צריכים בעלי כשרונות מיוחדים, ובעלי אמיצי לב, ולכן לך לפרנסה אחרת, היינו תעבוד כמו כל הכלל, ואל תהיה יוצא מהכלל.

נמצא, שזה נקרא "עבודה קשה", היות שבכל עבודה, שהוא רוצה להתאמץ וללכת בעבודה דלהשפיע, הגוף לא נותן לעבוד, בזה שעומד נגדו עם טענות צודקות. ובאמת בתוך הדעת הוא צודק מאה אחוז. נמצא, שהלשון הרע, מה שהוא שומע מהגוף שלו, זה מכביד עליו העבודה, והיא שנקראת "עבודה קשה".

אולם האדם צריך להאמין, שבאמת הוא כן מתקדם כנ"ל, אלא מה שהוא רואה, שכל פעם הוא יותר משוקע באהבה עצמית, והוא נמצא עכשיו במצב יותר גרוע, היינו שהוא נמצא במצב של שפלות, יותר ומבטרים שנכנס לעבודה דלהשפיע, הוא מטעם "כי אני הכבדתי את לבו".

היינו כנ"ל, שהי מגלה לו כל פעם, מהו שלא לעבוד לתועלת עצמו, אלא רק לתועלת ה'. נמצא, בזה שהי מודיע להאדם את הפירוש "שלא לעבוד לתועלת עצמו", בזה האדם רואה, איך שהוא ממש נגד הטבע. מטעם שהאדם נברא עם הרצון לקבל לתועלת עצמו. ועתה הוא רוצה לעשות דבר שהוא כנגד הטבע. לכן נקרא זה "עבודה קשה".

אולם נשאלת השאלה, מדוע הי' הודיע לו את האמת, איך שאין האדם מסוגל לעבוד נגד הטבע. וזהו מטעם, כמו שכתוב "למען שיתי אותותי אלה". כלומר, שע"י זה שיתגלה את כל הרע שבאדם, אז הי' יכול לתת עזרה, כמו שאמרו חז"ל "הבא לטהר מסייעין אותו". והיות מה שנותנים מלמעלה הוא דבר שלם, לכן האדם צריך להיות לו כלי שלם, היינו חסרון שלם, הנקרא "כלי שלם", שבתוכו יכול לכנס אור שלם.

נמצא, שמה שהקב"ה מגלה להאדם את הרע, הוא בכדי לתת לו העזרה. כלומר, שאין אור בלי כלי. לכן, כשאין הרע מגולה עדיין בשלימות, אין לו כלי שלם. ויש לפרש "כלי שלם" היינו רצון שלם לעזרתו יתברך. כי כל זמן שאין הרע מגולה, אז לפעמים אדם אומר, שאם הוא יתגבר, בטח יכול להגיע לעבודה דלהשפיע, ולפעמים אומר, שגם הי' לא יכול לעזור לו. לכן בזמן שהאדם משקיע כוחות בעבודה דלהשפיע, אז הכוחות שהשקיע, לא נותנים לו לברוח מהמערכה, ומקבל כל פעם צורך יותר גדול לעזרת הי'. נמצא, שהעבודה קשה בעצמה היתה הגורמת שיצעק להי, שיעזור לו.

וזהו על דרך מה שמובא בזה"ק (בראשית ב' דף ס"ד ובהסולם אות ק"ג) וזה לשונו, "ובענין היסורים הגשמיים והרוחניים, שסבל מטרם שעשה תשובה, יש בהם ב' דרכים:

(א) היא "כל מה דעביד רחמנא, לטב עביד". כי הוא רואה בעיניו, אשר לולא המכאובים הנוראים ההם, שסבל מכח שהיה משוקע בטבע הקבלה לעצמו, לא היה זוכה לתשובה מעולם. ואם כן הוא מברך על הרעה, כשם שמברך על הטובה. כי לולא

הרעה, לא היה זוכה להטובה. ונמצא, שכל מה דעביד רחמנא, לטב עביד. כלומר, גורמים להטוב.

(ב) היא בחינת "גם זו לטובה". דהיינו, לא לבד, שהרעות נעשו גורמים להטובה, אלא שהרעות עצמם נהפכו ונעשו טובות. והיינו ע"י אורות גדולים מאוד, שהבורא יתברך מאיר בכל אלו הרעות, עד שנהפכו ונעשו לטובות".

ובהאמור רואים אנו, שדוקא שכל הרע מתגלה, אז יש כלי שלם, שיכול להאיר בהם אור שלם. ומהנ"ל אנו רואים, מהי הסיבה, שה' הכביד את לבו, היינו שהלב, הנקרא רצון, היה כל פעם יותר מתנגד לעבודה דלהשפיע. והטעם הוא, שאנו צריכים לעבודה קשה, שרק ע"י היסורים דעבודה קשה, היסורים האלו, הם הגורמים שיצעקו לה' עם רצון שלם, שה' יעזור לו לצאת משליטת פרעה מלך מצרים. היינו, שדוקא ממצב השפלות, שהאדם מרגיש, שיותר רע לו מכל אנשים, זה נותן לו דחיפה, שיצעק לה' בכל לבו, שיעזור לו.

אולם במצב הזה יש הרבה עליות והרבה ירידות. זאת אומרת, לפעמים אין האדם מסוגל להאמין, שהמצב, שבו הוא נמצא, בא מה', היינו שה' פנה אליו, ושומע את תפלתו, מה שהאדם מבקש, שה' יתן לו עזרה לצאת מהגלות, שבו האדם נמצא תחת שליטת אהבה עצמית.

לכן בזמן שיש להאדם אמונה זו, הוא לא בורח מהמערכה, היינו שאומר, שהוא רואה, שחס ושלום אין ה' שומע תפלתו, ולכן אין לו למי להתפלל. אלא הוא מאמין, שה' כן שומע תפלתו, וה' נתן לו הידיעה, שהוא ידע, איך האדם נמצא בשפלות כזו, שאף פעם לא עולה על דעתו, שיהיה כל כך משוקע באהבה עצמית.

לכן כל פעם הוא מתחזק, ואינו זו מלהתפלל לה', ואומר, בטח הבורא רוצה, שיתגלה אצלו הרצון אמיתי, שיוציאו מהגלות הזאת. וממילא הוא לא זו מלתת תודה לה', על זה שגילה לו את מצבו האמיתי. וכמו כן הוא עומד ומתפלל לה', הלא הוא רואה, שה' הוא שומע תפלה, בזה שגילה לו את הרע, ובטח הוא יעזור לו גם כן להוציאו מהרע, שזה נקרא **גאולה**. כלומר, שהוא מאמין, שהבורא נתן לו להבין, שהוא נמצא בגלות, בטח אח"כ הוא יוציאו מהגלות.

אולם יש לפעמים ירידות, היינו שקשה לו להאמין, שה' הוא שומע תפלה. כי לפי דעתו של האדם, האדם חושב, שכבר התפלל אליו הרבה יותר מדי. ובטח, אם ה' שומע, במה שמבקשים ממנו, היה צריך לעזור לי. וכיון שעדיין לא נושעתי על שהייתי מתפלל, אזי הוא אומר, שה' חס ושלום אינו שומע בקול תפלתו. יכול להיות, שלגבי אחרים הוא כן שומע, אבל מה זה חשוב, כי העיקר הוא, מה שאני מרגיש. כלומר, או שטוב לי, או חס ושלום שרע לי.

נמצא, שהירידות האלו גורמות לו מחשבות לברוח מהמערכה. ואמר, שאין זה בשבילו. ואם הוא לא בורח, באה לו עוד הפעם עליה, ומתחיל שוב לחשוב אחרת, ומכל ההחלטות שעשה, הוא שוכח, ומתחיל לחשוב אחרת. וכך הוא נמשך הסדר של העליות וירידות, עד שמתגלה אצל האדם הצורך אמיתי להתקרבות לה', היינו, שהכלי, הנקרא רצון, הוא כבר נשלם בכל צורתו הנכונה, שזה הבורא יודע מתי שנגמרה, ואין בידי האדם לדעת זאת. אז ה' נותן את העזרה ומוציא את האדם מהגלות.

ובהאמור נבין מה ששאלנו, על מה שהזה"ק מפרש על הכתוב "וידבר משה כן אל בני ישראל (היינו בשורת הגאולה) ולא שמעו אל משה, מקוצר רוח ומעבודה קשה", שאומר "שקוצר רוח, היינו מלכות, שהיתה קצרה ידה מהושיע לישראל", שיש לפרש כידוע, שעיקר העבודה היא בבחינת מלכות, כמו שאומר האר"י הקדוש, שגלות מצרים היתה שבחינת הדעת שבקדושה היתה בגלות, היינו שמלכות שמים, שצריכים לקבל עול מלכות שמים, מטעם "בגין דאיהו רב ושליט", היינו שלא על מנת לקבל פרס, אלא שצריך להיות עבודה לתענוג גדול, בזה שהאדם זכה לשמש את המלך, מטעם חשיבות המלך, זה היה בגלות.

היינו, שלא היתה מגולה חשיבות דקדושה, שזה נקרא "שכינתא בעפרא". היינו שבזמן שהאדם צריך לקבל על עצמו לעבוד לשם שמים, עבודה זו נחשבת לשפלות, כי אינו מוצא בזה טעם של חשיבות. נמצא, שבזה שהמלכות היא בעפרא, שהוא דבר בלתי חשוב, זה היה הגורם, שתהיה עבודה קשה.

וזה נקרא "קוצר רוח", היינו שהמלכות, שהיא דבר חשוב, היינו שמי שמשמש את המלך, הנקרא בחינת "רואי פני מלך", היושבים ראשונה במלכות, אצל אנשים האלה לא נקרא זה שיושבים אצל המלך, והם מבחינת רואי פני המלך, היושבים ראשונה במלכות, שיהא נחשב זה לעבודה קשה, ושנגיד שיש להם קוצר רוח, היינו שאין להם מצב רוח מרומם.

אלא, בזמן שהמלכות היא בגלות תחת שליטת הקליפות, אז המלכות נבחנת אצלם, שהיא בחינת עפר, שהיא דבר בלתי חשוב. וזה נקרא "קוצר רוח", שאין המלכות יכולה לתת מצב רוח מרומם, כמו שצריכים להרגיש, בזמן שיושבים אצל המלך. נמצא, שקוצר רוח ועבודה קשה קשורים זה בזה. כלומר, שאם המלכות היא בעפרא, היינו בלתי חשובה, זה גורם עבודה קשה. כי בדבר, שאין בו טעם, אז כל רגע ורגע, שהאדם מתגבר ועובד, התגברות הזו היא קשה מאוד. ולא תמיד האדם מסוגל להתגבר.

וזה שאומר "ורוח האחרון, שהיא המלכות, עוד לא משלה בעולם, להנהיג חוקים ישרים". שפירושו, שהמלכות עוד לא היתה לה ממשלה, שכל אחד יראה, שכל החוקים, שישנם מצדה, הם חוקים ישרים. היינו, שיהא הכל מתישב על הלב, ושכל אחד ירגיש את המלכות, הנקראת ההשגחה, בבחינת טוב ומטיב, היות שהעולם הולך לפי הנהגתה,

כמו שכתוב "ומלכותו בכל משלה". דבר זה עוד לא היה מגולה.

וזה שאומר "ועל כן היה קוצר רוח, ואיזה רוח הוא, שהוא המלכות, שהיתה קצרה ידה מהושיע לישראל". שפירושו, היות שהמלכות הזו היתה עדיין בגלות, לכן היתה קצרה ידה מלהושיע לישראל. מה שאם כן בזמן שהיא יוצאת מהגלות, אדרבה, הוא הנותנת את הרוח להאדם, שיהיה במצב רוח מרומם.

לכן, כשבא משה ובישר להם בשורת הגאולה, הם לא היו יכולים להאמין לדבר זה, היינו שיצאו מגלות מצרים, כלומר כמו שכתוב, "והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים, והצלתי אתכם מעבודתם". היינו, שלא תהיה להם לאו דוקא עבודה קשה, אלא אפילו סתם עבודה, לא תהיה לכם, את זה לא היו יכולים להאמין, איך יכול להיות דבר זה.

זאת אומרת, אם היו מאמינים בדבר הזה, אז בכח האמונה היו יוצאים מהגלות. היינו, שמלכות, הנקראת רוח, היתה עולה למעלה בחשיבות, כמו שכתוב (קהלת ג') "מי יודע רוח בני האדם העולה, היא למעלה, ורוח הבהמה היורדת, היא למטה, לארץ". שיש לפרש "רוח בני אדם" היינו לאחר שהוא יוצא מבחינת הבהמה שלו ונעשה בחינת אדם, כמו שאמרו חז"ל "אתם קרויים אדם", אז "הרוח עולה למעלה" היינו בחינת מלכות, הנקראת "רוח" כנ"ל, עולה למעלה, בחשיבות.

מה שאם כן בחינת הרוח אצל הבהמה, היינו בזמן שהאדם נמצא במצב של בהמיות, אז אצלו הרוח יורדת למטה בחשיבות. לכן, שעם ישראל היו צריכים לגלות את הרע שלהם, כנ"ל, בכדי שיהיה להם חסרון שלם, שאז יכולה לבוא עזרה שלימה, לכן עוד לא שמעו בני ישראל.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו הסיוע, שהבא לטהר מקבל, בעבודה

מאמר י"ז, תש"ן
ספר שמות

הזה"ק (שמות דף י"א ובהסולם אות ל"ו) שואל, מה כתוב "בא אל פרעה". הלא "לך אל פרעה" היה צריך לומר. מהו "בא". ומשה היה ירא מפניו, כיון שראה הקב"ה, שמשה ירא מפניו, אמר הקב"ה, הנני עליך פרעה מלך מצרים, שהקב"ה היה צריך לערוך עמו מלחמה ולא אחר, כמו שאתה אומר "אני ה'", שדרשו "אני ולא אחר", עד כאן לשונו.

זאת אומרת, התשובה היא למה כתוב "בא", היות שמשה לבד לא היה יכול לנצח לפרעה מלך מצרים, אלא שה' ערך עמו מלחמה. אם כן למה אמר למשה "בא", אם משה לא יכול לנצח אותו, רק ה'. אם כן מה עזר לנו משה בזה, ולמה כתוב "בא אל פרעה".

גם יש להבין במה שכתוב "בא אל פרעה", כי אני הכבדתי את לבו למען שתי אתני אלה בקרבוי", שכל המפרשים שואלים, מדוע אחר חמש מכות הראשונות לקח הקב"ה מפרעה את הבחירה. ואם הקב"ה לקח ממנו את הבחירה, ומה פרעה אשם בזה, שלא שמע בקול ה'.

והתשובה על זה אומר הכתוב "כי אני הכבדתי את לבו". ומדוע אני הכבדתי את לבו, זה לא מטעם שהוא אשם, אלא מטעם אחר, כמו שכתוב "למען שתי אתני אלה בקרבוי". היות שהבורא היה רוצה לעשות את האותות שלו, לכן לקח ממנו את הבחירה, שיקבל מכות. זה קשה להבין, וכי הבורא, שברא את העולם להטיב לנבראיו, שהנבראים יקבלו רק טוב, איך אפשר לומר, כי בשביל שהוא רוצה להראות את אותותיו, עשה מעשה של הכבדת הלב של פרעה, בכדי שיהיה לו תרוץ, מדוע הוא נותן את האותות. וזה נראה כמו המתכבד בקלון של חבירו.

על מה שכתוב (שמות) "ויקם מלך חדש, אשר לא ידע את יוסף", אמרו (סוטה י"א) "רב ושמואל, חד אמר חדש ממש, וחד אמר שנתחדשו גזירותיו. יש להבין, איך מתפרש זה, בזמן שמפרשים זה על דרך עבודה, שפרעה הוא היצר הרע, הנמצא בגופו של אדם, איך יכולים לומר, שהוא חדש ממש, הלא היצר רע נקרא "מלך זקן וכסיל".

ואומר הזה"ק הטעם, היות שיצה"ר בא לאדם תיכף כשנולד, כמו שכתוב "לפתח חטאת רובץ". היינו, שתיכף שנולד, יוצא עמו היצה"ר. מה שאם כן היצר טוב בא לאדם

לייג שנה. אם כן מהו שאמר "ויקם מלך חדש". חדש ממש. אלא מה צריכים לומר, שהמלך זקן וכסיל, שהוא היצר הרע, אין זה דבר חדש באדם, אלא תיכף כשנולד, הוא נמצא, כמו שכתוב "עייר פרא אדם יולד". אם כן מהו הפירוש "חדש ממש".

ובכדי להבין את כל הנ"ל, צריכים לדעת, מהי העבודה שניתנה לנו לעבוד בתורה ומצות. היינו, העבודה זו למה לי. כלומר, כי כפי שלמדנו, שמטרת הבריאה היא מטעם שרצונו להטיב לנבראיו, אם כן למה אנו צריכים להתייגע את עצמנו. וכי בכדי לקבל טוב ועונג, עשיה זו, היינו קבלת התענוג, נקראת עבודה.

אנו רואים, קבלת התענוג נקראת שכר ולא עבודה. אלא זהו כמו שלמדנו, שבכדי שהתענוג שהנבראים יקבלו, לא ירגישו את ענין של בושה, שזהו מטעם שהענף רוצה להדמות לשורשו, וכמו שהשורש שלנו הוא המשפיע להנבראים, נמצא, בזמן שהאדם עושה מעשה, מה שאינו נמצא בשורש, הוא מרגיש בזה אי נעימות, לכן בכדי לתקן את זה, היינו שהנבראים, בזמן שיקבלו, ירגישו שלמות בהנאה, שלא יהיה שום פגם בקבלת התענוג, לכן נעשה תיקון, הנקרא "צמצום והסתרה", כלומר שכל זמן שהנבראים לא באו לידי השגת כלים דהשפעה, לא יקבלו ולא ירגישו את התענוג, מה שהבורא רצה לתת להם.

לכן כשעוסקים בתו"מ, הם עוד לא מרגישים את הטוב ועונג שמלוּבש בתו"מ. לכן נקרא זה עבודה, היות שעוד לא מגולה את החשיבות של המלך, שכדאי לשמש אותו מפני חשיבותו וגדלותו. שזה נקרא, שהשכינה היא בגלות אצל כל אחד ואחד. ולכן, אם אין חשיבות, זה נקרא "שכינתא בעפרא", היינו שאין בזה שום טעם.

ועיי חטא של עץ הדעת, שאמרו חז"ל, "בא נחש לחוה והטיל בה זוהמה". ואמו"ר זצ"ל פירש, שהנחש, שהוא היצה"ר, הטיל בה זוהמה. פירושו, שנתן לה להבין **זו-מה**, שהטיל הנחש פגם בהמלכות, הנקראת "חוה", ואמר **זו-מה**, שאתם עובדים בשביל מלכות שמים.

נמצא, שעיי זה יצא לנו עבודה, מטרם שאנו משיגים את הכלים דהשפעה, שעיי כלים דהשפעה יכולים לקבל את הטוב ועונג, מה שהבורא רצה לתת להנבראים. נמצא, זה שאנו אומרים, שיש עבודה בקיום תו"מ, אין הפירוש, שהתו"מ לקיים אותם היא העבודה, אלא העבודה היא בזמן שמקיימים תו"מ ועוד לא יכולים לכוון אותם בע"מ להשפיע. אז היא העבודה. מטעם שמונחים תחת שליטת הרע והנחש, כנ"ל, שהנחש הטיל זוהמה ופגם.

ומשום זה נמצאים תחת שליטת הרצון לקבל לעצמו, שאז אין הטוב ועונג, הנמצא בתו"מ, מגולה. וזוהי כל העבודה, איך להגיע להשיג כלים דהשפעה, שרק עיי כלים דהשפעה מסתלק ההסתר והצמצום, שנעשה על תו"מ, שאין הטוב ועונג מגולה בכלים דקבלה.

לכן ניתן לנו אז לקיים תו"מ בבחינת עצה וסגולה. כלומר, שצריך לכוון בעת קיום תו"מ, בזמן שעוד אין בכוחו לכוון, שיהיו בע"מ להשפיע, אלא שהתרי"ג מצות אלו, שהוא מקיים, יביא לו, שיכול לבוא לשמה. והעצה הזו נקראת בדברי חז"ל שלא לשמה, היינו שע"י קיום דשלא לשמה הוא יבוא לשמה, מטעם "שהמאור שבה מחזירו למוטב".

נמצא, כשהאדם רואה שאין בידו לעשות הכל בע"מ להשפיע, מה עליו לעשות, שכן יבוא לבחינת משפיע. אז חז"ל נתנו לנו עצה, שילמד שלא לשמה, היינו עמ"נ לקבל. ורק זו היא העצה, שע"י זה הוא יגיע לשמה. ועצה אחרת אין. ובדברי הזה"ק נקרא זה "בחינת תרי"ג עיטין", היינו תרי"ג עצות.

וזה לשונו (הקדמת ספר הזהר דף רמ"ב) "המצות שבתורה נקראים בלשון הזהר בשם **פקודין**. ונקרא אמנם גם בשם תרי"ג **עיטין**. וההפרש ביניהם הוא, כי בכל דבר יש פנים ואחור, שבחינת הכנה אל הדבר נקראת **אחור**, ובחינת השגת הדבר נקראת **פנים**. ועל דרך זה יש בתורה ומצות בחינת **נעשה** ובחינת **נשמע**. וכשמקיימין תו"מ בבחינת **עושי דברו**, מטרם שזוכים לשמוע, נקראות המצות בשם תרי"ג עיטין. והן בחינות אחור. וכשזוכים לבחינת **לשמוע בקול דברו**, נעשות המצות בבחינות פקודין. והוא מלשון **פקדון**, כי יש תרי"ג מצות, אשר בכל מצוה מופקד אורה של מדרגה מיוחדת".

ובהאמור אנו רואים, שיש ב' זמנים בקיום תו"מ:

א) בזמן ההכנה, שהיא בבחינת עושי דברו, אז היא נקראת עבודה, היות שעדיין לא זכה לבחינת שמיעה, שאז עדיין נמצא האדם תחת שליטת המקבל בע"מ לקבל, שעל בחינה זו היה צמצום והסתר, שהטוב ועונג מוסתר מהתורה ומצות, והאדם צריך לקיים את התרי"ג מצות בתור עצה, היינו שע"י זה הוא יכול לבוא לזכות לכלים דהשפעה.

ואז, כשיהיו הכלים האלו, אז יסתלק ממנו הצמצום וההסתר, שהיה, וישיג אז את הטוב ועונג, שזו היתה מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, שאז נקראות התרי"ג מצות בשם תרי"ג פקודין, כנ"ל, שבכל מצוה מופקד אורה, השייכת לאותה מצוה.

ואז כבר אין מקום לעבודה, היות שהוא כבר זכה לעבוד לשם שמים ולא לתועלת עצמו. וזהו כמו שאומר המגיד מדובנא זצ"ל, שאמר פשט על פסוק "לא אותי קראתי יעקב, כי יגעת ישראל", שאמר, אם האדם אומר, שיש לו יגיעה בקיום תו"מ, זה סימן שאין אתה עובד בשבילי. אומר הקב"ה, שזה פירוש "לא אותי קראתי יעקב", והסימן שאין אתה עוסק לשם שמים, היות שאתה אומר, כי יש לך יגיעה בקיום תו"מ. כי בזמן שאדם עובד לשמה, אז מסתלק ההסתר והצמצום, והאדם מתחיל להשיג את הטוב ועונג שישנם בתו"מ, המכונים תרי"ג פקודין, כנ"ל.

ובזה מובן מה ששאלנו, אם מטרת הבריאה היא להטיב לנבראיו, מאין באה לנו עבודה ויגיעה בתו"מ. התשובה היא כנ"ל, היות, שבכדי שלא יהיה ענין בושה, לכן נעשה הסתר וצמצום, נמצא, שהטוב ועונג אינו מגולה בכלים דקבלה. לכן יש עבודה:

(א) מטעם שאנו צריכים לעבוד נגד הטבע שלנו, שנולדנו עם הרצון לקבל לתועלת עצמו,

(ב) שעל ידי זה שנעשה צמצום, צריכים לעבוד על העיקר, היינו שצריכים לעבוד, שהאדם צריך ללכת למעלה מהדעת, והוא צריך להאמין, שיש מנהיג העולם ומשגיח על העולם בבחינת טוב ומטיב.

וב' הדברים האלו גורמים יגיעה ועבודה להאדם. ולזה צריכים התגברות גדולה, בכדי שהאדם לא יברח מהמערכה באמצע עבודה. וזה מטעם, שהאדם, כשעשה איזה דבר, הוא צריך לראות התקדמות בדבר. ואם אין הוא רואה התקדמות, הוא אומר, שדבר הזה הוא לא בשבילו, היות שהוא רואה, שאין לו הצלחה בדבר, זה גורם לו שירצה לברוח מהמערכה, שבה הוא נמצא.

אולם האמת היא, שיש ב' מיני סיוע מלמעלה, היינו שבלי עזרה מלמעלה לא יכולים להשיג אותה:

(א) הוא הכלי, היינו החסרון, כלומר חסרון לדעת מהו החסרון אמיתי, בכדי שידע על מה לבקש עזרה מלמעלה.

היינו, שיש הרבה פעמים, שהאדם חסר לו איזה דבר, שבגלל זה הוא חולה. והרופאים נותנים לו רפואות, אבל לא עוזר לו, מטעם שהוא לא חולה על המחלה מה שהרופאים חושבים. נמצא, שהוא בא לרופא, והרופא נותן לו תרופה, והתרופה לא עוזרת לו. וכל הרופאים כבר יאשו אותו, אלא הוא ישאר עם המחלה שלו כל ימי חייו. ולבסוף בא איזה פרופסור, ואמר, זה שהוא חולה וסובל יסורים, אין זה מטעם שחסר בגוף איזה חומר, לכן לא יכולים לרפאותו, והוא אומר שהוא סובל מאיזה דבר, שדבר ההוא גורם לו את המחלה והיסורים. לכן אני אתן לו רפואה, על מה שאני מבין, שחסר לו זה החומר בגופו. ותיכף יבריא. ואח"כ ראו שהאדם הזה נתרפא לגמרי.

נמצא, ש **קודם כל צריך האדם לדעת מה חסר לו**, בכדי שיוכל לקיים תו"מ. והאדם יכול לחשוב הרבה דברים, ועל כל דבר הוא מקבל תרופה, ואינו עוזר לו. וזהו מטעם, שלא זה מה שהאדם חושב, זוהי הסיבה שלא יכול ללכת על דרך האמת. נמצא, כשמתפלל לה' שיעזור לו, היינו שיתן לו מילוי על מה שהוא חושב. אבל זה לא אמת, מה שהוא חושב. לכן האדם לא נתרפא משליטת היצר הרע.

לכן מקודם האדם מקבל מלמעלה סיוע לדעת מהי המחלה שהוא סובל, היינו הוא

חשב שחסר לו משהו בכמות, היינו שיהיה לו יותר זמן ללמוד, ושיהיה לו יותר שכל, וכשרון, וכדומה. ועל זה הוא מתפלל לה', שיעזור לו. אבל האמת היא, שחסר להאדם באיכות, היינו לדעת שעיקר חסרון שיש בו, שאין לו חשיבות להרגיש, שנמצאת ההשגחה עליונה. זאת אומרת, ש **חסרה לו האמונה שה' מנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב**. כי אם באמת היתה לו הרגשה כזאת, אז היה האדם שש ושמח, בזה שהוא מקבל מהבורא את הטוב ועונג, ולא היה רוצה להיפרד מה' לרגע אחד. כי היה יודע, מה שהוא מפסיד בזה, אם הוא פונה מחשבתו לשאר דברים.

מה שאם כן אם הוא לא חושב שזה חסר לו, אלא שאר דברים חסרים לו, שהם אינם עיקרים בעבודה, לכן הסיוע הראשון, שהאדם מקבל מלמעלה, הוא לדעת מהו הרע שלו, שהוא המפריע העיקרי, שאינו יכול להיות עובד ה' באמת. העזרה הזו מוכרחה להיות מקודם. ואח"כ יכולים לעשות תיקונים, איך לתקן אותם. זאת אומרת, שהאדם צריך להגיע למצב, שידע, שחסר לו רק שני דברים עיקרים, שהם בחינת **מוחא** ובחינת **ליבא**. שרק את זה הוא צריך להשתדל להשיג. לכן הסיוע הראשון, שהאדם מקבל מלמעלה, הוא החסרון הזה.

אולם זה לא יכול להתגלות אצלו בפעם אחת, אלא בזה אחר זה, היינו לפי עבודת האדם, שהוא משתדל בעבודה להגיע אל האמת, בשיעור זה הוא מקבל סיוע מלמעלה. ובזמן שכבר השיג את הכלי האמיתי, היינו החסרון האמיתי, מה שחסר לו, אז הוא הזמן שמקבל את המילוי האמיתי, המתאים להכלי. נמצא לפי זה, שהאדם מקבל מלמעלה הן האור והן הכלי. כלומר, הן הצורך, הנקרא חסרון. היינו, שכואב לו, מה שחסר לו. זאת אומרת, לא כל דבר שאין להאדם, נקרא חסרון.

למשל, אדם שיש לו כל טוב ומתענג בהחיים שלו. וכשבא אליו אדם, ואומר לו, מדוע אתה כל כך בשמחה. אני רואה, שהבן של השכן שלי, ההורים שלו הם עשירים גדולים ואנשים מכובדים, מכל מקום אני ראיתי אותך, שהוא סובל יסורים, היינו שהוא הולך ונראה בפנים שלו שהוא מלא יסורים. ושאלתי אותו, ידידי, מה חסר לך, הלא ההורים הם עשירים גדולים. אם כן תגיד לי, מה חסר לך. אולי אתה לא בקו הבריאות. אז הוא אומר לו, היות הייתי צריך לקבל תעודת רופא, עבדתי על זה הרבה שנים, ונכשלתי בהבחינות, לכן אני מצטער בזה, שאין לי עכשיו תעודת רופא. האם אפשר לומר, שכל אדם, שאין לו תעודת רופא, הוא מצטער.

אלא כנ"ל, **לא כל מה שאין לאדם נקרא חסרון. אלא חסרון נקרא כל מה שהאדם רוצה, ואין לו, זה נקרא חסרון**. ובגלל זה, כשרוצים למדוד את גודל הרצון, מודדים לפי ערך היסורים, שיש לו, אם אין לו את הדבר למה שהוא משתוקק אליו.

ובהאמור יוצא, שהסיוע הראשון, מה שהעליון נותן להתחתון, היא הידיעה "מה שנחוץ להשיג". והיסורים מזה, שעדיין לא השיג, וזה נקרא שהעליון נותן להתחתון את

הכלי. ואח"כ, כשהתחתון כבר יש לו צורך אמיתי, אז העליון נותן לו את הסיוע השני, שהוא האור והמילוי להחסרון.

ובזה נבין מה ששאלנו. אם ה' היה יודע, שמשה בעצמו לא יכול להילחם ולנצח את פרעה מלך מצרים, אלא ה' בעצמו, כמו שכתוב "אני ולא שליח", אם כן לאיזה צורך אמר לו "בא אל פרעה". היינו שמשמע, שעם משה ביחד אז ה', יכול לעזור. הלא אמר ה' "אני ולא שליח". אם כן מה עזר לנו משה בזה. אם כן מדוע כתוב "בא אל פרעה".

אלא כנ"ל, היינו, שהאדם צריך להתחיל ללכת בדרך ה', ולהגיע אל האמת, היינו לזכות לדביקות ה'. ואז, אם הוא מתקדם בהליכה, אז האדם מקבל סיוע הראשון, היינו הרגשת החסרון לדעת מה שחסר לו. ואז משיג שחסרים לו רק ב' דברים עיקרים, שהם בחינת מוחא וליבא. ויחד עם זה הוא מקבל יסורים, מזה שאין לו. היינו, שמרגיש את הצורך לזה. ואז, אם אין האדם עובד בעצמו, לא שייך לומר, שהאדם מרגיש יסורים, בזה שאין לו, כנ"ל, שרק הצורך להדבר, אם האדם השקיע עבודה להשיג איזה דבר, אז שייך לומר, שיש לו צורך לזה, עד כדי כך, שהוא סובל יסורים מזה שאין לו.

לכן כתוב "בא אל פרעה", שזה מראה על ב' דברים :

א) שהאדם בעצמו צריך ללכת ולהשקיע כוחות, כדוגמת המשל הנ"ל מהרופא, שהשקיע הרבה שנים בלימוד חכמת הרפואה, ולבסוף נכשל, ולא קיבל תעודת רופא, אז שייך לומר, שיש לו יסורים, בזה שאינו משיג את מבוקשו. מה שאם כן לא השקיע כוחות, אז לא שייך לומר, שיש לו יסורים, מזה שלא השיג את מבוקשו. כי היגיעה שנותנים בעד איזה דבר, היגיעה מעוררת את הרצון, שלא יברח מהעבודה, כי חבל לו על היגיעה שהשקיע בדבר, ותמיד חושב, אולי סוף כל סוף אני כן אשיג את מבוקשי. נמצא, בזה שהאדם בעצמו עובד, אף על פי שאינו יכול להשיג את הדבר, אבל ההשתוקקות להדבר מעוררת דוקא היגיעה, מה שהשקיע כל פעם.

נמצא שיש כאן ב' כוחות :

א) כוחו של האדם, שהוא צריך לתת יגיעה, לא בכדי שישג את הדבר, אלא בכדי שיהיה לו רצון חזק להשיג את הדבר. נמצא, שצריכים עבודת האדם, בכדי להשיג צורך, שה' יעזור לו, שזה נקרא רצון שלם. זאת אומרת, לא שעבודת האדם גורמת להשיג את הדבר, אלא להשיג את החסרון והצורך להדבר, ובכדי שידע מה שחסר לו. על זה הוא מקבל עזרה מלמעלה, בזה שכל פעם הוא רואה, שהוא יותר בעל חסרון, שאין בידו לצאת משליטת פרעה. והסיוע הזה נקרא "כי אני הכבדתי את לבו". נמצא, שהכבדת הלב צריכים כנ"ל, בכדי שיהיה לו רצון אמיתי לדבר אמת.

ב) ויחד עם זה צריכים לעזרת ה', שיתן את האור, כמו שכתוב "אני ולא שליח". זאת אומרת, היות שמצד הטבע שולט בהאדם את הרצון לקבל לעצמו, הנקרא "מלך זקן

וכסיל". וזה שהאדם, יהיה בכוחו לשנות את הטבע, זה רק בידו של הקב"ה. זאת אומרת, הוא עשה את הטבע והוא יכול לשנות. וזה נקרא "יציאת מצרים", שהיה נס. לכן כתוב "בא", היינו שניהם ביחד, כמו שאומרים "בא ביחד", כנ"ל הקב"ה ומשה.

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מה שכתוב "כי אני הכבדתי את לבו למען שתי אתתי אלה בקרבו". ושאלנו, כי זה נראה, כמי שמתכבד בקלון של חבירו. היינו, ה' עשה אותו לרשע, בכדי שיראה את אותותיו. ובהנ"ל, שענין "שתי את אותתי" הוא הכוונה על האור, שהאור נקרא "אותיות". נמצא, זה שעשה אותו לרשע, היינו לבעל חסרון, זהו בכדי שיהיה לו כלי שלם לקבלת האור. נמצא, האותיות אינן לטובת הבורא חס ושלוש, אלא לטובת הנברא.

ובזה נבין גם כן מה ששאלנו, מהו "ויקם מלך חדש", הלא הוא "מלך זקן".

והתשובה היא, שכל פעם מתחדשים גזירותיו, היינו שכל פעם הוא נעשה יצה"ר מחדש, שזה בא מטעם "כי אני הכבדתי את לבו". נמצא, כמו "כל הגדול מחבירו, יצרו גדול הימנו".

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו, שדיבור של שבת לא יהיה כדיבור של חול, בעבודה

מאמר י"ח, תש"ן
ספר שמות, בשלח

הזה"ק בשלח (דף י"ח ובהסולם אות ע') כתוב שם וזה לשונו "ה' ילחם לכם ואתם תחרישון. ר' פתח, אם תשיב משבת רגלך, עשות חפצך, ממצוא חפצך, ודבר דבר, שלא יהיה דיבורך של שבת, כדיבורך של חול. ובכל יום צריכים להראות מעשה, ולעורר התעוררות של מטה, ממה שצריך לעורר. אבל בשבת, רק בדברי השם ובקדושת היום צריכים להתעורר, ולא בדבר אחר, כי בשבת אין צריכים אל התעוררות מלמטה. בוא וראה, כאן, כשקרב פרעה לעשות מלחמה עם ישראל, בעת ההיא לא רצה הקב"ה, שיעוררו ישראל התעוררות מלמטה כלל, כי התעוררות מלמעלה היתה. זה שכתוב, ה' ילחם לכם ואתם תחרישון, כי השם של רחמים צריך להתעורר עליהם, כי ההתעוררות שלמטה היתה מפעילה רק דין בלבד", עד כאן לשונו.

ויש להבין, מה הסמיכות "ה' ילחם לכם" לשבת. ומדוע כל יום צריכים התעוררות מלמטה, ובשבת לא צריכים, כי בשבת יש רק אתערותא דלעילא. וגם יש להבין, מהו הפירוש, שבשבת צריכים לעסוק רק בדברי השם ובקדושת היום.

ידוע שיש לפנינו ב' דברים :

א) חסרון, שהוא ענין השתוקקות, שבלי חסרון אין האדם יכול לקבל הנאה, שאפילו שהדבר הזה יהיה דבר הכי חשוב בעולם, אם אין לו חסרון להדבר, הגם שהוא יכול לקבל את הדבר, אבל לא להנות מהדבר, כי זה תלוי לפי מידת השתוקקותו להדבר. לכן יש לנו זמן של חסרון, שאז הוא הזמן לקבל כל פעם יותר חסרון.

היינו, שבהדבר שהוא מרגיש חסרון, הוא הולך למלאות את חסרונו. ואם קשה לו להשיג את הדבר, אין אנו אומרים שהשתדל בחנם להשיג את הדבר, אלא כן השיג משהו, היינו השיג כלי הנקרא השתוקקות. כלומר, אם היה משיג תיכף את המילוי, המילוי הזה לא נקרא מילוי מבחינת הנאה, שזוהי העיקר המטרה. כמו שלמדנו, שמטרת הבריאה היתה מטעם שרצונו להטיב לנבראיו, היינו שיקבלו הנאה ותענוג.

נמצא, שאם האדם מקבל איזה דבר בלי יגיעה, היינו, שלא היה לו זמן להשיג את הכלי לקבלת התענוג, הנקרא "השתוקקות", נמצא, שהנאה, שהאדם צריך לקבל מהדבר, אין המילוי יכול לתת את ההנאה, מטעם שאין לו כלי לקבל את ההנאה, שהכלי לקבלת הנאה נקרא השתוקקות. וכדי לקבל השתוקקות לאיזה דבר, תלוי דוקא בזמן, היינו זמן להרגשת החסרון.

מזה יצא לנו, כשהאדם מתפלל לה' שימלא חסרונו, גם זה תלוי בשיעור זמן שהוא

מתפלל, שה' ימלא את חסרונו. לכן ה' עוזר לו מקודם, בזה שהכלי מתגדל אצלו, הנקרא כלי של השתוקקות, היינו שה' שומע תפלתו. ומה שאין האדם מקבל תיכף את המילוי על מה שהוא מתפלל, האדם צריך לומר, שזה לא נכון, אלא ה' כן שומע תפלתו, והוא מגדיל את ההשתוקקות בהאדם, בכדי שיהיה כלי אמיתי להרגשת התענוג. לכן יוצא, שאם היה תיכף מקבל את מבוקשו, לא היה יכול להנות, מטעם חסרון השתוקקות, כנ"ל.

ובזה נבין מה שאמרו חז"ל (סוכה נ"ב) "כי אצל הרשעים נדמה להם היצה"ר כחוט השערה, ואצל הצדיקים כהר גבוה". אולם קודם כל אנו צריכים להבין, בזמן שאנו מדברים על דרך העבודה, מה פירושו על דרך העבודה.

והענין הוא, שיש ב' אופנים בקיום תורה ומצות:

א) היא **בחינת עשיה**, הנקראת בחינת מעשה. הוא לומד תורה, הוא מקיים את המצות בכל פרטיה ודקדוקיה, ואין לו מה להוסיף על זה. ובאמת הוא נקרא **צדיק מבחינת המעשה**.

ב) היא **בחינת עבודה**, שהיא עבודה שבלב. ותפילה, בדרך כלל נקראת בחז"ל תפלה, עבודה, שתפלה נקראת עבודה שבלב, שזוהי כוונה, היינו **כוונת הלב**, כלומר שהאדם צריך לכוון בעת עשיית תו"מ לשם מה הוא מקיים את התו"מ, אם לתועלת עצמו או שכוונתו היא לתועלת ה'.

לכן יש לנו להבחין צדיקים ורשעים מבחינת המעשה, וצדיקים ורשעים מבחינת הכוונה. כלומר, **מבחינת המעשה** נקראים צדיקים, חרדים, ורשעים נקראים, חילוניים. אולם מבחינת הצדיקים ורשעים **מבחינת הכוונה**, זהו סדר אחר לגמרי. כלומר, שמבחינת המעשה שניהם צדיקים. רק מבחינת הכוונה יש הפרש: צדיקים נקראים שעובדים בשביל ה', ורשעים נקראים שעובדים בשביל עצמם. אמנם מבחינת המעשה שניהם צדיקים.

ובזמן שרוצים ללכת בדרך העבודה, היינו בכוונת הלב, לכוון שכל עבודתו תהיה לשם שמים, אז מתחיל סדר העבודה. כלומר, שהרשעים, שישנם בלבו, הנקראים "רצון לקבל לעצמו", הם מתנגדים לעבוד לתועלת ה'. אולם "זה לעומת זה עשה אלקים", כלומר כפי ערך שרוצה ללכת בדרך האמת, בשיעור זה מתגלה האמת של הרע שבו.

כי בזמן שיש לו רצון קטן ללכת בדרך האמת, היינו לעשות הכל לשם שמים, אז הרע שלו גם כן קטן, משום ש"זה לעומת זה". היינו, כפי הקדושה שבו, כן ערך ההתנגדות לקדושה. נמצא, כפי מה שהוא מתקדם בעבודה, שרוצה כל פעם ללכת יותר בדרך האמת, מתגלה יותר הרע, בזה שלא נותן לו לבטל את הרע, והרע מתאמץ לשלוט ביותר כח.

נמצא לפי זה, "כל הגדול מחבירו, יצרו גדול הימנו". לכן יוצא, מי שרוצה להיות צדיק, היינו שהמעשים שלו יהיה לשם שמים, אז הרע מתגדל אצלו. לכן אמרו "צדיקים

נדמה להם היצה"ר כהר גבוה". היינו, שכל פעם הרע מתרומם למעלה. ופירושו "הר" הוא הרהורים. היינו, שיש לו הרהורים רעים, שכל פעם המחשבות רעות מתרבות ונעשות להר גבוה.

מה שאם כן רשעים, כלומר שאין הם משימים לב בקשר להכוונה, שתהיה כוונתם בע"מ להשפיע, אלא הם מאמינים, שהם עוסקים שלא לשמה ו"מתוך שלא לשמה באים לשמה", וסומכים על זה, ואומרים "סוף הכבוד לבוא". כלומר, שרק מתי שיהיה להם רצון לכוון לשם שמים, בטח יהיה להם הכח להתגבר ולעשות הכל לשם שמים, שהרע שלהם דומה בעיניהם כמו חוט השערה, היינו שזהו לא כל כך קשה לכוון.

והטעם הוא, שלא כל כך גדול הרע שלהם, כנ"ל, כיון שהטוב שלהם הוא קטן, כלומר הרצון לעשות הכל לשם שמים הוא קטן. והוכחה לזה, שאין להם כל כך צורך להתחיל בעבודה זו, אז ממילא אין הרע שבהם, צריך לגלות את הרע שבו, להתנגד לו. לכן נדמה להם היצה"ר כחוט השערה. זאת אומרת, שאין אף אחד מהם אומר שקר חס ושלום, אלא כל אחד ואחד אומר לפי הרגשתו.

ובהאמור יוצא לנו ענין להמשיך את האור, וענין להמשכת כלי. כלומר, הכלי לקבלת הטוב ועונג, הנקרא השתוקקות כנ"ל, הכלי הזה אין לנו עוד. כי זה תלוי בעבודת האדם, שדוקא ע"י העבודה יש התפתחות לכלי זה, המכונה חסרון והשתוקקות. והכלי הזה נקנה דוקא ע"י יגיעה. כלומר, בלי יגיעה אי אפשר להשיג את הכלי, היינו הצורך להשיג הכלים דהשפעה.

זאת אומרת, **השגת הכלים דהשפעה, זה כבר נקרא אור**. היינו, שזה ענין הבא מלמעלה, הנקרא סיוע דלעילא על השגת כלים דהשפעה. כידוע, שיש בהאור להבחין ב' בחינות :

(א) להשגת כלים דהשפעה, כלומר הכלים היינו הרצונות, שהיו מקודם מחוץ לקדושה, היינו שלא היו יכולים להשתמש עם הרצונות האלו בע"מ להשפיע.

(ב) ואור זה נקרא על שם הכלים, היות שהאור בא לתיקון הכלים. וזה מכונה אור דאחוריים, על שם הכלים, שהכלים נקראים אחוריים לגבי האור, שהאור נקרא פנים.

ובעבודה נקראת זו בחינת סיוע מלמעלה, כמו שאומר בזה"ק "הבא לטהר מסייעין אותו". ושואל, במה. התשובה היא, בנשמתא קדישא. היינו, שנותנים לו מלמעלה אור, הנקרא נשמה. והאור הזה מטהר את האדם, שיהיה לו כוח להשפיע להעליון, כי כמו שהאור בא מן המשפיע, כן האור הזה נותן כוח באדם, שיוכל לעבוד בע"מ להשפיע.

נמצא לפי זה, שיש להבחין בסדר עבודה :

מצב א) אדם בזמן שנתעורר לצאת ממה שיש לו, מבחינת "מצות אנשים מלומדה", ומרגיש שלא יכולים להמשך לבחינת הכלל, שעוסקים בתורה ומצות עם אותה הבנה, שהיתה להם בזמן כשהתחילו לקיים תו"מ. ההבנה הזו והרגשה זו נמשכות להם כבר

הרבה זמן, ואין להם שום התקדמות בתו"מ, רק בבחינת הכמות. מה שאם כן בבחינת האיכות, כלומר שתהיה להם קצת יותר הרגשה בחשיבות של תו"מ, אין להם. והם תמהים, איך אפשר להיות, שלא תהיה שום התקדמות בתו"מ בבחינת האיכות. הלא כתוב על תו"מ "כי הם חיינו ואורך ימינו". ומבחינה זו אין להם שום התקדמות. לכן הם הולכים לחפש מקום, ללמוד איך להשיג את ההתקדמות, בבחינת הגדלות והחשיבות, שירגישו את הבחינת "כי הם חיינו".

מצב ב) כשמתחילים ללכת בדרך, איך להגיע לבחינת "כי הם חיינו", אומרים לנו חז"ל, העצה להגיע להרגיש את החיים, שישנם בתו"מ, היא בחינת דביקות, כמו שכתוב "ולדבקה בו", שפירשו "הדבק במידותיו, מה הוא רחום, אף אתה רחום". זאת אומרת, כמו שהבורא הוא רק להשפיע, כמו כן האדם צריך להגיע לדרגה זו, הנקרא שהאדם רוצה, שכל מעשיו יהיו אך ורק להשפיע, ולא לתועלת עצמו.

וכאן במצב הב' הזה, שהוא רוצה לעלות בדרגה, ולקיים את התו"מ בבחינת להשפיע, אז הוא מקבל סיוע הראשון, שמודיעים להאדם, איך שהוא רחוק מבחינה זו, הנקראת לשמה. כלומר, הגם לפני שהתחיל בעבודה דלהשפיע, ידע שיש ענין, שצריכים לעשות לשמה, הנקרא לשם שמים, והאמין במה שאמרר חז"ל, "לעולם יעסוק אדם בתו"מ אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה יבוא לשמה" (פסחים נ), **אולם לא עלה על דעתו של אדם, שבכדי לעבוד לשמה, צריכים נס מן השמים, אחרת אי אפשר לצאת משליטת הרצון לקבל לעצמו.**

וזהו מטעם כנ"ל, שאם אין להאדם רק קצת טוב, אי אפשר לתת לו הרבה רע, שבטח לא יהיה בידו להכריע, ותיכף יברח מהעבודה זו. אלא בזמן שהאדם מתחיל לעבוד עם מרץ, בכדי להגיע לעבודה דלשם שמים, אז נותנים לו, לפי עבודתו, לדעת ולהרגיש איך שהוא מרוחק מזה.

נמצא לפי זה, הסיוע הראשון שהוא מקבל, הוא גילוי הרע שבו, שזה נקרא "הכבדת הלב", כמו שכתוב "כי אני הכבדתי את לבו", שזה נקרא, שמשגי את בחינת אחוריים של הקדושה. כי קדושה נקראת "פנים", ופנים נקרא דבר המאיר, וכמו שאומר (בהקדמה לתע"ס אות מ"ז) וזה לשונו, "ומתחילה נבין מה הפירוש של הפנים של ה' יתברך, שהכתוב אומר עליו "והסתרת פני". ותבין זה בדומה לאדם, שרואה הפנים של חבירו, מכירו תיכף. מה שאין כן ברואהו דרך אחוריו, כי אז אינו בטוח בהכרתו, ועלול להיות בספק, אולי אחר הוא ואינו חבירו. וכן הדבר שלפנינו, כי הכל יודעים ומרגישים את ה' יתברך, כי טוב הוא, ומדרך הטוב להטיב. ולפיכך בשעה שה' יתברך הולך ומטיב עם בריותיו, נבחן זה, שפניו יתברך מגולות לבריותיו, כי אז הכל יודעים ומכירים אותו. אמנם בשעה שמתנהג עם בריותיו להיפך מהאמור, דהיינו בעת שמקבלים יסורים ומכאובים בעולמו יתברך, הרי זה נבחן לאחוריים של ה' יתברך, כי הפנים שלו, דהיינו מידת טובו, נסתרה מהם".

לכן במצב הזה, שאם הוא יכול לקבל את האחוריים, שזו נקראת בחינת "גלות", ולא בורת, אלא "ויצעקו לה", שה' יוציאו מהגלות, נמצא, שהוא מקבל את האחוריים,

ואומר שזה בא מן ה', לכן הוא מבקש מה', שכמו שנתן לו להרגיש טעם של גלות, כן יתן לו העזרה ושיוציאו אותו מן הגלות. וזה נקרא מצב הבי'.

מצב ג) הוא הסיוע השני, מה שהוא מקבל עזרה להשיג כלים דהשפעה, שזה נקרא שיצא מהגלות, שהיה נמצא תחת שליטת אהבה עצמית, וע"י הסיוע מלמעלה, שזה נקרא שהקב"ה נותן לו נשמה, שהאור הזה נותן לו את הכלים דהשפעה, כמו שלמדנו, כשבא אור החכמה, המכונה אור הע"ב, ומוציא את הכלים דבינה וז"א ונוקבא, שנפלו לקליפות, שפירושו, שהכלים האלו, הם מונחים תחת שליטת מקבל בע"מ לקבל, שזו נקראת קליפה, האור הע"ב הזה, מוציא אותם מהקליפות, שפירושו, שנותן כוח, שהכלים האלו יתוקנו בע"מ להשפיע, שזה נקרא, שהכלים האלו נכנסו לקדושה, כלומר, שהוא יכול להשתמש עמהם בע"מ להשפיע. וזו נקראת "יציאת מצרים".

מצב ד) בזמן שמקבל האור, המתלבש בכלים דהשפעה, שאז התרי"ג מצות נקראים תרי"ג פקודין, כנ"ל, שהוא משיג בכל מצוה טעם אחר. וזהו פירוש של "פיקודין", שבכל מצות יש בה בפקודון, אור מיוחד, השייך לאותה מצוה. והוא על דרך תענוגים גשמיים, שיש טעם בבשר, וטעם אחר מלובש בדגים. כמו כן יש בכל מצוה טעם מיוחד בפני עצמו. ואז האדם מגיע להרגיש, שענין תו"מ הוא בחינת "כי הם חיינו ואורך ימינו". וזהו מטעם, שהשיג מהבורא את הכלים דהשפעה, הנקרא "דביקות", "השתוות הצורה". ובאלו הכלים מתלבש הטוב ועונג, מה שהיה במטרת הבריאה.

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מהי הסמיכות של "ה' ילחם לכם, ואתם תחרישון" ל"שבת". היות שענין העבודה של השגת כלים דהשפעה בא ע"י השגת מצב הגדלות של הרע, כמו שכתוב "כי אני הכבדתי את לבו", כנ"ל, היינו השגת הרע. ואז, בזמן שעם ישראל בא למצב שאין להם מנוס מן הרע, שפירושו, שראו שכח הרע הוא מכל הצדדים, שאין הם רואים מדרך הטבע שום הצלה, זה נקרא שכבר הכלי של הרע נגמר.

ואז בא הזמן של **מצב ה)**, כנ"ל, היינו שה' נותן להם האור, שהאור הזה מחזירם למוטב. היינו, שע"י זה יצאו משליטת הרע, הנקרא כלים דקבלה עצמית, ויזכו לכלים דהשפעה. וזה שאומר "התייצבו וראו את ישועת ה', אשר יעשה לכם היום". זאת אומרת, לאחר שנגמר הכלי של הרע בשלימות, כנ"ל, כבר יש מקום לגילוי אור מצד העליון. וזה נקרא שה' נותן להם את הכלים דהשפעה.

נמצא לפי זה, שעבודה זו של הגדלת הרע, זוהי עבודה השייכת לבחינת חול, כלומר עבודה וחול היינו הך. כלומר, שהם נקראים בחינה אחת, כידוע, שבקדושה אין עבודה, כי בזמן שיש להאדם כלים דהשפעה, הוא נהנה מזה שמשפיע. מה שאם כן, כשעדיין אין להאדם כלים דהשפעה, אז בזמן שהאדם צריך להשפיע משהו, ולא לקבל עבור זה שום תמורה, יש להאדם טרחא גדולה, מסיבה שהוא נגד הרצון לקבל שבאדם.

לכן נקרא זה חול, ולא קודש. לכן בשבת יש איסור עבודה. כי שבת היא זמן של מנוחה ולא עבודה. כלומר, ששבת מראה על קדושה, שאז הוא הזמן שע"י קדושת השבת מאיר אור מצד אתערותא דלעילא. לכן אין מקום שהאדם יעבוד בענין הגדלת

הרע, בבחינת הכבדת הלב כנ"ל, כי אז הזמן לדבר רק ממה שהבורא נותן, ולא לדבר מהאדם, שהוא צריך לקבל, ולחשוב, אם הוא נקי מאהבה עצמית, ולתיקון הכלים הוא צריך.

כי ענין עבודה של רע, זו היא עבודה, ששייכת לבחינת חול ולא לקודש, כנ"ל, כי ענין לראות את הרע, באיזה מצב שהוא נמצא, זה שייך לעבודת האדם, היינו שהאדם מסתכל על עצמו, ורוצה לראות את מצב של שפלותו, ואיך הוא צריך להתפלל לה', ולתת תשומת לב, אם הוא מתקדם או להיפך.

כלומר, שבזמן שהאדם עובד, אז הזמן איך שהאדם נראה. כלומר, לראות את חסרונותיו, מה שחסר לו. מה שאם כן בזמן שמדברים על אתערותא דלעילא, היינו מה שהבורא עושה, צריכים להסתכל רק על הבורא, היינו מה יש לו ליתן, היינו לראות את הפירוש של שמות הקדושים, כי כל שם יורה השגה.

כדוגמא, שמסתכלים על איזה אדם, ורואים שיש עשירות, אז השם של האדם הוא "עושר". ואם רואים, שהאדם הזה הוא תמיד עוסק לרפא חולים, הוא נקרא "רופא חולים". ולכן כשמדברים מהבורא, יש לפעמים שהבורא נקרא "רופא חולים", או "זן ומפרנס", או "מתיר אסורים" וכדומה, כלומר הכל לפי מה שרואים, מה שהוא נותן. לכן בשבת, שהוא זמן של אתערותא דלעילא, שזה שייך למה שהבורא נותן, צריכים לראות ולעיין בשמותיו של הבורא.

ובזה נבין מה סמיכות מה שכתוב "ה' ילחם לכם, ואתם תחרישון" ל"שבת". היות ששם, בזמן שהיו כבר נגמרים בבחינת הרע, ששם ראו, שאין אפשרות לצאת מהרע מצד דרך הטבע, רק בדרך נס, זה נקרא שהרע נגמר כל צרכו, אז היתה צריכה לבוא את העזרה מה', היינו לתת להם את האור של השלמת הכלים, היינו שהכלים דקבלה יקבלו צורה של השפעה. על זה לא שייך עבודת האדם.

לכן כתוב "ואתם תחרישון", היות שעתה הוא הזמן של הבורא, מה שהוא נותן. וכמו כן שבת, שהיא אתערותא דלעילא, שצריכים לדבר רק ממה שיש לה', כמו שאומר, שבשבת צריכים לדבר רק בדברי השם ובקדושת היום, מטעם ששבת היא אתערותא דלעילא. מה שאין כן כל יום, היינו יומין דחול, צריכים להתעוררות של מטה, היינו לעורר את החסרונות שיש למטה, אצל הנבראים, ולבקש עליהם, שה' ימלא את חסרונם.

ובהאמור נבין את מה ששאלנו ענין סמיכות "אתם תחרישון" ל"שבת". וגם נבין מדוע בחול צריכים התעוררות מלמטה, ובשבת היא רק התעוררות מלמעלה. וגם נבין מהו "שלא יהא דיבורך של שבת, כדיבורך של חול". וגם נבין מהו שבשבת צריכים לדבר רק בדברי השם ובקדושת היום.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו שתורה נקראת קו אמצעי, בעבודה

מאמר י"ט, תשי"ן
ספר שמות, יתרו

הזה"ק (יתרו ע"ו, ובהסולם אות רצ"ג), כתוב שם וזה לשונו "תנא רבי יהודה אומר, בצד הגבורה ניתנה התורה. אמר רבי יוסי, אם כן, התורה היא בצד שמאל. אמר לו, שחזרה לימין, שכתוב, מימינו אש דת למו. וכתוב, ימינך ה' נאדרי בכח. הרי מצאנו, ששמאל נכלל בימין, שכתוב, מימינו אש. וימין בשמאל, שכתוב, ימינך ה' נאדרי בכח. הרי שגבורה, שהיא שמאל, נכלל בימין". נמצא, שהתורה היא קו אמצעי. היינו, שהיא נכללת מב' קוים, שהם ימין ושמאל.

וכתוב (בדף ס"ב, בהסולם אות רל"ה) "בחודש השלישי, שבחוד ש הזה שולט אוריאל. כי ניסן, אייר, סיון, הם כנגד חג"ת, שבחסד שולט מיכאל, ובגבורה גבריאל, ובתפארת אוריאל. והוא סוד איש תם, שנקרא, יעקב, שהוא סוד תפארת. תם, הוא מלשון שלימות".

וכתוב (באות רמ"ב) "וניתנה בחודש השלישי, לעם השלישי, שנכלל במדרגות שלוש, דהיינו שלשה אבות, תורה משולשת, שהיא תורה, נביאים, כתובים, והכל אחד". הרי שהתורה היא בחינת קו אמצעי.

וכתוב (בדף ע"ו, בהסולם אות רצ"ו) "וכל העם רואים את הקולות. שואל, הכתוב אומר, רואים. שומעים, היה צריך לומר. ומשיב, כך למדנו, אלו הקולות היו נחקקים בחושך, ענן, וערפל, ונראים בהם כמו שנראה גוף".

ויש להבין, מה מרמז לנו בעבודה, שהתורה נכללת מימין ושמאל. ומה מרמז לנו, שניתנה תורה בשלישי, שהוא יעקב, איש תם, הנקרא שלימות. וגם מה הפירוש, שהקולות היו נחקקים בחושך ענן וערפל, שהוא הגוף, הנחקקים שם הקולות.

ידוע, שסדר העבודה הוא, מקודם צריכים לעבוד לקבל על עצמו עול מלכות שמים, ואח"כ צריכים ללמוד תורה. כי אם אין לו מלכות שמים, יש לשאול, התורה של מי הוא לומד. כי קודם כל האדם צריך להאמין בנותן התורה, ואח"כ הוא יכול לקיים את התורה. הנה מלכות שמים נקראת בחינת "עשיה". היינו, שהוא מקבל על עצמו ללכת למעלה מהדעת.

היינו, הגם שהדעת של האדם יכול לבוא אליו עם הרבה שאלות, אז הוא עונה להן "הלא אתן שאלות אותי שאלות מבחינת הדעת, ואני הולך למעלה מהדעת. היינו

ממקום שאין הדעת יכול להגיע שם ולהשיג ולהבין. שזה נקרא בחינת "אמונה". אם כן, אין מקום לכל מה שאתן שואלות אותי".

וזה נקרא בחינת "ימין". היינו, שהוא מאמין, שה' משגיח על העולם בבחינת טוב ומטיב. הגם כשהוא מסתכל על העולם, יש לו הרבה שאלות, מכל מקום הוא הולך למעלה מהדעת, ואומר "עיניים להם ולא יראו". אלא הוא מודה ומשבח את המלך, בזה שנותן לכולם רק טוב. וזה נקרא "ימין", "חסד". כלומר, שהנהגת העולם היא בבחינת חסד. כלומר, שהקב"ה מנהיג את העולם רק עם חסדים. ועל זה הוא אומר "בכל יום אברכך".

אולם יש באדם יצר הרע, כמו שפירש אאמו"ר זצ"ל, שהוא מלשון "ציור". היינו, שמראה לאדם ציורים רעים על הנהגת ה', איך שה' מתנהג עם העולם. וגם נותן ציור של שפלות על העבודה בכלל, שזה מכונה "שכינתא בעפרא". ואיך האדם יכול להתגבר וללכת בדרך הימין, הנקרא "שלימות", שיוכל לומר "רק טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי".

על זה אמרו חז"ל "אמר הקב"ה, בראתי יצה"ר, בראתי תורה תבלין". נמצא, שהתורה מה שהוא עוסק בה עתה, הוא בכדי שזה יהיה תבלין, היינו, שע"י התורה יהיה בידו הכח להתגבר על הרע וללכת בדרך החסד, הנקרא "ימין". ומבחינה זו אפשר לומר, שהתורה ניתנה בימין, שפירושו, על שם הפעולה. היינו, שמכשרת את האדם, שתהיה בידו אפשרות ללכת בדרך הימין. וזה נקרא "בחינה א' שבתורה", שימין נקרא "שלימות", שלא מרגיש שום חסרון.

ובחינה ב' שבתורה היא בחינת שמאל, הנקרא בחינת "חכמה", ש היא בחינת חכמת התורה. היינו, לאחר שכבר יש לו בחינת ימין, שהוא חסד, היינו אמונה למעלה מהדעת, והוא מאמין בה', שה' הוא מנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב, אז הוא זוכה לבחינת **נותן תורה**, שנקרא "חכמת התורה", כמו שכתוב "אורייתא מחכמה נפקת".

כלומר, לאחר שהוא מאמין, שיש נותן התורה, אז הוא הזמן לזכות לתורה. והתורה, ידוע שהיא יוצאת מחכמה. ובחינה זו יכולים לקרוא בשם "שמאל". היינו, שהיא באה לאחר שהאדם זכה לבחינת ימין, שהיא בחינת אמונה למעלה מהדעת, המכונה "חסדים מכוסים".

אולם כשמדברים בזמן שיש כבר גילוי חכמה, המכונה בחינת "שמאל" כנ"ל, יש עוד ענין, המכונה "קו אמצעי", שהוא, שבחינת החכמה צריכה להיות מלובשת בלבוש של חסדים. ומטרים זה יש מרחק גדול בין חסדים, המכונים "ימין", לחכמה, הנבחנת לבחינת שמאל. וזהו על דרך שאמרו חז"ל "הלומד תורה לשמה", שפירושו, זה שלומד תורה, כוונתו היא בזה, שיזכה ע"י התורה לבוא לשמה.

היינו שהתורה, שהוא עוסק בה, כוונתו היא, שע"י זה יבוא לדרגת חסד. היינו, שיהיה בידו כח לעשות הכל בע"מ להשפיע, שזה נקרא "חסד". כמו שאמרו חז"ל "איזה חסיד, האומר "שלי שלך ושלך שלך", שאינו רוצה שום דבר לתועלת עצמו. ואח"כ, כשכבר זכה ע"י התורה לבחינת חסד, כנ"ל, אז מגלין לו רזי תורה (אבות), פרק שישי א'.

וזה כבר נקרא "שמאל". ואז השמאל הזה צריכים להכלל בימין, שנקרא, שאור החכמה, שהוא שמאל, מלובש בחסדים, שהוא ימין. וזה נקרא בחינת תורה, שהיא קו אמצעי, בין ימין לשמאל. לכן נבחן, שהתורה נכללת מחסד וגבורה.

נמצא, שמצב א' הוא, בזמן שהוא רוצה לבוא לדרגת לשמה, היינו בע"מ להשפיע. שזה נקרא, שהאדם נמצא בגלות תחת שליטת היצר הרע. אז הוא צריך לתורה, שזה נקרא "הלומד תורה, בכדי להגיע לשמה". וזהו, שמאמין במה שאמרו חז"ל "בראתי יצה"ר בראתי תורה תבלין". וזה נקרא "תורה בבחינת ימין". היינו, בחינת חסד, בע"מ להשפיע.

ובזמן שכבר השיג את דרגת לשמה, בא מצב ב'. היינו, שזוכה לבחינת "מגלין לו רזי תורה". היינו כנ"ל, לאחר שכבר זכה לבחינת "נותן", היינו שיש מציאות נותן בעולם, אח"כ בא מצב, שהנותן משפיע להאדם את התורה.

ובזה עוד לא נגמר, כי הוא צריך למצב ג', הנקרא, שבחינת החכמה צריכה להכלל בימין, הנקרא "חסדים". כי התורה היא מחכמה נפקת. פירוש, **שהתורה יוצאת מחכמה, והיא צריכה להיות מלובשת באור החסדים, שחסדים נקראים "בחינת מעשה", ותורה נקרא "בחינת חכמה"**. ואסור להיות "חכמתו מרובה ממעשיו", כמו שאמרו חז"ל (אבות, פרק שלישי י"ב) "וכל שחכמתו מרובה ממעשיו, אין חכמתו מתקיימת". כן יוצא, שהתורה, הנקראת "חכמה", היא מאירה בבחינת קו אמצעי. וזה נקרא, שהתורה נכללת מחסד וגבורה, שהיא כוללת שניהם.

והנה בענין "הלומד תורה לשמה" יש להבחין ב' בחינות:

א) שהוא רואה, שאין לו שום שייכות לענין לעשות מעשים לתועלת ה'. אלא הוא רואה, שנמצא תחת שליטת היצה"ר, הטוען "כולה שלי". כלומר, שהוא לא מרשה לו לעשות שום דבר בע"מ להשפיע. אלא במקום שהוא רואה, שיהיה מזה תועלת עצמו, הוא יכול לעבוד. מה שאם כן, אם אין הוא רואה תועלת עבור הרצון לקבל שלו, אין לו כח עבודה. כלומר, שהמודד שלו הוא תלוי כפי מה שהרצון לקבל שלו ירויח.

וכשהאדם משתדל לצאת משליטתו, כמו שכתוב במאמר "מהו שדבור של שבת לא יהיה כדבור של חול בעבודה" (פרשת בשלח, מאמר י"ח תש"ן), שכפי ערך שהאדם משתדל לצאת מהשעבוד והגלות, בשיעור זה הוא רואה, איך שהוא מונח בחושך ענן

ומה שאמרו חז"ל "בראתי יצה"ר, בראתי תורה תבלין", הוא רואה אז להיפך, היינו, שהרע שבו התגבר יתר על המדה. כלומר, שאף פעם לא חלם, שאם יתחיל לעבוד ולתת יגיעה, ויעשה מעשים טובים על הכוונה "בכדי להגיע לבחינת לשמה". הרי הוא רואה עכשיו ההיפך, היינו, שבשפלות כזו לא היה חושב, שיוכל ליפול.

ובאמת כנ"ל, שזה בא לו מבחינת "כי אני הכבדתי את לבו". והגם שהסיבה, מה שהוא נמצא עכשיו בשפלות, היא באה מלמעלה, אבל בהרגשת התחתון, שמרגיש, שנמצא בחושך, ואין שום דבר מאיר לו, הוא טועם טעם של גלות, הגם שזה בא מלמעלה, כנ"ל.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מה הפירוש מה שזה"ק אומר "אלו הקולות היו נחקקים בחושך ענן וערפל, ונראים בהם". יש לפרש, שהקולות האלו, היינו הקול תורה, שהוא בא בכדי לתת הכח, שיוכל לעשות מעשים בע"מ להשפיע. וזה נקרא "בחינה ב' של לשמה", היינו "החושך וענן וערפל", שהוא הצורך והכלי להשיג את הקול תורה. ב' בחינות באות מלמעלה, הנקרא "לשמה":

(א) **הכלי**, דהיינו החושך, שהוא הצורך, שלא יכול לסבול את החושך.

(ב) **האור**, היינו הכח, שהוא הקול, היינו הקול תורה, שנותן לו הכח, שיכול לכוון בע"מ להשפיע, שהאור הזה מחזירו למוטב. וזה "בראתי יצה"ר בראתי תורה תבלין". היינו, שהקול תורה מתבל את היצה"ר, היינו שתהיה היכולת בידו לכוון לשמה.

וזה שכתוב "שהקולות היו נחקקים בחושך ענן וערפל, ונראים בהם הקולות, כמו שנראה בגוף". היינו לומר, שאם היו להם מקודם הכלים, שנקראים "חושך", שזה נקרא "מקום חסרון", אז יש מקום, שהקול תורה יכול לכנס בתוך החושך ולהאיר.

מה שאם כן כשאין מקום חושך, כלומר שעוד לא מרגיש את החסרון, מה שהוא לא יכול לעשות שום דבר בע"מ להשפיע, לא שייך לומר שבא אור ומאיר, כי אין לאור מקום להכנס. וזה שייך לבחינת ימין, היינו חסד, כלומר שכבר השיג כלים דהשפעה, שחסד נקרא "בחינת השפעה", שעושה חסד עם אחרים. ומבחינה זו כבר יש לו השלמת הכלים.

ואח"כ מתחיל את ה**בחינה ג'**, שהוא זוכה לבחינת "רזי תורה", שזה נקרא בחינת "שמאל". היות האור הזה בא בכלים דקבלה, בטח שצריך להיות בע"מ להשפיע. ומכל מקום, אפילו שכבר זכה לבחינת מקבל בע"מ להשפיע, מכל מקום נקרא זה בחינת "שמאל", מטעם שחסר כאן תיקון להלבשת החכמה בתוך החסדים, כנ"ל. אחרת זה יהיה "חכמתו מרובים ממעשיו".

ומכאן מתחיל ענין של קו אמצעי, היינו שהחכמה מלוּבש בחסדים. היינו, שהשמאל הנקרא "כלים דקבלה, המקבלים חכמה", יהיו מלוּבשים בחסדים. וזה שכתוב "התורה בא מימין, שהוא חסד, ובאה לשמאל, שהוא גבורה, שזה נקרא גילוי החכמה". אולם צריכים להכליל ימין בשמאל, ושמאל בימין. וזה נקרא, שהתורה היא בחינת "אמצעי", כלומר שנכללה מחכמה וממעשים, כנ"ל, שאסור להיות "חכמתו מרובה ממעשיו".

ואאמו"ר זצ"ל אמר פשוט על הכתוב "וכל העם רואים את הקולות". ידוע, ש"קול" נקרא חסד, שהיא באה מבחינת "שמיעה", שנקרא בינה. וראיה נקרא, חכמה, כמו שכתוב, "עיני העדה זהו חכמי העדה". וענין חכמה שמאיר בכלים דקבלה, צריך שמירה שלא יקבלו אותם בע"מ לקבל. לכן צריכים להמשיך לו לבוש של חסדים, הנקרא, קול ושמיעה.

לכן זה שכתוב, "וכל העם רואים את הקולות". פירוש, **רואים, היינו שקבלו את אור החכמה כשהוא מלוּבש, בקול, שהוא חסד.** וזה שכתוב, "שראו את החכמה כשהוא מלוּבש בקולות", היינו בחסדים, וזה נקרא, קו אמצעי, היינו כנ"ל, שנכללו מחכמה וחסדים.

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מהו הפירוש שאומר, שהתורה ניתנה בשלישי, שהיא תפארת, שהוא סוד "איש תם יעקב", שהוא סוד תפארת, ש"תם" הוא שלימות. ושאלנו "מהי השלימות, שיעקב נקרא "איש תם".

והתשובה היא, היות שתורה היא בחינת קו אמצעי, כנ"ל, ויעקב הוא בחינת קו אמצעי, הנכלל מימין ומשמאל, לכן יש שלימות. היינו, שיש התכללות מחכמה וחסדים ביחד, היינו שבעבודה יהיה הפירוש, שהאדם צריך להיות נכלל הן ממעשים, הנקרא "חסדים", והן מחכמה. כי אסור להיות "חכמתו מרובה ממעשיו".

אולם האדם צריך להאמין, ש"אין עוד מלבדו", שהכל עושה הבורא. כלומר, כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, שהאדם צריך לומר לפני כל עשיה, שרק הבחירה ניתנה להאדם, כי "אם אין אני לי מי לי". כלומר, שהכל תלוי בבחירת האדם. אמנם לאחר המעשה, האדם צריך לומר, שהכל הוא השגחה פרטית, שאין האדם עושה לבדו דבר.

ויש לפרש זה, כמו שכותב האר"י הקדוש (תע"ס חלק י"ג, דף א-שס"ז, אות קנ"ב) "שיש ענין שערות, המכסה על האור, שלא יהנו מהאור כל עוד שאינם ראויים, שיכולים לפגום". והענין, שאנו צריכים להאמין, שהבורא נותן לנו רצון וחשק לעשות מעשים טובים. וכל עוד שהאדם אינו ראוי, אסור להרגיש, שהבורא מחייב אותו לעשות מעשים טובים. לכן הבורא מסתיר עצמו בלבוש, שהלבוש הזה נקרא "שלא לשמה". כלומר, שהבורא מסתיר עצמו לפעמים בלבוש של חברים.

היינו, בדרך דוגמא, שיש מציאות, שאין אדם רוצה לקום ללמוד לפנות בוקר. אז

הבורא מסתיר עצמו בלבוש של חברים, והוא קם מהמיטה, אף על פי שהוא עייף, היות שבאה לו מחשבה במוחו, שאומרת, שלא יפה בפני החברים, שכולם באים ללמוד, והוא לא.

אז כולם יסתכלו עליו, על שפלותו. לכן הוא קם והולך לבית הכנסת ולומד. נמצא, שמטעם מצות ה' אין לו כח לקום מהמיטה. לכן אין הבורא מחייב אותו, שילך לבית הכנסת, כי מסיבה זו הוא היה שוכב במיטה. אבל החברים כן מחייבים אותו.

וכעין דוגמא זו נוהג בכל שאר דברים, כשהאדם עושה שלא לשמה. הגם שיש הרבה מדרגות בשלא לשמה. ונדבר מדוגמא זו. ויש כאן להסתכל, האדם הולך ללמוד ולעשות מצות, מטעם לא שהבורא מחייב אותו. כלומר, כי מטעם מצות ה', אין בכוחו להתגבר על הגוף, ולחייב אותו לעשות מעשים טובים. אלא מטעם אנשים, כן יש לו כח לעשות מעשים טובים. נמצא, איזו חשיבות יכולה להיות בהשלא לשמה הזה.

אלא האדם צריך להאמין, כנ"ל, ש"אין עוד מלבדו". כלומר, הבורא מחייב אותו לעשות את המעשים טובים. אלא, היות שאין האדם עדיין ראוי, שידע שהבורא מחייבו, לכן הבורא מתלבש עצמו בלבושים של בשר ודם, שעל ידיהם הבורא עושה את הפעולות האלו, היינו שמבחינת אחוריים הבורא עושה.

פירוש, האדם רואה את הפנים של בני אדם. אבל האדם צריך להאמין, שאחרי הפנים של בני אדם, עומד שם הבורא ועושה הפעולות האלו. היינו, שמבחינת אחורי בן אדם עומד הבורא, וכופה אותו לעשות את המעשים, מה שהבורא רוצה. נמצא, שהבורא פועל הכל, אלא שהאדם מחשיב, מה שהוא רואה, ולא מה שהוא צריך להאמין.

לכן האדם אומר, שהוא עושה את המעשים שלא לשמה. כמו על דרך דוגמא, החברים מחייבים אותו. וזה יכולים להיות לאו דוקא חברים, אלא לכל אחד ואחד יש לבוש חיצון בפני עצמו באופן פרטי, המתאים לאותו אדם.

לכן אחר המעשה, כלומר למשל, לאחר שהאדם בא לבית הכנסת, וזה היה מסיבת שהחברים חייבו אותו לבוא, הוא אומר "זה היה מטעם, שהבורא היה הסיבה לזה, שהוא הלך ללמוד. רק הבורא התלבש נגדו בלבוש חברים. לכן עכשיו הוא נותן תודה לה', על זה שה' היה הסיבה".

ובהאמור יוצא, זה שהאדם עשה את הדבר שלא לשמה, היינו לא שה' היה הסיבה, שצוה אותו לעשות את המצוה, אלא הוא עשה מטעם, למשל, שהחברים נתנו צו, שהוא מוכרח לשמוע בקולם. אז האדם צריך להאמין, שהוא עשה את הדבר, משום שה' צוה אותו לקיים את המצוה. ועליו היה מוטל לקיים, מה שה' צוה אותו לעשות. אלא שה' הסתיר עצמו בלבוש של שלא לשמה, היינו חברים וכדומה, שע"י הלבוש הזה האדם

חושב, שהוא מוכרח לשמוע בקול של השלא לשמה.

אבל האמת הוא, האדם צריך להאמין, שהכל עשה ה'. נמצא, לאחר שעשה את המצוה, הוא צריך לומר, שה' פעל מאחורי הלבוש של שלא לשמה. נמצא אז, שהאדם צריך לתת תודה להבורא, בזה שהבורא נתן לו הרצון לקיים מצותיו ע"י לבוש הזה.

ובהאמור נבין את גודל החשיבות של שלא לשמה. כלומר, זה הוא לא כמו שהאדם חושב, שעושה הכל עבור השלא לשמה, **אלא הוא עושה הכל, מטעם שהבורא צוה אותו. רק שעדיין אין לו הזכיה, שיוכל להרגיש, שהבורא הוא המצוה.** לכן האדם חושב, שהשלא לשמה הוא המצוה. לכן אין המעשה כל כך חשוב בעיניו.

אולם, אם הוא יאמין, ש"אין עוד מלבדו", כנ"ל כמו שכתוב במאמרים הקודמים, שבפרשה הזאת, נמצא, שבאמת הוא מקיים מצות הבורא. והאדם צריך להחשיב את המעשה, שעשה בשלא לשמה. כי מה שהאדם מצייר לעצמו, שהוא מקיים רק מעשה דשלא לשמה, זה רק מטעם, שעוד אין לו הזכיה, שירגיש שהוא מקיים מצות המלך, והוא משמש את המלך.

לכן אם הוא יאמין, שהשלא לשמה הוא באמת, שהבורא בעצמו הוא המחייבו לעסוק בתו"מ, נמצא, שיכול לתת תודה רבה לה', על מה שהבורא התלבש בלבוש של שלא לשמה. ומזה האדם יכול להעריך את החשיבות של תו"מ, אפילו שלא לשמה. וזהו על דרך שאמרו חז"ל "נפרעין ממנו מדעתו", היינו לשמה, "ושלא מדעתו", היינו שלא לשמה.

וזה הוא מה שכתוב, שהשערות, היינו השלא לשמה, מכסה על האור, שלא יזונו מן האור, כל זמן שאינם ראויים לזה. היינו, שהשערות הם לבוש, שמתחת הלבוש הזה עומד האור ומאיר. ובינתים האור מכוסה.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו מחצית השקל בעבודה

מאמר כ', תש"ן
ספר שמות, כי תישא

הנה הכתוב אומר, "כי תישא את ראש בני ישראל, ונתנו איש כופר נפשו לה', ולא יהיה בהם נגף בפקוד אתם, זה יתנו כל העובר על הפקודים, מחצית השקל בשקל הקודש, העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ממחצית השקל, לתת את תרומת ה', לכפר על נפשותיכם".

ויש להבין על דרך העבודה, מה מרמז לנו דוקא מחצית השקל, ולא רבע, או ג' חלקי שקל, שכל הענין הוא, בכדי לדעת את המנין של ישראל. אם כן מה מרמז לנו דוקא מחצית. וכמו כן, "העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט", למה לי זה להשמיענו, כי אפילו ילד קטן מבין, אם ניקח ממי שהוא פחות או יותר, לא נדע את המנין של ישראל. וגם מהו הפירוש, "ולא יהיה בהם נגף".

ידוע שמטרת בריאת העולם היתה, בשביל שרצונו להטיב לנבראיו. אלא בכדי שההטבה הזו תהיה בה שלימות, היינו שלא תהיה בה בחינת בושה בעת קבלת הטוב ועונג, נעשה תיקון המכונה, צמצום והסתר. זאת אומרת, שמטרם שהאדם יכול לכוון את המעשים שלו, שיהיו בע"מ להשפיע, לא ירגישו את הטוב ועונג, אלא בזמן שיתעסקו בתו"מ בעמ"נ שיהיה מזה הנאה להבורא.

ואח"כ שכבר יהיו לו כלים דהשפעה, אז מתגלה את הטוב ועונג אשר ישנם בבחינת פקדון בתו"מ. ומקבל אז הטוב ועונג מה שיהיה במחשבת הבריאה, שבגלל זה ברא את העולם.

והיות שהאדם נברא מצד הטבע, שישתוקק אך ורק לתועלת עצמו, אם כן מאין יכול האדם לעבוד על הכוונה להשפיע להבורא, שזה נקרא, שהאדם יתייגע עצמו בכל מיני עבודות בכדי שהבורא יהנה מזה. כי אז הגוף שואל, מה יהיה לך מזה שהבורא יהנה. הלא אתה צריך לעשות מעשים שאתה תהנה. ומה פתאום אמרו לנו חז"ל, "כל מעשית יהיו לשם שמים". איך יכולים לעשות דבר נגד הטבע.

ועוד שואל הגוף, ומאי איכפת ליה להבורא, שהנבראים כן יעשו לטובת עצמם, כלומר שהם כן יהנו, הלא הרצון שלו להטיב לנבראיו. נמצא, מצד אחד ניתן להאדם להנות מהחיים, היינו שיעבוד לטובת עצמו, שזהו טבעי, ומצד השני אומרים, שאין האדם צריך ללכת לפי הטבע שבו נולד, אלא צריך לעבוד לתועלת הבורא.

ועד כמה שנותנים להבין בכמה מיני תירווצים, אין הגוף יכול להבין את זה. הגם לפעמים הגוף מסכים שכן כדאי לעבוד לתועלת הבורא, אבל כשבא לכלל מעשה, היינו שעומד לפניו דבר שהגוף יהנה, והוא צריך לוותר על זה מטעם שלא תהיה מזה שום תועלת, (אלא רק) עבור הבורא, אז הגוף בוחר תועלת עצמו ומוותר על תועלת הבורא.

לכן יוצא לנו ב' דברים :

א) היות שצריכים להאמין בדברי חז"ל, שצריכים לעשות הכל לשם שמים, הגם שהגוף לא מבין את זה אחרי כל ההסברים שנותנים לו, לכן אמרו חז"ל, וכן פסק הרמב"ם למעשה (הלכות תשובה פרק י'), וזה לשונו, "לפיכך כשמלמדין את הקטנים, ואת הנשים, וכלל עמי הארץ, אין מלמדין אותן אלא לעבוד מיראה, וכדי לקבל שכר, עד שתרבה דעתן ויתחכמו חכמה יתירה, מגלים להם רז זה מעט מעט".

ונשאלת השאלה, מהו, "עד שתרבה דעתן ויתחכמו חכמה יתירה". כלומר מהו שנקרא, חכמה, ומהו חכמה יתירה, שנדע להבחין, מתי כבר מותר לו לגלות את רז זה מעט מעט.

אלא תחילת עבודת האדם, בזמן שמתחיל בעבודה, מוכרחים לדבר להגוף, שכדאי לוותר על תענוגים גשמיים, שהם רק בחינת "נהירו דקיק" בערך הטוב ועונג שישנו בתו"מ. נמצא, בשיעור שהוא מאמין, והאמונה מאירה לו, אז הגוף מסכים להחליף תענוג קטן על תענוג גדול. כמו בגשמיות, שהאדם נותן את היגיעה שלו, מה שרכש שכר עבור יגיעתו, ונותן זה בכדי להשיג מזונות לפרנסת ביתו, היות שיש לו יותר הנאה מזה שקונה מצרכים עבור ביתו, מהכסף שרכש ע"י היגיעה.

וכמו כן בשיעור שהאמונה מאירה לו ומרגיש שיהיה לו תענוג יותר גדול ע"י התעסקותו בתו"מ, אז הוא מסוגל לוותר על תענוגים גשמיים בכדי להשיג תענוגים יותר גדולים. אבל יש לפעמים, שהאדם מקבל ירידה בהאמונה, שיקבל שכר. אז בטח קשה לו לוותר על תענוגים גשמיים. אולם אם הוא שומר את עצמו, והוא נמצא בסביבה טובה, אין הגוף מתנגד לעבודה זו, היות שאין זה נקרא, נגד הטבע, היות שהוא אומר, שהוא יקבל שכר יותר גדול, היינו הנאה יותר גדולה מזה שמקיים תו"מ. נמצא, שהסיבה הזו היא סיבה חזקה שיכולה לחייב את האדם לוותר על תענוגים גשמיים מה שהתורה אסרה. והכל בכדי לקבל תענוגים יותר גדולים.

ב) היות שהאדם צריך להגיע, "שכל מעשיך יהיו לשם שמים", היינו נגד הטבע, וזה הוא מטעם תיקון הבריאה, שהוא, שהנבראים יוכלו לקבל את הטוב ועונג בלי בחינת בושה. אז ניתן תיקון, שהאדם צריך לכוון, שכל מה שהוא נהנה, הוא רק מטעם תועלת הבורא. כלומר שהבורא נהנה מזה שהנבראים נהנים, כי זו היתה מטרת הבריאה. אולם לפעמים הגוף מרגיש, שאי אפשר להיות, שבאותו שכל והבנה שהיו לו בעת שהתחיל

לעבוד עבודת הקודש, באותו שכל הוא נמצא כל הזמן, ואין לו שום התקדמות, אלא מבחינת הכמות לבד.

וכשהוא מתחיל לשאול שאלות בענין זה, זה נקרא מה ששאלנו, מהי חכמה, ומהי חכמה יתירה. חכמה נקראת, שהוא כבר מקיים תו"מ. וחכמה יתירה נקראת, שהוא רוצה להבין את הענין של תורה מצות, לאיזה מצב זה צריך להביא את האדם, שזה נקרא, כוונה, שהוא לכוון עם עשיית תו"מ, שזה צריך להביאו לאיזה מדרגה. וזה נקרא, חכמה יתירה. ואז מתחילים לגלות לו את רז זה, היינו מהי עבודה לשמה. כלומר שמתחילים לתת להבין, שצריכים לעבוד, "שלא על מנת לקבל פרס", אלא רק הכל לתועלת הבורא.

ובזמן שהשיג חכמה יתירה, היינו שמתחיל להבין, שתו"מ בטח יש בזה דבר, שעל זה נאמר, "כי הוא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים", אלא שיש על זה ענין של הסתרה, אז אומרים לו שזה נכון, יש על זה הסתר מטעם תיקון. כי תכלית היא, שהאדם צריך להגיע לדביקות ה'. וזה משיגים ע"י השתוות הצורה הנקראת, "שכל מעשיו יהיו בע"מ להשפיע".

וכאן מתחיל האדם להיות עובד ה', שבעבודה פירושו, עובד ה', כלומר שעובד עבור תועלת ה' ולא לתועלת עצמו. אז העבודה שהוא עובד, היינו זה שהוא רוצה לעבוד לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו, היא ההתחלה שהאדם מתחיל להכנס בגלות תחת שליטת הרצון לקבל לעצמו.

ואין לו שום תקוה לצאת מגלות הזו, כי אם לרחמי שמים הוא צריך. היינו שה' בעצמו יוציאו מהגלות, כמו שהיה במצרים, שכתוב (בהגדה), "ויוציאונו ה' ממצרים, לא ע"י מלאך, אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו". אולם זה שהאדם מרגיש שהוא בגלות תחת שליטת הרצון לקבל לעצמו, אין האדם יכול להרגיש זה בפעם אחת, היינו בעת שמתחיל לעבוד לצאת משליטתו.

אלא הכלי הזה הנקרא, חסרון, היינו חסרון כח להתגבר על הכלי קבלה שלו, אין האדם קונה בפעם אחת, אלא לזה צריכים זמן ויגיעה. שאז ע"י רבוי זמן, יש מקום להאדם שירגיש, שאין זה בידו לצאת בעצמו, אלא הזמן גורם להאדם צורך ויסורים, להרגיש, איך היה טוב לו, אם היה בידו לצאת מהגלות, ורע, כשהוא נמצא בגלות.

ומטעם זה ניתן להאדם עליות וירידות. והאדם צריך להאמין, שבין העליות ובין הירידות, באות לו מלמעלה. ויחד עם זה, האדם בעת העבודה, הוא צריך לומר, "אם אין אני לי, מי לי". ובזמן שהאדם בא לידי מצב שהחסרון שלו כבר חסרון שלם, זה נקרא, שכבר יש לו כלי לקבל מלוי, למלאות את חסרונו. אז בא הזמן, שהעליון ממלא את הכלי שלו.

ידוע שאין אור בלי כלי, כמו שאין מלוי בלי חסרון. לפי זה יוצא, שדבר שלם נקרא, אור וכלי, שהם מתחלקים לב' חצאים :

חציה הא' הוא הכלי, היינו החסרון.

חציה הב' הוא האור, היינו המלוי.

נמצא לפי זה, כשהאדם מתפלל לה' שימלא את חסרונו, זה נקרא, מחצה, היינו עשיית חסרון שהוא הכלי, שה' ימלא את חסרונו. וזהו כמו שאמרו חז"ל (ויקרא רבה י"ח), "תפלה עשתה מחצה", שיש לפרש, **תפלה, זה שהאדם מתפלל לה' שימלא לו מה שחסר לו**, כבר נקרא זה, מחצה, היינו מחצה הא' שהוא ביד האדם, וחציה הב' הוא ביד הקב"ה, כלומר שה' צריך לתת את האור, אז יהיה דבר שלם.

אולם אור וכלי, יש בזה הרבה פירושים. ואם לתת גדר מה זה כלי, יכולים לומר, חסרון, ולא חשוב מה שחסר. לדוגמא, יש לפעמים שהאדם מרגיש שחסר לו כלי לקבל שפע, היות שאין השפע יכול להגיע בכלי שאינו יכול לכוון בע"מ להשפיע. והיות שהוא מרגיש שנמצא תחת שליטת הרצון לקבל לעצמו, נמצא לפי זה, שחסר לו כלי שיוכל לקבל שפע.

נמצא, שהוא לא מתפלל שיתנו לו שפע, אלא שהוא מתפלל שיתנו לו כלי הנקרא, רצון להשפיע. נמצא, שתפלה עשתה מחצה, יהיה הפירוש כאן, שהתפלה עשתה מחצית כלי, וה' צריך לתת חציה הב' של הכלי. נמצא, ששני החצאים האלו הם באמת כלי שלם ולא אור.

ומצד השני צריכים לומר, שהחסרון הוא ביד האדם, שזה נקרא, "מחצית הא' של הכלי". ומילוי של הכלי, היינו שיהיה לו הרצון להשפיע, שזה נקרא, "חציה הב' של הכלי", נבחן לאור, מטעם שהרצון להשפיע מה שהעליון נותן לו, הוא מילוי על חסרון, וכל מילוי נקרא, אור לגבי חסרון.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מה מרמז לנו מחצית השקל, שהתורה אמרה דוקא מחצית, "העשיר לא ירבה והדל לא ימעט". והענין הוא, שיש לפרש את הכתוב, "כי תישא את ראש בני ישראל", כי ענין ראש, יש לפרש, בחינה, כמו שכתוב, "יהי רצון שנהיה לראש ולא לזנב". כלומר שיהיו בחינת ישראל, שהם אותיות **לי-ראש**.

וזהו, "ונתנו איש כופר נפשו". היינו שהאדם צריך לצאת מהגלות, שזה נקרא, כופר נפשו מיד הס"א. לכן כתוב, "זה יתנו כל העובר על הפקודים". פירוש, אלו שמרגישים שהם עוברים על פקודי התורה, מסיבת שהם מונחים תחת שליטת הרצון לקבל. מחצית השקל, היינו שהם צריכים לתת תפלה, שה' יוציאו אותם מהגלות.

ותפלה עשתה מחצה, היינו שהכלי והרצון להדבר זה נקרא, מחצית, כנ"ל, שע"י זה יהיה להם דבר שלם, היינו שיזכו לשקל הקודש, כלומר שיהיה להם בחינת חצי שקל, שהוא הכלי, ועל זה נותן ה' את האור, שאז כבר נקרא, דבר שלם. וזה שכתוב, "זה יתנו כל העובר על הפקודים". היינו אלו שמרגישים בעצמם שהם עוברים על פקודי התורה, ורוצים לתת כופר נפשם בכדי שהנפש שלהם יכנס לקדושה, היינו שיהיה להם כח לעשות הכל לשם שמים, עליהם לתת מחצית השקל.

היינו כנ"ל תפלה, כלומר שהם צריכים לתת תפלה, ולא לזוז מלהתפלל עד שיהיה שיעור שלם של חסרון ורצון לצאת מהגלות, מה שהם מונחים תחת שליטת הרצון לקבל לעצמו, שע"י זה שהם יתנו את המחצית שלהם, אז הם יזכו בשקל הקודש, שמחצית השני שהוא המילוי של התפלה, יהיה ביחד שקל הקודש, היינו שיהיה שקל אחד שלם של קדושה.

ובזה נבין מה ששאלנו, מה משמיענו בזה שאומר, "העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט". הלא ילד קטן מבין, אם רוצים לדעת מנין של איזה דבר, בטח שכל אחד ואחד צריך לתת אותו סכום. ויש לפרש זה על דרך העבודה, שהתורה משמיענו כאן דבר גדול, שצריכים לדעת, אצל הקב"ה קטן וגדול שוים, כמו שכתוב ("כל מאמינים"), "השוה ומשוה קטן וגדול".

פירושו, שהאדם חושב את עצמו שהוא עשיר במעשים טובים, לכן מגיע לו שה' צריך לעזור לו, ואין הוא צריך להתפלל כל כך זמן, שה' ימלא חסרונו. לכן אם הוא כבר התפלל, וכפי ערך מעלותיו שיש לו, אז הקב"ה היה צריך תיכף לתת את מבוקשו. ואם אין הקב"ה עוזר לו תיכף כפי הבנתו, אז הוא מפסיק מלהתפלל, ואומר, שאר אנשים, שהם למטה מערכו, הם צריכים לתת הרבה תפלות, שה' יעזור להם. לכן הוא בורח מהמערכה.

לכן כתוב, "העשיר לא ירבה", שפירוש יהיה, שהעשיר לא יחשוב שהוא מרבה בתפלה יותר מדי, לפי הבנתו. אלא שיש שיעור מסוים בהחסרון וצורך, שדוקא ע"י זה שהאדם מרבה בתפלה, הוא מקבל חסרון יותר גדול מכפי שיש לו. זאת אומרת, היות שאור גדול צריך חסרון גדול, היינו שתהיה לו הרגשת החסרון, בזה שנמצא בגלות תחת שליטת הרצון לקבל ולא יכול לצאת.

וכל זמן שאין לו יסורים אמיתיים, עדיין לא נקרא, חסרון אמיתי, שיהא זה נקרא, "תפלה", שיהא נחשבת למחצית השקל". שצריכים לדעת, כי בענין עבודה נקראת תפלה, חסרון, כלומר, **מה שהאדם מרגיש בלבו, שחסר לו, זה נקרא, תפלה, ולא מה שהוא אומר בפה**, כי זה מה שאמרו חז"ל, שתפלה היא עבודה שבלב, היינו מה שהלב מרגיש שחסר לו. וכפי שלבו מרגיש חסרון ממה שאין לו, בזה מודדים את גודל התפלה.

וענין שקל, פירשו בזה"ק, שהוא ענין משקל מאזנים, ששוקלים את החסרונות

והמילואים, היות שהם נחשבים לאור וכלי. לכן אין האור יכול לבוא אלא אל הכלי המתאים לו, היות שהחסרון להמילוי היא בלב. לכן גם האור בא להרגשת הלב, ואין לו שום שייכות מה שהפה מדבר בעת שהוא מתפלל.

נמצא, שע"י זה שהאדם יתן את המחצית שלו בתפלה, שהרגשת חסרון בלב, אז הבורא נותן את האור שהוא קדושה. ומשניהם, היינו מהחסרון והאור, יהיו שקל אחד קודש. וזה שכתוב, מחצית השקל, כי אז אין עדיין המחצית הזה קודש. אלא בזמן שהבורא יתן לו האור מבחינת, "המאור שבה מחזירו למוטב", אז מב' החצאים שקל קודש. וזה שכתוב, "בשקל הקודש".

ובהאמור נבין מה שכתוב, "והדל לא ימעיט". היינו מי שמרגיש עצמו שהוא דל בכשרון ובמדות טובות, והוא דל בבחינת שהוא חלש אופי, לכן כשהוא מתפלל שה' יעזור לו, ושיתן לו הכח שיוכל להתגבר על הרע שבו, ושיהיה לו כח לעבוד בע"מ להשפיע, לכן הוא דן את הבורא לכף זכות, בזה שהבורא לא מקבל את תפלתו, שזהו מחמת שהוא דל.

אם כן מה עליו לעשות, אלא לברוח מן המערכה, ולומר שזו הדרך הוא רק בשביל עשירים. על זה מזהיר לנו הכתוב, "הדל לא ימעיט", היינו כנ"ל, שענין, "ונתנו איש כופר נפשו", לצאת מהגלות ולזכות לגאולה, אצל הבורא כולם שוים, כנ"ל, כמו שכתוב, "וכל מאמינים שהוא רך לרצות, השוה ומשוה קטן וגדול".

כלומר לגבי הבורא אין שום הפליה, אלא הוא עונה לכולם. אלא שכולם צריכים לבוא לידי הרגש חסרון, לדעת מה שחסר להם, ולהתפלל על זה. והתפלה בעצמה מגדילה את החסרון והכאב, בזה שהוא מרוחק מהבורא. וכשאדם מגלה כל התפלות מה שצריך לגלות, אז הוא מקבל את, "חציה השניה של השקל", שאז כבר כולו קודש, כמו שכתוב, "בשקל הקודש".

ואז לא יהיה בהם נגף, שפירושו, היות שרשעים בחייהם נקראים, מתים, כמובא בתע"ס, שהטעם הוא משום הרצון לקבל, שהוא בשינוי צורה מהבורא, ושנוי צורה עושה פירוד. לכן הם נפרדים מחיי החיים. לכן הם נקראים, מתים. נמצא, שע"י התפלה שהיא מחצית השקל מה שהאדם צריך לתת, ואם הנתונה תהיה בשלימות, אז הבורא נותן חציה השניה, היינו האור, שע"י זה האדם כבר יכול לעבוד בע"מ להשפיע, שזה נבחן, שזוכה לדביקות ה' להידבק בחיי החיים.

ובהאמור יוצא, שיש ב' אופנים, שהם גורמים שהאדם יברח מהמערכה, בזמן שאפילו הוא נכנס להעבודה לזכות להיות דבוק בה'. כי לאחר שהאדם מתחיל ללכת בדרך האמת, אז מגלים מלמעלה את שפלותו, היינו שכל מה שהוא מתגבר ביותר, הוא מקבל מלמעלה ענין של הכבדת לב, מטעם כמו שכתוב, "למען שתי אתתי אלה בקרבוי", שפירושו, שע"י זה יהיה מקום להתגלות את אור התורה, הנקרא, אותיות, שזה מחזירו

למוטב. כלומר שאין אור בלי כלי, לכן ע"י הכבדת הלב מתגלה החסרון כל צרכו. ושיעור שהוא כבר כל צרכו, זה ה' יודע מתי שהכלי נגמר.

לכן לפעמים אדם בורח מהמערכה, בזמן שהוא רואה שהוא כבר התפלל הרבה לפי דעתו, וה' לא שם לב אליו. אז לפעמים האדם דן את הבורא לכף זכות, זה שאין ה' פונה לתפלתו. ואומר, שזה מטעם שהוא דל אופי בכל המובנים, הן בכשרון והן במדות, וכדומה.

ועל זה נאמר, "והדל לא ימעיט", שפירושו, שהאדם לא ימעט את עצמו, ולומר, שאין ה' יכול לעזור לאיש שפל כמוהו, כי על זה נאמר, "רם ה' ושפל יראה". ולפעמים אדם עוזב את המערכה, מטעם שהוא יודע שהוא עשיר, היינו יש לו הרבה תורה, הרבה מעשים טובים, והוא יודע שהוא מרים מעם. אל כן כשהוא מבקש מה', שיעזור שיהיה בידו כח לעשות הכל בע"מ להשפיע, ומדוע ה' לא פונה אליו, כי הוא יודע שכבר נתן הרבה תפלות על זה, לכן הוא אומר, שה' לא רוצה לענות לו, לכן הוא בורח.

אלא, על האדם תמיד להתגבר.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו, מה אני בחנם, אף אתם בחנם, בעבודה

מאמר כ"א, תש"ן
ספר שמות, תרומה

הזה"ק בפרשת תרומה (דף י"ג ובהסולם אות ל"ד), כתוב שם וזה לשונו, "ויקחו לי תרומה. ויקחו לי, יורה שמי שרוצה להשתדל במצוה, ולהשתדל בהקב"ה, צריך שלא ישתדל בו ריקם ובחנם, אלא האדם צריך להשתדל בו כראוי לפי כוחו", כמו שכתוב, "איש כמתנת ידו, כברכת ה' אלקיך אשר נתן לך". ואם תאמר, הרי כתוב, "לכו שברו ואכלו", ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב, הרי שהיא בחנם, כי יין וחלב פירושם, התורה. ומשיב, "אלא השתדלות התורה, כל מי שרוצה זכה בה. השתדלות של הקב"ה לדעת אותו, כל מי שרוצה זכה בו בלא שכר כלל. אבל השתדלות הקב"ה העומדת במעשה, אסור לקחת אותו בחנם וריקם, משום שלא יזכה במעשה ההוא כלל, להמשיך עליו רוח של קדושה, אלא בשכר שלם". וכמו כן מובא ענין של, בחנם, (במסכת חגיגה דף ז'), וזה לשונו, "מה אני בחנם, אף אתם בחנם".

ויש להבין:

(א) מהו השתדלות בתורה.

(ב) מהו השתדלות של הקב"ה לדעת אותו.

(ג) מהו השתדלות הקב"ה העומדת במעשה.

(ד) מהו הפירוש, "בחנם או בשכר", היינו למי צריכים לשלם שכר. אנו רואים, מי שעובד הוא צריך לקבל שכר. ומכאן משמע, האדם שהוא העובד, הוא צריך לשלם שכר. האם נשמע כדבר זה. אנו רואים, יש אנשים שעובדים בלי שכר, אבל לעבוד ולשלם שכר למי שעובדים בשבילו, איפוא אנו רואים מציאות כזו.

קודם כל, ענין השתדלות, מהו. כלומר אנו רואים, שסדר העולם הוא, שמי שרוצה איזה דבר, ודבר זה קשה להשיג, אז האדם צריך להשתדל ולעשות מאמצים רבים, בכדי להשיג את הדבר. מה שאם כן בדבר הנמצא לכל, לא שייך לומר השתדלות, אלא כל מי שרוצה את הדבר, הוא לוקח, או שמשלם עבור הדבר שהוא רוצה, ואינו שייך לומר התאמצות.

לדוגמא, אין אדם אומר, עשיתי היום מאמץ גדול וקניתי לחם וחלב בשביל הילדים,

בזמן שלחם וחלב נמצא בשוק לכל מי שרוצה. אולם לפעמים, בשעת מלחמה, שלא היה נמצא לחם וחלב בשוק, והוא עשה מאמצים רבים עד שהשיג, מה שאם כן שאר אנשים לא היו כל כך מסוגלים להשיג, במצב כזה שיידך לומר, השתדלות.

אולם לגבי תורה ומצות, מה שיידך לומר, השתדלות, היינו מה שיידך לומר כאן, שקיום תורה ומצות הוא כל כך קשה, שצריכים השתדלות. הרי הכתוב אומר, "כי המצוה הזאת אשר אנכי מצווך היום, לא נפלאה היא ממך, ולא רחוקה היא, לא בשמים היא, ולא מעבר לים, כי קרוב אליך הדבר מאוד". אם כן יש להבין ענין השתדלות בתורה מצות, מהו.

ידוע כי מטרת הבריאה היא להטיב לנבראיו. ומטעם זה ברא נבראים, שיהיה בהם רצון וחשק לקבל הנאה ותענוג. וזה נקרא, כלי שהבורא ברא עבור הנבראים, שבכלי זה יקבלו את הטוב ועונג. והכלי הזה נבחן שבא מצד הבורא, לכן הכלי הזה הוא נמצא בשלימות אצל הנבראים. ובזמן שהנבראים רוצים להשתמש עם הכלי הזה, אין להם שום עבודה בכדי להשיג את הכלי, מטעם היות שהבורא ברא את הכלי הזה, לכן יש בהכלי זה שלימות גמור.

ומזה אנו רואים, שבכל מקום שהנבראים מרגישים, שיכולים לקבל תענוג מאיזה דבר, תיכף הם משתמשים עם הכלי הזה הנקרא, רצון לקבל לעצמו, כלומר לתועלת עצמו. ולא צריכים לעורר את האדם בכדי שירצה לקבל תענוג, אלא כפי גודל התענוג שמלוּבש בהדבר, התענוג הזה מושך את האדם, והוא רץ אחר התענוג בכדי להשיג אותו. זאת אומרת, כפי גודל התענוג הנמצא בהדבר, כך בשיעור הזה מעוררת בהאדם השתוקקות, ואינו מניחו את האדם לשבת, עד שהאדם עושה כל המאמצים בכדי להשיג את התענוג.

מה שאם כן אח"כ, שנעשה תיקון הצמצום, שהוא ענין הנקרא, שלימות פעולותיו, כלומר בעת שיקבלו את הטוב ועונג מהבורא, שלא ירגישו ענין של בושה, נעשה תיקון הנקרא, הסתרה, כלומר שמטרים שהאדם משיג כלי השפעה, הוא לא רואה את הטוב ועונג שיהיה מגולה, שהטוב ועונג יתן לו התעוררות לקבל את הטוב.

והוא בכדי שיהיה מקום לבחירה, שענין בחירה בעבודה, זה מתבאר, כדי שיהיה מקום שהאדם יוכל לקיים תו"מ שלא ע"מ לקבל פרס. כי בזמן שהתענוג מגולה בעת עשיית המצוה, אין האדם יכול לומר, שהוא מקיים את התו"מ מטעם שהוא רוצה להנות להבורא, היינו מצדו עצמו הוא מוותר על התענוג מה שהוא טועם, אלא מטעם שהבורא רוצה שהנבראים יתנו, רק מטעם זה הוא מקבל את ההנאה. זה היה בלתי אפשרי.

וזה הוא מטעם, שהאדם נולד עם הטבע של רצון לקבל לעצמו. איך אפשר לו לומר,

שהוא, מצדו עצמו, הוא מוותר על התענוג. איך האדם מסוגל לוותר על תענוג הגדול הנמצא בתו"מ.

ובגלל זה ניתן ניצוצי אור, המכונה, "נהירו דקיק", לתוך הקליפות, שמזה ניזונה כל הבריאה מטרים שזכו לכלים דהשפעה. והיות שזהו רק אור דק מאוד, לכן האדם מתחיל לעבוד בעבודה של לתת תענוגים קטנים תמורת תענוגים גדולים, כלומר שיקבל שכר תמורת ויתור של תענוגים קטנים, שאין בהם רק "נהירו דקיק".

וזהו כמו מסחר, במה שמרויחים יותר, בזה עוסקים. וכמו כן בעבודה, שרק אח"כ, שהאדם כבר רגיל לוותר על תענוגים, הגם שהם קטנים בערך התענוגים שישנם בתו"מ, מכל מקום הוא כבר נקרא, רגיל בעבודה, יש מקום לבחירה.

אבל לפי זה יש להבין, אם האדם עוסק בתו"מ בע"מ שיקבל שכר תמורת עבודתו, אם כן מדוע נקרא הקיום בתו"מ בשם, השתדלות. הלא זה מקובל גם בגשמיות, שמוותרים על תענוג קטן בכדי להשיג תענוג גדול. התשובה היא, היות שבגשמיות התענוג שמקבל תמורת עבודתו, הוא מגולה בעולם הזה, לכן לא שייך לומר, השתדלות. מה שאם כן בתו"מ, שהוא צריך להאמין, שיהיה לו שכר בעוה"ב, כיון שזה תלוי באמונה, כבר יש כאן יגיעה, שהוא צריך להאמין, ואין הגוף מסוגל להאמין, כי מצד הטבע הוא צריך לראות ולדעת. מה שאם כן במקום שצריכים להאמין, כבר יש עליות וירידות.

ובהאמור יוצא, שיש להאדם להשתדל בתו"מ, זהו בחינה אחת. וגם יש בחינה שניה, שהיא להשתדל בהקב"ה ולדעת אותו. וב' אלה יש להשתדל לקיים אותם בע"מ שיקבל שכר תמורת היגיעה, היינו שצריכים להאמין, שנקבל שכר הן בעוה"ז והן בעוה"ב. וזה כמו שכתוב בזהר (הקדמת ספר הזהר דף קפ"ה, ובהסולם אות ק"צ), וזה לשונו, "היראה מפורשת לשלוש בחינות, יש אדם שירא מהקב"ה בשביל שיחיו בניו ולא ימותו, או ירא מעונש גופו, או מעונש כספו. נמצא, שהיראה, שהוא ירא מהקב"ה, לא שם אותה לשורש, כי תועלת עצמו היא השורש, והיראה היא תולדה ממנה, ויש אדם הירא מפני הקב"ה משום שירא מעונש העולם ההוא, ומעונש של הגיהנום. שתי מיני יראות האלה, אינן עיקר היראה. היראה שהיא עיקר, הוא שהאדם יירא מפני אדונו משום שהוא רב ושליט".

זאת אומרת, הן השתדלות בתו"מ והשתדלות בהקב"ה, אמנם עיקר הפירוש, לדעת אותו, הוא **לדעת שהוא מנהיג את העולם בהשגחה של טוב ומטיב**. ועל זה צריכים להשתדל לדעת אותו. שענין, לדעת אותו, יש לפרש, כשהאדם מתפלל לה', או שנותן תודה לה', צריך לדעת לאיזה שם הוא מתפלל, או לאיזה שם הוא נותן תודה.

כלומר בזמן שהאדם מתפלל לה' עבור איזה חולה, שיהיה לו רפואה, הוא צריך לדעת, שיתפלל להשם, רופא חולים, ולא שייך לומר אז שיתפלל להשם, מתיר אסורים,

וכדומה. או כשנותן תודה לה' על מה שהוציא אותנו מבית אסורים, הוא צריך לתת תודה להשם, מתיר אסורים, ולא שייך לומר, שהוא נותן תודה להשם הנקרא, מלביש ערומים, וכדומה. ואומר, שהן שתיהן, היינו השתדלות בתו"מ, והן השתדלות בהקב"ה לדעת אותו, בהם האדם יכול לזכות, אם הוא משתדל, הוא משיג זה בחנם, בלי כסף ובלא מחיר.

מה שאם כן השתדלות הקב"ה העומדת במעשה, (הוא) בשכר שלם. יש להבין מהו הפירוש, העומדת במעשה. הנה הכתוב אומר, "אשר ברא אלקים לעשות", שפירוש, שהקב"ה ברא את העולם לעשות, יהיה הפירוש, **על מה שהבורא ברא, על זה האדם צריך לעשות מעשה**, שזה נקרא, "ששת ימי המעשה", שהוא זמן העבודה שנקרא, מעשה.

וכעין זה אנו מוצאים בדברי הזהר, מה שכתוב, (הקדמת ספר הזהר דף ע"ט ובהסולם ס"ז), "ולאמר לציון, עמי אתה", אל תקרי, עמי אתה, עם עין פתוחה (פתח), אלא עמי עתה, עם עין חרוקה (חיריק), שפירוש, להיות שותף עמי, מה אני עשיתי שמים וארץ בדברי, כמו שכתוב, "בדבר ה' שמים נעשו, אף אתה כך", וכמו כן אמרו, "לא המדרש הוא העיקר, אלא המעשה", (אבות פרק א'), וכמו כן אמרו, "גדול לימוד תורה, שהלימוד מביא לידי מעשה", (קידושין מ').

ויש להבין, על איזה מעשה הם מדברים, שעיקר הוא המעשה. ויש לפרש זה על דרך העבודה, כי עיקר השלימות היא, שהנבראים יגיעו לקבל את המטרה, שבשביל המטרה הזו נברא העולם, שהוא רצונו להטיב לנבראיו. היינו שהתחתונים יקבלו ממנו טוב ועונג. ובכדי שהנבראים יקבלו טוב ועונג, ברא בהנבראים ענין השתוקקות, היינו שיהיה להם רצון וחשק לקבל את הטוב ועונג.

וזה כנ"ל, שהכלי הזה בא מצד הבורא, אולם אח"כ נעשה תיקון, שהכלי הזה נעשה לחצי כלי. היינו לאחר שנעשה תיקון, שלא יהיה ענין של בושה, נעשה צמצום והסתר על הכלי הזה, הנקרא, רצון לקבל לעצמו. לכן אין הכלי הזה הנקרא, רצון לקבל, נחשב אלא לבחינת חצי כלי. כלומר שכל זמן שלא יכולים לתת על הרצון לקבל לעצמו, שיהיה בע"מ להשפיע, לא יכולים להשתמש עם הכלי הזה. אלא לאחר שנותנים עליה בחינת רצון להשפיע, אז הכלי מסוגל לקבל את השפע.

לפי זה יוצא, שהחצי כלי הראשונה שנקרא, רצון לקבל, עשה הבורא, וחציה השני, היינו שיהיה בע"מ להשפיע, החצי הזה שייך רק להנבראים, שהם יעשו את המסך על הרצון לקבל, ומזה יוצא חציה השני. ובזמן שיש אלו ב' חצאים, הם נעשים כלי אחד המוכשר לקבל את הטוב ועונג.

נמצא, שעבודת האדם היא, לעשות את החצי הבי של הכלי. וזה נקרא, עשיה. וזהו,

"אשר ברא אלקים", הכוונה על חציה הראשונה, היינו על הרצון לקבל לעצמו, ועל זה אין האדם צריך לעשות כנ"ל. מה שאם כן חציה ה - ב', שהיא בע"מ להשפיע, שזה שייך להנבראים, כאן יש עבודה, מטעם כי זהו נגד הטבע. לכן יש כאן עבודה רבה איך להשיג אותה, וזה נקרא, מעשה, כלומר מה שהאדם צריך לעשות, שאין המעשה הזה מצד הבורא, כי אנו מיחסים להבורא מה שהוא נותן. כלומר כל השפעות, היינו לתת, זה שייך להבורא. מה שאין כן חציה הכלי ה - ב', שהוא מה שהתחתון רוצה לתת, בטח זה שייך להתחתון.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מהו השתדלות הקב"ה העומדת במעשה. באיזה מעשה אנו מדברים. ויש לפרש, זה שהאדם השתדל בהקב"ה בבחינת המעשה, היינו איך להשפיע להקב"ה, שהמעשה הזה שייך לתחתון, שהאדם צריך לעבוד, איך שיהיה בידו כלי זה, הנקרא, רצון להשפיע.

וכמו בגשמיות, האדם צריך ללמוד את האומנות, איך לעשות כלים למכור לאנשים. ועשיית כלים הוא מקצוע. היינו שצריכים ללמוד את האומנות הזו, ולא בפעם אחת, ולא בחודש אחד, אדם לומד את המקצוע לעשות כלים. כמו כן כאן בעבודה, שהאדם צריך ללמוד את המקצוע, איך לעשות כלים דהשפעה, אין האדם מסוגל לעשות תיכף, כשהוא רוצה שיהיה לו כלים כאלו, אלא שזה מקצוע שצריכים ללמוד זמן הרבה, איך שיהיה בידו כלים כאלו, כלומר שיהיה בידו לקיים תו"מ בע"מ להשפיע.

חז"ל אמרו, "אמר הקב"ה, בראתי יצה"ר בראתי תורה תבלין", (קידושין ל'). משמע שהקב"ה ברא את הרצון לקבל, כנ"ל, שזה נקרא, חלק ה - א' של הכלי, שהוא ההשתוקקות לתענוג, ובראתי תורה תבלין, שהוא מתבל את היצה"ר, שיהיה יצר טוב, היינו שהרצון לקבל יהיה בע"מ להשפיע.

אם כן משמע מכאן, שגם חלק ה - ב' של הכלי, גם כן נותן הקב"ה. ולפי מה שאמרו חז"ל על פסוק, "ולאמר לציון עמי אתה". ודרשו, אל תקראו עמי אלא עמי, היינו, "עמי אתם בשתופא", כנ"ל, שמשמע שגם הנבראים עושים. שיש לפרש, על חציה ה - ב' של הכלי, ולא שהכל עושה הבורא, אלא שיש גם כן כאן עבודת האדם.

אלא שיש לפרש, בחציה ה - ב' של הכלי, מה שאנו מייחסים להאדם, יש להבין שבהכלי הזה הנקרא, רצון להשפיע, אנו גם כן מבחינים שם ענין אור וכלי. לכן הכלי שבהכלי שייך להאדם, כלומר זה שהקב"ה נותן, זה נקרא, אור, ומה שהאדם נותן, נקרא, כלי, מטעם שכלי נקרא, חסרון, ואור נקרא, מלוי חסרון.

והיות שהבורא הוא המשפיע, ושפע נקרא, אור, לכן אור מיחסים להבורא, וכלי הנקרא, חסרון, שייך לנבראים, שזה כל שורשם, רק חסרון, שהבורא ממלא את החסרון. לכן כשמדברים מהכלים דהשפעה, גם הכלי הזה מתחלק ל-ב' חלקים כנ"ל:

א) נקרא, חסרון, כלומר שהאדם צריך להרגיש שחסר לו כלים דהשפעה, היינו שמרגיש שכל מה שהוא עושה, הוא עושה הכל לתועלת עצמו. ומאמין שהאדם צריך להיות דבוק בה', כמו שכתוב, "ולדבקה בו", שדביקות נקראת, השתוות הצורה. וכואב לו מזה שהוא רחוק מדביקות ה', ורואה, שהוא מצד עצמו, אין לו שום עצה לצאת משליטת הרצון לקבל, זה נקרא, חסרון, וזה שייך להאדם. היינו שהאדם צריך להרגיש את החסרון. וזהו בחינת מעשה, היינו עשיה שבכלים דהשפעה.

והאור של הכלי, היינו שבהכלי, שהוא החסרון, יהיה מלובש המילוי, היינו הכח שהוא יכול להשפיע, זה נקרא, האור שבכלי, וזה נותן הבורא. ובזה יש לפרש מה ששאלנו, הלא אמרו חז"ל, "בראתי תורה תבלין". משמע מכאן, שהכלי הנקרא, רצון להשפיע, נותן גם כן הבורא, ולא האדם, אם כן מדוע נקרא הכלי בשם, מעשה, שזה שייך לעבודת האדם במעשה.

והתשובה היא כנ"ל, שהכלי הנקרא, חסרון, מה שכואב לו שאין הוא מסוגל לעשות שום דבר לשם שמים, את זה אנו מייחסים להנברא, כלומר שענין חסרון שייך להנברא, ומלוי החסרון שייך להבורא. לכן אמרו, "בראתי יצה"ר בראתי תורה תבלין", היינו האור מתבל את היצה"ר. כלומר שהבורא נותן את הכח שירצה לעשות את כל מעשיו לשם שמים.

אבל החסרון של הכלי, את זה צריך האדם להרגיש בגופו. זאת אומרת, האדם צריך לעשות את כל המעשים שאפשר לעשות, בכדי שיבוא לדביקות ה', ועשיית החסרון הזה נקרא, בחינת חסרון, וזה נקרא, מה ששאלנו, מהי השתדלות הקב"ה העומדת במעשה, היינו שהאדם משתדל בהקב"ה, שתהיה לו היכולת להנות להקב"ה, היינו לעשות לו נחת רוח, הרצון הזה, זה נקרא, מעשה, היינו עשיית החסרון. וזה שכבר יכול לעשות נחת רוח להקב"ה, זהו האור שבהכלי, כנ"ל.

ועתה נבאר מה ששאלנו, מהו ענין שכר, ומהו ענין בחנם. לכאורה היה צריך להיות להיפך. היינו השתדלות הקב"ה במעשה צריכה להיות בחנם, והשתדלות בתו"מ והשתדלות הקב"ה לדעת אותו, צריכה להיות בשכר. היינו שאלו האנשים המשתדלים יקבלו שכר, אלא משמע, שהפירוש, שאלו האנשים המשתדלים במעשה, הם משלמים שכר. זה קשה להבין מ-ב' טעמים:

א) איפוא אנו רואים מציאות כזו, שמי שהוא עובד הוא משלם שכר. יש אנשים שעובדים בלי שכר, רק בהתנדבות. אנו רואים מציאות כזה. אבל לשלם בכדי שיתן לו לעבוד, אין אנו רואים מציאות כזו.

ב) השאלה היא, למי צריכים לשלם את השכר הזה. בטח צריכים לומר, להבורא, מה שייך לומר, שהבורא מקבל שכר הנקרא, רווח, כלומר מה שייך לומר, שאם אין האדם

חושב שהבורא ירויח, אז ההשתדלות שלו הנקרא, מעשה, המעשה הזה שהאדם יעשה, לא יצא להאדם מזה שום תוצאות.

אלא שיש לפרש זה לפי דרכנו, שיש ענין שלא לשמה, שנקרא, שהאדם עוסק בתו"מ בכדי לקבל שכר. ומדרך העולם הוא, כי מי שעובד בכדי לקבל שכר, הוא מסתכל תמיד, מה הוא ירויח מזה שנותן יגיעה ומקיים את פקודותיו של בעל הבית, ואין העובד חושב כלום מה בעל הבית ירויח מעבודתו. ולפעמים שהפועל כן חושב, שגם בעל הבית צריך להרויח, אין זה מטעם שדואג לטובת בעל הבית, אלא שהפועל יודע, באם העסק הזה לא יביא רווחים לבעל הבית, אז יתבטל העסק ולא תהיה לו עבודה, וחוף מזה לא חושב כלום על בעל הבית.

וזה פירוש, היינו שאין העובד צריך לחשוב שהבורא ירויח, אלא בחנם. היינו שהוא לא מעונין שהבורא ירויח, זה נקרא, בחנם. מה שאם כן מי שרוצה לעבוד במעשה, כנ"ל, שהוא עשיית כלי להשפיע נחת רוח להקב"ה, הוא דוקא, בשכר, היינו שהקב"ה יחנה מעבודתו, היינו שאין האדם דואג שהוא ירויח, אלא דוקא שהקב"ה ירויח. וזה נקרא, אסור לקחת אותו בחנם, היינו שלא ירויח. היינו שהאדם צריך לכוון בכל מעשיו שהקב"ה יחנה. וזה נקרא, שעבודה במעשה שצריכה להיות בשכר, כנ"ל, שיהיה מזה שכר להבורא.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו הסדר במחית עמלק

מאמר כ"ב, תש"ן
ספר שמות, בשלח

הזה"ק בפרשת בשלח (דף קכ"ט ובהסולם אות תע"א) אומר שם וזה לשונו, "אמר ר' יצחק, כתוב, כי מחה אמחה, שמשמע שהקב"ה ימחה. וכתוב, תמחה את זכר עמלק, שמשמע, שאנו צריכים למחות אותו. ומשיב, אלא אמר הקב"ה, אתם תמחו את זכר עמלק שלמטה, ואני אמחה את זכר עמלק שלמעלה", עד כאן לשונו.

ויש להבין, מהו "עמלק שלמטה", ומהו "עמלק שלמעלה", בעבודה. שמשמע, שיש כאן ענין של מחית שני עמלקים, של מעלה ושל מטה. ועוד יש להבין, שמכאן משמע, שמקודם צריכים למחות את העמלק של מטה, ואח"כ הקב"ה ימחה את עמלק שלמעלה. ויש להבין מדוע לא ניתן לנו דבר שלם, היינו כמו שלומדים "באתערותא דלתתא אתער עובדא דלעילא". זאת אומרת, שע"י המעשים שאנו עושים למטה, זה גורם שגם למעלה מקבל שינויים, היינו התגלות השפע וביטול הס"א. ומדוע במחית עמלק, אין המעשים שלנו יכולים למחות את העמלק שלמעלה. ומדוע ניתנה לנו רק חצי עבודה, וחציה השניה הקב"ה עושה. והשותפות הזאת למה לי.

ובענין עמלק גם כן יש להבין, מהו מרמז לנו השם שלו. ובאופן כללי ידוע, ש **עמלק נקרא יצר הרע**. אולם באופן פרטי יש ליצה"ר הרבה שמות. וחז"ל (במסכת סוכה דף נ"ב) אמרו, "שבעה שמות יש לו ליצה"ר, רע, ערל, טמא, שונא, מכשול, אבן צפוני. ויש לו עוד שמות כמו פרעה מלך מצרים, עמלק".

ידוע, שבכל דבר אנו מבחינים ב' בחינות, שהם אור וכלי. ואפילו בדברים גשמיים אנו מבחינים בכל דבר פנימיות וחיצוניות, שהחיצוניות נקראת כלי ופנימיות נקראת האור. וניקח לדוגמא, כשאדם משתוקק ללחם או לבשר ודגים, וכדומה, אין האדם משתוקק להכלי, היינו החיצוניות, מה שנראה לעינינו, אלא שהאדם משתוקק להפנימיות, מה שאינו נראה לעין, היינו להטעם שיש בהלחם או בבשר ודגים, וכדומה.

ועוד יותר מזה, אנו רואים, שבכדי להנות מהתענוג המלוּבש בהכלי, האדם צריך להכנה, היינו כפי ערך הכנתו, באותו שיעור הוא יכול להנות מהאור התענוג המלוּבש בהכלי, הנבחן לחיצוניות. כלומר, אינן דומה שהאדם הולך לשתות מים כשהוא צמא, לזמן, שהאדם שותה מים והוא לא צמא. וזהו מטעם, שהכלי של קבלת התענוג נמדד לפי שיעור ההשתוקקות להתענוג.

לכן אנו רואים, בזמן שאדם רוצה להנות ממשקאות, הוא אוכל מקודם דברים חריפים ומלוחים, בכדי שיעוררו בו השתוקקות לשתיה. וכן הוא בכל הדברים, שבלי השתוקקות לא יכולים להנות משום דבר. וזה נובע מתחילת הבריאה, כמו שלומדים, שמטרת הבריאה, שהיא רצונו להטיב לנבראיו, ברא רצון לקבל הנאה ותענוג. ומטרת שנגלית הבחינה ד', שהיא ההשתוקקות, עוד לא נבחן לבחינת כלי, שיהיה מוכשר לקבל את האור והתענוג.

ונחזור עתה לבחינת אור וכלי שברוחניות. היינו, שאותו הסדר שיש בגשמיות נוהג גם ברוחניות. ובאמת הוא להיפך, **מה שנוהג בגשמיות נמשך זה מרוחניות**. אולם בדבר אחד יש הבדל בין גשמיות לרוחניות, כלומר, שבגשמיות התענוג היינו, האור, שהוא הפנימיות, מגולה, כמו שכתוב "עין רואה והלב חומד".

לכן כשמסתכל על דבר גשמי, פחות יותר הוא מרגיש, שיש שם טעם פנימי. והתענוג שמלוּבש בחיצוניות הכלי, זה מושך אותו ומעורר בו חמדה. מה שאם כן תענוגים רוחניים, המלוּבשים בחיצוניות הכלים, הנקראים "תורה ומצות", עליהם שורה בחינת צמצום והסתר. לכן לא יכולים לומר, שהתענוג והאור המלוּבש במצות ציצית, מושך אותו, לכן הוא הולך ללבוש ציצית. וכדומה בשאר מצות. כמו שלמדנו, שהצמצום היה לתיקון הבריאה. נמצא, שבדבר זה יש הבחן גדול בין תענוגים גשמיים, המלוּבשים בדברים חיצוניים, לתענוגים רוחניים, המלוּבשים בדברים חיצוניים, שהם תורה ומצות.

לכן מסיבת הצמצום יש כאן ענין של "שלא לשמה" וענין "לשמה". וזהו מסיבת ההסתר שנעשה על תענוגים רוחניים. זאת אומרת, שלא יכולים לומר לאדם, תנסה ותלבש ציצית, ותראה איזה טעם טוב אתה תקבל מלבישת ציצית. לכן מוכרחים לומר, תלבש ציצית, ותמורת זה אתה תקבל תענוג, לא מה שמלוּבש במצות ציצית, כי בזה אין אתה יכול להרגיש שום טעם.

אם כן האדם שואל, בשביל מה אני צריך ללבוש ציצית. אז צריכים לומר להאדם הזה, ששואל, תקבל תענוג גדול תמורת זה. ואיזה תענוג אני אקבל. אז אומרים לו, אתה יכול לבחור לך תמורת עבודה בתו"מ תענוגים של עולם הזה, כמו שכתוב בזה"ק, היינו פרנסה ובריאות וחיים ארוכים, או שאתה תקבל שכר בעוה"ב גם כן, כמו שאומר הרמב"ם בסוף הלכות תשובה.

נמצא לפי זה, ש"שלא לשמה" יהיה הפירוש לא כמו בגשמיות. שבפנימיות הכלי יש שם מלוּבש איזה תענוג של בשר או של דגים וכדומה. כלומר, שהאור המלוּבש בפנימיות הכלי, זה מושך אותו לקיים תו"מ. אלא תענוג אחר, שמה, שאינו מלוּבש בהכלים האלו, שהוא יקבל, זה מושך אותו לקיים את התו"מ. וזה נקרא "שלא לשמה". היינו, שאין הכוונה שהמצוה מושכת אותו, היינו מה שמלוּבש בתוך המצוה, אלא "שלא לשמה" מושך אותו, כלומר מה שאינו מלוּבש בתוך המצוה, זה מושך אותו, אלא התענוג שאינו מלוּבש בהמצוה, והוא נמצא מחוץ להכלים, הנקראים תו"מ, זה מושך

וזה נקרא "שלא לשמה". היינו, בשעה שעוסק בתו"מ, הוא מקבל כח עבודה, מטעם שיקבל אח"כ תמורה. זאת אומרת, אם היתה לו מציאות לקבל תענוגים ממקום אחר, יותר גדולים, הוא יכול לוותר על תו"מ. אלא לפי מה שיש לו אמונה בשכר ועונש, בגלל זה הוא מוכרח לקיים תו"מ, אבל האדם היה יותר שבע רצון, אם הוא לא היה צריך לקיים כל כך הרבה תו"מ, והיה מקבל את אותו השכר.

זאת אומרת, שאין מעניין אותו את ענין עשיית המצות, אלא ענין קבלת השכר. וכמו בגשמיות, כל אדם רוצה לתת פחות שעות עבודה ויותר שכר, כמו כן אלו שכל עבודתם היא בשלא לשמה, אינם דואגים יותר לקיים תו"מ, אלא דואגים להיפך, מדוע צריכים לקיים כל כך תורה ומצות, הלא היה יכול הבורא לתת לנו פחות תו"מ, ולתת לנו יותר שכר. וזה נקרא, שהשלא לשמה מחייב אותו לעסוק בתו"מ.

מה שאין כן אלו שרוצים לעבוד לשמה, היינו שהם רוצים שהתו"מ הם בעצמם יהיו הגורמים המחייבים אותם לעסוק בתו"מ, כמו כנ"ל בתענוגים גשמיים, שהפנימיות המלובשת בהחיצוניות זה הוא המעורר אותם להשתמש בהחיצוניות. זאת אומרת, מה שמשתוקקים לאכול בשר או דגים, אין הכוונה שעבור היגיעה, שמשתדלים לאכול בשר ודגים, וכדומה, הם יקבלו שכר, אלא הם משתוקקים להתענוג הנמצא בתוך הבשר ודגים, ואין איש בעולם שיהיה ברוגז על הבורא, מדוע ברא כל כך הרבה חיצוניות, היינו הרבה דברים, שיהיה בכל דבר תענוג אחר.

אלא שהאדם אומר, אני מסתפק בלחם ומים, ואין אני רוצה, שיהיו עוד תענוגים מלובשים בעוד דברים. אלא אדרבה, אנו רואים, שכל אחד ואחד משתדל, לפי יכולתו, להרבות בדברים חיצוניים, היינו מכמה מינים. אפילו כשאוכל בשר, גם כן משתדל שיהיה מן בשר המשובח ביותר. היינו האדם משתדל בדקדוקים של אכילת בשר. כלומר, הוא משתדל בהאור, היינו בהתענוג המלובש בהחיצוניות, שירגיש טעם יותר גדול.

באותו אופן האדם נוהג בזמן שהוא עוסק לשמה. היינו, אין הוא ברוגז, מדוע יש כל כך מיני מצות, כלומר שאין לו שום טענה, מדוע יש תרי"ג מצות, והוא היה מסתפק בפחות, משום שבכל מצוה ומצוה, האדם מאמין שיש טעם אחר, כנ"ל, בגשמיות, וכשהוא רוצה ללכת בדרך של לשמה, שהגם שאינו מרגיש את הפנימיות התענוג, המלובש בכל מצוה, אבל הוא מאמין באמונת חכמים, שהוא כך, כמו שכתוב בזה"ק, ש"יש תרי"ג פקודין, שבכל מצוה ומצוה, נפקד שם אור מיוחד, השייך לאותו מצוה".

ומה שהוא לא מרגיש, הוא מאמין, שזהו מטעם, שהיה הסתר וצמצום, שלא ירגישו את התענוג, הנבחן לפנימיות המלובשת בתו"מ, שזהו לטובת התחתונים. כלומר, שכל עוד שלא זכו לבחינת בע"מ להשפיע, שזה נקרא "דביקות בה'", ואם התענוג יהיה

מגולה, בטח יקבלו זה בע"מ לקבל, וזה יגרום להם בחינת פירוד מחיי החיים, הנבחן לבחינת מיתה ברוחניות.

לכן הם רוצים לעבוד רק מטעם להשפיע, היינו שהם רוצים לשמש את המלך, כמו שאומר בזה"ק "דעיקר יראה הוא, שהאדם עובד את ה' "בגין דאיהו רב ושליט", שהוא מטעם גדלות המלך. וזה נמצא גם כן בהטבע, שיש הנאה לאדם בזמן שהוא משמש להגדול.

לכן האדם שרוצה לעבוד בעמ"נ להשפיע, הוא זקוק, שיהיה לו מלך גדול, לשמש אותו. ואז אין האדם רוצה תמורה, היינו לקבל את התענוג המלוּבש בחיצוניות של תו"מ, אלא הוא רוצה לקבל על עצמו לעבוד רק לקיים החיצוניות של תו"מ, ועל הפנימיות הוא לא רוצה, משום שהוא מאמין באמונת חכמים, שאם הוא ישתוקק לקבל את הפנימיות, זה יגרום לו פירוד, כנ"ל.

לכן הוא רוצה לעבוד רק לקיים את החיצוניות של תו"מ. ומה הנאה שלו. לפי הכלל "בלי הנאה אין האדם יכול לעבוד", מטעם רצונו להטיב לנבראיו, איך שיהיה מוכרח האדם להנות מעבודה. רק ההבדל הוא בזה: לפעמים אדם עובד ע"מ שיקבל שכר אחר עבודה של יום, כמו שכתוב "בערב תיתן שכרו", או בכל שבוע הוא יקבל את שכרו. ויש אנשים שעוסקים במקח וממכר, שהם מקבלים את שכרם בכל פעולה ופעולה. אבל בלי שכר אי אפשר לעבוד.

לכן אלו אנשים, שרוצים לעבוד בע"מ להשפיע, היינו על הכוונה שהם משמשים את המלך הגדול, נמצא, שהם נהנים תיכף על המקום. היינו, בכל פעולה שהם עוסקים, כבר נהנים, ואין להם צורך לקבל שכר אח"כ, כי הם מקבלים את השכר על המקום, כדוגמת הסוחרים כנ"ל.

אולם יש כאן עבודה גדולה, כלומר שעיקר העבודה בעסק תו"מ מתחלת כאן, מטעם, אם כל היסוד של האדם הוא מטעם, שכל הנאה שלו היא בזה, שהוא משמש את מלך גדול, ואם תהיה מגולה את גדלותו יתברך בעולם, אז לא היה קשה לשמש את המלך. אבל כנ"ל, שלמדנו, שנעשה צמצום והסתר על הטוב ועונג, במה שמלוּבש בתו"מ. וכמו כן נעשה הסתר על הבורא בעצמו, שאנו צריכים להאמין על השגחתו יתברך, שהוא בבחינת טוב ומטיב, ושכינתא בעפרא ושכינתא בגלותא, היינו שאין כבודו יתברך מגולה לתחתונים.

אלא שיש לנו עבודה גדולה להתגבר על הגוף שלנו, היות שהגוף טוען, הלא אנו רואים שהבורא ברא בנו כח שכלי, שעם השכל אנו הולכים, היינו לפי מה שהשכל אומר לנו, כך אנו שומעים בקולו, אם כן, בזמן שבאים להגוף, ואומרים לו, שלא צריכים להסתכל על השכל, מה שהוא אומר לנו, אלא ללכת למעלה מהשכל, ולהאמין בה' למעלה מהדעת, על זה הגוף מתנגד.

לכן כשאין גדלות וחשיבות המלך מגולה, איך יכולים לעבוד ולקיים תו"מ בגלל גדלות המלך, הלא הסטרא אחרא מכסה על גדלותו יתברך, אם כן איך אפשר לעבוד מטעם גדלות וחשיבות המלך.

וזהו ענין קליפת עמלק, כמו שכתוב (בפרשת כי תצא) "זכור את אשר עשה לך עמלק, אשר קרך בדרך, ואתה עייף ויגע ולא ירא אלקים". שענין "אשר קרך בדרך" פירש רש"י וזה לשונו, לשון קור וחום, ציננך והפשירך מרתיחתך, שהיו כל האומות יראים להילחם בכס, והתחיל, והראה מקום לאחרים. ומפרש שם ב"שפתי חכמים" וזה לשונו, "רצה לומר בדבר חס, שהכל יראים ממנו. כך אומות העולם היו יראים מכס, אבל עמלק ציננך והפשירך, לשון מים פושרין".

נמצא, שענין עמלק הוא קליפה. בזמן שהאדם מתגבר ומתחיל ללכת בדרך של אמת, בא הוא ומחליש את האדם, ואומר, אל תפחדו מלהסתלק מדרך של השפעה. ועד כמה שהאדם מתגבר בגדלות ה', שאומר, שכדאי לעבוד בלתי ה' לבדו ולא לתועלת עצמו, (בא עמלק) ונותן להבין להאדם, הלא אתה רואה, שאתה עייף ויגע מהעבודה הזו. ולא ירא אלקים, היינו שענין "יראת שמים", שהיה לישראל, שאמרו, שכדאי לעבוד ולשמש מלך גדול, בזה הוא הכניס דעתו, היינו שאין שום חשיבות של מלך. אם כן, מדוע אתם רוצים לעבוד בלי שכר, אלא רק לתועלת ה', מחמת גדלותו יתברך. את היראה הזו הוא קלקל, היינו שכל מטרתו היתה אך ורק לבטל את חשיבות של יראת שמים, הנקראת "עקרא דיראה הוא בגין דאיהו רב ושליט".

נמצא, שהוא הכניס לעם ישראל בחינת ביטול על החשיבות של ירא אלקים, שכל המלחמה שלו היתה להחליש אותם מהעבודה, לשמש מלך גדול, שבשביל זה, היינו שבשביל חשיבותו של גדלות הבורא, כדאי לעבוד ולשמש אותו.

וזה פירוש "אשר קרך בדרך", היינו בדרך זו, שלא רוצים שום תמורה, רק זה לבד, כלומר רק לשמש את המלך. החשיבות הזאת הוא קלקל. זאת אומרת, בזמן שעמלק רואה, שהאדם מתלהב ומתחמם בעבודה, והאדם שמח בזה שזכה לקבל קצת חשיבות, שכדאי לשמש מלך גדול, אז בא ואומר לשון הרע ולוקח מהאדם את החשיבות הזאת. וממילא נאבדת מהאדם את החמימות שהיתה לו בזה, שהיתה לו קצת הרגשה, שיש לו חיבור עם מלך גדול.

וזה שאומר "ואתה עייף ויגע", היינו שבזמן עבודה, שהיה מאמין, שהוא משמש מלך גדול, האדם היה חי ולא היה מרגיש שום עייפות. ובזמן שעמלק הכניס בהאדם בחינת ביטול בגדלות ה', תיכף האדם נעשה עייף מהעבודה, כמו שאומר בזה"ק, "באתר דאית טרחא, תמן אית ס"א", שפירושו, שהאדם צריך לדעת, שאם האדם עובד עבודת הקודש, ומרגיש את העבודה הזו לטורח ולמשא, סימן הוא, שיש שם סטרא אחרא והיא מחלישה את האדם, שלא ירגיש, שהאדם משמש למלך גדול.

נמצא, שעיקר קליפת עמלק היא מכוונת נגד גדלות ה', היינו שעיקר יסוד היהדות נבנה על היראה "בגין דאיהו רב ושליט", דוקא על זה היתה מלחמת עמלק, היינו שהאדם לא יעבוד על בחינת "יראת אלקים". וזה שאומר "ולא ירא אלקים".

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מהו הפירוש שאומר הזה"ק, ש"יש עמלק למטה ויש עמלק למעלה". כי ענין "עמלק למטה", פירושו, היינו על הכלי. ו"עמלק של מעלה", היינו האור. כלומר, זה שעמלק לא נתן לעבוד לתועלת ה', זה נקרא "כלי", היינו הרצון לעבוד לשם שמים, אף על פי שעמלק מפריע עם הטענות שלו.

כלומר, "עמלק שלמטה" פירוש, שהאדם רוצה לעבוד לשם שמים, ועמלק לא נתן לו לעבוד, והוא מכיר ומרגיש שזוהי הקליפה, שמביאה לו את המחשבות האלו, שמבטלות את כבוד שמים, וכואב לו על זה, זה נקרא "עבודת האדם", היינו שהאדם רוצה לבטל את כל הטענות של עמלק, והאדם בא לידי הרגשה, שהוא, מצד עצמו, אין הוא רואה שום אפשרות, שיוכל לבטל את הלשון הרע, מה שעמלק מדבר אליו, בכל זמן שהאדם רוצה לעבוד, רק מטעם גדלות וחשיבות המלך, והאדם רואה, שיותר מתפלה, להתפלל לה', שלא יתפעל מהלשון הרע שלו, אין בידו לעשות. **וזה נקרא, שהאדם רוצה למחות את העמלק שבלבו ומוחו.**

ובזה נגמר בחינת כלי של מחית עמלק, שעל הרצון והחסרון הזה שיש להאדם, בזה שהוא מרגיש איזה הפסדים בחיים שלו עושה לו העמלק הזה, ומכל מקום אין האדם מצד עצמו יכול להתגבר, אז האדם מרגיש, שאינו חסר לו, רק עזרת ה', היינו שה' יעזור לו. והוא מאמין בחז"ל, שאמרו "הבא לטהר מסייעין אותו". ואז הקב"ה מבטל את העמלק שלו.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, על מה שהזה"ק מתרץ, שיש עמלק למעלה ויש עמלק למטה. ועל **עמלק שלמעלה**, אומר הקב"ה "כי מחה אמחה", היינו שהקב"ה ימחה אותה למעלה. ועל **עמלק שלמטה**, אמר הקב"ה "תמחה את זכר עמלק", היינו שהאדם צריך למחות. ושאלנו, מהו ענין של ב' עמלקים. ומדוע אין הקב"ה מוחה את שניהם, או שיהיה בכוחו של אדם למחות את שניהם, השותפות הזו למה לי.

והפירוש הוא כנ"ל, שיש ענין אור וכלי, ובלי כלי אין אור, כידוע, שאין מילוי בלי חסרון. וגם שאלנו, מהי בחינת עמלק, שצריכים למחות אותו יותר משאר שמות שיש ליצה"ר. והתשובה היא כנ"ל, שענין יצה"ר הוא שמדבר לשון הרע על ה', שלא כדאי לעסוק בתורה ומצות. והיות שלפי הכלל, שאין אדם יכול לעשות שום תנועה, אם לא שתהיה סיבה, המחייבת לעשות את הדבר.

לכן אמר הזה"ק, שיש ג' סיבות, שבשבילן האדם מקיים תו"מ (הקדמת ספר הזהר, ובהסולם אות ק"צ) וזה לשונו, "היראה מפורשת לשלוש בחינות. שתים מהן, אין בהם

שורש כראוי. ואחת היא שורש היראה. יש אדם, שירא מהקב"ה בשביל שיחיו בניו, או ירא מעונש גופו, או מעונש כספו, ועל כן הוא ירא אותו תמיד. נמצא, שהיראה, שהוא ירא מהקב"ה, לא שם אותה לשורש, כי תועלת עצמו היא השורש, והיראה היא תולדה ממנה. ויש אדם, הירא מפני הקב"ה, משום שירא מעונש העולם ההוא, ומעונש של הגיהנום. שתי מיני יראות האלו, אינן עיקר היראה ושורשה. **היראה שהיא עיקר, הוא שאדם ירא מפני אדונו, משום שהוא רב ושליט, העיקר והשורש של כל העולמות, והכל נחשב כאין לפניו.** וישום חפצו באותו המקום שנקרא יראה".

ובהאמור אנו רואים, שהגם שיש יצה"ר, שלא נותן לקיים תו"מ, אבל אין הם הלעומת העיקר של היראה, הנקראת "משום שהוא רב ושליט". שזוהי עיקר היראה, שבגלל זה האדם רוצה לשמש את המלך, מפני גדלות וחשיבות המלך. ועמלק רוצה דוקא זה להחליש. היינו, שטוען, הלא האדם בעצמו רואה, שאין שום חשיבות להקב"ה, שיעבדו אותו מפני גדלותו, כי אתה רואה, איך שיש הסתרה גדולה על השגחתו יתברך, שנוכל לומר, שהוא מנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב.

והוא טוען, שאין זו הסתרה. אלא, כמו שאנו רואים בעינינו, כך הוא באמת, ולא כמו שעם ישראל אומרים, שבאמת הקב"ה מנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב, אלא אנחנו עוד לא זכינו לזה, לראות איך שהשגחתו היא בבחינת טוב ומטיב, אלא אנחנו צריכים להאמין למעלה מהדעת, ולומר "עינים להם ולא יראו".

לפי זה אנו רואים, שהיא הקליפה ממש נגד העיקר היראה. מה שאם כן שאר הקליפות, אינן כל כך מיוחדות נגד האמונה, שהוא יתברך בבחינת טוב ומטיב. נמצא, **שקליפת עמלק היא ממש הלעומת היראה אמיתית.**

וזה שכתוב אצל עמלק "ולא ירא אלקים". היינו, שהוא דיבר לשון הרע על היראה של כבוד שמים, כלומר על ענין יראה מטעם כבוד שמים, שיש לנו ללכת על הקו הזה. ועל זה היתה לעמלק כל התנגדות שלו, משום שזהו ממש נגד עבודות אמיתיות, שהאדם צריך לזכות ולהשיג.

ובזה יכולים להבין, מדוע צריכים למחות את הקליפה הזו. והטעם הוא, משום שאנחנו צריכים לומר, שאין אמת בדבריה, במה שהיא אומרת, שאין כאן שום הסתרה, אלא ממש כמו שאנו רואים כך הוא. ובחינה זו צריכים למחוק, היינו לומר, שאין אמת בדבריה. אלא איך האדם יכול למחות, בזמן שיש הסתרה על השגחתו יתברך, בזמן שעמלק עומד בתוקף נגד האדם. על זה אומר הקב"ה, אתם צריכים לתת את הכלי, היינו החסרון, כלומר מה שחסר לכם, שאתם צריכים לתת תשומת לב מה שחסר לכם.

לכן אומר הקב"ה " **תמחה** את זכר עמלק", היינו מה שאומר, שאין אתם צריכים לעשות שום דבר, היינו איזו עצות, בכדי שתוכלו לעבוד בשבילי, אלא שתמחו מה שעמלק אומר לכם, ושתאמינו למעלה מהדעת, היינו למעלה מדעתו של עמלק, מה

שהוא מדבר לשון הרע עלי, היינו שלא כדאי לעבוד בשבילי.

ואם אתם רוצים לעבוד למעלה מהדעת, מטעם, כמו שכתוב "מה ה' אלקיך שואל ממך, כי אם ליראה אותי", שדוקא על בחינה זו הוא מתנגד, ואתם רוצים למחות אותו, ואם רצונכם יהיה באמת, רק אתם לא יכולים למחותו, זה נקרא שאתם תמחו אותו **מלמטה**. ועם מה תמחו אותו. תשובה, עם הרצון, שאתם רוצים ללכת למעלה מהדעת. ואז אני אמחה אותו מלמעלה, היינו שאני אתן לכם את הכוח למחות.

וזה מובן לנו בב' הבחנות. היינו, שתזכו לגילוי פנים. נמצא, שכל מה שדיבר עמלק, נמחה. היינו, שאין אמת בדברו. וב', שיהיה לכם הכח ללכת ולקבל את ההסתרת פנים. אולם זה ענין גילוי פנים יהיה אח"כ, כמו שכתוב אצל משה, שאמרו חז"ל "בשכר, ויסתר משה פניו כי ירא מלהביט, זכה לתמונת ה' יביט". נמצא, שמחה אותו מלמעלה, היינו שכבר יש גילוי פנים.

והשאלה ששאלנו, מדוע אין הקב"ה נותן להאדם שיעשה הכל. הוא פשוט, שענין גילוי פנים, רק ה' יכול להתגלות פניו. וזה לא שייך לומר, שנייחס אותו לאדם, וכמו כן מה שהאדם צריך לעבוד בזמן ההסתרה, ולא ה' יתן תיכף הכח. ולמה צריך האדם להתחיל, אחרת לא היה להאדם את הכלי, כי האדם צריך מקודם לרכוש חסרון, ואח"כ אפשר לומר, שהקב"ה ממלא את החסרון.

ובהאמור יוצא, **עמלק למטה**, פירוש מה שהאדם מרגיש, שזהו עמלק, ורוצה למחותו, שלא רוצה לשמוע לשון הרע ממנו. עבודה זו שייכת להאדם. **עמלק שלמעלה**, שכל אחיזתו הוא בההסתרה. אח"כ ה' נותן את הגילוי פנים. זה נקרא, שעמלק נמחה למעלה. ועבודה זו שייכת להבורא.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל מהו, שנתקשה משה על מולד הלבנה, בעבודה

מאמר כ"ג, תש"ן

רש"י מביא דרשת חז"ל, שאמרו על מה שכתוב "חודש הזה". וזה לשונו "נתקשה משה על מולד הלבנה, באיזה שיעור תראה ותהיה ראויה לקדש, והראה לו באצבע את הלבנה ברקיע, ואמר לו, כזה ראה וקדש", עד כאן לשונו.

ויש להבין, מה מרמז לנו בעבודה ענין זה, שנתקשה משה במולד הלבנה. וכן מה מרמז לנו, במה שהראה הקב"ה למשה באצבע. וכמו כן יש להבין, מה שאמרו חז"ל (סוכה, כ"ט) "ישראל מונין ללבנה, ועכו"ם לחמה". מה מרמז לנו בעבודה ההבדל בין שמונים ללבנה למונים לחמה.

ידוע, שמטרת הבריאה היא, רצונו להטיב לנבראיו. אלא מטעם בכדי להוציא לאור שלימות פעולותיו, נעשה צמצום והסתר. הן על התורה ומצות, שבתו"מ מלובש את הטוב ועונג. והן שעשה צמצום והסתר על הקב"ה עצמו, כמו שכתוב "אכן אתה אל מסתתר". זאת אומרת, שהקב"ה מוסתר מאתנו, וניתן לנו את מצות האמונה, להאמין בה', שהוא מנהיג את העולם בהשגחה של טוב ומטיב.

והגם כשהאדם מתחיל להסתכל על הבריאה, הוא מלא חסרונות, כלומר שאין "הטוב ומטיב" מגולה בעולם, הוא צריך להאמין למעלה מהדעת, שהשגחתו יתברך הוא בבחינת טוב ומטיב. ואף על פי שאינו נראה לעיניו, הוא צריך לומר "עיניים להם, ולא יראו".

לכן כשהאדם מתחיל לקבל על עצמו עול מלכות שמים, באות לו תיכף מחשבות זרות, ומרחיקות את האדם מעבודת ה'. ועד כמה שהאדם מתגבר על המחשבות, האלו של פירוד מנקרות את מוחו וליבו של אדם. והאדם חושב "הגם שעתה אין בידי להתגבר על המחשבות זרות, אבל אני מחכה להזדמנות, שיהיה בידי יותר חשיבות בתו"מ, אז יהיה לי כח להתגבר". ובינתים האדם עוזב את המערכה.

ובענין אמונה אמר אמו"ר זצ"ל, שהיא בחינה למטה בחשיבות אצל האדם. כי האדם רוצה הכל להבין ולדעת. ולכן בזמן שהאדם מקבל על עצמו בחינה אמונה, שהיא נגד הדעת, כלומר, שאין הדעת משיגה את זה, הגוף לא רוצה לקבל על עצמו עבודה כזו. ובפרט שזהו לא סתם עבודה, אלא שהאדם על בסיס שלמעלה מהשכל, הוא צריך לעבוד בבחינת "בכל לבבך ובכל נפשך", כמאמר חז"ל "אפילו כשהוא נוטל את נפשך".

לכן מטעם ההסתר שנעשה, יש כאן עליות וירידות. כלומר, שלא תמיד מאיר להאדם את הענין של האמונה. ושעיקר הוא, שהאדם צריך להאמין בשכר ועונש. ובענין שכר ועונש, דברנו הרבה פעמים מזה, שענין אמונה בשכר ועונש נהוג בכל הבחינות שהאדם נמצא. אלא שיש הבדל בין אדם לחבירו בהכלים.

יש אנשים, ששכר ועונש מלובש אצלם בכלים דקבלה. כלומר, מה שהכלי קבלה של האדם יכולים לקבל, זה נקרא "שכר". ומה שהשכר לא יוכל להתלבש בכלים דקבלה, מזה הם לא מדברים כלל, היות שלא מעניין אותם השכר, שאינו מתלבש ברצון לקבל לעצמו.

ויש אנשים, שהשכר ועונש נקרא אצלם "שכר ועונש", דוקא בזמן שמתלבשים בכלים דהשפעה. כלומר, אם על ידי העבודה הם יכולים לזכות להשפיע נחת רוח להבורא, זה נקרא אצלם "שכר", שעל מטרם זה הם אומרים, שכדאי לעבוד ולהגיע לזה, שיהיה לו טעם והנאה, מזה שהם יכולים לעשות מעשים להשפיע להבורא.

ואם הם רואים, שאין בידם הרגשה כזו, זה נחשב אצלם לעונש. כלומר, שה' מרחק אותם, ולא רוצה לקבל אותם בתור משמשי המלך, מטעם שה' מסתכל עליהם, לאנשים שאינם מהוגנים. לכן אין הוא יכול לתת להם רשות להכנס בהיכל המלך, והם נמצאים מחוץ להיכל המלך. והם מבינים מדוע מגיע להם עונש, מטעם שהם עדיין שקועים

ולכן כל עבודתם הוא, שה' יעזור להם, שיוכלו לצאת מאהבה עצמית. נמצא, שבאופן כללי כולם מוכרחים לעבוד על שכר ועונש כנ"ל, שבזה אין הבדל בין אחד להשני. אלא ההבחן הוא מאיזה שכר ועונש מדברים.

לכן בזמן שמבטיחים להאדם שכר ועונש המלובשים בכלים דאהבה עצמית, אין כל כך התנגדות להדבר מצד הגוף. כי בשיעור שהוא מאמין בשכר ועונש, יש לו כבר חומרי דלק, שיהיה בידו כח להתגבר על המחשבות זרות שבאות לו, שלא נותנות לו להאמין בשכר ועונש.

מה שאם כן אלו שהשכר ועונש הוא דוקא מה שמתלבש בכלים דהשפעה, הגוף מתנגד לזה בכל כוחו. כי הגוף אומר: "אם באמת אני אסכים למה שאתה אומר, שאתה מאמין בשכר ועונש. ואיזה שכר אתה מבטיח לי, אם אני לא אתנגד לעסוק בתו"מ. השכר יהיה, שאתה תבטל אותי לגמרי, שלא יהיה לי, היינו להרצון לקבל, שום זכות. אלא אתה רוצה שיהיה לך שכר כמו לדוד המלך, שדרשו חז"ל על מה שאמר דוד: "ולבי חלל בקרבי", שפירושו "חללי", שהרגו את יצה"ר בתענית. אם כן אם אני יאמין לדברך, שאתה תקבל שכר תמורת תו"מ, שאתה תהרוג אותי. נמצא, השכר הזה שאתה מקוה, זה ממש מיתה אצלי, ואיך אני יכול לעזור לך, שתהרוג אותי".

לכן מי שרוצה שהשכר ועונש יהיו בכלים דהשפעה, שאם יזכה זהו השכר שלו, בודאי הגוף מתנגד. לכן בעבודה זו מתחיל ענין עליות וירידות. עד כדי כך שהאדם בא הרבה פעמים לידי החלטה, שהדרך הזו של לזכות לכלים דהשפעה, שזה יהיה שכרו, אין עבודה זו מתאימה בשבילו, והוא רוצה לברוח מהמערכה הזו.

ובעבודה זו, שיהיה השכר ועונש, שרוצה לזכות לכלים דהשפעה, מוכרחת להיות בחינת הסתרת פנים על ההשגחה כנ"ל, אחרת לא תהיה שום מציאות, שיהיה אפשרות לאדם שיעשה משהו לתועלת ה'.

לכן כשאדם רוצה לקבל על עצמו מלכות שמים, במצב של זמן ההסתרה, אז המלכות נקראת בחינת "לבנה, המקבלת אורה מהחמה". אבל במלכות עצמה אין מגולה שום אור על בחינתה, כמו שכתוב בזה"ק: "מלכות לית לה מגרמה ולא מידי, אלא מאי דיהיב לה בעלה".

כלומר, מצד התחתון, היינו מי שמקבל על עצמו עול מלכות שמים, אינו טועם שום טעם של חשיבות מעצמו. "מעצמו" פירושו, שהוא לא רוצה שום טעם. אלא אם העליון נותן, התחתון מקבל. זה נקרא, שאין לה מעצמה, אלא מה שבעלה נותן לה, זה יש לה. אבל היא מצד עצמה אינה רוצה שום דבר.

אלא האדם מסכים להיות עובד ה' בלי שום תנאים. היינו, בין שהוא מרגיש טעם של חשיבות, ובין שהוא לא מרגיש שום טעם בעבודה. כי הוא אומר: "אם אני רוצה לעשות נחת רוח לה', אם כן, מה לי להסתכל, אם יש לי נחת רוח מהעבודה שלי. רק עלי להאמין, שה' כן נהנה מהעבודה שלי. והגם שאני רואה, שהעבודה, מה שאני עושה, אינה בכל הלב, ואין לי ההרגש, שאני מקיים מצות המלך, כי הכל עתה נסתר ממני, ולפי דעתי, אומר האדם, אין שום ערך את מה שאני עושה, ואיך אני יכול לומר, שה' נהנה ממעשה כזו, ולכל הפחות אם האמונה כזאת היה מאירה לי, שה' נהנה מזה, אז בטח גם אני הייתי מרגיש איזו הנאה".

והתשובה על זה היא כמו שאמר אמו"ר זצ"ל, שהאדם צריך להאמין, בזמן שהאדם עושה איזה מעשה, והוא רוצה שה' יהנה מהמעשה, מה שהוא עושה, כבר יש מזה הנאה למעלה. ולא חשוב מהו הצורה של המעשה, אלא מספיק מה שאדם רוצה. אפילו שהאדם רואה, שהמעשה הזו הוא בתכלית השפלות, שאי אפשר להיות יותר שפלות מזה, שזה נקרא, שהאדם הולך על דרך הישר.

כלומר, שאין האדם אומר, שהמעשה שלו הוא בשלימות, אלא הוא לא משקר ולא מרמה עצמו. אלא הוא אומר, שהמעשה שהוא עושה, לא יכול להיות יותר חסרונות. וזהו אמת. אבל האדם מאמין באמונת חכמים, מה שהם אומרים לנו, להאמין במה שכתוב "רם ה' ושפל יראה". לכן הוא מאמין, שכן ה' נהנה מהמעשה הזו.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו: מהו הרמז, שמשנה נתקשה במולד הלבנה, באיזה שיעור תראה, ותהיה ראויה לקדש. יש לפרש כנ"ל, שענין "מולד הלבנה" הרמז, שבזמן שהאדם מתחיל לקבל עליו עול מלכות שמים. ש"תחילה"

יהיה הפירוש, תחילת לידה אצל האדם. ואז השאלה היא, באיזה שיעור קבלת מלכות שמים, היינו האמונה שהאדם מקבל על עצמו.

ועל שיעור אמונה זו הוא עושה מעשים. ו"מולד הלבנה" נקרא, שעוד לא מורגש את האמונה בה' בכל אבריו. אלא שכבר הוא רוצה לקבל על עצמו את מלכות, אבל הגוף לא מסכים לזה, והוא עובד עם גופו בבחינת הכפיה. כלומר מצד אחד הוא רוצה להאמין בה' ולאחוב אותו, ומצד השני הגוף מתנגד לזה, והוא מרגיש את שפלותו.

אדם הזה, יכולים לומר עליו, שהוא נמצא במצב של הסתרת פנים. מה שאם כן אלו אנשים, שאין להם שום שייכות לאמונת ה', הם לא נמצאים במצב של הסתרת פנים. כלומר, הם לא מאמינים שה' מוסתר מהם, היינו שה' עשה על עצמו כיסוי, שלא ירגישו אותו, מטעם תיקון הבריאה.

לכן מהם לא מדברים בכלל. אלא תחילת הדיבור בעבודה, הוא מעת שהאדם מתחיל לקבל על עצמו עול מלכות שמים. ועל סמך אמונה זו הוא מקיים תו"מ. ואצלו מתחילים לדבר מענין המולד של הלבנה. היינו כנ"ל: "באיזה שיעור תראה, ותהיה ראויה לקדש". כלומר, באיזה שיעור של אמונה, אפשר לומר, שכבר יש לו קדושה, ותהיה לו היכולת לומר, שה' נהנה ממעשיו, מטעם שמעשיו הם של קדושה. אפילו שהמעשים שלו מה שהוא עושה, הוא על דרך כפיה, מטעם הנ"ל, שכל הגוף מתנגד למה שהוא רוצה. ואם כן, איך אפשר לומר שה' נהנה ממעשים כאלו, "שלבנו בל עמו".

למשל אם אדם נותן איזו מתנה לחבירו. וחבירו יודע, הגם שהוא נותן לו מתנה, אבל זהו לא בכל הלב, מטעם שעוד לא אוהב אותו. בטח האדם לא היה מקבל ממנו את המתנה. ובבחינת המציאות אנו רואים, אם מי שמזמין את חבירו לסעודה, והאורח יודע, שהזמנה זו אינו בכל הלב, אלא בדרך כפיה, בטח, אם האורח יודע זה, בטח לא היה מקבל את הזמנתו. ואיך האדם יכול לומר על מצב של הסתרה, שהאדם עושה את המעשים שלו על דרך הכפיה, שהקב"ה מקבל את עבודתו ונהנה מזה.

אלא כנ"ל, שאנו צריכים להאמין באמונת חכמים, מה שהם אומרים לנו כנ"ל, שכל עבודה שלנו, לא חשוב באיזו צורה אנו עובדים, אם האדם מיחס את העבודה לשם הקב"ה, אפילו שתהיה בתכלית השפלות, ה' נהנה מזה. והאדם צריך להשתדל להיות בשמחה, מזה שהוא יכול לעשות מעשים, בזמן שהוא נמצא במצב של שפלות.

והאדם צריך לומר לעצמו, שהוא נהנה מעבודה זו, שהוא כולו למעלה מהדעת. כפי שהשכל מחייב, אין עבודה זו נקראת "עבודה", היינו מעשה חשוב, שהבורא ינהנה מזה. אבל הוא מאמין באמונת חכמים, שאמרו לנו, שה' כן נהנה וזהו למעלה מהדעת כנ"ל.

וזהו שיש לפרש, במה שנתקשה משה במולד הלבנה: איך יכול להיות, שעל העבודה כזו בזמן המולד, שהוא מצב של הסתרה, יכולים לומר, שזה קדושה, וה' נהנה מהמעשים כאלו. וזה שכתוב: "נתקשה משה במולד הלבנה. והראה לו הקב"ה באצבע את הלבנה ברקיע, ואמר לו: "כזה ראה וקדש".

ושאלנו: מה הרמז שהראה לו באצבע. וזהו על דרך שאמר אאמו"ר זצ"ל, על מה שאמרו חז"ל (סוף תענית): "אמר רבי אלעזר, עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים, והוא יושב ביניהם, וכל אחד ואחד מראה באצבעו". ואמר: "מראה באצבע" הרמז הוא על אור החכמה, הנקרא "ראיה", שפירושו שכולם יזכו לבחינת גילוי חכמה".

ולפי זה יכולים כאן לפרש: "הקב"ה הראה למשה באצבע, ואמר, כזה ראה וקדש", היינו כמו שכתוב "והראה לו באצבע את הלבנה ברקיע", שיהיה הפירוש, שמולד של הלבנה הנראה ברקיע. ש"רקיע" פירוש בחינת מסך המבדיל, כמו שאמרו חז"ל על "ויעש אלקים את הרקיע, ויהיה מבדיל בין מים למים", שמים תחתונים בוכים, שאמרו "אין בעינין למהוי כמה מלכא".

שהלבנה הנמצא ברקיע בזמן המולד, הוא נמצא בהסתרת פנים. ואמר הקב"ה: "השיעור הזה, שאתה רואה בזמן המולד, כזה ראה וקדש. הגם שזהו תכלית השפלות, שהיא כולה למעלה מהדעת, מטעם שכל המעשים שלו הם עדיין על דרך הכפיה, כנ"ל במשל, מכל מקום אם מיחסים את עבודה זו לשמי, אני נהנה מזה, כאילו היה בחינת מראה באצבע".

כנ"ל בדברי חז"ל: "עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים, וכל אחד ואחד מראה באצבעו". היינו, "שאני נהנה מזה, כאילו הם כבר זכו לבחינת חכמה. ולכן אם האדם מתגבר בזה, ומאמין באמונת חכמים, הוא יכול להתעלות למעלה. היות שהוא אומר לה': "אני רוצה להכניע את עצמי ללא תנאי, שאין אתה מוכרח לתת לי טעם בעבודה".

זאת אומרת, שאדם אומר להבורא: "אם אתה תראה, שאני אהנה, אז אני יכול לעבוד בעל מנת להשפיע, שגם אתה תהנה, אחרת אין אני יכול לעבוד בע"מ להשפיע". נמצא, שהוא מכתוב להבורא, איך שהבורא יתנהג עמו. כלומר לפי שכלו של האדם. ועל זה צריכים לומר, שה' אמר: "כי לא מחשבותי מחשבותיכם".

אלא שהאדם אומר: "לא חשוב לי כמה אני מבין להעריך את חשיבות של קיום של תו"מ, שאני יקבל מזה השראה גדולה, עד שכל הגוף יכנע לה', ויעשה הכל באהבה ובשמחה. אלא בזה אני רואה, שאני יכול לעבוד עבודת הקודש רק בכפיה, נמצא, שאין לי עוד הדעת, להבין ולהעריך את מי אני משמש. כלומר, שאני ארגיש, שאני משמש מלך גדול. אם כן, איך אני יכול לומר, שאני עובד בקדושה. הלא יש לי מחשבות זרות נגד עבודת ה'. עד כדי כך, שאני מוכרח לעשות הכל על דרך הכפיה". אלא שהוא מאמין באמונת חכמים.

והתשובה לזה היא כנ"ל, שאמר הקב"ה: "כזה ראה וקדש". כלומר, הגם שהוא עדיין לא רואה את שיעור של חשיבות של הלבנה כנ"ל, שלבנה מרמזת על מלכות שמים. והלבנה, הראה הקב"ה באצבע ברקיע, שהוא בחינת הסתרה כלפי תחתונים כנ"ל, בפירוש "ויעש אלקים את הרקיע, ויבדל בין המים אשר מתחת לרקיע".

היינו, שאין התחתונים יכולים להסתכל למעלה, מטעם שיש הרקיע, שהיא מסתירה ומבדילה מהתחתונים. וזו היתה תשובתו של הקב"ה למשה, שנתקשה, באיזה שיעור תראה ותהיה ראויה לקדש. היינו, שיכול לומר: "זה קדושה. וקדושה זו עולה לפני למעלה. ואני מקבל את זה בתור קדושה".

והראה לו באצבע. היינו כנ"ל: "כזה ראה וקדש". כלומר, כמו שהלבנה ברקיע, ונמצאת בתכלית ההסתר. והאדם מקדש את זה ואומר: "כמה אחיזה שיש לי ברוחניות, אני מקבל זה באהבה, אפילו שעבודתי היא בדרך הכפיה, גם זה חשוב, שיש לי קצת אמונה בה', שאני על כל פנים יכול לכוף עצמי, ולעשות על דרך הכפיה משהו, בכדי להנות להקב"ה. וזה המיעוט שיש ליי". והאדם צריך לומר: "שיהא בעיניי חשוב, כאילו מורה באצבע, כנ"ל".

וזה שכתוב: "ישראל מונין ללבנה, ועכו"ם מונין לחמה". ושאלנו: מה בא זה ללמדנו בעבודה. ויש לפרש כנ"ל, היות שהאדם הוא עולם קטן, שנכלל מבחינת "ישראל" ומבחינת "אומות העולם". "ישראל מונין ללבנה, ועכו"ם מונין לחמה". דבר חשוב נקרא דבר שבמנין.

אצל "האומות העולם" שבאדם, הוא דוקא, שמאיר לו את ענין עבודה ה' כחמה, היינו כשמש, כמו ששמש מכונה "יום", כמו שאמרו חז"ל: "אם ברור לך הדבר כאור, היינו כאור המאיר" (פסחים ב', ע"ב). היינו שענין עבודה מאיר בכל גופו. אז הוא יכול להיות עובד, ולעסוק בתו"מ. מה שאם כן אם אינו מאיר לו בכל גופו, אין הוא מסוגל לעבוד עבודת הקודש. בחינה זו נקראת "אומות העולם", שעובדים רק לחמה, כלומר דוקא בעת שמאיר להם, ולעשות התגברות ולעבוד על דרך הכפיה, אין הם מסוגלים כלל.

מה שאם כן בחינת "ישראל" שבאדם, מונין ללבנה. כלומר, שהם מקדשין את עבודתם בעת מולד של הלבנה, שעוד לא רואים את מה שהיא צריכה לקבל אור מהשמש. אלא כנ"ל: "כזה ראה וקדש". שלא לחכות עד שתאיר לו איזו הארה והתעוררות מלמעלה, אז הוא יתחיל לעבוד, אלא על כמה אחיזה שיש לו ברוחניות, הוא נותן תודה לה'. זה נקרא בחינת "ישראל", שדוקא ע"י זה יזכה האדם לעלות במעלות הקודש כנ"ל, בשכר "ויסתר משה פניו כי ירא מהביט, זכה לתמונת ה' ביטי". היינו, שדוקא ע"י זה שהאדם מקבל על עצמו לעבוד עבודת הקודש בלי שום תנאים, אז האדם זוכה להגיע למטרת הבריאה, שהיא רצונו להטיב לנבראיו.

וכעין זה אנו רואים שמובא בזהר (בראשית, חלק ג', ובהסולם אות י"ד): "בהיכל זה נמצאים כל אלו שסבלו יסורים ומחלות בעולם הזה, בכדי להתתקן בתשובה שלימה. והיו מודים ומשבחים בכל יום לרבונם, ולא היו מבטלין תפלתם לעולם". פירוש, כי מטבע האדם, הדואג לפניו יתברך, שרואה את עצמו מלא חסרונות, שבזה כוחו יפה להתפלל תמיד על מילוי חסרונותיו. אמנם אינו יכול להודות ולשבח לפניו יתברך, כי אין לו לדעתו על מה להודות ולשבח. וכן לאידך גיסא, אם מתעצם להודות ולשבח את בוראו על מידת טובו המרבה אליו בכל יום ותמיד, הרי

בהכרח שמרגיש הספקה במצבו, ושוב אינו יכול להתפלל ולהתמרמר כל כך לפניו יתברך על חסרונותיו. ואומר הזה"ק, שמעלתם של אלו הצדיקים היה, כי היו נשלמים מב' הצדדים. ולפיכך זכו להכנס להיכל ההוד שבגן עדן"

נמצא לפי זה, שהאדם צריך ללכת בב' הקוים, אף על פי שהם בסתירה זה לזה, שדוקא על ידי זה זוכים להכנס בהיכל המלך.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו, שכל הבא לקרבן עולה הוא זכר, בעבודה

מאמר כ"ד, תש"ן
ספר ויקרא

הזה"ק (ויקרא דף כ"ד ובהסולם אות ע') אומר וזה לשונו "אם עולה קרבנו". ר' חייא פתח "כי לא מחשבותי מחשבותיכם". "מחשבה של הקב"ה", היא "עליונה וראש הכל". "ומחשבה ההיא נתפשטו אורחות ושבילים, להמצא השם הקדוש". "ומחשבה ההיא נמצא, שנאצלה על ידה תורה שבכתב ותורה שבעל פה, שהיא המלכות". "המחשבה של האדם" היא "ראש הכל". ומחשבה ההיא מתפשטים אורחות ושבילים להטות דרכיו "בעולם הזה" ו"בעולם הבא". "ומחשבה ההיא, זוהמא דיצר הרע להרע לו ולכל". "ומחשבה ההיא נמצאים עבירות, וחטאים, וזדונות, עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכת דמים. ועל זה אומר הכתוב "לא מחשבותי מחשבותיכם".

ובאות ע"ג אומר וזה לשונו "כל הבא לקרבן עולה, כולם זכר ולא נקבה", משום ש"קרבן עולה" עולה על "הלב", דהיינו על "המחשבה", שהיא למעלה מן "הלב", "שהמחשבה" היא חכמה, נבחנת לזכר, "והלב" לנקבה, דהיינו בינה, בסוד "הלב מבין".

ויש להבין מהי "מחשבה של הקב"ה" בעבודה, ומהי "מחשבה של האדם" בעבודה, שעל זה אומר הכתוב, כפי מה שכתוב הזהר "כי לא מחשבותי מחשבותיכם". וכמו כן יש להבין, מה מרמז לנו בזה שאומר "קרבן עולה הוא זכר", מטעם שהוא מכפר על המחשבה, שהיא זכר. מה מרמז לנו זה בעבודה, שנדע איך להתנהג.

ידוע שהגם שמטרת הבריאה היא "להטיב לנבראיו", שהנבראים יקבלו טוב ועונג, מכל מקום מטעם בכדי להוציא שלימות פעולותיו, נעשה תיקון, הנקרא "צמצום והסתרה" על הטוב ועונג. והיות שכל הנבראים נבראו ברצון לקבל הנאה ותענוג, נמצא שאין האדם מסוגל לעשות שום דבר, אלא רק שהוא יודע, שמזה הדבר הוא יכול לקבל הנאה ותענוג. אחרת הוא לא מסוגל לעשות שום תנועה, היות שזה יהיה בסתירה להשורש של הנבראים.

ולפעמים שהאדם כן עושה פעולות, אפילו שאין לו הנאה מהמעשים האלו, זהו מטעם, שיודע, שעל ידי זה הוא יקבל אח"כ הנאה ותענוג, מה שיתנו לו תמורת עבודתו, היינו תמורת הפעולות שעשה, שלא היתה לו מהן שום הנאה. ורק מטעם הנאה, שהוא יקבל אחר העבודה, זה נותן לו כח לעבוד עבודה, מה שהוא לא נהנה מזה עכשיו, אלא שעתיד לבוא אח"כ.

מה שאם כן אם השכר בספק, כבר אין כח לעבוד בעבודה, שאין האדם נהנה מזה. מה שאם כן למשל, האם הנותנת לאכול להילדים שלה. והגם שזה עבודה, היינו לקנות מצרכים ולהכינם, שיהיו ראויים לאכילה, וגם היא מאכילה אותם. ויש כאן להבחין ב' פעולות:

(א) פעולות, שהיתה מוותרת עליהן.

(ב) פעולות, שאין בדעתה לוותר עליהן.

היינו, לקנות מצרכים ולהכניס, שיהיו ראויים לאכילה וכדומה, על אלו הפעולות היא היתה מוותרת עליהן. ואנו רואים, שאצל עשירים יש מי שקונה מצרכים ויש טבחית, שזה מראה שהאם יכולה לוותר עליהן. אבל זה שהאם מסתכלת על הילדים איך שאוכלים, הגם שהאם, בעת, שהיא מסתכלת, שהילדים יאכלו, אין היא אוכלת, אבל האם מוותרת במצב הזה על עצמה. והיא נהנית מזה שהיא רואה, איך שהילדים אוכלים. ואף פעם לא תעלה להאם מחשבה, מה יהיה לי מזה, שאני רואה, שהילדים הקטנים אוכלים.

והיא לא רוצה בשביל זה לא "עולם הבא" ולא "עולם הזה". והטעם הוא, היות שיש לה הנאה מפעולה זו, כבר אינה צריכה תמורה. לכן, אם היה מגולה את הטעם ב"תורה ומצות", כמו שאמרו חז"ל "שהתרי"ג מצות" נקראים "תרי"ג פקודין", כמו שמפורש בהסולם, שבכל מצוה יש בה **אור מיוחד**, המאיר בה, ובטח אם זה היה מגולה, ולא היו צריכים להאמין בזה, בטח כל העולם כולו היו עוסקים רק ב"תורה ומצות".

אולם, היות שנעשתה "הסתרה" על הטוב ועונג, שזה לא מתגלה מטרם שהאדם זוכה ל"כלים דהשפעה", לכן יש הפרעות מצד הגוף, שהוא צועק, מדוע אתה רוצה ללכת "נגד הטבע", מה שהקב"ה ברא את האדם, שהוא יקבל הנאה ותענוג. ואתה רוצה לוותר על זה. והגם שהאדם מבטיח להגוף, שיהיה לו שכר, בזה ששומר "מצות התורה", נמצא שהוא כן יקבל תמורה, אז כאילו הגוף שואל, באיזה כלים אני אקבל שכר, "בכלים דקבלה" או "בכלים דהשפעה".

אז אם האדם אומר לו, שהוא יקבל את השכר "בכלים דקבלה", אז הגוף שואל, מדוע ה' נתן לנו כל כך הרבה מצות, הלא הוא "אב הרחמן" ו"טוב ומטיב". ומדוע הוא לא נתן לנו את כל השכר, שרוצה לתת עבור קיום "כל התרי"ג מצות", עבור עבודה של "חצי תרי"ג מצות". ומאי איכפת לו, אם היה נתן את כל השכר עבור חלק קטן "משמירת תורה ומצות", ולמה אנו צריכים לעבוד כל כך קשה ולקיים "כל התרי"ג מצות".

וזה דומה מהמשל של האם, שהיא מאכילה את ילדיה באכילה ושתיה, אבל היא צריכה לקנות את המצרכים, ולבשלים, וכדומה, שעל כל הדברים האלו היתה מוותרת. וממה היא לא מוותרת, מזה שהיא רואה ומסתכלת, איך שהילדים אוכלים. ואת הילדים הקטנים היא בעצמה מאכילה אותם, ומזה יש לה הנאה, ועבודה זו היא לא רוצה לוותר, משום שמעבודה בעצמה היא נהנית, ואינה זקוקה לשום תמורה עבור עבודה זו.

ובהאמור יוצא לנו ב' דברים :

(א) שהוא לא כל כך רחוק מהשכל, היינו מי שרוצה לקבל שכר ב"כלים דקבלה", אבל הוא שואל, בשביל מה רוצה הקב"ה מאתנו שנשמור כל כך הרבה מצות, כלומר שהיה צריך לתת כל השכר, שרוצה לתת, בקיום "חצי מהתרי"ג מצות", כיון שעבודה שהוא עובד אין בה הנאה, אלא דוקא מהתמורה שיקבל אח"כ. וזה נקרא, שהוא "מקבל שכר בעולם הבא", כלומר בזמן העבודה אין הוא מרגיש שום תענוג, אלא כל מה שהוא רוצה לעבוד, הוא על השכר, שיבוא אח"כ.

(ב) שיש להבחין בהשכר, שהוא רוצה לקבל את השכר ב"כלים דהשפעה", היינו שתהיה "אהבת ה'", ושירגיש שהוא משמש את המלך. נמצא שהוא מקוה לקבל שכר, שהשכר הזה

יקובל אצלו אח"כ, בכלים הנמצאים "בעולם הזה", היינו בהווה. ואז, כשזוכה לבחינת "תרי"ג פקודין", אז כשהוא מקבל את כל מצוה ומצוה בבחינת "עולם הזה", אין הוא אומר אז, מדוע ניתן לנו כל כך הרבה מצוות.

וזה כדוגמת, שאין בעולם הגשמי, שיהיה מי שיהיה ברוגז על הבורא, מדוע הוא הכין בשבילנו כל כך תענוגים גשמיים. כך אותו דבר הוא בזמן שהאדם זוכה לבחינת "תרי"ג פקודין", שאז בכל מצוה ומצוה הוא מרגיש טעם אחר, ושאינן בדעתו של אדם לוותר עליו.

אולם יש כאן חסרון גדול בעת העבודה בבחינת "תרי"ג עיטין", היינו בזמן שהתו"מ הם רק בבחינת "עצות" איך להגיע ולקבל את "הכלים דהשפעה", כי ההתנגדות מצד הגוף היא גדולה מאד, מסיבת שהיא ממש נגד הרצון לקבל שלו, שבטבע הזה האדם נולד. נמצא, שהם (עבודה ושכר) ב' בחינות נפרדות זו מזו, כלומר שבזמן שהשכר הוא בכלים דקבלה, יש לו חומרי דלק, מטעם שיקבל שכר. אבל תמיד יש לו יגיעה, מטעם היות שהשכר, מה שהוא מקבל, הוא "בעולם הבא", היינו לא עכשיו אלא בזמן אחר, שהוא יבוא, הוא יקבל שכר. היינו שהוא מסתכל על התמורה, מה שהוא יקבל אח"כ. נמצא שהוא היה יותר שבע רצון, אם היה מקבל יותר שכר ופחות עבודה, כי הוא מסתכל על התמורה. נמצא שתמיד יש לו יגיעה, מטעם שאצלו **השכר היא הסיבה, המחייבת אותו לעבוד בתו"מ**. לכן זה דומה כמו בעולם הגשמי, שמקבלים שכר עבור עבודה, אז עבודה היא רק "אמצעי". ואם היתה אפשרות לקבל השכר בפחות עבודה, בטח כל אחד ואחד היה בוחר למקום, שנותן יותר שכר ופחות עבודה.

מה שאם כן כשהאדם זוכה ל"כלים דהשפעה", אז יורד ממנו את "ההסתר והצמצום", שנעשה על "תורה ומצות", וזוכה לבחינת "תרי"ג פקודין", כנ"ל. היינו שבכל מצוה ומצוה, שהוא עושה, הוא משיג את הטעם שבמצוה. נמצא שהשכר הוא "בעולם הזה", היינו במצב ההווה, שבו האדם נמצא. ובטח שאין לומר, שהאדם יוותר על העבודה, כי **בהעבודה בעצמה שם הוא מקום לקבלת השכר**. נמצא שב"כלים דהשפעה" שם "התרי"ג מצות" הם בבחינת "מנוחה" ולא "עבודה ויגיעה", כנ"ל.

ובהאמור יש לפרש, מה שהזה"ק אומר על הכתוב על "כי לא מחשבותי מחשבותיכם". ושאלנו, מה בא זה לרמז לנו בעבודה, בזה שאומר "שהמחשבה של הקב"ה נתפשטו אורחות ושבילים להמצא השם הקדוש", מה שאם כן "המחשבה של האדם מתפשטים, זוהמא דיצר הרע להרע לו ולכל. וממחשבה ההיא נמצאים עבירות וחטאים וזדונות, עבודה זרה, גילוי עריות, ושפיכת דמים".

ועל זה אומר הכתוב "כי לא מחשבותי מחשבותיכם". הנה "מחשבה של הקב"ה" הכוונה על "מחשבת הבריאה", שהיא "להטיב לנבראיו, היינו שהוא רוצה רק להשפיע להנבראים כל טוב. לכן "התורה ומצות", שהוא נתן לנו לעשות, אנו מוכרחים לומר, שאין כוונתו שאנחנו צריכים לתת לו את העבודה הזאת, והוא מקבל את העבודה. הלא רצונו הוא רק להשפיע. לכן אומר ש"מהמחשבה של הקב"ה נתפשטו אורחות ושבילים, להמצא השם הקדוש".

ויש להבין מהו הפירוש "להמצא השם הקדוש". אלא לפי שאנו לומדים, שמטרת הבריאה היא "להטיב לנבראיו", נמצא לפי זה, ש"השם הקדוש" של הבורא הוא "טוב ומטיב", היות שהשם הזה נסתר מהנבראים, כל זמן שאין להם "כלים דהשפעה". לכן ניתנו לנו התו"מ בבחינת "עיטין", היינו עצות, איך על ידם להגיע להשיג את "הכלים דהשפעה", כמו שאמרו חז"ל "המאור שבה מחזירו למוטב".

נמצא, שענין עבודה שלנו בתו"מ, זהו לא מטעם שהוא צריך שנקיים את מצותיו, אלא הנבראים מקיימים מצותיו, שע"י זה הנבראים מתקנים עצמם, שיוכלו לזכות ל"כלים דהשפעה". וזה הפירוש מ"ש "להמצא השם הקדוש", שע"י זה כל אחד ואחד ירגיש, ששמו של הקב"ה הוא "טוב ומטיב".

מה שאם כן "המחשבה של אדם", (מהן) מתפשטים זוהמא דיצר הרע, היות שהאדם, שהוא בחינת "נברא", שהוא בחינת "יש מאין", כלומר שיש להאדם מחשבה רק איך לקבל ולא להשפיע, והגם שזה שורשו של אדם, אבל על הרצון לקבל הזה נעשתה "הסתרה וצמצום", לכן נמשכת מהמחשבה זו שבאדם בחינת "יצר הרע". כלומר, בזמן שהאדם צריך לעשות מעשים של השפעה, בכדי שתהיה לו בחינת "דביקות עם הבורא", הנקראת "השתוות הצורה", אז הרצון לקבל הזה מצייר להאדם ציורים, שיהיה לו רע, בזה שהוא נותן מכוחו לאחרים.

לכן בזמן שהאדם רוצה לקיים תו"מ על הכוונה דלהשפיע, ולא לקבל שום דבר מה שנוגע לתועלת עצמו, אז המחשבה זו מציירת לו, איך שיהיה לו רע. ועם כח הציור הזה מונעת מהאדם, שלא יכול להגיע לידי "דביקות בה".

וזהו הפירוש ש"מהמחשבה של אדם מתפשט זוהמא דיצר הרע", כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל על מה שאמרו חז"ל "בא נחש על חוה והטיל בה זוהמא". ואמר "זוהמא", הוא בחינת "זו-מה", שבכל דבר של קדושה בא הנחש, שהוא "היצה"ר", ואומר לאדם "זו-מה", היינו מה יהיה לך מזה שאתה רוצה לעבוד ולעשות הכל לתועלת הבורא ולא לתועלת עצמו. נמצא לפי זה, יהיה הפירוש "כי לא מחשבותי מחשבותיכם", כי המחשבה של הקב"ה היא להשפיע, והמחשבה של האדם היא רק לקבל.

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מה מרמז לנו בזה, שהזה"ק אומר, "שקרבן עולה הוא זכר", מטעם שהוא מכפר על המחשבה שהיא זכר, מטעם שמחשבה היא חכמה נבחנת לזכר, והלב לנקבה שהיא בינה "בסוד הלב מבין".

ידוע מה שאמרו חז"ל "עין רואה והלב חומד". ויש להבין, מה מרמז לנו "עין". ידוע, שענינים נקרא "חכמה", היינו מחשבה. ומחשבה נקראת זכר, כנ"ל בדברי הזה"ק, שאצל האדם, שהוא צריך לקבל על עצמו "עול מלכות שמים", אמונה זו שהאדם מאמין, הנקראת "בחינת מוחא", המחשבה זו משפעת להלב, שאז הלב מתחיל לחמוד להדבר שעלה לו במחשבה במוחו. מבחינת זו נקרא "עין" מחשבה. וחכמה, מה שהוא רואה ומצא חן בעיניו, את זה הוא משפיע להלב. לכן הלב חומד "להדבר שבמוחא".

ובהאמור יוצא, "שהמחשבה של הקב"ה היא "להשפיע". ועל זה יש לפרש, אמרו חז"ל (אבות פרק ב' א') "דע מה למעלה ממך, עין רואה". שיש לפרש, שהאדם צריך לדעת מה שיש למעלה מהאדם, היינו מה שיש למעלה "ממחשבת האדם", ששם יש "מחשבה של הקב"ה", הנקראת "עין רואה", כמו שאומר הזה"ק, ש"עין נקרא מחשבה, ומחשבה נקראת חכמה, שהוא זכר".

וכמו שלמדנו, שאור החכמה בא מצד המשפיע להמקבל, לכן **מוטל על האדם להדמות לעין של מעלה ולהיות משפיע לה**, שזה נקרא "השתוות הצורה", ושזה נקרא "אמונה בה", שזה נקרא בחינת "מוחא", היינו מחשבה שהאדם צריך להיות בהשתוות הצורה להבורא.

וזהו כמו שכתוב בספר "מתן תורה" (דף קמ"ז) וזה לשונו "אף אתה כל מעשיך יהיו להשפיע ולהועיל לזולתך, ובזה תשווה צורתך לצורת מדות הבורא יתברך, שזו הדביקות הרוחנית. ויש בהשואת הצורה האמורה בחינת "מוחא" ובחינת "ליבא". וענין העסק בתורה ומצוות ע"מ להשפיע נחת רוח ליוצרו הוא השואת הצורה מבחינת מוחא. כי כמו שהשי"ת אינו חושב בעצמו, אם הוא נמצא או אם הוא משגיח על בריותיו וכדומה מהספקות, אף הרוצה לזכות להשואת הצורה, אסור לו לחשוב בדברים האלו, שברור לו, שהשי"ת אינו חושב בהם, כי אין לך שינוי צורה גדול מזה. ולפיכך כל מי שחושב דברים אלו, נמצא בודאי בפירודא ממנו יתברך".

ולפי זה יוצא, אם האדם מאמין ב"דע מה למעלה ממך העין רואה". "דע" היא בחינת "דעת". ו"דעת" נקראת בחינת חיבור ודביקות. "מה למעלה ממך עין רואה". שהעין של הקב"ה, שהיא בחינת "חכמה", שענין "דע" הכוונה על דביקות, שהאדם לה תדבק "בלמעלה ממך", שהיא בחינת "מוחא", היינו אמונה כנ"ל.

וכפי הכלל "עין רואה והלב חומד", כלומר שהמחשבה, שהיא בחינת "זכר", משפיע להלב, שהיא בחינת "חמדה ורצון", אז כמו שהמחשבה, שהיא בחינת "אמונה", יש לו השתוות עם ה', כנ"ל, אז גם הלב, שהוא הרצון לקבל, אינו רוצה לשמש עם בחינתה, שהיא "בחינת קבלה", אלא שהיא מושפעת מהמחשבה ורצה להיות משפיע כמו המחשבה. נמצא, שאם האדם שלם עם השתוות הצורה בבחינת "מוחא", זה משפיע להלב, שגם הלב יהיה בבחינת "כל מעשיך יהיו לשם שמים".

וזהו על דרך שביארנו על מה שאמרו חז"ל "כל מי שיש בו יראת שמים, דבריו נשמעים". שפירושו, שכל מי שיש לו "קבלת עול מלכות שמים", שהיא בחינת "אמונה", דבריו נשמעים אצל הגוף, היינו כל הגוף שומע בקולו מטעם הנ"ל. כי אם המחשבה היא בבחינת "אמונה למעלה מהדעת" בבחינת "השתוות הצורה" כנ"ל, המחשבה, שהיא זכר, משפיע להלב, שהיא בחינת נקבה, כמו שכתוב "והלב מבין". וזה שאומר הזה"ק "בינה זהו לבא", והיא בחינת נקבה.

לכן אם "עולה קרבנו הוא זכר". ואמר, שהטעם הוא משום "שעולה" בא לכפר על "המחשבה", שהיא זכר חכמה. כלומר, שאם האדם חטא, היינו שפגם בחינת המחשבה שלו, שהיא בחינת "אמונה למעלה מהדעת", אז הוא צריך לתקן את הבחינה שפגם בה. והיות שבחינת "אמונה", שהיא בחינת "עין רואה", שהיא בחינת "חכמה שלמעלה", שפירושו הוא, ש"המחשבה של הקב"ה" היא "רצונו להטיב לנבראיו", היינו להשפיע לתחתונים, והאדם פגם בזה, היינו שלא מאמין שיש מנהיג על העולם והוא משגיח על הנבראים בבחינת "טוב ומטיב", ועל האדם מוטל לתת שבח והודיה להקב"ה.

נמצא, שאם אין האדם מאמין בה', שהוא המשפיע, הנקרא "זכר", לכן האדם צריך להביא קרבן של זכר, שזוהי הבחינה "שכנגדה", שבזה הוא פגם. לכן הפגם של המחשבה הוא חמור מאוד, משום שזהו כל ענין של מטרת הבריאה. והאדם אינו מאמין בזה, לכן נקרא זה, שחטא ופגם במחשבה, וצריך לעשות את התיקון גם כן באותה בחינה.

ובהאמור יש לפרש, מה שהזה"ק אומר על הכתוב "אם עולה קרבנו", "כי לא מחשבותי מחשבותיכם". ואומר "וממחשבה ההיא נמצא שנאצלה על ידה תורה שבכתב ותורה שבעל פה, שהיא המלכות". ויש לפרש, שבדרך עבודה נקראת "מלכות" בחינת "מלכות שמים", שהיא בחינת "אמונה", ו"תורה שבכתב" נקראת בחינת "תורה". היינו, שאי אפשר לזכות

לבחינת "תורה", אם עדיין לא זכה לבחינת "אמונה", כמו שאמרו חז"ל "אסור ללמוד תורה לעכו"ם".

אלא לאחר שזכה לבחינת "אמונה", הוא יכול לזכות לבחינת "תורה". וזה שכתוב "וממחשבה ההיא", היינו מבחינת "מחשבת הבריאה", שהיא "להטיב לנבראיו", נמשכת בחינת "אמונה" ובחינת "תורה". כלומר, זה שניתן לנו בחינת "אמונה", שכולם שואלים, מדוע עשה הסתרה על השגחתו יתברך וצריכים על זה אמונה, התשובה לזה היא, שגם זה הוא מטעם "להטיב לנבראיו", הנקרא "בכדי להוציא לאור שלימות פעולותיו". נמצא, כשדבוקים במחשבתו יתברך, יש להאדם הכל. מה שאם כן המחשבה של האדם אומרת, וממחשבה ההיא נמצאים עבירות, וחטאים וזדונות. וזה שכתוב "כי לא מחשבותי מחשבותיכם".

לכן מוטל על האדם להתאמץ ולרכז כל עבודתו, שתהיה אך ורק להיות דבוק במחשבתו יתברך, ולהאמין בזה שהוא משגיח על העולם בבחינת "טוב ומטיב", וכשתהיה לו אמונה הזאת, יזכה להכל.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל מהו "הללו את ה' כל גויים" בעבודה

מאמר כ"ה, תש"ן

הכתוב אומר (תהילים קי"ז) "הללו את ה' כל גויים, שבחוהו כל האומים, כי גבר עלינו חסדו, ואמת ה' לעולם הללויה". ויש להבין, מדוע צריכים כל גויים להלל לה', מטעם שכתוב "כי גבר עלינו חסדו". לכאורה אדרבה, כי בזה שעשה חסד עם עם ישראל, הגויים צריכים להיות ברוגז על ה'. וכאן אומר הכתוב "שבחוהו כל האומים", מטעם "כי גבר עלינו חסדו". היתכן.

ויש לפרש זה על דרך העבודה. היינו, שמדברים באדם אחד, היות שכל אדם הוא עולם קטן, כמו שכתוב בדברי הזה"ק. כלומר, שיש באדם בחינת "אומות העולם", ויש לו בחינת "ישראל". והישראל שבאדם הוא בגלות תחת שליטת אומות העולם.

זאת אומרת, כידוע שישראל הוא בחינת ישראל, שהוא רוצה, שכל מעשיו יהיו ישר להבורא, היינו שיהיה הכל לתועלת הבורא. אולם האומות העולם, שכל מחשבותיהם הם רק לתועלת עצמם. כידוע, שכל אומה ואומה יש לה תאוה משלה. והם שולטים על הישראל שבקרבו, ולא נותנים להישראל לעשות מה שישראל צריך לעשות. אלא כל פעם ופעם כל אומה ואומה משליטה את התאוה שלה על האדם, שיעשה כרצונה. וזה נקרא, שעם ישראל הוא בגלות.

אולם יש לדעת ולהאמין, כי כל מה שהאדם מסוגל לקבל בכלים דקבלה, אין זה יותר מנהירו דקיק בערך אור התענוג שמלושב ברוחניות, המקובל בכלים דהשפעה. ויחד עם זה אומרו חז"ל כלל "אין אדם מת וחצי תאוותו בידו".

כלומר, שאין אדם בעולם, שיהיה בידו לומר, שהוא האיש המאושר בעולם. כפי הכלל "מי שיש לו מנה, רוצה מאתיים". לכן אין אדם בעולם, שתהיה לו מנוחה בלי דאגות, ושתהיה לו שלווה בעולם. אלא כל אחד ואחד יש לו חסרון משלו, כמו שכתוב "הקנאה, והתאוה, והכבוד מוציאים את האדם מהעולם".

נמצא, שבסופו של דבר, כל אדם סובל, שאין בידו למלאות את חסרונותיו. מה שאם כן כשהאדם זוכה ומקבל כלים דהשפעה מהבורא, שבהכלים האלו האדם מקבל את הטוב ועונג, מה שהבורא הכין עבור הנבראים, שאז האדם חי בעולם שכולו טוב. כמו שאמרו חז"ל (אבות פרק ו', א') "רבי מאיר אומר, כל העוסק בתורה לשמה, זוכה לדברים הרבה. ולא עוד, אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו".

היינו, שהוא רואה את הכדאיות שיש לו בעולם. וזהו כנ"ל, כי בזמן שהאדם מקבל הכל בכלים דהשפעה, שזהו בחינת השתוות הצורה, הנקרא "דביקות", וזה מכונה "לשמה", אז מושפע להאדם את הטוב ועונג שישנו במחשבת הבריאה, הנקרא "רצונו להטיב לנבראיו", כפי יכולתו יתברך.

וזהו כמו שמבואר בספר "מתן תורה" (דף כ"ב) וזה לשונו "והורונו חז"ל, שלא נברא העולם, אלא בשביל קיום תורה והמצות. פירוש הדבר, כי כוונת הבורא יתברך על הבריאה מעת שנבראה, הוא, להודיע את אלקותו לזולתו, כי דבר הודעת אלקותו מגיע לנברא במידת שפעו הנעים, ההולך ומתרבה

אליו עד השיעור הרצוי, שבזאת מתרוממים השפלים בהכרה אמיתית, להיות מרכבה אליו יתברך ולדבקה בו, עד שמגיעים לשלמותם הסופי".

ובהאמור יוצא, בזמן שהאדם זוכה לכלים דהשפעה, שאז הוא זוכה לטוב ועונג שהיה במחשבת הבריאה, זה נקרא "ברצות ה' דרכי איש, גם אויביו ישלים אתו". ומפרש ר' יהושע בן לוי "זה הנחש" (ירושלמי, תרומות ח', ג'), שענין נחש הוא היצר הרע, שהוא הממונה של עי' אומות העולם כנ"ל, שבחינת אומות העולם הנמצאת בגופו של אדם, הם הגורמים, שלא יכול האדם לזכות לטוב ועונג.

לכן יוצא, בעת שהאדם מקבל טוב ועונג, גם הכלי קבלה נמתקים, בזה שהוא משתמש עם הכלים דקבלה בע"מ להשפיע. אם כן גם הם מקבלים את הטוב ועונג. זה נקרא "ברצות ה' דרכי איש", שזהו בזמן שהוא עוסק רק לתועלת ה', הנקרא "העוסק לשמה", הוא זוכה לדברים הרבה, כנ"ל בדברי רבי מאיר.

לכן האומות העולם שבגופו של אדם, גם הם צריכים לשבח את ה', בגלל שגם הם מקבלים עתה טוב ועונג, ע"י זה שהאדם זכה לכלים דהשפעה, הנקרא "כלים דחסד". וזה שכתוב "הללו את ה' כל גויים, שבחוהו כל האומים". ומדוע הם צריכים לשבח את ה'. מטעם "כי גבר עלינו חסדו".

פירוש, כי כלים דחסד התגברו על כלים דקבלה. ומי נתן את הכח שהחסד יתגבר. זהו רק ה' נתן, כמו שאמרו חז"ל "יצרו של אדם מתגבר עליו כל יום, אלמלא אין הקב"ה עוזרו, אינו יכול לוי".

נמצא, שגם הגויים צריכים לשבח לה', על מה שגבר עלינו חסדו. שאנחנו זכינו לחסד ה', שע"י זה אנו רואים עתה, ואמת ה'. היינו, שהאמת שהבורא משגיח על העולם בבחינת טוב ומטיב, שזה מגולה עכשיו לכל הגויים.

נמצא, האויבים של האדם, שהוא היצר הרע, הנקרא "שונא", כמו שכתוב "אם רעב שונאך האכילנו לחם". שהכוונה הוא על יצה"ר, כמו שאמרו חז"ל, ששלמה המלך היה קורא את היצה"ר בשם "שונא". גם הוא ישלים אתו, שזה נקרא "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך בשתי יצריך", היינו ביצר הטוב וביצר הרע. כי בזמן שהכלי קבלה של אדם השיגו את הכח להיות לקבל בע"מ להשפיע, נמצא, שאז הוא עובד ה' גם ביצה"ר. כלומר, שגם היצה"ר אוהב את ה', כי הוא גם כן מקבל טוב ועונג.

לכן כתוב "ואמת ה'". היינו, כמו שמפרש בתע"ס על תיקון הז' של י"ג תיקוני דיקנא, הנקרא "ואמת", שלכן נקרא "ואמת", משום שבתיקון זה מתגלה לכל שזהו אמת, שכך היתה מטרת הבריאה "להטיב לנבראיו".

ובהאמור יוצא, שבדרך עבודה יש לפרש מה שאומר הזה"ק, שלכל אומות יש שר עליהם, מה שאם כן עם ישראל, רק ה' מושל עליהם. שעם ישראל הוא נחלת ה'. היות שאומות העולם הם בחינת מקבלים לעצמם, כמו שכתוב בזה"ק על מה שכתוב "וחסד לאומים חטאת, כי כל טובו דעובדין לגרמייהו עובדין".

פירוש, שכל מה שעושים הם רק לתועלת עצמם. וזה נקרא "עי' שרים", היינו "עי' שליטים", שלכל אומה יש תאווה מיוחדת כנ"ל. וזה נקרא באופן כללי "יצר הרע", משום שזה גורם, שהאדם נעשה נפרד מהבורא. וזה נקרא, שאומות העולם השרים מושלים עליהם. כלומר, שאין הם מרגישים שיש בורא, ומנהיג את העולם.

מה שאם כן בחינת ישראל, שפירושו ישר-אל, הם מרגישים שהם נמצאים בחלקו של הבורא. וזהו מסיבת שכל מעשיהם הוא עבור הבורא ולא לתועלת עצמם. זה נקרא, שעם ישראל לקח הבורא לחלקו, ולא שום שר מושל עליהם. כלומר, שמי שנכנס בבחינת ישראל, הוא אומר, שרק ה' שולט עליו ולא שום כח אחר.

זאת אומרת, שהן העליות והן הירידות, הבורא הוא הפועל על כל הדברים. וזהו כמו שאומרים (בתפלת שחרית בשבת) "אל אדון על כל המעשים". כלומר, שכל המעשים שהאדם עושה, הבורא הוא הפועל. כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, שלפני העשיה האדם צריך לומר, שהכל תלוי בהאדם, כמו שאמרו חז"ל "אם אין אני לי מי לי". נמצא, שהכל עושה האדם. ולאחר העשיה, האדם צריך לומר, שהכל עושה ה', כי הוא האדון לכל המעשים.

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב (תהילים פ"ט) "ויודו שמים פלאך ה', אף אמונתך בקהל קדושים, כי מי בשחק יערוך לה', ידמה לה' בבני אלים". כי יש להבין, מה נוגע לנו, מה ששמים יודו על פעולת ה'. כי עיקר אנו צריכים לדעת, מה שאנו צריכים לעשות. ויש לפרש זה בדרך עבודה. שענין "שמים" ו"ארץ" יש לפרש על ב' מצבים, שבו נמצא האדם:

א) בזמן עליה. שזה נקרא, שהאדם נמצא ב"שמים". היינו, כמו שהשמים נקרא "משפיע". ואם האדם נמצא בזמן עליה, הכוונה, שאז הוא רוצה להשפיע לה', שזה נקרא, שכל מעשיו הם לשם שמים.

ב) בזמן שהאדם מקבל ירידה, ונופל לבחינת ארץ. "ארץ" נקראת בחינת מקבלת. כלומר, שהאדם נפל למצב, שאין הוא מסוגל לעשות שום דבר, אם זה לא יהיה מילוי להרצון לקבל שלו, זה נקרא "ארץ".

ובהאמור, שהאדם צריך להאמין, שהכל עושה ה', כלומר לאחר שהאדם התגבר על הרצון לקבל שלו, ועוסק רק לשם שמים, אז נאמר "ויודו שמים פלאך ה'". כלומר, שהפעולה הזו שהוא ממש מעשי פלא. היות שהאדם מצד הטבע, אינו מסוגל לעשות שום דבר, רק לתועלת עצמו. ועכשיו ה' העלה אותו לבחינת שמים.

וזה שכתוב "ויודו אלו אנשים", שהם נמצאים עתה בבחינת שמים, שהם יודו את ה'. היות שזו היא פעולה רק מצד ה' ולא של האדם. כי אין האדם מסוגל לעשות שום דבר מה שלא נוגע לתועלת עצמו, מטעם שהאדם נברא בטבע כזו.

"אף אמונתך בקהל קדושים". כלומר, שבחינת אמונה, שנמצא בקהל, שהם מרגישים עתה שהם קדושים, היינו כמו שכתוב "קדושים תהיו, כי קדוש אני". כלומר, כמו שהקב"ה רצונו להשפיע, כמו כן האדם צריך להיות לו רצון רק להשפיע. זה שכתוב "אף אמונתך שהם בקהל קדושים". שגם זה בא מפלאות ה', שזכו לבחינת אמונה. שבגלל זה הם בחינת קהל קדושים. וזה כפל לשון.

וזה שכתוב "כי מי בשחק". היינו, מי שהוא בשחק, שזכה להיות בשמים, היינו כנ"ל, שזכה לרצון להשפיע, הנקרא "שמים", "יערך לך". שלכאורה קשה להבין, וכי לפי פירוש הפשוט צריך הכתוב לומר "כי מי בשחק יערוך לה'". האם יש מי שיכול לטעות ולומר, שיש מי שיערך עצמו להיות דומה לה'.

ועל דרך עבודה יש לפרש כנ"ל, שהכתוב משמיענו, שאל יעלה על לב האדם, שההתגברות, מה שהוא נתן עבודה ויגיעה, בזה הוא נעשה בחינת שמים, בחינת משפיע. אלא שאין להאדם שום

שייכות לדבר זה, שיאמר, שגם הוא עזר להבורא, שיהיה לו היכולת להוציא את האדם מאהבה עצמית לבחינת רצון להשפיע לתועלת ה'.

ועל זה בא אח"כ הכתוב ואומר "ידמה לה' בבני אלים". היינו, אלו אנשים חזקים וגבורים, שאל יחשבו, שזה שהיה להם כח להתגבר על הרע שלהם, היה מכוחות עצמם. אלא הכל בא מכח ה'. וזה שכתוב "מי ידמה לה'", שיהיה בידו היכולת להתגבר על הרע כנ"ל, בלי עזרת ה'.

והגם שכתוב "הבא לטהר מסייעין אותו", משמע מכאן, שכן עבודתו של אדם עזר לה', שיהא מקום לתת עזרה. ואיך אומרים, שהכל הוא מצד הבורא. וזה יש לפרש מה שאמרו חז"ל "הבא לטהר". כלומר, אם אנו רואים, שכן האדם בא לטהר מצד עצמו, שהוא אתערותא דלתתא, על זה באה התשובה, מסייעין אותו.

היינו זה שהוא בא לטהר, זה בא מכח סיוע מלמעלה. אחרת לא היה בא האדם לטהר. נמצא, גם זה שהאדם בא לטהר, הוא גם כן מצד הבורא, ולא מצד הנברא. והגם שזהו נגד שכל אנושי, שמצד אחד אומרים "הבא לטהר", משמע שכן יש בחירה מצד האדם, לעשות. ומצד השני אומרים, הכל עושה הבורא. אם כן זהו בסתירה אחד להשני.

וכותב הרמב"ם בפירושו למשנה (אבות, פרק ג', ט"ו) "הכל צפוי, הכל גלוי וידוע מראש לפני ה'. והרשות נתונה, ואף על פי כן הרשות בידי אדם. לבחור בטוב או ברע. כלומר, שיש לאדם בחירה חופשית. ואין ידיעת הבורא, שיודע הכל מראש, מכריחה את האדם בכלום. ואף על פי שזה מן הנמנע, לפי השגתנו וידיעתנו, אבל ידיעת הבורא אינה כידיעתנו. ואין שום דמיון ביניהן. כי הוא וידיעתו אחד. וכשם שאין אנו משיגים בשכלנו המוגבל את מציאותו של הבורא, כך אין אנו משיגים את ידיעתו".

הרי אנו רואים בדברי הרמב"ם, שאין זה לפי השגתנו, להבין את ב' הדברים הנ"ל, הסותרים זה את זה. ואאמו"ר זצ"ל אמר, הגם שהם בסתירה זה לזה, זהו מטרם שהאדם זכה לבחינת השגחה פרטית. אולם לאחר שהאדם זוכה להשגחה פרטית, אז הוא יכול להבין, שאין זה סתירה. אבל עם השכל החיצון, אין שום אפשרות להבין זה.

זאת אומרת, שיש סתירה בין שכר ועונש להשגחה פרטית, ועל הכל אנו צריכים ללכת למעלה מהדעת, ולקיים שניהם. כמו שאנו רואים בדברי הזה"ק (תזריע, דף ב', ובהסולם אות ו') "ורחוק מפנינים מכרה, שואל. אומר, מכרה, מקחה היה צריך לומר. דהיינו, שקשה לקנותה יותר מפנינים. מהו שאומר "מכרה". ומשיב, אלא כל אלו שלא מתדבקים בה בשלימות, ואינם שלמים עמה, היא מוכרת אותם, ומסגירה אותם בידי עמים אחרים. כמו שאתה אומר "ויעזבו בני ישראל אל ה'". וימכור אותם ביד סיסרא. ואז כולם רחוקים מאלו הפנינים העליונים הקדושים, שהם סודות ופנימיות התורה, שלא יהיה להם חלק בהם".

נמצא, שכאן הוא מדבר בשכר ועונש. כלומר, בדרך העבודה יש לפרש, שבזמן שהאדם מקבל איזו התעררות מלמעלה, ואינו יודע איך לשמור את המצב של עליה זו, כי הוא לא מחשיב אותם, כמו שראוי להחשיב, בזמן שהמלך קורא אותו להכנס קצת בקדושה, אז הקדושה מוכרת את האדם בידי עמים אחרים. היינו, שהמחשבות ורצונות של עמים אחרים שולטים עליו. נמצא, מצד אחד האדם צריך לומר "הכל בהשגחה", ומצד השני הוא בחינת "שכר ועונש". אלא כנ"ל כדברי הרמב"ם.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו "אין קדוש כה", כי אין בלתך" בעבודה

מאמר כ"ו, תש"ן

הזה"ק (תזריע, דף י"ג, ובהסולם אות ל"ז) אומר "אשה כי תזריע וילדה זכר. רבי יהודה פתח, אין קדוש כה", כי אין בלתך, ואין צור כאלקיננו. מקרא זה קשה, שכתוב, אין קדוש כה'. משמע שיש קדוש אחר על כל פנים, הגרוע מעט מה', משכתוב כה'. וכן "אין צור כאלקיננו" משמע, שיש צור אחר, אלא שהוא גרוע מעט מה'. ומשיב, אלא יש הרבה קדושים. יש קדושים למעלה, דהיינו מלאכים. וכן ישראל קדושים. ואין קדושים כה'. ומהו הטעם "כי אין בלתך". אלא קדושתו של הקב"ה הוא בלי קדושה שלהם, של המלאכים ושל ישראל. כי הוא לא צריך לקדושה שלהם, אבל הם אינם קדושים בלתך. "ואין צור כאלקיננו" פירושו הוא, שהקב"ה צר צורה בתוך צורה, דהיינו צורת העובר בתוך צורת אמו".

ויש להבין מהו הקשר "אשה כי תזריע וילדה זכר" למה שכתוב "אין קדוש כה", ואין צור כאלקיננו". וכמו כן, איך סלקא דעתך לומר, שעם ישראל משפיעים קדושה לה', שבגלל זה צריך הכתוב להשמיענו "כי אין קדוש כה". וכמו כן מהו הפירוש בעבודה, מה שמפרש "אין צור כאלקיננו", שהקב"ה צר צורה בתוך צורה, בעבודה.

ידוע, שסדר העבודה הוא, שאנו צריכים להגיע לדביקות ה', כמו שכתוב "קדושים תהיו, כי קדוש אני". שפירושו, שכמו שהקב"ה קדוש ומובדל מקבלה, שהבורא הוא רק משפיע ולא מקבל חס ושלוש, אם כן גם אנחנו צריכים להיות קדוש ומובדל מקבלה, ושכל מעשינו יהיו אך ורק להשפיע לה'.

אולם היות שאנו נולדנו בטבע של קבלה עצמית, איך אנחנו יכולים לזכות לבחינת קדושה, שאנחנו נהיה נבדלים מאהבה עצמית. ובחינה זו של הרצון לקבל לעצמו נקראת בשם "יצר הרע". ועל זה אמרו חז"ל "אמר הקב"ה, בראתי יצר הרע, בראתי תורה תבלין". היינו על ידי זה שהאדם יעסוק בתורה ומצוות, בכדי להגיע לשמה, אז המאור שבתורה יחזיר אותו למוטב. שפירושו, שיצא משליטת הרע ויעשה טוב. היינו, שיהא בידו לעשות מעשים טובים, הנקראים "מעשים של השפעה".

נמצא לפי זה, שרק המעשים של האדם, בזה שעסק בתו"מ, זה גרם לו שיזכה לקדושה. היינו, שיהיה קדוש ומובדל ממעשים של קבלה עצמית. ויהיה בבחינת "מהו רחום, אף אתה רחום", שהיא בחינת השתוות הצורה. ושזה נקרא "קדושים תהיו, כי קדוש אני".

נמצא לפי זה, שהאדם מכוחות עצמו זכה לקדושה. כמו שאמרו חז"ל "אם אין אני לי מי לי". כלומר "לפום צערא אגרא", שפירושו, לפי היגיעה שהאדם נתן בכדי לזכות להשכר, כך בשיעור הזה הוא מקבל שכר. וכמו שאמרו חז"ל "הבא לטהר מסייעין אותו".

אם כן משמע מכאן, שאין הקב"ה נותן סיוע מלמעלה, היינו קדושה מלמעלה, עד שהאדם נותן קדושה מלמטה. כלומר זה שהאדם מקדש עצמו ובא לטהר, אז הקב"ה יכול לתת לו קדושה מלמעלה. נמצא לפי זה, שאין הקב"ה יכול לתת קדושה מלמעלה עד שהנבראים נותנים קדושה מלמטה.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, על מה שהזה"ק מתרץ על השאלה "אין קדוש כה". שמשמע, שיש קדוש אחר, הגרוע מעט מה'. ומשיב, זה שכתוב "אין קדוש כה" מטעם "כי אין בלתך". אלא קדושתו של הקב"ה הוא בלי קדושה שלהם, כי הוא לא צריך לקדושה שלהם, אבל הם אינם קדושים בלתך".

ושאלנו, איך יעלה על דעתך לומר, שקדושה שיש להקב"ה הוא לוקח זה מלמטה, מישראל. היתכן לומר כך. אלא כנ"ל, כשהמדובר הוא מבחינת עבודה, הגם שמשמע מכל המקומות בדברי חז"ל, זה שהקב"ה נותן קדושה לעם ישראל, הוא נצרך להם, היינו שצריכה להיות מקודם בחינת התעוררות מצד האדם, שיהיה לו רצון להקדושה, אז הקב"ה יכול לתת קדושה.

נמצא, שהקב"ה נצרך לקדושה מלמטה, ואח"כ הוא יכול לתת להם קדושה. ועל זה בא הזה"ק להשמיענו "אין קדוש כה"י". שפירושו, אין שום קדושה לאדם. כלומר, הקדושה מה שהבורא נותן, אין הוא נצרך לקדושה של האדם. היינו, שהאדם צריך מקודם להיות "הבא לטהר", אז הקב"ה יכול לתת לו קדושה.

על זה אומר "כי אין בלתך". כי אין מי שיסייע לך, לתת קדושה משלהם. היינו, שהם יתנו לך קדושה מלמטה, מטעם "כי אין בלתך". כי אין שום כח בעולם חוץ מהקב"ה. היינו, שאנו צריכים להאמין בהשגחה פרטית, כמו שכתוב (בי"ג עיקרים, המובא בסדור אחר "עלינו") "אני מאמין באמונה שלימה, שהבורא יתברך שמו, הוא בורא ומנהיג לכל הברואים, והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים".

זאת אומרת, לאחר שהאדם עשה מעשים טובים, שעל ידם יזכה לבחינת קדושה כנ"ל, שיזכה להיות קדוש, היינו שכל המעשיו יהיו אך ורק להשפיע. מזה משמע, כאילו האדם עזר להקב"ה. על זה אומר הזה"ק "כי אין בלתך". אלא הכל עושה ה', ואין הוא צריך לקדושה של האדם, שיעזור לו. אלא כנ"ל, שהוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, ואין להאדם שום חלק בזה.

אם כן, מהו הפירוש "הבא לטהר מסייעין אותו", שמשמע, שכן האדם עושה. וזה יש לפרש, שהאדם צריך להאמין, את זה שהוא בא עכשיו לטהר, ולא מקודם לכן, הפעולה הזו, מה שהאדם בא עתה לטהר, זה בא מהסיוע מלמעלה. כלומר, מקודם היה התעוררות מלמעלה, שנתן לו רצון וחשק שיבוא לטהר ולקדש עצמו. נמצא, שמה שהוא בא לטהר, זה לא מכוחו של אדם, אלא זה בא מלמעלה.

ועל דרך זה יש לפרש מה שאמרו חז"ל (אבות, פרק ה', כ"ז) "בן הא אומר, לפום צערא אגרא". פירושו, כפי רוב הצער, שהאדם סובל בקיום תורה ומצוות, כן יהיה שכרו מרובה. משמע מכאן, שכן האדם עושה משהו, שבגלל שהאדם עושה, הוא מקבל שכר. אולם גם זה יש לפרש על דרך הנ"ל. שהאדם צריך להאמין, שהצער והיגיעה שיש לאדם, בזה שהוא מרגיש, שהוא מרוחק מדביקות ה', והוא שקוע באהבה עצמית, הצער הזה, זהו המכונה, שכר".

כלומר, שהבורא נתן לו התעוררות, שלא ירצה להישאר במצב של כל הכלל, שהולכים עם זרם העולם, ואינם נותנים חשבון לעצמם, במה הם במדרגה גדולה יותר משאר בעל חי. כלומר, מאותם דברים שבעלי חי ניזונים, גם הם ניזונים. ולא מרגישים שהם נבראו בצלם אלקים. כלומר, שיש להם שייכות לבחינת אלקות, שהם צריכים לקבל מזונות מרוחניות, המתאים לבחינת מדבר, ולא לבחינת בעל חי.

וזהו שכר. היינו היגיעה והצער שמרגישים, זהו ממש שכר, שהבורא נותן להם. ולא לחשוב שזהו יגיעה הבא מצד עצמו, שהאדם מתייגע. אלא זהו שכר, מה שהבורא קורא אותם לעבודת ה', ולאחרים לא קורא. אם כן, יחד עם הצער והיסורים, מה שהם מרגישים, הם צריכים להיות בשמחה, בזה שהבורא רוצה להתחבר עמם.

ובהאמור יש לפרש "לפום הצער הוא השכר". כלומר, כמה האדם צריך להעריך שהבורא נותן לו שכר. התשובה היא, לפי הצער והיגיעה שהוא יכול להרגיש, מזה שהוא מרוחק מה'. זהו גודל השכר.

זאת אומרת, כשרוצים לדעת, כמה היה הרווח של השכר, אז האדם צריך להעריך, כמה יסורים וצער היה לו, מזה שהוא מרוחק מעבודת ה'. שזהו השיעור של השכר. כלומר, שאי אפשר להעריך חסרון של רוחניות, מטרם שהאדם מרגיש את חשיבות של הרוחניות. וכפי ערך החשיבות של רוחניות, בשיעור זה האדם יכול להרגיש את החסרון לזה.

נמצא, שהרגשת החסרון זהו כבר שכר. לכן יש לפרש דברי "בן הא הא", שאומר "לפום צערא". שמה שהאדם מצטער, מזה שהוא מרוחק מעבודת ה', אינו בא מצד האדם, אלא הקב"ה הוא נתן לו להרגיש זה, ולא האדם מכח עצמו, כנ"ל.

זאת אומרת, מזה שהקב"ה האיר לו את חשיבות של הרוחניות, בשיעור זה הוא מצטער, בזה שהוא מרוחק מרוחניות. לכן אין לומר, שהאדם, מה שבא לטהר, הוא עבודה מצד האדם. אלא הקב"ה נתן לו מחשבה ורצון לבוא ולטהר.

נמצא, שזהו לא מצד עבודת האדם. שנוכל לומר, שהקדושה, מה שה' נתן לו, קדושה מלמעלה. גם האדם עזר לו. אלא "אין בלתך". כי כנ"ל בדברי הזה"ק, שאין הבורא צריך קדושה משלהם, היינו מתחתונים, אלא הכל הוא עושה.

ועל דרך זה יש לפרש דרשת חז"ל, על מה שכתוב (תישא, שני) "ועתה הניחה לי". ופירש רש"י, "עדיין לא שמענו, שהתפלל משה עליהם. והוא אומר, הניחה לי. אלא כאן פתח לו פתח והודיעו, שהדבר תלוי בו, שאם יתפלל עליהם, לא יכלם", (שער מאמרי חז"ל).

ויש לפרש דברי חז"ל, במה שאמרו "אלא כאן פתח לו פתח והודיעו, שהדבר תלוי בו, שאם יתפלל עליהם, לא יכלם". פירושו, שהקב"ה הודיעו לו, היינו שנתן לו רצון להתפלל על ישראל, שהוא ימחול להם על החטא של העגל. נמצא, זה שהקב"ה הודיעו, שיתפלל, יהיה הפירוש, שנתן לו כח להתפלל. זאת אומרת, אם אין הקב"ה נותן כח להתפלל, אין האדם מסוגל להתפלל.

נמצא לפי זה, שגם זה שהאדם מתפלל לה', שימחול לו על חטאיו, גם זה בא מצד ה', שה' נותן לו כח ורצון להתפלל. נמצא כנ"ל, שהכל עושה ה'. כלומר, אפילו זה שהאדם מתפלל לה', שימחול לו על חטאיו, גם על זה רמזו כנ"ל "אין קדוש כה" מטעם "כי אין בלתך", שיהיה לו כח של קדושה. אלא הכל בא מה'.

אולם לא לשכוח, הגם שאנו אומרים "הכל בא מה'", אבל האדם צריך לומר "אם אין אני לי מי לי". אלא הכל תלוי במעשי בני אדם. ואף על פי שזהו בסתירה להנ"ל, אנו צריכים להאמין שכך היא כדברי הרמב"ם (כנ"ל במאמר כ"ה, תש"ן).

ובהאמור יש לפרש מה שאנו אומרים בשבת בשיר "כל מקדש שביעי כראוי לו, כל שומר שבת כדת מחללו, שכרו הרבה מאוד על פי פעלו". שלכאורה קשה להבין, מה הוא החידוש במה שאומר "שכרו הרבה מאוד על פי פעלו". הלא זהו דבר פשוט, שכך הנהוג שבעולם, שמשלמים שכר לפי ערך עבודתו. אם כן, מה משמיענו בזה שאומר, "שכרו הרבה מאוד לפי פעלו". הכי אפשר להיות אחרת.

אלא אם היה אומר, שמי ששומר תורה ומצות, אפילו שעובד קצת, מקבל הרבה שכר, זה, אם היה כך, יש מה לשמוע חידוש. אבל אם אינו מקבל שכר יותר מכפי שעובד, זה טבעי, שגם בגשמיות נהוג כך.

אלא כנ"ל, שהחידוש הוא, כשבא שבת, שאז האדם, כשזוכה לבחינת שבת, הוא מרגיש את האמת, שהעבודה בעצמה היא השכר, שהבורא נותן להאדם, היינו שנותן להאדם מחשבה ורצון לקיים תו"מ, ולבוא ולטהר עצמו, כנ"ל "הבא לטהר". נשאלת השאלה, מדוע בא עכשיו לטהר, היינו בשעה זו ולא לפני זה. אלא בשעה שהאדם מקבל סיוע מלמעלה, אז האדם בא לטהר, ולא לפני זה. נמצא, שהפירוש "שכרו הרבה מאוד על פי פעלו", היינו כנ"ל, שזה שהאדם עובד ומתייגע בתו"מ, זהו שכרו.

נמצא, אם הוא עובד הרבה, זה הוא השכר שהבורא נתן לו. היינו, שנתן מחשבה ורצון לעבוד עבודת הקודש. אם כן אין כאן כמו שנהוג בגשמיות, בשיעור שהאדם עובד, כל פועל מקבל שכר. היינו, תמורה עבור פעולתו. אלא כאן החידוש הוא, שהשכר הוא העבודה.

ולפי זה נמצא, שהפירוש "שכרו הרבה מאוד", הוא, כמה הוא שיעור השכר, אין כאן ענין שנותן לו יותר שכר או פחות שכר. כי זה שייך לומר, דוקא בזמן שהאדם עובד בכדי לקבל שכר תמורת עבודתו, שייך ענין יתרונות וגרעונות. מה שאם כן אם השכר הוא העבודה בעצמה, ואין כאן ענין שיקבל שכר תמורת עבודה. לכן כדי לרמז על זה, הוא אומר "שכרו הרבה מאוד", דוקא "לפי פעלו", משום שרק העבודה הוא השכר.

ובזה יש לפרש מה שכתוב (ואתחנן, ראשון) "לא תוסיפו על הדבר, אשר אנכי מצוה אתכם, ולא תגרעו ממנו, לשמור את מצות ה' אלקיכם, אשר אנכי מצוה אתכם". על דרך העבודה יש לפרש, מהו שאומר "לא תגרעו" אנו מבינים, אבל אסור להוסיף, מדוע.

יש לפרש על דרך העבודה, שאם האדם רוצה לקבל יותר שכר, העצה שלו יכולה להיות, שיוסיף על התו"מ. אלא "לא תוסיף ולא תגרעו". כי השכר הוא העבודה בעצמה, מה שה' נותן להאדם מקום שישמש את המלך. וכח הזה הוא השכר. לכן יש רמז "לא תוסיף ולא תגרעו". שאי אפשר להוסיף יותר, היינו לקבל יותר שכר, אלא שזהו בדיוק, היינו העבודה והשכר הם כמו שתי טיפות מים.

וזה דוקא בבחינת עבודה. היינו, שהאדם רוצה לעבוד על דרך האמת, שהיא עבודה בע"מ להשפיע, והגם שהפירוש

הפשוט הוא על מצות מעשיות, שבבחינת המעשה, הכוונה שלא תוסיף ולא תגרעו. אולם בבחינת הכוונה, היינו בזמן שהאדם עובד בע"מ להשפיע, נוהג גם כן ענין זה של בל תוסיף. היינו, שאי אפשר להוסיף על השכר יותר ממה שהוא עובד. כי מה שהוא רוצה לקבל יותר מהעבודה, זהו שרוצה תמורה. גם כן חוץ מהעבודה שיתנו לו שכר. נמצא, שעובד שלא לשמה, אלא כנ"ל, שהשכר והעבודה הם שקולים. ואי אפשר לקבל יותר שכר, רק כפי עבודה, כנ"ל.

ובהאמור יש לפרש, מה שהזה"ק מתרץ, על מה שכתוב "אין צור כאלקינו". שפירוש הוא, "שהקב"ה צר צורה בתוך צורה, דהיינו צורת העובר בתוך צורת אמו". ובהעבודה, מהו "צר צורה בתוך צורה". אלא כנ"ל, זה שהאדם מקדש עצמו, היינו שרוצה לעשות בע"מ להשפיע, אין הקדושה באה מצד האדם, שהאדם עוזר משהו לה', שה' ישפיע לו קדושה כנ"ל "הבא לטהר מסייעין אותו". אלא שהכל עושה ה', "שהוא לבדו עושה ויעשה לכל המעשים".

וזה שכתוב "צר צורה בתוך צורה". דהיינו צורת העובר בתוך צורת אמו. שפירושו, צורת האם היא הבסיס, שעם צורה זו האדם נולד. וזה נקרא "צורת אמו". ואח"כ, כשהאדם מתחיל בעבודה, ורוצה ללכת בדרך של השפעה, מתחיל מקודם מהמדרגה הראשונה של קדושה. כידוע, שיש ג' בחינות הנקראות :

(א) עיבור,

(ב) יניקה,

(ג) מוחין.

והתחלה הראשונה, שהאדם נכנס בקדושה, מתחיל מבחינת העובר. וזהו פירוש, שה' צר צורת השפעה בצורה הקודמת, שהיא האם, הנקרא "כלים דקבלה". ובכלים דקבלה האדם נולד. ואח"כ האדם עובר לבחינת קדושה, שהוא, שכל מעשיו יהיו לתועלת הבורא.

נמצא, מי נתן לו הכלים דהשפעה. כמו שאנו לומדים, שעביות דכתר נקראת "עביות דשורש", ונקראת "עביות דעובר". שפירושו של שורש היינו הבורא, שרצונו להטיב לנבראיו. ובזמן שהאדם מקבל את הבחינה הראשונה של קדושה, הוא שמקבל כלים דהשפעה. היינו שיכול לכוון בע"מ להשפיע בכלים דהשפעה.

וזה נקרא, ש"ה' צר צורה", היינו צורת השפעה. שהוא, שנותן לו הכח שיכול להשפיע בתוך צורת אמו, שהיא מצב הקודם, מטרים שבא להתחבר עם הקדושה. שהמצב הקודם נקרא "אם", ומצב הב' נקרא "עיבור".

ואחר העובר יש בחינת לידה, עד שמתגדל הוולד, ונעשה על ידי תיקונים לבחינת גדול, הנקרא, שזכה לבחינת מוחין דקדושה. כי יש לפרש "עובר" מלשון עובר, שהוא המצב הא', שעובר מבחינת השימוש עם כלים דקבלה לדרגת קדושה, ששם משמשים רק בכלים שיכולים לכוון בע"מ להשפיע, אחרת לא משתמשים עם הכלים.

נמצא, שעיקר הוא בחינת העיבור. כמו בגשמיות, בזמן שהאשה נעשית מעוברת, בטח שהיא תלד גם כן. אלא כל הדאגות הן, שהאשה צריכה להתעבר. ואח"כ בדרך כלל האשה כבר תלד גם כן. אלא לפעמים יש יוצא מהכלל, שהאשה מפילה את העיבור, מסיבת איזה קלקול.

כמו כן בעבודה, עיקר שקשה לנו בעבודה להכנס לעובר, שפירושו, שהרצון לקבל יקבל בתוכו רצון אחר, הנקרא "רצון להשפיע". ובזמן שהאדם זוכה לבחינת עובר, היינו שבתוך הרצון לקבל נכנס רצון להשפיע, זה נקרא ש"הקב"ה צר צורה בתוך צורה".

ויש להבין, מהו הפלאי הזה ש"צר צורה בתוך צורה". ולפי שפירשנו, זהו חידוש גדול, ממש מעשה נסים. היות שזהו נגד הטבע, שרק הקב"ה יכול לשנות את הטבע, ואין זה בידי אדם. וזהו החידוש, שהקב"ה צר צורת השפעה בתוך צורת האם, שהיא צורת קבלה. וזה נקרא "קדושה, מה שה' נותן".

וזהו כנ"ל "אין קדוש כה", מטעם "כי אין בלתך". כי אין מי בעולם שיכול לשנות את הטבע, ולעשות בתוך הכלי שבא לאדם מצד הטבע, רצון לקבל, שיהיה לו אח"כ טבע אחר, הנקרא "רצון להשפיע". וזהו כל החידוש של "צר צורה בתוך צורה".

ועכשיו יש לפרש ענין הסמיכות של "אשה, כי תזריע וילדה זכר". שר' יהודה פתח במה שכתוב "אין קדוש כה", כי אין בלתד". ידוע שענין זריעה היא כמו, למשל, שלוקחים חיטים או שעורים וכדומה, ונותנים אותם בקרקע עד שירקיבו. ואח"כ יוצא מהם את התבואה, מה שצריכים.

הנה בעבודה "אשה" נקרא בעלת העבודה, שהיא צריכה להוליד. לכן, אם האשה, שהיא בחינת נקבה, היינו כלי קבלה, אם זורעים את בחינת "אשה", היינו נקבה, שהיא הרצון לקבל, ב"ארץ", ש"ירקבו", מזה "יצמח" אח"כ תולדה, שהוא בחינת "זכר". כלומר, אם האדם זורע את בחינת הנקבה שלו בארץ, היינו הכלי קבלה, יצמח מזה כלים דהשפעה, המכונה "זכר".

ואם איש מזריע תחילה, היינו שהוא רוצה, שהכלים דהשפעה שבו הם "ירקבו בארץ". היינו זה שהוא עוסק בתורה ומצות, הכוונה שלו היא, שזה שהוא משפיע ועוסק בתו"מ, כוונתו הוא, שהמעשים דהשפעה יכנסו לתוך "הארץ וירקיבו". אז "וילדה נקבה". היינו, שבחינת הרצון לקבל שלו נגדלת, שזה הוא ענין "וילדה נקבה". כלומר, שהמעשים של השפעה יביאו לו בחינת תועלת עצמית, הנקראת "נקבה".

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל מהו "אין לך עשב מלמטה, שאין ממונה עליו" בעבודה

מאמר כ"ז, תש"ן

חז"ל אמרו "אין לך עשב ועשב מלמטה שאין ממונה עליו מלמעלה, ושומר אותו, ומכה אותו, ואומר לו גדל". אומר (זהר ובב"ר, יי) "אמר רבי סימון, אין לך כל עשב ועשב, שאין לו מזל ברקיע, שמכה אותו, ואומר לו גדל".

ויש להבין, מה מרמז לנו המאמר הזה בעבודה. הנה אנו רואים בעולמנו, שכל הנבראים אוהבים את מנוחה, כמו שכתוב (תע"ס, דף כ', אות י"ט) "ידוע אשר כל ענף יהיה טבעו שוה לשורשו. ולכן כל העניינים הנהוגים בשורש, יתרצה בו גם הענף, ויאהב אותם ויחמדם. וכל העניינים, שאינם נהוגים בשורשו, גם הענף מתרחק מהם, לא יסבול אותם, וישנא אותם. ועל כן כל העניינים הכלולים בו יתברך, ונמשכים לנו הימנו בהמשכה ישרה, יבושם לנו. דהיינו, אנו אוהבים את המנוחה, מטעם משום שהשורש שלנו אינו בעל תנועה".

ולפי זה נשאלת השאלה, למה אנו עושים דבר מה שאנו לא אוהבים אותו. ומי מכריח לנו לתת יגיעה. והתשובה היא, שיש למעלה ממונה אחד, ויש לו מקל בידו, ומרביץ יסורים להנבראים. והיות שלא יכולים לסבול את היסורים, זהו הגורם שעוזבים את המנוחה והולכים לעבודה. נמצא, שהעבודה זו נקראת "עבודה על דרך הכפיה", שהאדם כופה עצמו ללכת לעבודה, בגלל היסורים שהממונה מכה.

לכן אנו עושים "ואומר לו גדל". אחרת האדם, כשנולד, היה שוכב על מקומו, ולא היתה שום התפתחות, הן מצב הגופני והן מצב הנפשי. לכן המקל הזה, שיש ביד הממונה, שמרביץ להנבראים, הוא הגורם ההתפתחות של הנבראים.

נמצא, שהגורם של קבלת התענוגים, שבא על ידי התפתחות הבריאה, הוא מטעם שיש ממונה אחד למעלה, "שמכה ואומר גדל", היינו שיתגדל כל עשב ועשב. נמצא לפי זה, האנשים הם בעולם כעשבי השדה, שכל עשב צריך להתגדל.

ויש לפרש על דרך עבודה, שהממונה מכה בהנבראים. וכשהנבראים מקבלים את היסורים, הם מוכרחים ללכת קדימה. ואין הם יכולים להישאר במצב המנוחה, כמו שיש להאדם מצד הטבע, הנמשך משורשו, שהוא במצב המנוחה המוחלטת כנ"ל. נמצא, שכל הדחף לעבודה הוא רק שהיסורים גרמו לזה.

אולם יש להבין, מי הוא הממונה שיש לו מקל בידו, ומרביץ לכל הנבראים, שלא ישארו במנוחה. אלא כל אחד ואחד, הנקרא "כל עשב ועשב", שמכה בו ואומר לו גדל. הוא בחינה הב', שיש לנו להבחין בהשורש שלנו.

דהיינו, שהבורא, שהוא השורש שלנו, הוא מלא תענוג. לכן זה מוליד לנו יסורים, אם אין לנו תענוג כנ"ל. כי מה שיש בשורש, הענפים רוצים להדמות אליו. וזו כנ"ל (תע"ס חלק א', דף כ') "כל העניינים הנהוגים בשורש, יתרצה בו גם הענף, ויאהב אותם, ויחמדם".

לכן זה שהנבראים משתוקקים לתענוגים, ובלי זה אי אפשר לחיות, הוא מטעם שתענוג נמצא בהשורש, זהו הממונה שמכה ואומר גדל. וזה כמו שכתוב (אות כ"א) "אמנם להישאר ריקם מהקניינים והטוב, גם זה אי אפשר. ועל כן בוחרים בסבל ריבוי התנועה, בכדי להשיג מילוא הקניינים".

נמצא, שזהו היסורים שהאדם מקבל מהממונה, שמכה ואומר גדל.

וענין זה נוהג בין בענינים גשמיים, והן בעניני רוחניים. אלא ההבחן הוא, כי בענינים גשמיים אין הסתרה. כלומר, שבתענוגים גשמיים יש ענין "עין רואה והלב חומד". נמצא, מה שעין רואה, זה הוא הגורם יסורים להאדם. כי מה שהוא רואה, בין בעינים ובין ראייה שכלית, הוא משתוקק להשיג. והשתוקקות להדבר, וכל זמן שלא משיג את הדבר, זה גורם להאדם יסורים.

והיסורים נמדדים לפי מידת ההשתוקקות לדבר. כמו שאנו רואים בגשמיות, שלפעמים על ידי אהבה נכזבת האדם מאבד עצמו לדעת. וזהו מחמת ריבוי יסורים שיש לו, מזה שאין הוא רואה שיוכל להשיג את הדבר. לכן הוא אומר "טוב לי מותי מחי" ומאבד עצמו. אולם זהו רק בעניני גשמיות.

אולם בעניני רוחניים, מחמת תיקון נעשה צמצום והסתר, שאין האדם רואה את הטוב ועונג המלושב בתורה ומצות. וזה היה בכוונה תחילה, בכדי שיהיה מקום לעבוד לשם שמים, אחרת לא היה שום מציאות של בחירה, שיהיה אפשרות, שיהא באדם כח לעבוד ע"מ להשפיע, מחמת טעם הנ"ל. כי העין רואה אז הלב חומד. והיה מוכרח לעשות, היינו לקיים את התו"מ, משום שהתענוג המגולה היה מכריח אותו לקבל, בגלל להשתיק את יסורי החמדה שלו, כמו שנהוג בתאוות גשמיות.

אלא עתה, שהכל הוא צריך לעשות באמונה למעלה מהדעת, ולומר, שהתו"מ הוא בבחינת "כי הם חיינו", וכמו שכתוב "הנחמדים מזהב ומפז רב, ומתוקים מדבש ונופת צופים". ואם היה הכל מגולה, בטח שהרצון לקבל היה משתוקק להתענוג, ואז לא היה שום מציאות, שיהיה מישהו שלא יקיים תו"מ. והיות שבכדי לזכות לדביקות ה', מוכרחים לעשות בע"מ להשפיע. לכן שורה על תורה ומצות העלם והסתר. לכן אין כאן לומר "עין רואה והלב חומד".

נמצא, ברוחניות, שצריכים מקודם לעבוד על בחינת אמונה, היינו להאמין בשכר ועונש, לכן אין שייך לומר "אין לך עשב ועשב מלמטה, שאין לו ממונה מלמעלה, ומכה אותו, ואומר לו גדל". נמצא, שענין "מכה ואומר לו גדל" הוא ענין היסורים, מה שהאדם מרגיש, איך שהוא מרוחק מה', ורוצה ומשתוקק להידבק בה', ולא הולך לו, ומזה הוא סובל יסורים, שהיסורים האלה דוחפים אותו, שיעשה כל מה שבידו, אך ורק שיהיה לו דביקות בה'.

ולפי זה יוצא, היות שאי אפשר שיהיה יסורים לאדם, מאיזה דבר שהוא משתוקק לזה, אלא כפי חשיבות שבדבר, לכן נשאלת השאלה, היות שבלי יסורים אין להאדם שום התקדמות, מטעם הנ"ל, שהאדם רוצה במנוחה, אם כן מאין יקח האדם חשיבות לעשות לשם שמים. כלומר, שישתוקק לעשות נחת רוח להבורא. ואם הוא רואה, שאין בידו לעשות נחת רוח להבורא, שיהיה לו יסורים. שהיסורים האלו דוחפים אותו, שיעשה את כל מה שבידו לעשות, אך שיהיה בידו כח לזכות לדביקות ה' באמת. על זה אומר הכתוב (תהילים, צ"ד) "אשרי הגבר, אשר תיסרנו יה, ומתורתך תלמדנו".

ולכאורה יש להבין, מהו "אשרי" בזה שה' נותן לו יסורים. ויש לפרש כנ"ל, היינו שה' משפיע לו החשיבות של תורה, ומתחיל להרגיש, שענין תורה הוא בחינת "אורייתא וקוב"ה חד הוא". היינו, שתורה הוא ענין שמותיו של הקב"ה. ולפי החשיבות שהקב"ה משפיע לו, האדם מתחיל להרגיש יסורים, מזה שהוא מרוחק מכל הענין הרוחני.

היינו, שהוא מתחיל להשתוקק לענין רוחניות, שהוא יזכה לזה. וכל פעם שהוא רואה, שהוא מרוחק, הוא מתחיל להרגיש יסורים. והיסורים דוחפים אותו, שיעשה כל מה שבידו לעשות, היות שמתחיל להרגיש, שבלי רוחניות אין טעם בחיים.

נמצא, ברוחניות גם כן יש ענין הממונה, שיש עליו מלמעלה, שמכה בו. היינו, שנותן לו יסורים, והיסורים האלו, לאו כל אדם זוכה שהקב"ה ישפיע לו החשיבות שיש בתורה, שזה יגרום לו יסורים. ובזה יש להבין מה שכתוב "אשרי הגבר, אשר תיסרנו יה". היינו, שהבורא משפיע לו את החשיבות הזו, שישתוקק לזה. וזהו היסורים כנ"ל, שהממונה למעלה מכה ואומר גדל. וזה נוהג בין בגשמיות

וזה שכתוב בזה"ק (קדושים, דף ל"ו, ובהסולם, אות ק"ח) "ואין לך אפילו עשב קטן בארץ, שאין עליו כח עליון למעלה בעולמות העליונים, וכל מה שעושים בכל אחד ואחד, וכל מה שכל אחד ואחד עושה, הכל הוא בהתגברות של כח העליון הממונה עליו למעלה. וכל המנהגים שבהם נחתכים מדין, על הדין נוסעים, ועל הדין מתקיימים, אין מי שיוצא מקיומו לחוץ".

וזה יש לפרש כנ"ל, שהכל מתנהג לפי השגחה פרטית, ואין להתחוננים שום בחירה לצאת מהחוקים שהשגחה פועלת עליהם. נמצא, כשמדברים מעבודה, שכל אדם הוא עולם קטן, "אין לך עשב ועשב, שלא יהיה ממונה עליו מלמעלה". יהיה הפירוש, שאין שום רצון ומחשבה שבא לאדם, שלא יהיה בא לפי החוקים שלמעלה. לכן כל הכבידות שישנו בעבודת ה', הוא הסתירות שאנו מוצאים. היינו, מצד א' אנו אומרים, שהכל תלוי בעבודת האדם, כמו שאמרו חז"ל, שהאדם צריך לומר "אם אין אני לי מי לי". נמצא, שהכל תלוי בידי אדם, שזה ענין שכר ועונש.

ומצד הב' צריכים לומר, הכל בא מלמעלה, כנ"ל בדברי הזה"ק, שאומר "אין לך אפילו עשב קטן בארץ, שאין עליו כח עליון למעלה". שמשמע, שהכל הולך לפי השגחה עליונה, ואין לתחוננים שום אפשרות לשנות. והתשובה לב' ענינים הסותרים זה את זה, הוא כנ"ל בדברי הרמב"ם (מובא במאמר כ"ה, תש"ן), שאומר, שאין בידינו להבין זה, אבל אנו צריכים להאמין, שכך הוא.

והסדר ההתקדמות בעבודה, שאמרנו, שהוא בא על ידי שמשגיגים חשיבות בהמטרה, הוא כמו שאמרו חז"ל, שזה בא ע"י התורה. כי אפילו שהוא רואה, שהוא לומד שלא לשמה, מכל מקום המאור שבתורה מחזירו למוטב. היינו, שעל ידי המאור הוא מקבל את חשיבות התורה.

ואז האדם בא לידי "הממונה של כל עשב ועשב, שמכה ואומר לו גדל". היינו, שמתחיל להרגיש יסורים, מזה שהוא מרוחק מדביקות ה'. והיסורים האלו גורמים לו, שיעשה את כל מה שביכולתו, בכדי להשיג דביקות בה'.

היוצא מזה, שהאדם צריך להתחיל בשלא לשמה. אבל לשמה, האדם רואה שאינו מסוגל לעשות. אולם אם הוא לומד שלא לשמה, בכדי שהוא מאמין שעל ידי זה הוא יבוא לשמה, אז הוא מקבל מאור התורה. ומזה הוא זוכה להגיע לשמה.

ובענין היסורים, אביא כאן מה שכתוב בזהר (בראשית, חלק ג', דף ס"ד, ובהסולם אות ק"ג) "כי אמרו חז"ל, לא היה שמחה לפניו, כיום שנבראו בו שמים וארץ". אמנם אי אפשר לאדם לקחת חלק בשמחתו יתברך הגדולה הזו, אלא לאחר שעשה תשובה שלמה מאהבה.

אבל מטרים זה לא ישמח כלל בעצמו ובבריות העולם. אלא להיפך, שמרגיש לפניו עולם מלא צער ומכאובים. הן מכאובים גופניים והן מכאובים נפשיים. שהם העברות שהוא עושה. וכל זה הגיע לו, כי לא נברא העולם אלא בסוד השפעה, דהיינו לעסוק בתורה ובמעשים טובים בכדי להשפיע נחת רוח ליוצרו, ולא להנאת עצמו.

אבל בתחילה "עייר פרא אדם יולד". דהיינו, כל ענינו הוא להנאת עצמו. ולפיכך הטביע הבורא יסורים קשים ומרים בענין הקבלה לעצמו, הטבוע באדם בעת לידתו, הן מכאובים גופניים והן מכאובים נפשיים. באופן, שאם יעסוק בתורה ומצות אפילו להנאת עצמו, מכל מקום על ידי המאור שבה, ירגיש הפחיתות והשחיתות הנוראה שיש בטבע הקבלה לעצמו. ואז יתן אל לבו לפרוש את עצמו מטבע הקבלה הזו, ויתמסר לגמרי לעבוד רק להשפיע נחת ליוצרו. ואז יפקח ה' עיניו, ויראה לפניו עולם מלא מתכלית השלמות.

ובענין היסורים הגשמיים והרוחניים שסבל מטרים שעשה תשובה, יש בהם ב' דרכים :

א) הוא בחינת "כל מה דעביד רחמנא לטב עביד" (כל מה שעשה הבורא, לטוב הוא עשה). כי הוא רואה בעיניו, אשר לולא המכאובים הנוראים ההם, שסבל מכח שהיה משוקע בטבע הקבלה לעצמו, לא היה זוכה לתשובה מעולם. ואל כן הוא מברך על הרעה, כשם שמברך על הטובה. כלומר, שהרע גורם להטוב.

ב) "גם זו לטובה". דהיינו, לא לבד שהרעות נעשו גורמים לטובה, אלא שהרעות עצמם נהפכו ונעשו טובות. והיינו על ידי אורות גדולים מאוד, שהבורא יתברך מאיר בכל אלו הרעות, עד שנהפכו ונעשו טובות".

נמצא, שכל התקדמות של האדם, הוא דוקא אם הוא מרגיש יסורים במצב שבו הוא נמצא. שזה נותן לו דחף, שילך קדימה.

ובהאמור יש לפרש, מה שאומר האר"י הקדוש, ש"אין שום מדרגה עולה, אלא על ידי עליית מיין נוקבין", שענין נוקבין פירושו חסרון. "שמים פירושו בחינת בינה, שקבלה לתוכה בחינת מלכות, שמלכות נקראת "חסרון", מלשון "נקב". לכן העליון מוכרח לתת להתחתון מה שחסר לו.

והיות ש"אין כל חידוש אור בעולם, אלא מאין סוף ב"ה", לכן העליון עולה בדרגה, בכדי לקבל שפע בשביל התחתון. ובדרך עבודה יש לפרש, שענין עליון ותחתון, נקרא מצב הא' עליון ומצב הב' נקרא תחתון. זאת אומרת, אם במצב שבו נמצא האדם, אינו מרגיש שום חסרון, ויש לו סיפוק, מובן מאליו, שאין לו צורך להתקדם בעבודה. כי לא רואה שום חסרון, שהחסרון הזה יתן לו דחיפה ללכת קדימה.

לכן אם האדם מוצלח, הוא מוציא חסרון במצב שבו הוא נמצא. וזה כלל "כל מצב ומצב נקרא עליון ותחתון". נמצא, שבו בזמן שמצא חסרון במצב שבו הוא נמצא, לכן במצב הב', הנקרא "מצב של חסרון", והחסרון הזה נקרא עתה "תחתון", גורם שיעזוב את המצב הקודם, וישתדל לתקן את החסרון מה שהוא מרגיש עתה.

זה נקרא בעבודה, שהמיין נוקבין של התחתון גורמים התעלות בדרגה להעליון. היינו להמצב הקודם. וזהו שאמר האר"י הקדוש, שהתחתון על ידי המיין שלו, גורם עליה להעליון. נמצא כנ"ל, שרק החסרונות, הנקרא "יסורים", גורמים את העליות, שעל ידם מתעלים תמיד ללכת קדימה.

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל (ב"ר צ"ב, א') אמר רבי יהושע בן לוי "כל יסורים, שהם באים על האדם ומבטלין אותו מדברי תורה, יסורים של תוכחות הם. אבל יסורים, שהם באים על האדם, ואין מבטלין אותו מדברי תורה, יסורים של אהבה הם. כדכתיב, כי את אשר יאהב ה' יוכיח".

ולכאורה קשה להבין, וכי בשביל שה' אוהב אותו, הוא צריך לתת לו יסורין. השכל מחייב, כמו שאנו רואים, אם אדם אוהב את חבירו, הוא נותן לו מתנות, ולא שמי אוהב את השני הוא עושה לו יסורים. אלא בהנ"ל, היות שבלי יסורים האדם רוצה להישאר במצב של מנוחה, מטעם כי השורש שלנו הוא במצב המנוחה המוחלטת. ורק על ידי "הממונה, שמכה, ואומר לו גדל", היינו רק היסורים הם הגורמים לו, שיבטל את התענוג של המנוחה, וישתדל לקנות קנינים חדשים.

מה שאם כן אם אין לו יסורים, הוא נשאר במצב שבו הוא נמצא. למשל, אדם שגר בחדר אחד, והתחתון, והוא עצל, היינו הוא אוהב את המנוחה יותר מהרגיל, אז הוא מסכים לגור בחדר אחד, אף על פי כשהיה ריוק היה גר בחדר אחד, הוא ממשיך לחיות כך אפילו כשהתחתן.

מה שאם כן אם נולדו לו כמה ילדים, אז גם הוא מרגיש את הדוחק בבית, וגם הוא מתחיל להרגיש את היסורים, מזה שהוא גר בחדר אחד. אז היסורים גורמים לו, שהוא מוכרח לעבוד שעות נוספות, שפירושו, לתת יותר יגיעה מכפי שהוא רגיל, בכדי להשיג דירה של כמה חדרים.

ובעבודה הוא אותו דבר. היינו שהאדם, שהגיע לחינוך, ואביו חינך אותו לעסוק בתורה ומצות, ועד כמה שאביו נתן לו להבין, מה זה רוחניות, מה זה לשם שמים וכדומה, היה מספיק לו זה ללכת בעבודה ולקיים תו"מ. אבל כשנתבגר, שכבר התחתן ונעשה לרשות בפני עצמו, וכבר יש ילדים, והוא יודע שהוא צריך לחנך אותם, ולתת להם את ענין יראת שמים, אז הוא עושה חשבון לעצמו, כמה הבנה והרגשה יש לו עכשיו, יותר מכפי כשהיה ילד בן תשע, שהגיע לחינוך, או מכשנעשה בר מצוה.

אז הוא רואה, שאין לו שום התקדמות, שיהיה בידו לומר עכשיו "אני מבין את ענין של חשיבות של תו"מ, מה שלא ידעתי מכשהייתי ילד". ואם הוא מתחיל להרגיש יסורים מזה, היינו שהוא רואה עצמו כאיש מפגר, שהוא כבר איש בא בשנים והשכל שלו הוא כמו ילד, כלומר, שאותו הבנה שהיה לו בתו"מ, יש לו גם עכשיו, ולא התקדם כמו שאדם צריך להתקדם. נמצא, שהוא מרגיש את עצמו כמו ילד קטן. היסורים האלו דוחפים אותו לתת יגיעה, ושימצא מדריך המסוגל להדריך אותו, שיתגדל ויהיה לאיש, ולא להישאר כמו ילד בעבודה.

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מהו הענין מה שאמרו חז"ל על יסורים שאין בהם בטול תורה, נקרא "יסורים של אהבה". יהיה הפירוש, כמו שכתוב "את אשר יאהב ה' יוכיח". היינו היסורים האלו, שמביאים לאדם צורך שיתקדם בתו"מ, היינו להבין את התו"מ, לא כמו שהיה ילד, אלא כמו שמתאים לאיש מבוגר.

נמצא, שהיסורים דחפו אותו שילמוד, ולעסוק בתו"מ, כמו שמתאים לבחינת "אדם" ולא לבחינת "ילד". כמו שאמרו חז"ל "אתם קרויים אדם, ואין אומות העולם קרויים אדם". שפירוש של "אדם", שהוא בחינת "מדבר". כלומר, שאין הוא לוקח לעצמו את המזונות של "בעלי חיי", אלא מזונות שמתאים לבחינת "מדבר". זה נקרא "יסורים של אהבה, שאין בהם בטול תורה", אלא להיפך, להשגת תורה ומצות.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל מהו "להזהיר גדולים על קטנים" בעבודה

מאמר כ"ח, תש"ן

חז"ל (יבמות, קי"ד ע"א) אמרו "אמור, ואמרת, להזהיר גדולים על קטנים". ופירש רש"י וזה לשונו "אמור אל הכהנים בני אהרן, ואמרת שתי אמירות הללו, למה להזהיר גדולים על קטנים, שלא יטמאו".

ויש להבין מהו החידוש "להזהיר גדולים על קטנים", בזמן שמדברים על דרך העבודה, שאז מדברים הכל בגוף אחד. אם כן מה מרמז לנו זה "להזהיר גדולים על קטנים". כלומר, מי הוא "הקטן", כשלומדים בגוף אחד. ומי הוא "הגדול", שבא להשמיענו, שצריכים להזהיר "גדולים" על "קטנים".

ידוע, שהיגיעה והעבודה שאנו צריכים לתת בתורה ומצות, הוא מסיבת שאנו נולדנו עם טבע של רצון לקבל לעצמו. לכן בכל דבר שאנו עושים, והרצון לקבל תענוג הוא נהנה מזה, אין שיך לומר אז ענין של יגיעה. כמו שאנו רואים בעולמנו זה, שאף פעם אדם לא יצטער בזמן שהוא רעב, ויש לו סעודה שריחה נודף הימנה. שיגיד, שהוא הולך עכשיו לעבוד עבודה קשה ויגיעה גדולה, בזה שהוא הולך עתה לאכול. היות במקום שיש הנאה ותענוג, לא שיך לומר עבודה ויגיעה.

ולפי זה יש להבין, הלא התורה נקראת "כי הם חיינו ואורך ימינו". אם כן מדוע אומרים, שהאדם צריך להתייגע בתורה. וכי יש מי שלא רוצה לחיות ולהנות מהחיים, כמו שכתוב "הנחמדים מזהב ומפז רב, ומתוקים מדבש ונופת צופים". אם כן מדוע זה שאנו מקיימים תו"מ, נקרא בשם "יגיעה".

והתשובה היא, אם התענוג של תו"מ היה מגולה לעין כל, בטח שכל העולם היו מקיימים תו"מ. וזהו כמו שכתוב בהקדמה לתע"ס (אות מ"ג), וזה לשונו "ונניח למשל, אם הקב"ה היה נוהג עם בריותיו בהשגחה גלויה. באופן, אשר למשל, כל האוכל דבר איסור, יחנק תיכף על מקומו. וכל העושה מצוה, ימצא בה התענוג הנפלא, בדומה לתענוגות המצוינים ביותר שבעולם הזה הגשמי. כי אז מי פתי היה מהרהר אפילו לטעום טעם איסור, בשעה שהיה יודע, שתיכף יאבד מחמתו את חיו, כמו שאינו מהרהר לקפוץ לתוך הדליקה. וכי מי פתי היה עוזב איזו מצוה, מבלי לקיימה תיכף בכל הזריזות, כמו שאינו יכול לפרוש או להתמהמה על תענוג גדול גשמי הבא לידו, מבלי לקבלו מיד. הרי שאם היתה לפנינו השגחה גלויה, היו כל באי העולם צדיקים גמורים".

ולפי זה יש לשאול, מדוע אין לנו השגחה גלויה, אלא שאנו צריכים להאמין בשכר ועונש. הלא היה יותר טוב, אם היה הכל מגולה. והתשובה היא, היות שאנו צריכים להגיע לדביקות ה', שהוא ענין השתוות הצורה, ובגלל זה אנו צריכים לעשות הכל לשם שמים, היינו בע"מ להשפיע נחת רוח ליוצרו, ואם השכר ועונש של תורה ומצות היה מגולה, לא היתה שום אפשרות לעשות לשם שמים. מטעם שהתענוג היה מכריח להאדם לקיים תו"מ.

ואנו רואים, איך שהתענוג, שהוא מגולה בגשמיות, הגם שזהו רק תענוג של בחינת "נהירו דקיק" בערך התענוג שיש בתו"מ, איך שקשה להאדם לומר, שכל מה שהוא עושה, הוא בע"מ להשפיע, אחרת הוא היה מוותר על התענוגים הגשמיים, אם לא היה יכול לכוון בע"מ להשפיע לה'.

אם כן בתענוגים הגדולים, מה שנמצאים בתו"מ, בודאי לא היתה שום מציאות, שתהיה בידו היכולת לומר, שאם הוא לא יכול לכוון בע"מ להשפיע, הוא מוותר עליהם. לכן נעשה תיקון זה, שמטרים שהאדם מסוגל לומר על התענוגים הקטנים הנמצאים בדברים הגשמיים, שהוא מקבל אותם, רק בתנאי שיהיה בידו לכוון בע"מ להשפיע, הוא נמצא תחת צמצום והסתר, שלא רואה שום דבר תענוג. אלא הוא צריך רק להאמין, שכך הוא. כלומר, שהאדם צריך להאמין, שהקב"ה מנהיג את כל הנבראים בהשגחה של טוב ומטיב.

וזהו כמו שכתוב במאמר ("שמעתי", שנת תש"ג) "האדם צריך לצייר לעצמו, כאילו כבר זכה לאמונה שלימה בה", וכבר יש לו הרגשה באבריו, שהבורא מנהיג את כל העולם בבחינת טוב ומטיב, כלומר שכל העולם מקבלים ממנו יתברך רק טובות".

ובהאמור יוצא, שבזמן שהאדם עוסק באמונת ה', שהאדם צריך לתת זמן מסוים, ולצייר לעצמו, איך האדם היה מרגיש אז, בזמן שהיה זוכה לקרבת ה', והיה רואה בעיניו את הטוב ועונג הנמשך לו ולכל הנבראים, איך האדם היה אז נמצא במצב רוח מרומם. ואיך שהוא היה שש ושמת.

והציור הזה הוא צריך המשך, שגם האמונה שלו תהיה כדוגמת ידיעה וראיה. כלומר, ששיעור האמונה צריך להיות כדוגמת ראייה וידיעה. וזוהי עבודה גדולה, היות שזוהי דרך של אמת. וזהו כמו שכתוב "אמת ואמונה", שפירושו, שאמונה שלו תהיה על דרך האמת, הוא דוקא כעין ציור הזה, שהוא צריך להאמין בשיעור גדלות האמונה, כאילו היה רואה את זה, שהוא מאמין בעיניו.

היינו באותו שיעור התפעלות, שהיה לו בזמן שהוא היה רואה, כך צריך לקבל התפעלות, בזמן שהוא לא רואה, רק שמאמין שכך הוא. לכן נקרא זה "אמונה בדרך אמת". היינו, שהאמונה שלו היא באמת אמונה כאילו היה זה ידיעה. וזה נקרא "אמונה של אמת", כמו שכתוב "אמת ואמונה".

והיות שכל הבסיס צריך להיות בנוי על יסוד האמונה, ויחד עם זה ניתן לנו שכל ודעת, להבין כל דבר עם השכל שיש לנו. נמצא, שהאמונה היא נגד הטבע שלנו, שניתן לנו ללכת על פי שכל ולא להיות טפש, לעשות דבר בלי שכל. נמצא, מצד אחד לומדים את האדם ללכת לפי דרכי השכל, וכך להתנהג בין אדם לחבירו.

וכשהאדם מתחיל ללכת בקיום תו"מ, אומרים לו, הגם שהאדם צריך ללכת לפי השכל, מכל מקום בין אדם למקום ניתן לנו אמונה, שאנו צריכים להאמין באמונת חכמים, וללכת בדרך זו, אף על פי שהיא נגד השכל, כמו שכתוב "ויאמינו בה' ובמשה עבדו". היינו, שאנו צריכים להאמין מה שהחכמים אמרו לנו, ולא להסתכל על השכל שלנו.

אולם היות שזהו נגד השכל שלנו, לכן יש לנו עליות וירידות. כלומר, לפעמים אנו יכולים להאמין בדברי חכמים, ולצייר לפנינו את הציור של אמת ואמונה כנ"ל, שהאמונה שלו היא באמת אמונה. היינו שאין שם שום שכל, אלא הכל נגד הדעת שלנו, למה שאנו מבינים. לכן נקרא זה "אמונה של אמת" או "אמונה פשוטה", שאין שם שום דבר להבין, אלא הכל הוא למעלה מהדעת.

לכן אינו בכח של אדם להיות תמיד בדרגה אחת, אלא שהוא בעולה ויורד, כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, מדוע נקראת קבלת עול מלכות שמים בחינת אמונה, שהוא מלשון אומן, אומנת, כמו שהיא מגדלת התינוק לאט לאט, עד שהיא מגדלת אותו. לכן בזמן שעובדים על בסיס אמונה, עד שזוכים לאמונה בקביעות, נוהג ענין של "אמונה חלקית".

לכן בזמן העבודה יש עליות וירידות. כלומר, לפעמים אדם יכול לצייר לעצמו את גדלות וחשיבות

של תורה ומצות, וגם גדלות וחשיבות של הנותן התורה. כלומר, שבזמן שיכול לצייר לעצמו את גדלות וחשיבות של נותן התורה, אז האדם מרגיש, שהוא נמצא במצב של עליה. כלומר שהוא מרגיש, שהוא נמצא למעלה מעולם הגשמי. והוא מסתכל על אלו אנשים הנמשכים אחר דברים גשמיים, כמו בהמות וחיות, שמספיק להם מזונות, המספיק לבחינת חי. מה שאם כן הוא מרגיש עצמו, שהוא לא יכול לקבל מזונות, שיהיה לו סיפוק בחיים רק ממה שמתאים לבחינת "מדבר".

וכמו שמובא בהקדמות, שכל המעלה שיש לבחינת "מדבר" שבאדם, שהוא מוכשר לקבל הרגשת אלקות. וזה אינו שייך לבחינת בעלי חי. אולם אח"כ שוב יורד ממצבו ונופל לרשות הרבים. כלומר, שהוא נמצא עכשיו ברשות של עצמו ולא כמו מקודם. לכן בזמן העליה, שמרגיש, שאין בעולם אלא רשותו של הקב"ה, והוא בעצמו אינו עולה בשם, כי הוא רוצה להיבטל אליו יתברך בלי שום תנאים, לכן בזמן עליה, האדם נמצא ברשות היחיד. ובזמן הירידה האדם נמצא ברשות הרבים, כלומר שכבר יש לו שתי רשויות.

אולם יש לפעמים, שאדם נופל למצב, שהוא עוד יותר גרוע משתי רשויות. כי בזמן שהאדם אומר, שיש שתי רשויות, לכל הפחות האדם מאמין, שיש בורא עולם, שהוא רשות אחד. היינו, שהבורא הוא הבעל בית, והוא עושה מה שהוא רוצה. אלא שיש עוד רשות, היינו שגם האדם הוא בעל בית. שהאדם עושה בעולם גם כן מה שהאדם רוצה. והאדם רוצה אז, שהבורא ישמש את האדם, כפי רצונו של האדם, היינו שהבורא צריך לעמוד לרשותו של האדם, והבורא ישמש את האדם לפי פקודת האדם.

אולם יותר גרוע מזה, שבכלל חס ושלום אינו מאמין שיש בורא ומנהיג העולם. נמצא, לאדם זה אין יותר רק רשות היחיד של עצמו. אלא האדם רואה, שיש דעה זו להרבה אנשים, שכולם אומרים, שהם בעלי בתים על עצמם. כלומר, שכל אחד עושה מה שנחוץ לו, ומה שנוגע לגבי אחרים לא איכפת לו. כי לפעמים שהאדם עושה כן משהו לטובת הזולת, הוא מטעם שמצפה, שחבירו ישיב לו איזו תמורה, ושלא יהיה כפוי טובה.

וזה כמו שכתוב בזה"ק ומובא בהפתיחה (אות נ"ז) על פסוק "וחסד לאומים חטאת", "כי כל מה דעובדין, לגרמייהו עובדין". היינו שבטח יקבלו תמורת הטובה משהו. ואז יהיה הפירוש "רשות הרבים" היינו הרבה יחידים.

נמצא, שזה לא מכונה "שתי רשויות", היינו רשות של הבורא ורשותו של אדם. נמצא, שהאדם עוד מאמין ברשותו של הקב"ה. מה שאם כן כשהאדם נופל לרשות הרבים של הרבה יחידים, נמצא, שהוא לא משתף בכלל את הבורא. וזהו בוודאי מצב הגרוע ביותר.

ובהאמור יוצא, שמטרים שהאדם זוכה לבחינת אמונה בקביעות, שזוהי מתנת אלקים, ואין זה בידו של אדם, הוא נמצא תמיד בעליות וירידות. ואז האדם צריך לרחמי שמים, שלא יברח מהמערכה. ואז סדר העבודה יכול להיות רק בזמן עליה. כלומר, בזמן שהוא נמצא ברשות דקדושה.

ואז האדם צריך לעבוד, ולתת תשומת לב, ולחשוב באיזה מצב הוא היה בזמן הירידה. היינו, שבזמן עליה הוא יכול לעשות חשבון ולראות את ההבדל בין אור לחושך, כמו שכתוב "כיתרון האור מתוך החושך". כלומר, שאז יש בידו לקיים מה שאמרו חז"ל (אבות, פרק ב', א') "והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עברה כנגד הפסדה".

כלומר שבזמן עליה, האדם מבין, שקבלה לעצמו נקראת "עבירה". היינו, שמרחקת אותו מה', ואין לך עבירה גדולה מזו. מה שאם כן בזמן ירידה, אינו יכול להבין, שאם לא מכוונים בע"מ להשפיע,

נקרא "עבירה". ושיהיה לו כח להאמין, שצריכים לעשות הכל לשם שמים. אלא רק הוא מאמין במה שכתוב "שהאדם צריך לשמור את התרי"ג מצות, מה שה' צוה לנו על ידי משה לעשות". אבל בטח הוא לא יעשה עבירה, היינו לעבור על מה שכתוב בתורה.

אלא האדם יש לפעמים ברוגז, מדוע עשה לנו ה' ככה, שאסר לנו הרבה דברים. כלומר, האדם אומר, אם הקב"ה היה שואל אותו בקשר לשמירת המצות, היה מבקש מהבורא, שלא יחמיר לנו כל כך ולאסור הרבה דברים שנפשו חמדתן. אבל הוא שומר את המצות.

מה שאם כן בזמן העליה, האדם ברוגז להיפך, בשביל מה הבורא נתן לנו לעשות דברים, מה שהאדם מוכרח לעשות, היינו אכילה ושתייה, וכדומה. הלא היה יותר טוב, אם בכלל לא היה בראם בעולם, ולא היה צורך לעשותם.

נמצא, שבזמן עליה הוא רוצה שיהיו פחות תענוגים בעולם. ובזמן הירידה האדם ברוגז, מדוע הבורא אסר לנו הרבה דברים, שהאדם היה יכול להנות מהם, רק התורה אסרה. ובהאמור שאנו רואים, שיש עליות וירידות בזמן שהאדם רוצה לזכות לדביקות ה'. לכן יש לכנות את זמן הירידה "מצב של קטנות", ומצב העליה "מצב של גדלות".

ובזה יש לפרש מה ששאלנו, מהו הפירוש, מה שאמרו חז"ל "אמור, ואמרת, להזהיר גדולים על קטנים". ושאלנו, איך שייך לומר באדם אחד "גדולים" ו"קטנים". ובהנ"ל יש לפרש, שענין "גדולים" ו"קטנים" אין הפירוש בשני גופים, כי בעבודה לומדים הכל בגוף אחד. אלא "גדולים" ו"קטנים" יש לפרש בב' זמנים ובנושא אחד. היינו, באדם אחד ובב' זמנים:

(א) בזמן עליה, הנקרא "גדולים",

(ב) בזמן הירידה, הנקרא "קטנים".

ובזה יש לפרש, שהאדם, בזמן שהוא נמצא בזמן עליה, אז עליו לתת תשומת לב, ולעשות חשבון נפש, שהוא יכול לבוא לידי ירידה. ומהו ירידה. היינו, מי אומר, שירידה הוא כל כך רע. הלא הוא רואה, שיש הרבה אנשים שחיים ונהנים מהחיים, אף על פי שהם נמצאים במצב הירידה. לכן בעת שהוא בעצמו נמצא במצב ירידה, הוא נמשך אחריהם. וגם אז הוא בעצמו נהנה מהחיים כמוהם.

אבל מצב הזה של ירידה, יכולים לומר עליו, שלאדם הזה קרה תאונת דרכים. ונפצע, ונמצא עתה בלי הכרה. כלומר, שאינו מרגיש, שהוא נמצא במצב ירידה. אלא הוא נהנה מהמצב שבו הוא נמצא. וממילא הוא לא מרגיש עכשיו ירידה, היות שהוא שכח בכלל, שיש ענין רוחניות בעולם, וצריכים להשתדל להשיג דביקות ה'. והכל נשכח ממנו, מחמת התאונה שארע לו. וממילא לא כואב לו עכשיו מהירידה.

לכן בזמן שהאדם נמצא במצב של עליה, אז יש לו מקום לחשוב ולפחד, שלא יבוא חס ושלום לידי תאונת דרכים. כלומר, בעת שהוא משתדל עכשיו להתקדם לרוחניות, שלא יפול באמצע מדרגתו.

מה שאם כן בזמן הירידה, הוא כבר לא זוכר, מטעם שאז אין לו שום הרגש של רוחניות. ואת כל זה הוא יכול לדעת רק בזמן הגדלות. ולכן בא הכתוב להשמיענו "אמור ואמרת, להזהיר הגדולים על קטנים". כלומר, בזמן הגדלות, שהוא בזמן העליה, אז הזמן להיות במצב של זהירות על הקטנות. היינו שלא יבוא לידי ירידה הנקראת "קטנים". שרק בזמן העליה יש יכולת להאדם שיחשוב על ענין קטנות, כלומר שיחשוב מהי הסיבה שהוא בא לידי הקטנות. שהאדם צריך לדעת, שבטח יש איזו

וזהו כמו ששמעתי מאמור"ר זצ"ל (מובא במאמר שנת תש"ה) "אולם גם זאת לדעת, אם היה ביכולת האדם להחזיק איזו הארה אפילו קטנה, אבל אם זה היה בקביעות, כבר האדם נחשב לאדם השלם. היינו, שעם ההארה הזו היה יכול ללכת קדימה. לכן אם נאבדה לו ההארה, עליו להצטער על זה. וזה דומה לאדם, שנתן גרעין באדמה על מנת שיצמח מזה אילן גדול. אבל תיכף הוציא את הגרעין מהאדמה. אם כן מהי התועלת מהעבודה, ממה שהכניס את הגרעין באדמה. ועוד יותר מזה, יכולים לומר, שהוציא אילן עם פירות מבושלים מהאדמה, וקלקלם. כלומר, שאם לא היה מוציא את הגרעין, היה בא מהגרעין אילן עם פירות. וכן הענין כאן, שאם לא היתה נאבדת ממנו הארה הקטנה הזו, היה נצמח מזה אור גדול. לכן עליו להצטער, שנאבד ממנו "אור גדול".

ובהאמור אנו רואים, שהאדם צריך לשמור עצמו בכל מיני זהירות בזמן עליה. שאז, אפילו שיש לו הרגשה קטנה, ובאם יעשה כל מה שבידו, שלא לאבד את זה, הוא ילך כל פעם קדימה.

וזה שכתוב "אמור, ואמרת, להזהיר גדולים על קטנים". כלומר, שבזמן הגדלות, שהוא זמן עליה, אז הוא צריך לעשות את כל החשבונות, בכדי שלא יבוא לידי קטנות, היינו לידי ירידה. ועליו מוטל לעשות חשבון, מהי החשיבות שיש לו עכשיו, אפילו רק קצת נגיעה ברוחניות.

ושהוא צריך לעבוד עם עצמו, שיאמין, שהרגשה זו באה מלמעלה. היינו שהבורא קורא אותו אז. ולחשוב, כמה הוא חשוב דבר זה, מה שהבורא קורא אותו. וכנ"ל, שאם יהיה בידו להחזיק את הרגשה הקטנה זו בקביעות, אז בטח הוא ילך קדימה, כנ"ל בהמשל, שהעליה זו נחשבת רק לגרעין שנותנין בקרקע, אבל מן הגרעין הזה תצא אילן גדול, הנותן פירות.

נמצא, שהוא צריך להחשיב את מצב של העליה. ולצייר לעצמו, כאילו ככה הוא מסתכל על התכלית. היינו, כאילו כבר יש בידו אילן גדול הנותן פירות. באיזה אופן היה שומר את האילן, שאנשים לא יקלקלו את האילן הגדול הזה. בצורה כזו הוא צריך ללכת, עד שיהיה מורגש באבריו, שצריכים תמיד להשגיח על האילן. ועוד הוא עושה מעשים, בכדי להסתיר את האילן בפני אנשים, שלא יתנו עין הרע להאילן.

כמו כן האדם צריך לשמור את ההרגשה זו, שיש עכשיו במצב עליה, כדי שאנשים זרים לא יתנו בו "עין הרע". עד כאן המדובר מהחשיבות של העליה. וזהו רק צד אחד.

אולם יש לחשוב גם כן את ענין מצב השפלות של הירידה, שזה נקרא, להסתכל על צד ה'ב', מה שיש כאן לחשוב. כלומר, שרק בזמן העליה האדם יכול לחשוב את מצב השפלות של הירידה, שזה נקרא "להזהיר הגדולים", היינו כנ"ל מצב הגדלות, "על הקטנים", על זמן הקטנות. כלומר, מה הוא יכול להפסיד, אם הוא יגיע למצב של ירידה. שרק בזמן עליה הוא יכול לעשות חשבון "כיתרון האור מתוך החושך". וזה יכול להיות דוקא בזמן שיש לו אור. אז בידו לעשות השוואה בין אור לחושך. אבל לא בזמן שהוא נמצא בחושך.

וזהו כמו שאמרו חז"ל (אבות, פרק ה', א') "בעשרה מאמרות נברא העולם. והלא במאמר אחד יכול להבראות. אלא להיפרע מן הרשעים, שמאבדין את העולם, שנברא בעשרה מאמרות. וליתן שכר טוב לצדיקים, שמקיימין את העולם, שנברא בעשרה מאמרות".

ולכאורה קשה, בשלמא "ליתן שכר לצדיקים" יכולים להבין, כדי שיהיה להם הרבה שכר. אלא "להיפרע מן הרשעים" מדוע הוא עשה כך, הלא "אין הקב"ה בא בטרונאי על בריותיו". ומדוע עשה,

אלא שיש לפרש, שבבחינת עבודה יהיה הפירוש, כשהאדם צריך לחשוב, מהו הטוב שהוא יכול להפסיד, ומהו הרע שיכול לסבול, ומב' אלה הוא יקבל צורך לשמור את הגדלות, היינו זמן עליה. כי אחרת הוא יראה, מה שהוא יכול לסבול ממצב הירידה. וזהו "להזהיר גדולים על קטנים".

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו "התורה מתשת כוחו של אדם" בעבודה

מאמר כ"ט, תש"ן

חז"ל (סנהדרין, כ"ו ע"ב) אמרו "אמר רבי חנין, למה נקרא שמה של התורה תושיה, מפני שהיא מתשת כוחו של אדם". ויש להבין זה, הלא חז"ל אמרו (אבות, פרק שישי ז') "גדולה תורה, שהיא נותנת חיים לעושיה, שנאמר, כי חיים הם למוצאייהם, ולכל בשרו מרפא". וכמו כן אמרו (עירובין, נ"ד) "חש בראשו, יעסוק בתורה. חש בגרונו, יעסוק בתורה. חש במעיו, יעסוק בתורה. שנאמר, ולכל בשרו מרפא". אם כן זהו בסתירה להנ"ל.

ובכדי להבין זה, צריכים קודם להבין, מהו בחינת תורה. כלומר, לאיזו מטרה נתן לנו הקב"ה את התורה. הנה חז"ל אמרו (קידושין ל') "בראתי יצה"ר, בראתי לו תורה תבלין". משמע מכאן, כאילו אם לא היה יצה"ר, לא היה בורא את התורה. כמו שכתוב "בראתי תורה תבלין". היתכן לומר כך, שהתורה נברא בשביל היצה"ר.

הנה בזהר (חלק א', הקדמת ספר הזהר, מראות הסולם, דף רמ"ב) אומר "המצות שבתורה נקראים בלשון הזהר בשם פקודין. ונקרא אמנם בשם תרי"ג עיטין. וההפרש ביניהם הוא, כי בכל דבר יש פנים ואחור. שבחינת הכנה אל הדבר נקרא בשם אחור. ובחינת השגת הדבר נקרא פנים. ועל דרך זה יש בתורה ומצות בחינת נעשה ובחינת נשמע. וכשמקיימין תורה ומצות בבחינת עושי דברו, מטרם שזוכים לשמוע בקול דברו, נקרא המצות בשם תרי"ג עיטין, והן בחינת אחור. וכשזוכים לבחינת לשמוע בקול דברו, נעשים תרי"ג המצות בבחינת פקודין, והוא מלשון פקדון. כי יש תרי"ג מצות, אשר בכל מצוה מופקד אורה של מדרגה מיוחדת, שהוא כנגד אבר מיוחד בתרי"ג אברים וגידים של הנשמה ושל הגוף".

ובהאמור משמע, שהתורה ומצות נבחנים בבי' מדרגות:

א) בתור עצה, וזה שכתוב תרי"ג עיטין. כלומר, שע"י זה שיקיימו את תורה ומצות, יהיה להם כח לבטל את היצה"ר. ובה יש לפרש מה שכתוב "בראתי יצה"ר, בראתי תורה תבלין". היינו, שהתורה היא בחינת תבלין ליצה"ר. זה נקרא בזהר "תרי"ג עיטין".

ב) תורה לשם תורה, שהם בחינת תרי"ג פקודין, שהתורה הזו היא בחינת שמותיו של הקב"ה. ובחינת תורה זו משיגים לאחר שתיקן את מעשיו, שיכול כבר לעבוד בע"מ להשפיע ולא לתועלת עצמו.

אולם בזמן שמתחילים ללכת לזכות לכלים דהשפעה, ולזה אמרנו, שצריכים את התורה לבחינת עצות כנ"ל, המכונה "תרי"ג עיטין", בטח שיש עבודה לפני זה גם כן, שהיא בחינה הראשונה שמשם מתחילים להכנס לקיים תו"מ. וזה מכונה בשם "שלא לשמה". זהו בחינה א'.

ובחינה ב' היא, הזמן שרוצים ללכת לשמה. שבזמן הזה צריכים לעשות כל מה שיש בידו, בכדי להגיע לשמה. היינו, שיהא בידו כח להגיע, שיעשה את כל המעשים בע"מ להשפיע.

ואח"כ באים למצב הג', שאז זוכים לבחינת תורה, הנקרא "שמותיו של הקב"ה", הנקרא בזהר "תרי"ג פקודין", כנ"ל.

לכן כשמתחילים את קיום תו"מ בבחינה הא', היינו שלא לשמה, אלא בכדי לקבל שכר, כמו שכתוב בזהר (במאמר הפקודין, חלק א', הקדמת ספר הזהר, מראות הסולם, דף רמ"ב) "שתחילת עבודת האדם בתו"מ הוא מטעם שכר ועונש בעוה"ז, או בשכר ועונש בעוה"ב, נמצא, שבמצב הזה עוד אין הוא נצרך לתורה ומצות בתור עיטין. אלא לפי מה שהוא מאמין בשכר ועונש, אז השכר ועונש מחייבים אותו בקיום תו"מ".

ולא מטעם עצות כנ"ל "בראתי יצה"ר, בראתי תורה תבלין". שהתורה היא עצה נגד יצר הרע שבאדם. והאדם רוצה לצאת משליטתו, היינו האדם רוצה לצאת מאהבה עצמית, ולעשות הכל לתועלת ה', ובגלל זה הוא מקיים תו"מ. אלא הרצון לקבל לעצמו הוא המחייבו לקיים תו"מ.

אם כן לפי זה, מהו הפירוש "מתוך שלא לשמה באים לשמה". הלא אין אנו רואים שום קשר בין זה שהאדם מקיים תו"מ בכדי לקבל שכר, שזה יתן לו קרש קפיצה לעבור משלא לשמה להגיע לשמה. וחז"ל אמרו "מפני המאור שבה מחזירו למוטב". כלומר, המאור שיש בתורה מאיר להאדם, שירגיש שאין הוא בחינת אדם, אלא הוא דומה לכל בעלי חי. וזהו כמו שכתוב (יבמות ס"א) "אתם קרויין אדם, ואין העכו"ם קרויין אדם".

ובזה יש לפרש מה ששאלנו, מהו הפירוש שאמרו "למה נקרא התורה תושיה, מפני שהיא מתשת כוחו של אדם. הלא אמרו להיפך "לכל בשרו מרפא".

הפירוש יהיה, שהאדם, בזמן שהוא לומד שלא לשמה, התורה הזו מביאה לו לידי הרגשה, שבחינת "אדם" שבו היא חלשה מאוד, היינו תש אצלו כוחו של "אדם", אלא כמו שאר בעלי חיים הוא דומה. אבל מהי הצורה שהאדם רואה, איך שבחינת אדם שבו היא חלשה מאוד.

הנה עיקר מה שאנו מבחינים בין אדם לבהמה, כידוע, שאין לה ענין הרגש הזולת, המכונה "רצון לקבל רק לצורך ותועלת עצמו". וזה מכונה גם כן בשם "רע". היינו, הרצון לקבל לעצמו נקרא "רע", משום שעליו היה הצמצום וההסתר, שלתוך הרצון לקבל הזה לא יוכל להגיע שום אור דקדושה.

והיות שהרצון לקבל הזה הוא כל המפריע, שלא יכולים לקבל את הטוב ועונג, שהיה ברצונו יתברך לתת להנבראים, לכן הוא מכונה בשם "רע", או בשם "יצר הרע". אולם זה קשה להבין, מדוע כשאדם מקיים תו"מ על הכוונה "בראתי יצה"ר, בראתי תורה תבלין", אם כן מדוע אם האדם כבר בא לידי הרגשה שיש לו רע, היינו שהיה לו טוב כבר בזמן עליה, ואח"כ קיבל ירידה, ומרגיש את הרע שבו, ולמה יש לו הרבה ירידות.

כי התורה היא התבלין של יצה"ר. אם כן מדוע לא רואים, שהיצה"ר אבד כוחו. אלא כל פעם מתגלה הרע מחדש. כי אנו רואים, בזמן שמתחילים ללכת בדרך להגיע לעשות את כל המעשים בע"מ להשפיע, יש הרבה ירידות. היינו כל פעם מתחדש הרע עוד ביותר תקיפות, מבטרים שהתחיל בעבודה על הכוונה להגיע למצב, שכל מעשיו יהיו לשם שמים.

אלא הענין, שזה החלק של רצון לקבל לעצמו, שנקרא "רע", כבר נתבטל אצלו. אלא שיש עוד חלקים שהוא עוד לא ביטל על ידי המאור שבתורה. וזה יכולים להבין על דרך הציור. נגיד שבהרצון לקבל יש רצון לקבל מאה קילו תענוג. אולם על רצון של מאה קילו עדיין אין האדם מסוגל לבטל בפעם אחת. ואם האדם יראה את גודל הרע שיש בו, תיכף יברח מהמערכה. לכן זה הולך לפי סדר

כלומר, בתחילה האדם מרגיש, שהוא יכול לקבל מתענוגים הגשמיים קילו אחד תענוג. וכשמקבל עליה אז נתבטל אצלו את כח הרע. כלומר, הקילו תענוג שהיה מרגיש בדברים גשמיים, על זה הקילו הוא כבר יכול להתגבר. והיות שהוא צריך לקבל כח לבטל את כל המאה קילו תענוג שיש בגשמיות, אולם כנ"ל, שאינו יכול להתגבר תיכף על מאה קילו תענוג, לכן מוסיפים לו טעם בגשמיות, עוד קילו.

ממילא הוא מקבל ירידה, מטעם שהיה לו כח התגברות רק על קילו. וכשמוסיפים לו הרגשה של תענוג יותר גדול, לכן מזה הוא מקבל ירידה, היות שהוא נכנע תחת תענוג גדול. וכשהוא מתגבר, שזה נקרא "עליה", נותנים לו להרגיש ג' קילו תענוג בגשמיות. עד שהוא גומר כל עניני התגברויות, שנוהג בעבודה דעל מנת להשפיע בהתענוגים הגשמיים.

נגיד שהוא כבר יכול להתגבר על כל התאוות גשמיות, שיעשה אותם בע"מ להשפיע. ובטח על זה צריכים כל פעם לקבל עזרה מלמעלה, אחרת לא יכולים להתגבר, אפילו על תענוג קטן. כמו שכתוב "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, אלמלא אין הקב"ה עוזרו, אינו יכול לו".

אולם האדם צריך תמיד לבקש עזרה. ואם יתגלה לו בהתחלה גודל התאוה בהרצון לקבל, תיכף יראה שזהו לא בשבילו העבודה הזאת. לכן מראים לו בהתחלה טעם קטן בתאוות גשמיות. אולם אח"כ, כשכבר קיבל כח התגברות על כל התאוות גשמיות, אז האדם זוכה לקבל תאוות רוחניות. ששם נוהג את הענין של מסכים, שהוא ענין התגברות על אור תענוג רוחני.

וגם שם הולך לפי סדר. היינו, מתחילים למשל, ממדרגה קטנה, היינו אור הנפש. וכשהוא כבר יכול לקבל זה בע"מ להשפיע, נותנים לו אור הרוח, עד שזוכה לכל בחינת נרנח"י. כמו שכתוב בזה"ק "כד אתיליד, נותנים לו נפש. זכה יתיר, נותנים לו רוח".

וזה הוא כמו שאמרו חז"ל (סוכה נ"ב) "כל הגדול מחבירו, יצרו גדול הימנו".

שענין "גדול" פירושו, שהוא כבר זכה לבחינת עליה ברוחניות, היינו שהוא כבר יכול להתגבר על שיעור מסויים של תענוג, ולקבל אותו בע"מ להשפיע. ושוב נותנים לו תענוג, שעל שיעור תענוג במידה זו עוד לא היה בכוחו להתגבר.

וכשזוכה להתגבר על זה התענוג, ונעשה שוב גדול, היינו שבא לגדלות, הנקרא "עליה", שוב נותנים לו מדרגה יותר גבוהה. וכנגדה הוא אף פעם לא התגבר עליה. לכן הוא רואה, שעכשיו הוא יותר רע. היינו נגד מדרגה זו הוא לא יכול להתגבר. וגם עתה הולך אותו סדר, שהוא מבקש, שה' יתן לו כח מלמעלה, שיהיה בידו להתגבר גם על מידת רצון לקבל הגדול הזה. וזה נקרא, שהתחתון עולה לעליון לבקש כח המסך.

ובזה יש לפרש מה שאמרו חז"ל "למה נקרא שמה "תושיה", מפני שמתשת כוחו של אדם". היינו כנ"ל, שכל פעם, לפי ערך גדלותו, הוא מקבל שיעור רע יותר גדול. כלומר, שכל שהתענוג גדול ביותר, יותר קשה להתגבר עליו. נמצא, שבחינת "אדם", הנקרא בחינת "משפיע". כידוע, שאדם גימטריא מ"ה, מ"ה נקרא ז"א, משפיע. ב"ן נקראת מלכות המקבלת. מ"ה הוא בחינת זכר, אדם, משפיע. מה שאם כן "בהמה" גימטריא ב"ן, שהיא בחינת נקבה, היינו המקבל ואינה משפעת.

נמצא, שבבחינת הגדלות, שהוא האור היותר גדול, יותר קשה להתגבר. נמצא, שבחינת "אדם"

נעשה כל פעם יותר חלש, מסיבת שכל פעם יש לו אור יותר גדול. ובזה יש לפרש מה ששאלנו
"חש בראשו יעסוק בתורה". ולפי שאאמו"ר זצ"ל אומר, יהיה הפירוש:

"חש בראשו", היינו המחשבות שלו אינן בסדר.

"חש במעיו", היינו כל מה שנכנס בתוך מעיו, הכל עבור הרצון לקבל שלו.

"יעסוק בתורה, שנאמר, לכל בשרו הוא מרפא". היינו שעל ידי התורה הוא זוכה לגדלות, מפני
"המאור שבה מחזירו למוטב". והוא זוכה להיות גדול.

ואח"כ הוא זוכה למדרגה יותר גדולה, שעליה עוד לא היה לו כח להתגבר. והוא צריך לבקש
מה', שיתן לו עזרה, שיהיה בידו כח גם להתגבר עליה. נמצא, שכל פעם יש לדבר מבי דברים
הפוכים זה לזה. ויש תמיד להבחין בכל מדרגה שני צדדים:

א) שהתחתון עלה לגדלות, שנקרא "עליה" בדרגה. שקיבל הרגשה להחשיב מהי התקרבות
לה', שמבין עתה, שאין לדאוג רק לתועלת ה', והוא בעצמו אינו עולה בשם. כלומר, בשביל עצמו אין
הוא צריך לכלום, והוא יכול לוותר הן על גשמיות והן על רוחניות, מה שנוגע לתועלת עצמו הוא
מוותר. וכל מעשיו שהוא עושה, יהיו רק לעשות נחת רוח ליוצרו. וזה נקרא, שהתורה היא נותנת
חיים לכל. כמו שכתוב "גדולה תורה, שהיא נותנת חיים לעושיה, ולכל בשרו מרפא".

ב) "כל הגדול מחבירו, יצרו גדול הימנו". היינו לאחר כך, הוא מקבל תענוג יותר גדול. כלומר
בזמן שעוד לא זכה לכלים דהשפעה, נמצא, שעדיין דבוק בתענוגים גשמיים. אז כל פעם הוא מקבל
טעם יותר גדול בדברים גשמיים, בכדי שהוא צריך להתגבר על הרצון לקבל לעצמו, שלא מראים
לאדם את טעם גודל התענוג שיש בגשמיות, מסיבת שלא יוכל להתגבר. אלא שיש שיעור מסוים,
שכל אחד מרגיש בתענוגים גשמיים.

מה שאם כן כשאדם מתחיל ללכת בדרך להגיע לעשות הכל להשפיע ולא לתועלת עצמו, אז
נותנים לו מלמעלה יותר טעם של מתיקות באהבה עצמית. נמצא, בזמן שהתחיל להכנס בגדלות
העבודה, היינו שהוא רוצה להיות בין העובדים בע"מ להשפיע, אז כל פעם מוסיפים לו יותר טעם
באהבה עצמית. וממילא הוא רואה כל פעם, שיש לו יותר רע.

ובהאמור אנו רואים, אפילו בזמן ההכנה, שהאדם רוצה להכנס בעבודה דע"מ להשפיע, הגם
שעוד לא זכה לזה, כבר מתחיל ענין של "כל הגדול מחבירו, יצרו גדול הימנו". היינו כנ"ל, שזה
שהאדם רוצה להכנס בעבודה של גדולים, שעוסקים בע"מ להשפיע, הוא מקבל הרבה פעמים עליות
מבחינת "המאור שבה מחזירו למוטב". ואז הוא בחינת "גדול".

ואח"כ נותנים לו לטעום קצת יותר רע כנ"ל, בכדי שיבקש מה', שיתן לו עזרה. נמצא, שיש כאן
להבחין בי דברים כנ"ל:

א) שהתורה נותנת לו חיים ונעשה גדול,

ב) ואח"כ נותנים לו רע, כנ"ל ש"כל הגדול מחבירו, יצרו גדול הימנו".

נמצא אז, שהוא במצב, שעל ידי התורה שנעשה "גדול". הוא בא לידי ראיית האמת, שבחינת
אדם שבו תש כוחה, והוא דומה לבהמה, מבחינת שהרצון לקבל לעצמו מתחזק אצלו כל פעם ופעם

בשיעור יותר גדול, כפי שיעור הטוב שקיבל מהתורה, שהיא מחזירו למוטב. לכן יש לפרש "למה נקרא שמה של התורה "תושיה". שעל ידי התורה הוא רואה, שכוחו של "אדם" הוא חלש אצלו, רק כח "בהמית" שלו נעשה יותר חזקה.

ואותו דבר הוא גם ברוחניות. היינו לאחר שהאדם זכה לכלים דהשפעה, יש כל פעם התגברות על העביות שלו. וכל פעם הוא צריך לעלות להעליון שלו, ולבקש כח התגברות על הרצון לקבל, שהוא עתה בשיעור יותר גדול מכפי כח התגברות, שיש לו ממה שקיבל מקודם. היות שקיבל עתה עביות יותר גדול. לכן גם שם, היינו לאחר שכבר זכה לכלים דהשפעה, יש תמיד ללכת קדימה בכדי לתקן את הרצון לקבל, כל אחד לפי דרגה דיליה (שלו).

ובהאמור יוצא, שבזמן שהאדם רוצה להכנס בעבודה דלהשפיע, אז האדם רואה, שיש לו רק קצת רע. כלומר, שהאדם יודע מצד עצמו שיש לו קצת רע. נמצא, שהרע שיש לו בא לו מצד ידיעתו עצמו. לכן מבין האדם, שיש לו כח התגברותו מכוחו עצמו. אי לזאת כנ"ל "כל הגדול מחבירו, יצרו גדול הימנו".

נמצא, שמלמעלה נותנים לו ידיעת הרע. היינו, שהרע, שנתגלה לו עתה, הוא בא מלמעלה. אז האדם עומד וחושב, מאין בא לי הרע הזה, לאחר, לפי הכלל "המאור שבתורה מחזירו למוטב". והוא בתחילה כבר הרגיש קצת שקיבל עליה ברוחניות. אם כן מהי הסיבה, שיש לי עכשיו יותר רע.

והרע הזה שקיבל עתה, נבחן אצלו, שזה בא לו מלמעלה מהדעת. כלומר, שאין הדעת יכול להבין, איך הוא נפל למצב של שפלות, הנקרא "רע", היינו שקבל עתה יחס משותף עם כל הדברים גשמיים. מה שמטרים שנכנס לעבודה דלהשפיע, היה כבר מרוחק מהם. ועתה קבל התקרבות יותר לאהבה עצמית.

וזהו כמו שכתוב בספר "פנים מאירות" (דף ס"ח, דברי המתחיל "לתת") "ענין שכר טוב לצדיקים הוא השגתם בעצמם לאותם המדרגות, שעל ידי מעשיהם הטובים השיבו האורות לזו"ן העליונים. וענין העונש של הרשעים הוא סוד הכתוב זה לעומת זה. שבאותו השיעור שהאדם נדחה מהשגות אור הנצחי, ממש באותו השיעור נמצא הולך ויורד לתענוגי הקליפות המזוהמים, שנקראים "שואל ואבדון", מפני שנצמח בקרבו מין יחס להם, שיוכל לסובלם".

נמצא, שהרע, שמתגלה אצל האדם, לא מצד עצמו. אלא שהאדם רואה, כאילו הרע הזה בא לו למעלה מהדעת שלו. אז האדם רואה, שאין לו שום אפשרות שיוכל להתגבר על הרע הזה, שנתווסף לו עכשיו על ידי זה שנתן יגיעה ועבודה. ומה היתה התוצאה, שקיבל יותר רע. אל כן הוא שואל "ומה יהיה הסוף", היות שאין עבודה ויגיעה עוזרים, שתהיה יכולת לצאת משליטת הרע, שהיא ענין של אהבה עצמית.

והתשובה היא, שהאדם צריך לידע, כמו שהרע בא לו מלמעלה, כן יציאתו מהרע גם כן יבוא לו עזרה מלמעלה. וממילא אין להאדם להתפעל מזה, שהוא רואה, שאין לו שום אפשרות לצאת משליטת הרע בכוחות עצמו. אלא הוא צריך לדעת, כמו שהרע שבו שנתווסף לו כל פעם ופעם, לא היה בכוחות עצמו, היות שהוא לא נתן יגיעה, בכדי שישגי יותר רע, אלא שבא מלמעלה, שהוא למעלה מהדעת, שאין האדם מבין זה.

כמו כן האדם צריך להאמין, שגם לצאת מהרע, הוא גם כן יקבל כח מלמעלה. היינו, שכל הדברים הבאים מלמעלה מהדעת, כן הם מתבטלים למעלה מהדעת. שיכולים לומר, זה שהאדם נמצא בגלות תחת שליטת הדעת, זה לא בא לאדם מכוחות עצמו, אלא מלמעלה. כמו כן הגאולה,

ובהאמור יוצא, בזמן שהאדם נכנס בעבודה דלהשפיע, והוא יודע, שיש לו קצת רע, היינו שעוד לא מוצא כל כך טעם גדול באהבה עצמית. אלא בזמן שהוא רוצה לבטל את האהבה עצמית שלו, ולעבוד בע"מ להשפיע, אז הוא מקבל מלמעלה יותר תשוקה לאהבה עצמית. כלומר, שמודיעים לו מה שהיה נסתר ממנו, את גודל השליטה, ואת כוחה, שיש באהבה עצמית.

ואז האדם רואה, איך שהוא ממש מקצה אל קצה מרוחק מה'. שה' כולו להשפיע, והאדם כולו לקבל. ובזמן שה' עוזרו, אז האדם מרגיש את גדלותו של ה', איך שה' מטפל עמו, בכדי להוציא משליטת הרע. וכל פעם שמתגלה אצל האדם יותר רע, היינו שהאדם יותר שפל, אז הוא רואה, שהקב"ה מטפל עם אדם היותר שפל.

וזה יש לפרש, מה שאמרו חז"ל, "אמר רבי יוחנן, בכל מקום שאתה מוצא גדלותו של הקב"ה, שם אתה מוצא ענותנותו". ויהיה הפירוש "בכל מקום, שהאדם רואה את גדלות ה'", אז האדם רואה, שהקב"ה הוא ענו, שמטפל עמו ביחידות בהשגחה פרטית. לכן שהבורא נעשה יותר גדול, אז האדם רואה, שהבורא יותר ענו.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו שחוק ומשפט הוא השם של הקב"ה, בעבודה

מאמר ל', תש"ן
ספר ויקרא

הזה"ק (בחקותי דף ו' ובהסולם אות ט"ז) אומר וזו לשונו "חוק הוא שהמלכות נקרא כך, וגזירות התורה נכללות בה. ואת משפטי תשמורו. משפט, שהוא ז"א, שאותה החוקה, שהיא מלכות, נאחזת בו. ומתחברים זה בזה, העליונים והתחתונים, דהיינו החוקות שבמלכות במשפטים שבז"א. וזה הוא הכלל של שם הקדוש, משום שחוק ומשפט הוא השם של הקב"ה. ועשיתם אותם. שואל, כיון שכבר אמר תלכו ותשמרו, למה עוד "ועשיתם". ומשיב, אלא מי שעושה מצות התורה והולך בדרכיו, הוא כאילו עשה למעלה. אמר הקב"ה, כאילו עשיתי. והעמידוהו. על כן ועשיתם אותם לחוק ומשפט, שהם ז"א ומלכות", עד כאן לשונו.

ויש להבין, מהו הפירוש מה שאומר "מי שעושה מצות התורה והולך בדרכיו, הוא כאילו עשה". וכן יש להבין, מהו ההבדל בזה שאומר "מי שעושה מצות התורה" למה שהוא מוסיף ואומר "והולך בדרכיו", שמשמע, שהם ב' דברים. כלומר, שמשמע, הגם שעושה מצות התורה, ואם הוא לא הולך בדרכיו, לא אומרים שהוא "עשה את השם". אם כן מהי המשמעות של "והולך בדרכיו".

וכמו כן יש להבין במה שכתוב (באות י"ט) וזו לשונו "כעין זה אמר רבי שמעון, ויעש דוד שם. וכי דוד עשה לו. ומשיב, אלא משום שדוד הלך בדרכי התורה ועשה מצות התורה, כביכול, הוא עבד שם ממש, ועל כן נאמר, ועשיתם אותם. דהיינו, אם אתם תשתדלו לעשות אותם, ולתקן השם הקדוש כראוי, כל אלו הברכות שלמעלה תמצאנה אצלכם, בתקון שלהם כראוי".

ויש גם כן לשאול, מה הפירוש ש"דוד עשה להקב"ה שם", היינו לגבי מי עשה את השם. וכי הקב"ה צריך שיעשו לו שם טוב לגבי הנבראים, שעל ידי זה שיהיה להקב"ה שם טוב, אז הם יתנו לו כבוד. דבר זה מתאים לנבראים, שאדם יכול לתת כבוד לבן אדם דוגמתו, אבל איך שייך לומר שהקב"ה צריך לקבל שם טוב אצל הנבראים. וכמו כן, יש להבין, איך על ידי זה שהאדם הולך בדרכי התורה ועשה מצות התורה, הקב"ה מקבל שם טוב.

ולהבין כל זה, צריכים להקדים מהו הענין בכלל בריאה, כלומר לאיזו מטרה ברא הבורא את הבריאה. התשובה היא, ידוע שהוא רצונו להטיב לנבראיו. נמצא, שהבורא קבל שם של משפיע, הנותן טוב ועונג להבריאה, שהבריאה נקראת בחינת מקבל, והמקבל מוכרח להיות בעל חסרון, אחרת אין מקום לקבלה. ומטעם זה נקרא הרצון לקבל טוב ועונג "בעל חסרון".

וענין חסרון לא שייך אצל הבורא, שהבורא הוא שלם בתכלית השלימות. לכן נקראת

הבריאה "יש מאין", על שם החסרון הזה, שנברא דבר שלא היה מטרם שבראה. והיות שענין חסרון אינו נמצא אצל הבורא, נמצא, בזמן שהאדם מרגיש עצמו לבעל חסרון, הוא כבר נמצא בשינוי צורה לגבי הבורא. וכשהוא ממלא את החסרון, הגם שיש לו השתוות מבחינת מה, שעתה אינו בעל חסרון, אבל בזה שהוא עתה המקבל והבורא הוא המשפיע. נמצא שכבר אין השתוות הצורה, שע"י שינוי צורה זה הוא נעשה נפרד מהבורא.

ובכדי לתקן את זה, דהיינו במה שהאדם נקרא "נברא", שהוא בעל חסרון, ובכדי שתהיה לו השתוות, הוא מוכרח להיות בבחינת השלמות, היינו לקבל מהבורא כל טוב. וכשהוא מקבל מהבורא, הוא נעשה שוב בבחינת שינוי צורה. אז נעשה התיקון הזה, הנקרא בשם "מקבל בע"מ להשפיע". כלומר, הגם שיש לו מצד הטבע רצון וחשק לקבל מדבר שיכול להנות, מכל מקום הוא מתגבר ואינו רוצה לקבל את התענוג, רק מצד היות שהוא שרוצה להשפיע נחת רוח ליוצרו.

וכל התענוג, מה שאפשר לו לומר, שהבורא נהנה מזה, כלומר, בזה שמקיימים את רצונו ומחשבתו, שהוא רצונו להטיב לנבראיו, זאת אומרת, שכל התענוגים שאנו יכולים לומר שהבורא נהנה מזה שאנו מקבלים ממנו, ורק על דרך זה אנו מקבלים. לכן, כשאדם בא לדרגה זו, שהיא לעשות נחת רוח ליוצרו, הוא יכול להנותו בזה שמקבלים ממנו טוב ועונג.

וממילא יש עתה השתוות הצורה מב' צדדים, כנ"ל:

(א) שכבר לא נמצא חסרון בתחתון, היות שמקבל עתה טוב ועונג מה'.

(ב) שהוא עכשיו משפיע כמו הבורא. כלומר, שזה שנעשה עכשיו למקבל הנאה, אינו לצורך עצמו אלא רק לתועלת ה'. אבל בשביל תועלת עצמו הוא מוכן לוותר על כל התענוגים. נמצא, שיש עכשיו שני דברים ביחד, היינו **תיקון הבריאה** ו **מטרת הבריאה**.

שזה נקרא בשם "זווג דהכאה", שע"י הכאה, נעשה אח"כ **יחוד**, שפירוש "הכאה" ברוחניות הוא שני דברים מנוגדים, שכל אחד דוחה את מה שהשני רוצה. דהיינו, הבורא רוצה שהתחתון יקבל טוב ועונג, זאת אומרת להשפיע להתחתון, והתחתון רוצה בהשתוות הצורה, היינו להשפיע להעליון.

נמצא שהם בהתנגדות, ועל ידי זה הם באים לידי יחוד. זאת אומרת, שכל אחד לוקח את דעתו של השני, היינו, העליון רוצה שהתחתון יקבל, התחתון מקבל רק בשיעור שהוא יודע שכל מה שהוא מקבל הוא רק בשביל שהעליון רוצה. נמצא, שהוא עכשיו מקבל כמו שהעליון רוצה, והוא משפיע כמו שהוא רוצה, ואין כאן פירוד, אלא עתה שניהם בדעה אחת.

ועל ידי זה שיש עכשיו להנברא כלים דהשפעה, הוא מקבל בהם טוב ועונג, ואז ניכר לעין כל ש"השם של הבורא הוא טוב ומטיב", כי מטרם שמתגלה הטוב ועונג נקרא "שכינתא בעפרא", היינו שכל אחד סובל יסורים בעולם, מסיבת שאין כלים מתאימים שיהיו מוכשרים לקבל את הטוב ועונג.

לכן התחתונים צריכים להאמין, שהבורא מנהיג את העולם בבחינת טוב ומטיב. לכן אין שמו של הקב"ה, הנקרא "טוב ומטיב", מגולה. מה שאין כן כשהתחתונים מקבלים את הכלים דהשפעה, אז יכול להתגלות את השם של הקב"ה, הנקרא "טוב ומטיב".

אלא כאן נשאלת השאלה הקשה ביותר, איך האדם יכול לקבל הכלים האלו, הלא מצד הטבע הוא ממש להיפך, האדם נולד רק בכלים דקבלה, היינו שאין האדם מסוגל לעשות שום דבר אלא רק שתצמח מזה תועלת עצמו. ובמה הוא יכול לעשות עתה דבר שהוא נגד הטבע, היינו להשפיע ולא לקבל לתועלת עצמו כלום.

הנה על זה אמרו חז"ל שהקב"ה אמר "בראתי יצה"ר בראתי תורה תבלין". ובקיום התורה ומצות יש להבחין בה ב' דברים:

(א) מעשה התורה ומצות.

(ב) הכוונה. כלומר, מה הוא רוצה תמורת זה שמקיים תו"מ. והנה התמורה שהאדם צריך לבקש מה' היא, שילך בדרכיו, היינו בדרכי ה'. ומהי "דרך ה'", צריכים לומר, שדרכו היא להשפיע לנבראים טוב ועונג. כמו כן האדם צריך שכל דאגותיו הן אך ורק להשפיע לה', שיהנה, ולא לדאוג על תועלת עצמו אלא רק לתועלת ה', כדוגמת הבורא שרצונו להטיב לנבראיו.

והיות שהאדם נברא עם טבע של קבלה לתועלת עצמו, כידוע, בזה שהבורא רוצה להנות לנבראיו, מוכרח להיות בהמקבל רצון וחשק להדבר, אחרת אי אפשר להנות, לכן ברא הבורא את הנבראים, שתהיה בהם השתוקקות למלאות את חסרונם. ואיך הנבראים יכולים ללכת בדרכיו, שגם הנבראים יהיו משפיעים כמו הבורא, שזה נקרא "הדבק במדותיו".

ובכדי לתקן זה, אמר הקב"ה "בראתי יצה"ר", היינו את הרצון לקבל רק לעצמו, "בראתי תורה תבלין", היינו בסגולת התורה נקבל כח התגברות על הרע, ונוכל לעשות מעשים רק בכדי להשפיע הנאה להבורא.

נמצא לפי זה, לא מספיק בזה שהאדם מקיים את התו"מ, אלא הוא צריך גם כן לכוון את הכוונה בשביל מה הוא מקיים תו"מ. כלומר, מהי התמורה שהוא דורש מה' שישלם לו עבור זה שהוא מקיים תו"מ. ועל זה יש הרבה כוונות, כמו שכתוב בזה"ק "יש שרוצים תמורת הקיום של תו"מ שכר בעוה"ז, ויש שרוצים שכר בעולם הבא". ועיקר מה שהאדם צריך, לקבל סיבה שיחייבו אותו בקיום תו"מ, שהוא "בגין דאיהו רב ושליט", כלומר, שהוא עוסק בתורה ומצות בכדי שיש לו הנאה גדולה בזה שהוא משמש מלך גדול.

משמע מכאן, שהסיבה מה שהאדם מקיים תו"מ, היא בכדי שה' יתן לו את הכח להשפיע, מה שאין לו זה מצד הטבע. והתו"מ הוא סגולה להשיג את זה, כנ"ל, "בראתי יצה"ר". אם כן, מה העצה שנוכל ללכת נגד הטבע. התשובה היא, בעבור זה ניתן לנו "תורה תבלין", היינו שע"י התורה נשיג את הכח דהשפעה. נמצא לפי זה, מה האדם צריך לכוון בזמן שעוסק בתו"מ, הוא דבר אחד "ללכת בדרכיו", היינו כמו שדרך ה' היא להשפיע, כמו כן

האדם רוצה שה' יתן לו תמורת עבודתו את הכח הזה.

ובזה יש לפרש מה ששאלנו, מה שאומר הזה"ק "אלא מי שעושה מצות התורה והולך בדרכיו". ושאלנו, מה מוסיף לנו זה שאומר "והולך בדרכיו" לאחר שהאדם כבר עושה מצות התורה. ובהנ"ל יהיה הפירוש, שלא די בזה שעשה את מצות התורה, אלא הוא צריך לכוון, שהוא רוצה שכר תמורת זה שעושה מצות התורה. ואיזה מין שכר הוא רוצה, שיוכל ללכת בדרך ה'. כמו שדרכו של הקב"ה היא להשפיע לנבראים, שהנבראים יהנו, כמו כן האדם רוצה שיהיה בידו ורצון וחשק להשפיע נחת רוח ליוצרו, ויבקש מה' שיתן לו שכר תמורת עבודתו. וזה צריך להיות כמו בגשמיות, שהאדם עובד ומסתכל בזמן העבודה, מתי הוא יקבל את המשכורת, כמו כן בעבודת ה' בקיום תו"מ, צריך האדם לצפות מתי הוא יקבל את המשכורת עבור יגיעתו, היינו שיזכה לכלים דהשפעה.

ובהאמור נוכל לפרש מה ששאלנו מה שאומר הזה"ק על פסוק "ויעש דוד שם". ואומר, משום שדוד הלך בדרכי התורה כביכול, הוא עבד שם ממש. ועל כן נאמר "ועשיתם אותם" ולתקן השם הקדוש כראוי. ושאלנו, וכי הקב"ה הוא צריך לעשות לו שם אצל הנבראים, שענין זה מתאים לאדם. לגבי אדם שייך לומר, שרוצה שיהיה לו שם טוב, ולא אצל הבורא לגבי הנבראים. וכי אפשר לומר שאדם נכנס ללול של תרנגולים והוא רוצה לקבל שם טוב בין התרנגולים, שיכבדו אותו מחמת חשיבותו. ומכל שכן הבורא לגבי נבראים. איזה ערך יש לנבראים לגבי הבורא, שנגיד שהבורא רוצה שיהיה לו שם טוב, בכדי שיכבדו אותו. אם כן מהו הפירוש "ויעש דוד שם, בזה שהלך בדרכי התורה", כלומר שהאדם צריך לעשות שם טוב להקב"ה.

אלא, היות שהבורא רוצה לתת טוב ועונג להנבראים, בכדי שייהנו, לכן אם הנבראים נהנים מזה שהבורא נותן להם כל טוב, אז הנבראים נותנים לו שם טוב, היינו אומרים שהקב"ה הוא טוב ומטיב. לכן יהיה הפירוש, השם הזה שהקב"ה יקבל מהנבראים, שהוא טוב ומטיב, אין הוא צריך להשם הזה שיכבדו אותו על ידי זה, אלא הוא רוצה שהם ירגישו את השם הזה, כלומר, אין השם הזה בשביל הבורא, שהוא צריך את השם הזה, אלא בשביל הנבראים. כלומר, שהבורא רוצה שהנבראים ישיגו אותו כך, כלומר, שהוא סימן שהם נהנים מהחיים שלהם. והראיה לזה, שהם אומרים, שהבורא נקרא בשם "טוב ומטיב".

לכן יש הבדל בין אדם לבין שאר נבראים, שהאדם רוצה, שיהיה לו שם בכדי שיקבל תמורת זה שכר. והשכר שלו הוא:

(א) שהנבראים יתנו לו כבוד בעבור שהוא עושה טובות לאנשים,

(ב) יש לפעמים שהאדם עושה טובות לאחרים ותמורת זה הוא יקבל שכר בעוה"ב. מה שאין כן השם שהבורא רוצה שיתנו לו, השם "טוב ומטיב", הוא לטובת הנבראים. כלומר, בזמן שהנבראים קוראים לו בשם "טוב ומטיב", אז הנבראים נהנים ממנו, אחרת לא היו קוראים לו בשם "טוב ומטיב".

אולם, היות מצד תיקון הבריאה, בכדי שתהיה להנבראים גם בחינת דביקות, בעת שהם

יקבלו את הטוב ועונג, אז האדם מוכרח לקבל הכל בע"מ להשפיע. והיות שהאדם נברא מצד הטבע, שרצונו הוא אך לקבל, לכן ניתן לנו תו"מ, שעל ידיהם נוכל לצאת משליטת הרצון לקבל לעצמו ולעשות הכל בע"מ להשפיע.

וזהו שאומר, "משום שדוד הלך בדרכי התורה", היינו, שע"י דרך התורה תיקן את עצמו וזכה לכלים דהשפעה. שבכלים האלו מושפע השפע מלמעלה והאדם זוכה לבחינת טוב ומטיב, היינו שמשיג אז את השם האמיתי של הקב"ה, הנקרא "טוב ומטיב", מסיבה שהוא קבל את הטוב ע"י שתיקן את עצמו ע"י דרכי התורה. וזה הפירוש "ויעש דוד שם", שפירוש, שדוד זכה להשיג את השם של הקב"ה, הנקרא "טוב ומטיב".

אולם ענין מה שאומר "חוק היא המלכות, משפט הוא ז"א", וזה הכלל של שם הקדוש, משום "שחוק ומשפט" הוא השם של הקב"ה. וזהו "ועשיתם אותם". ויש להבין זה, היות שאומר, שחוק היא בחינת מלכות, ומשפט הוא בחינת ז"א, אם כן הרי הם ב' שמות נפרדים זה מזה. ואיך אומר, שחוק ומשפט הוא השם של הקב"ה, הלא הם ב' שמות. ז"א הנקרא "קודשא בריך הוא" ומלכות נקראת "שכינה". אם כן מה יהיה הפשט מה שאומר ש"חוק ומשפט הוא השם של הקב"ה".

ובאופן כללי אמר אמו"ר זצ"ל, שהאור נקרא בשם א בשם "מלכות" או "שכינה". והכלי נקרא בשם "שכינה", מטעם האור השוכן בתוך הכלי. ואמר, שזהו הפירוש מה שהזה"ק אומר "איהו שוכן ואיהי שכינה". כלומר, שזהו דבר אחד, אור וכלי.

אולם שיש שינוי צורה בין האור להכלי, היינו בין המשפיע להמקבל, ושינוי צורה נקרא "פירוד". והיות שכל הנבראים נמשכים מהמלכות, שמלכות נקראת "כנסת ישראל", שהיא הכלל של כל הנשמות, בכדי שהמלכות תוכל לקבל שפע עבור הנבראים, צריכים ליחד את המלכות, שתהיה בהשתוות הצורה להאור.

ובגלל זה ניתן לנו תו"מ, שבסגולתן יכולים לבוא לידי השתוות הצורה להבורא. היינו, שכל אלה העוסקים בתו"מ, ומכוונים שע"י יקבלו רצון וחשק לעשות הכל על הכוונה להשפיע נחת רוח ליוצרו, כלומר, כמו שהבורא הוא המשפיע להנבראים, כמו כן הנבראים רוצים להשפיע נחת רוח להבורא. ועל ידי זה כל אחד ואחד מתקן בשורש נשמתו, שהיא המלכות, שתהיה בעל מנת להשפיע, שזה נקרא "יחוד", היינו שמייחד את האור והכלי, שיהיו בהשתוות הצורה. אז מושפע השפע, שהיא בחינת טוב ועונג, להנבראים.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו, מה שאומר ש"חוק ומשפט הוא השם של הקב"ה", הלא הם ב' שמות, ז"א ומלכות, שהוא חוק ומשפט. אלא כנ"ל, שז"א הנקרא "משפט", הוא האור המתגלה, שזהו השפע. ומלכות היא המקבלת, שצריכה לקבל הכל בע"מ להשפיע. זה נקרא "חוק", כלומר שהגם שהאדם רואה שנברא עם רצון לקבל לעצמו ונברא עם שכל ודעת, שהאדם צריך כל דבר לשקול בדעת, מה שהוא רוצה לעשות.

וכאן בעבודת ה' אומרים לו, שאל יסתכל על מה שהשכל אומר לו, אלא צריך לקבל בתור

חוק, למעלה מהדעת. אלא, הגם שנברא מצד הטבע עם רצון לקבל, מכל מקום האדם צריך להאמין בדברי חז"ל, שאמרו, שהאדם צריך להתדבק במדותיו של הקב"ה, כמו שכתוב "מהו רחום אף אתה רחום". נמצא, שעל ידי זה שהאדם מקבל את התורה ומצות בתור חוק, הגם שהוא למעלה מהדעת, כלומר שהגוף לא מבין את זה. וע"י האמונה למעלה מהדעת, האדם יכול לבוא לידי השתוות הצורה.

היינו כנ"ל, שכל אדם, כשהוא עוסק בתו"מ על הכוונה בע"מ להשפיע, על ידי זה נמצא שהוא מייחד ז"א, הנקרא "משפט", היינו האור והשפע, עם המלכות, שהיא הכלי, שצריך לקבל את האור, שתהיה גם כוונתו להשפיע, כדוגמת האור. זה נקרא "יחוד קוב"ה ושכינתא". ונעשה אז "השם אחד", כלומר שבי' השמות, שז"א, הנקרא "משפט", היינו הוי"ה, ושמו, הנקראת מלכות, שיהיו אחד.

ולפי זה יש לפרש מה שכתוב "אלא מי שעושה מצות התורה והולך בדרכיו, הוא כאילו עשה למעלה. אמר הקב"ה כאילו עשאו. והעמידוהו. ועל כן ועשיתם אותם לחוק ומשפט, שהם ז"א ומלכות". היינו כנ"ל, שעל ידי זה שעושה מצות התורה והולך בדרכיו, האדם גורם בשורש נשמתו, שהיא המלכות, למעלה, שתהיה בע"מ להשפיע כדוגמת ז"א, שזה נקרא "יחוד". נמצא, שהפירוש של "ועשיתם אותם", הכוונה היא לעשות את היחוד הזה של ז"א ומלכות, הנקרא "חוק ומשפט". וגם כן נקרא זה "יחוד קוב"ה ושכינתיה". וזוהי העשיה שהנבראים צריכים לעשות.

נמצא, שהפירוש הוא, היות שהם בי' שמות, לכן הנבראים צריכים לעשות את היחוד, שיהיה אחד. ובזמן שכל הנבראים יגיעו לשלימותם, היינו שכולם יתקנו כל אחד בבחינת שורש נשמתו, אז יקוים "ביום ההוא יהיה הוי"ה אחד ושמו אחד". וזוהי העשיה מה שכתוב "ועשיתם אותם".

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו שאין הברכה מצויה בדבר שבמנין, בעבודה

מאמר ל"א, תש"ן
ספר במדבר

הזה"ק (במדבר דף ד' ובהסולם אות י"ג) אומר וזה לשונו "בוא וראה, הרי העמידוהו, שאין הברכה שלמעלה שורה על דבר שנמנה. ואם תאמר, ישראל איך נמנו, אלא כופר לקחו ממנם, ובתחילה היו מברכים את ישראל, ואח"כ מנו את הכופר, ואח"כ חזרו וברכו את ישראל. נמצא שישראל נתברכו בתחילה ובסוף, ולא היה בהם מות. שואל, למה עולה המות ע"י המנין. ומשיב, אלא משום שברכה אינה שורה במנין, כיון שמסתלקת הברכה, שורה עליו הס"א", עד כאן לשונו.

הנה רש"י מביא הטעם, למה מונה את ישראל, וזה לשונו "מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה". משמע, שרש"י רוצה לתרץ, אם אנו אומרים, שבדבר שבמנין יש שם סכנה, שיכולה להיות בחינת מות, ולמה הקב"ה אמר למנות את ישראל ולהכנס במקום סכנה. לכן רש"י מתרץ "מתוך חיבתן לפניו, מונה אותם כל שעה, אף על פי שיש סכנה בדבר, אלא האהבה שיש לו לישראל, ורוצה לדעת מנינם, לכן אמר שיספור את ישראל".

ובפשטות קשה להבין זה, היינו לומר, היות שהקב"ה רוצה לדעת מספרם, לכן אמר שצריכים לספור ע"י תיקון, בכדי שלא יהיה בהם נגף, שיספור אותם ע"י כופר. ויש להבין הדבר, איך אפשר לומר, שבכדי שהקב"ה רוצה לדעת את חשבונם, אז צריכים לספור ולתת את החשבון מישראל, אז הקב"ה יודע, אחרת הוא לא יודע מראש את מספר בני ישראל, אלא הוא צריך חס ושלוש שהנבראים יודיעו לו. היתכן לומר כך. וכמו כן יש להבין מה זה **ברכה** בעבודה, ומה זה **מנין** בעבודה, ומדוע כשאין הברכה שורה על המנין זה גורם מות. וגם זה להבין, מדוע אין הברכה יכולה לשרות על דבר שבמנין.

ידוע שיש לפנינו בעבודת ה' ב' ענינים :

(א) מטרת הבריאה,

(ב) תיקון הבריאה.

שמטרת הבריאה נקראת, זה שהנבראים מקבלים טוב ועונג, כמו שכתוב "רצונו להטיב לנבראיו". ותיקון הבריאה הוא, שהנבראים ילכו בדרך ה', היינו בחינת השתוות הצורה, כמו שהבורא הוא משפיע לנבראיו, כמו כן הנבראים צריכים להשפיע להבורא, אחרת יש שינוי צורה, שברוחניות שינוי צורה עושה פירוד, היינו שזה גורם פירוד מחיי החיים, כמו שכתוב בזה"ק (מובא בתע"ס דף י"ט אות י"ז) וזה לשונו "ועל כן רשעים בחייהם נקראים מתים, כי מתוך שינוי צורתם, עד לקצה משורשם, שאין להם מבחינת השפעה כלום, נחתכים הימנו

יתברך, והמה מתים ממש". אמנם כבר אמרו עליהם בזהר "דכל חסד דעבדין לגרמייהו הוא דעבדין, שעיקר כוונתם הוא לעצמם ולכבודם".

זאת אומרת, מה שאנו מיחסים להבורא, היינו כל מה שהבורא עשה, זהו במצב השלימות, כלומר, זה שהבורא רוצה שהנבראים יקבלו טוב ועונג, לכן ברא בהם רצון לקבל והשתוקקות גדולה לקבל תענוג. ובזה הוא בטוח שירצו לקבל תענוג. מה שאם כן תיקון הבריאה, כלומר הכלי והרצון שהנבראים צריכים לעשות, היינו שעם הרצון הזה שיהיה להם, יוכלו לקבל טוב ועונג, שהרצון הזה נקרא "רצון להשפיע". הרצון הזה, בכדי להשיג אותו, הולך לאט לאט, כי אין כח להתחנותן ללכת נגד הרצון של העליון, מה שהבורא ברא את הרצון לקבל לעצמו.

ובהאמור אנו רואים, שיש ב' מיני כלים :

(א) **כלים דקבלה**, אלא שעושים עליהם תיקון, היינו שעל הכלי קבלה עושים כוונה הפוכה מהכלי. כלומר, בבחינת המעשה האדם עתה מקבל, אבל מבחינת הכוונה האדם עתה משפיע. נמצא, **שהכוונה היא ממש ענין הפוך מהמעשה**. והאור, המקובל בכלים האלו, נקרא עתה בשם "מקבל בע"מ להשפיע". השם של האור הזה הוא "חכמה", שהוא **האור של מטרת הבריאה**. וגם לפעמים קוראים את זה בשם "המתקת הדינים", כלומר שמה שהיה על הכלי דקבלה שם דינים, היינו שהיה דין, שאסור להשתמש עם כלי זה מטעם שזה עושה שינוי צורה ובחינת פירוד, נמתקו עתה. ומהו המיתוק, זה שנתן על הכלי כוונה, הנקראת "בע"מ להשפיע".

זאת אומרת, מטרים שנתן על הרצון לקבל הכוונה דלהשפיע, הרצון לקבל הזה היה גורם לו מרירות, שבכל דבר רוחני, שהיה רוצה להיות במגע עמו, היה מרגיש טעם מר, מטעם שעל הרצון לקבל לעצמו שורה הצמצום והסתר, לכן לא יכולים לטעום טעם טוב על רוחניות. כלומר, שלכל דבר שבקדושה הוא מרגיש בחינת ריחוק, היינו שקשה לו לגשת לדבר, שאין שם מקום, שהרצון לקבל יהנה מזה. וזה מכונה "מר".

מה שאם כן אם הוא נותן על הרצון הזה הכוונה בע"מ להשפיע, אז הוא רואה ומרגיש שבכל דבר שבקדושה הוא טועם טעם מתיקות. מה שאין כן בדברים שאין להם שייכות לקדושה, הוא מוכרח להתרחק מהם, כלומר, שהוא לא יכול לסבול אותם.

נמצא, לאחר שתיקן את עצמו וכבר הוא יכול עתה לכוון בע"מ להשפיע, יש להבחין כאן **אור וכלי**, המורכב מעביות ומסך. **העביות** נקרא "דינים", ששם שורה הצמצום וההסתר, שאין האור מאיר שם, לכן העביות נקרא "חושך". כלומר, זה שרוצה לקבל לתועלת עצמו נקרא "עב", ומה שהוא רוצה להשפיע נקרא "זך". ואח"כ, שנותן על העב הזה רצון להשפיע, כבר נמתק הדין, מה שהיה מקודם לכן חושך, נעשה עתה מקום שהאור מאיר בהכלי, זה נקרא "המתקת הדינים".

(ב) ויש להבחין גם כן, שיש באדם **כלים דהשפעה**, היינו מה שהאדם נתן לחבירו דברים שחבירו נהנה, הנה הנתניה בעצמה נקראת "השפעה". "איש זך" שהוא משתדל לעשות

לאנשים מצב רוח טוב, שירגישו את עצמם בטוב. על הכלים האלו לא שייך לומר, שיש בהמעשים האלו בחינת דין, כלומר, שיהא דין שאסור להשתמש עם כלים מה שהם רוצים להשפיע.

רק מה שיש כאן ענין של כוונה גם כן, היינו אם באמת פיו ולבו שוים. זאת אומרת, מה שהוא נותן לאחרים הכוונה היא שאחרים יהנו מזה, ועל עצמו אינו דואג, כי רק על הכלל הוא דואג. והבחינה זו נקראת "משפיע בע"מ להשפיע", כלומר, הן המעשה והן הכוונה הכלל הוא בע"מ להשפיע.

ויש לפעמים, שכל מה שהוא עושה לטובת הזולת, הכוונה היא שישגי ע"י מעשים האלו כבוד וכדומה, על דרך מה שכתוב בזה"ק על הרשעים, שכל טוב שהם עושים רק לתועלת עצמם, "כל טובו דעבדין לגרמייהו עבדין". וכאן מצד הכלי אין שום דין, היינו חסרון, כלומר בבחינת המעשה אין מה לתקן. אולם בבחינת הכוונה צריכים לתקן. זאת אומרת, בענין הכוונה אין הבדל בין שהמעשה הם בבחינת השפעה או שהמעשה הם בבחינת קבלה, כי שני המעשים צריכים תיקון, שגם הכוונה תהיה בע"מ להשפיע.

וזה הוא מטעם, שעיקר העבודה היא בלב, כלומר, שהאדם צריך להגיע לדרגה אהבת ה', כמו שכתוב "ואהבת ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך", **וכל המעשים שאנו עוסקים בתורה ומצות הם לתקן את הלב**, וזהו כמו שכתוב (בהקדמה לפני מסבירות, אות י') וזה לשונו "ובא וראה, הר"א אבן עזרא ז"ל "ודע, כי כל המצות הכתובות בתורה, או המקובלות שתקנו האבות, **הכל הם לתקן הלב**, כי כל הלבבות דורש ה'".

ובהאמור יש להבחין באופן כללי, שהב' ענינים, שהם מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, האור הזה נקרא בשם "חכמה", ובחינת ראייה, היינו שרואה מה שיש בידו, כלומר, "שכבר יכול לתת מנין ומספר" כמה שהוא כבר השיג, היות שמטרת הבריאה היא להטיב. אז צריכים להרגיש ולהשיג מה שיש בידם.

נגיד דרך משל, ב' אחים, שאחד גר בארצות הברית והוא עשיר. ויש לו אח בארץ ישראל, שהוא עני. לכן האח העשיר הכניס על חשבון האח העני בבנק מליון דולר. והוא לא הודיע לאח העני, וגם הבנק לא הודיעו לאח העני שיש לו בבנק כסף על שמו. האח הזה הוא נשאר עני, היות שהוא לא יודע מזה.

וכמו כן כאן במטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, ואם הם לא יודעים ולא מרגישים את הטוב ועונג, איזו הטבה היא זו, כנ"ל. לכן נקרא האור הזה בשם "חכמה וראייה" ובשם "אור הפנים" בסוד "חכמת אדם תאיר פניו". וזה נקרא בעבודה "דבר שבמנין", כלומר דבר המתקבל בכלים דקבלה. זאת אומרת, אם הוא מקבל זה, אז הוא רואה מה שקבל ויכול למנות ולספור מה שיש לו.

וזה נקרא גם כן, בחינת מתנה, ודרך העולם הוא שמי שנותן מתנה לחבירו הוא רוצה שחבירו יספור וימנה כמה הוא ערך חשיבות המתנה. והטעם הפשוט הוא, זה שנותן לחבירו מתנה, בטח שהוא רוצה לגלות לו אהבה. ובטח לפי ערך חשיבות המתנה, בשיעור זה

האדם יכול להעריך את מדת אהבה. נמצא, שאם אין האדם מסתכל בהמתנה, לראות את גדלה של המתנה, הוא פוגם במדת האהבה.

נמצא, במתנה, כשהאדם מקבל, אם הוא לא רואה או שלא השתדל לראות את חשיבות המתנה, הוא פוגם במדת האהבה, מה שהנותן רוצה בכך. נגיד על דרך משל, חז"ל אמרו "קנה לך חבר", והאדם הזה רוצה לקנות את חברו על ידי זה ששולח לו מתנות. ואם האדם לא יראה ויעריך את גודל חשיבות המתנה, שקבל ממנו, איך הוא יכול לבוא לידי בחינת "וקנה לך חבר". נמצא, שבמתנה האדם צריך למנות ולספור מה שקבל מחבירו.

אי לזאת, אם אין הנבראים יכולים למנות ולספור את מה שהבורא נותן להם, הרי אין המטרה של הבורא מגיעה לבחינת, שהנבראים ישיגו, שהוא ברא את הבריאה על הכוונה דלהטיב לנבראיו.

וזה נקרא בשם "אור החכמה", שהאור הזה מקובל בכלים דקבלה. אלא על האדם מוטל לשמש גם כן עם התיקון, שנעשה על כלים דקבלה, המכונה "מקבל בע"מ להשפיע". כלומר, שהוא צריך לתת כוונה על הכלי קבלה, שיהיו בע"מ להשפיע. ואם הוא לא נותן את הכוונה בע"מ להשפיע, הוא נעשה נפרד מחיי החיים, כי שינוי צורה עושה פירוד. לכן על ידי זה שהוא נעשה עתה למקבל, זה גורם לו מיתה מבחינת הרוחניות, כנ"ל, ש"רשעים בחייהם נקראים מתים".

אמנם האור המקובל בכלים דהשפעה, נקרא "אור דחסדים", ש"חסד" פירושו שהוא נותן, כדוגמת שאדם עושה חסד עם חבירו. ובחינה זו מכונה "חסדים מכוסים", כלומר, שהחסדים, מה שהוא מקבל בכלים דהשפעה, היינו מה שהוא נותן, אז האור יש לו ערך כדוגמת הכלי. כלומר, כמו שידוע, שיש ענין **צדקה** וענין **מתנה**.

ובמתנה, הסברנו לעיל, שהאדם צריך לראות מה שהוא קבל ולא סתם שקבל מתנה מחבירו. ואם האדם אומר, מה חשוב מה שהוא נתן לי, נמצא שהוא פוגם במתנת חבירו. כלומר, המטרה שהוא שלח לו המתנה אינה עושה את שליחותה, היינו שהמתנה צריכה לקנות לו חבר, כנ"ל "קנה לך חבר", ואם הוא לא רואה את החשיבות של המתנה, ממילא לא יכול לקנות אותו בתור חבר. לכן מוטל עליו לספור ולמנות ולראות את המתנה.

מה שאם כן כשהאדם שולח לחבירו צדקה, הנותן צריך להשתדל, באם הוא רוצה לתת צדקה באמת, שהמקבל הצדקה לא ידע מי הוא ששלח לו את הצדקה. וגם המקבל את הצדקה, הוא שמח מאוד אם הוא יודע, שמי שנתן לו הצדקה לא יודע למי שנתן. כדרך שהולכים לפעמים לקבץ כסף עבור אדם חשוב, ולא רוצים שהמקבל את הצדקה יתבייש. אלו שהולכים לקבץ את הכסף אומרים, שאנו הולכים עבור מי, בעלום שם. נמצא, בצדקה, כששניהם לא יודעים, הן הנותן והן המקבל, זהו נקרא צדקה באמת, שאין שום אי נעימות אצל המקבל הצדקה.

נמצא, בזמן שעושים חסד אנחנו מדברים מהנותן, היינו מהתחתון, אז האדם הוא בבחינה שהוא עושה למעלה מהדעת, היינו שנותן ואינו יודע למי הוא נותן, אלא שהוא מאמין, שכל

מה שהוא נותן בא למטרתו. וזה נקרא "צדקה בסתר".

וצדקה נקראת בחינת חסדים, שהוא נותן. היינו, שאנו מדברים בזמן שהאדם עוסק בכלים דהשפעה, שאנו מדברים רק מהאדם שהוא המשפיע לה'. וזה נקרא "ברכה", כדוגמת שהאדם מברך להשני, היינו שנותן לו טובות בעל פה, היינו שמברך אותו, אע"פ שבמעשה אינו נותן לו, מכל מקום נקרא זה, שנותן לו רק ברכה בפה, נחשב כבר לנתינה בלב. כלומר, מה שאין בידו לתת במעשה, הוא נותן לו עם הלב, ומגלה לו בפה מה שיש בלבו.

נמצא, שברכה נקראת נתינה, היינו השפעה. כלומר, שהוא עוסק אז בכלים דהשפעה. זאת אומרת, שברכה נקראת, שהוא רוצה שיהיה לחבירו יותר ממה שהוא מסוגל לתת במעשה. לכן כשהאדם עוסק בהשפעה, היינו שהוא רוצה לעשות נחת רוח ליוצרו, אז הוא אומר להבורא, שיותר ממה שאני מסוגל לתת לך מעשים טובים, אני מברך אותך, שאני אוכל לתת לך יותר ממעשים טובים. כלומר, שתמיד יש להאדם לברך לה', שרוצה שיהא בידו לתת להבורא נחת רוח יותר ממה שהוא נותן לו.

לכן על ברכה לא שייך ענין של מנין, כנ"ל. היות שכלים דהשפעה נקראים "צדקה", ובצדקה צריכה להיות מתן בסתר, היינו שהנותן לא יודע למי הוא נותן וכן המקבל אינו יודע ממי הוא מקבל, היינו שאין כאן ענין של מנין, שהמנין מביא התפעלות וקשר אהבה, כנ"ל לגבי מתנה, שבמתנה, אמרו חז"ל ממש ההיפך, "הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו", מטעם שצריך לצאת מנתינת המתנה ענין של אהבה, המקשרת את שניהם. מה שאין כן בצדקה, ששם צריך להיות כולו להשפיע. זאת אומרת בצדקה הכי משבחת היא, שאין אף אחד מכיר את השני. וממילא לא שייך ענין של מנין ומספר.

לכן כשמדברים בעבודה נקרא "צדקה" כלים דהשפעה, היינו שהכלי רוצה לעשות חסד, והאור, המושפע להכלי, נקרא בשם "אור דחסדים". וזה נקרא בחינת "תיקון הבריאה", היינו שיהיה הכל בע"מ להשפיע.

מה שאם כן מטרת הבריאה, שהיא הכלים הצריכים לקבל טוב ועונג, כאן בטח צריכים לראות מה שמקבלים, כי לפי מה שהוא מקבל, כך הוא אומר על מטרת הבריאה, שהיא בבחינת טוב ומטיב. ואם אינו יכול לספור מה שקבל, היינו שעוד לא קיבל, שיהא מורגש אצלו את הטוב ועונג, בטח שעוד לא יכול לומר, שהוא רואה עתה, מה שקבל מה' הוא רק טוב ועונג. לכן "אור החכמה", שהוא בחינת מטרת הבריאה כנ"ל, נקרא בשם "ראיה", כי מטרת הבריאה היא בבחינת ראיה.

מה שאם כן בבחינת תיקון הבריאה הוא להיפך, כנ"ל, שזה מכונה בשם "חסדים מכוסים", היינו שכל מה שהוא מקבל עדיין לא הגיע לבחינת ראיה, אלא שמכוסה עדיין ממנו. וזה נקרא בבחינת עבודה כי הוא "חפץ חסד", היינו רק להשפיע ואינו מעניין אותו אם הוא מקבל משהו מלמעלה. וזה נקרא שהוא "שמח בחלקו", היינו הוא שמח בזה שהוא יכול לעשות משהו בעבודת ה', כלומר, שהוא שמח בחלקו, בזה שהוא יכול לומר שעושה משהו שאינו לצורך גופו החומרי, על דרך שאמרו חז"ל "ההולך ואינו עושה, שכר הליכה בידו" (אבות פרק ה' י"ד).

והסבירו המפרשים "שכר הליכה בידו". אף על פי שאינו עושה, מכל מקום יש לו שכר הליכה, שאף הליכה לבית המדרש מצוה היא כשלעצמה, שכן נמצא הוא שם באוירה של תורה. נמצא לפי זה, שיש להבחין בין שהאדם עוסק בכלים דהשפעה, המכונה "חסד", שם אין ענין למנות, כי הוא רוצה לעבוד בבחינת צדקה כנ"ל, שזה הוא בחינת תיקון הבריאה.

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מדוע אמרו "מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה". ושאלנו, האם הבורא רוצה לדעת את המנין של ישראל הוא צריך לחכות עד שישראל יעשו את המנין, ואח"כ יגישו את חשבון הבורא, ורק אז הוא ידע את החשבון של ישראל. אלא כנ"ל "מתוך חיבתן", היינו שהוא רואה, שהם עובדים הכל לשם שמים, שזה נקרא, שהם כבר עשו את התיקון של הבריאה, לכן הוא רוצה לתת להם את מטרת הבריאה, שהיא אור החכמה, המכונה "אור הראיה", היינו שכבר הם צריכים למנות מה שיש להם, היות שהאור הזה מקובל בכלים דקבלה.

אלא שהם צריכים לקבל אותו בע"מ להשפיע. ולפי הכלל, שהמעשה פועל על הכוונה, נמצא, בזמן שהוא עוסק במעשים של קבלת התענוג, המעשה דקבלה יכול לגרום על הכוונה שלא תהיה בע"מ להשפיע אלא על מנת לקבל. וקבלה לעצמו היא גורמת פירוד מחיי החיים, שזהו בחינת מיתה, כמו שכתוב "רשעים בחייהם נקראים מתים".

וזה שכתוב "שואל", למה עולה המות ע"י המנין". והתשובה היא, היות שדבר שבמנין נקרא "אור החכמה", המתקבל בכלים דקבלה, אז המעשה יכול לשלוט על הכוונה, שלא תהיה לו אפשרות לכוון בע"מ להשפיע, וממילא תהיה בחינת מות.

וזה שכתוב "ומשיב, משום שברכה אינה שורה במנין, כיון שמסתלקת הברכה שורה עליו הס"א". פירוש, שיש ענין **קו אמצעי**, כלומר, שבזמן שמאיר חכמה בכלים דקבלה, שזה נקרא "שמאל", היינו שצריכים תיקון שלא יהא נמשך אחר המעשה של קבלה כנ"ל. אז צריכים להמשיך את אור דחסדים, שאז הוא משמש עם כלים דהשפעה כנ"ל, שמעשים דהשפעה משפיעים על המחשבה, שתהיה כמו המעשה.

זהו שמירה על אור החכמה, המקובל בכלים דקו שמאל, הצריך תיקון. אולם אי אפשר לזכות לאור החכמה מטרם שהוא זכה לדרגת לשמה, היינו, שכל מעשיו שהוא עושה הם לשמה. היינו שסדר העבודה הוא, מקודם זוכים לקטנות, שנקרא, שרק בכלים דהשפעה הוא יכול לכוון לשם שמים, ואח"כ זוכים לגדלות, היינו שגם בכלים דקבלה, ששם מאיר אור החכמה, שהוא האור של מטרת הבריאה, הוא גם כן יכול לכוון בע"מ להשפיע.

נמצא, שטרם שזוכים לאור שבמנין צריכים לזכות לאור דחסדים כנ"ל, הנקרא "ברכה", היינו שמברך הבורא ואינו רוצה לקבל ממנו שום דבר, רק כולו להשפיע, ולעצמו אינו רוצה לקבל שום דבר. ואח"כ זוכים לאור החכמה, שהוא אור שבמנין, היינו שהאור הזה הבא בכלים דקבלה, שאז לאור שבמנין צריכים שמירה, שלא יהא נמשך אחר המעשה, היות שהוא מעשה של קבלה, לכן צריכים להמשיך עוד הפעם אור של ברכה, היינו אור דחסדים, שהוא שמירה, כנ"ל.

ובזה יש לפרש מה שכתוב, מה ששאלנו :

א) אם ה' רוצה לדעת מספר בני ישראל, לכן אמר למנות את בני ישראל, בכדי שעם ישראל יגידו לו את הסכום, והבורא לא יודע בעצמו. והתשובה היא, היות שהוא אוהב אותם, לכן הוא רוצה שעם ישראל ידעו את המנין שלהם, היינו הבורא רוצה שהם ישיגו את אור החכמה. נמצא, שהוא רוצה לדעת, שהם ידעו וישיגו את האור שבמנין, היינו שהם בעצמם ימנו לראות את מה שהם השיגו, כי זה נקרא "אור הראיה", הבא לכלים דקבלה, ולא שהוא צריך לדעת עבור עצמו, אלא שעם ישראל ידעו.

ב) מדוע "אם אין ברכה שורה שם מות". התשובה היא, היות שדבר שבמנין הוא אור החכמה, הבא בכלים דקבלה, ובכלים דקבלה, כשמשמשים עמהם יכולים להמשך אחר המעשה דקבלה, וע"י זה יכולים לבוא לידי פירוד מחיי החיים, שזה נקרא "מיתה", לכן צריכים לזה שמירה. והשמירה היא הברכה, היינו המשכת אור דחסדים, שהיא מעשה של השפעה השומרת על מעשה דקבלה, שלא יסטה מהכוונה דע"מ להשפיע.

ג) מדוע צריכים ברכה לפני ולאחריה. זהו כנ"ל, שסדר העבודה מתחיל שמקודם צריכים להגיע לבחינת לשמה, כמו שאמרו חז"ל "הלומד תורה לשמה מגלין לו רזי תורה". וענין לשמה הוא שכל מעשיו הם בע"מ להשפיע, שזה נקרא בחינת "ברכה". שהוא נותן, שזה הוא הפירוש ברכה, היינו נתינה בפה. כלומר, לאחר שאין בידו להוסיף במעשה, הוא משתדל על כל פנים לתת ברכה בפה, שזה מראה, שמה שהוא נותן הוא בכל הלב, וזה הוא הנקרא בשם "אור דחסדים", כנ"ל.

לכן הסדר הוא :

א) **ברכה לפני**, שהוא הנקרא "קו ימין", "חסד".

ב) שהוא זוכה לבחינת רזי תורה, הנקראת "חכמה", שהיא בחינת מתנה, כידוע, שתורה נקראת "מתנה", המקובלת בכלים דקבלה. לכן היא נקראת בחינת "מנין". היינו שהוא מסתכל מה שקבל בכדי לדעת לתת לו תודה. וזה נקרא "קו שמאל", היות שכאן הוא מקום שיכול לבוא לידי מיתה, הנקראת "פירוד", כעין שהיתה במיתת ז' מלכים בעולם הנקודים. לכן צריכים להמשיך חסדים, שהחסדים האלו הם השמירה, שלא תהיה בהם בחינת מות, היינו בחינת פירוד מחיי החיים. וזה שכתוב שצריכים **ברכה בסוף**, "נמצא שישראל נתברכו בתחילה ובסוף, ולא היה בהם מות". ובאופן כללי נקרא זה "תיקון קוים", שהם נקראים "תיקון העולם", שע"י יש קיום העולם.

ד) מהי ברכה בעבודה. הוא אור דחסדים, שהאדם הוא במצב של נתינה, כנ"ל.

ה) מהו מנין בעבודה. היינו האור הבא בכלים דקבלה, אז האדם צריך לראות מה שקבל ולספור ולמנות אותם, כנ"ל, שהיא בחינת מתנה.

ו) מדוע אין הברכה שורה בדבר שבמנין, כנ"ל. כי דבר שבמנין פירושו, האור והשפע הבא

בכלים דקבלה. וברכה היא השפע הבא בכלים דהשפעה. הלא הם הפכים זה לזה. וזה נקרא בהזהר ש"ב' קוים הם במחלוקת, מטעם ש **קו ימין**, הנקרא "חסד", הוא רק להשפיע ולא רוצה להשתמש עם כלים דקבלה. מה שאם כן **קו שמאל** הוא להיפך, הוא רוצה דוקא להשתמש עם כלים דקבלה, היות שהוא אומר, הלא מטרת הבריאה היא לקבל, אלא שצריך להיות תיקון בע"מ להשפיע, לכן בא אח"כ **קו האמצעי**, שהוא עושה שלום ביניהם. וזהו הטעם שצריכים ברכה בתחילה וברכה בסוף.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל מהו, ישראל עושין רצון המקום, בעבודה

מאמר ל"ב, תש"ן
ספר במדבר

חז"ל (מד"ר נשא פרשה י"א, ז') אמרו וזה לשונם "כתוב אחד אומר, ישא ה' פניו אליך. וכתוב אחד אומר, אשר לא ישא פנים. כיצד נתקיימו שני כתובים הללו. כשישראל עושין רצון המקום, ישא ה' פניו אליך. וכשאינן עושין רצון המקום, אשר לא ישא פנים", עד כאן לשונם.

הנה המאמר הזה קשה:

(א) אם עושין רצון מקום, בשביל מה הם צריכים לנשיאת פנים. הלא הם בסדר, כלומר, ומה עוד הם צריכים לעשות בכדי שיהיו בסדר.

(ב) הכתוב אומר (דברים י') "אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד". הלא אם עושין רצון המקום, אין לך שוחד גדול יותר מזה. כמו שרואים בין אדם לחבירו, שמי שרוצה שהשופט יעמוד לצדו בעת המשפט, הוא עושה רצון השופט, ובשכר זה השופט נוטה בעת המשפט לצדו ומזכה אותו. אם כן מהו התירוץ, שאם עושין רצון המקום, הוא כן ישא פנים. וכאילו כן יקח שוחד, משמע.

הנה, בכדי להבין את ב' שאלות הנ"ל, צריכים אנו להבין:

(א) מהו "פנים ה'" ומהו "לא ישא פנים".

(ב) מהו "עושין רצון המקום" ומהו לא עושין רצון המקום.

(ג) הנה חז"ל אמרו, אמר הקב"ה "בראתי יצה"ר, בראתי תורה תבלין". ויש להבין מהו היצה"ר ומהו התבלין.

(ד) גם אמרו חז"ל "יגעתי ומצאתי תאמין, לא יגעתי ומצאתי אל תאמין". ויש להבין ענין היגיעה מהו. כלומר, למה דוקא בתורה ומצות אמרו יש יגיעה, ובלי יגיעה לא נותנים כלום. איזה חידוש יש כאן. הלא בעולם הגשמי, כלומר שאין שם שייכות לעבודת ה', גם כן אין נותנים שום דבר בלי עבודה ויגיעה. כמו שאנו רואים הסדר של העולם הוא, האדם הולך לעבודה, כמו שכתוב "יצא אדם לפועלו ולעבודתו עדי ערב". אם כן מהו החידוש שבתורה ומצות צריכים לתת יגיעה, ובלי יגיעה לא נותנים שכר, עד כדי כך שהם אומרים לנו "מצאתי ולא יגעתי אל תאמין". הלא גם בגשמיות אין דבר כזה שהאדם ישיג משהו בלי יגיעה. אם כן יש להבין, מהו שאמרו לא "יגעתי ומצאתי אל תאמין".

הנה ידוע שיש לפנינו ב' ענינים :

(א) מטרת הבריאה.

(ב) תיקון הבריאה.

מטרת הבריאה היא, שהנבראים יקבלו הנאה, שיהיה להנבראים נחת רוח. ותיקון הבריאה הוא, שיהיה להבורא נחת רוח, כלומר שצריך להיות ענין השתוות הצורה, כלומר, כמו שהבורא רוצה שהנבראים יהנו, כמו שכתוב, שבריאית העולם היתה מסיבת שרצונו להטיב לנבראיו, והיות שהבורא הוא המשפיע והנבראים הם המקבלים, כמו כן צריכים הנבראים להשפיע נחת רוח להבורא, ואז נבחן כאילו הנבראים נותנים והבורא הוא המקבל, כמו שאמרו חז"ל "ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים". וזה נקרא "תיקון". היינו, בכדי שתהיה דביקות בה', צריך להיות "הדבק במדותיו".

אולם איך מגיעין לדבר זה, היינו שיהיה ברצונו של אדם לעשות הכל לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו, בו בעת שהאדם נברא ברצון לקבל לתועלת עצמו. כמו שלמדנו, הרצון הזה, שהבורא רוצה להנות להנבראים, הרצון הזה ברא בהנבראים רצון לקבל, שיהיה לו רצון וחשק למלאות את חסרונו. כלומר, שהבורא ברא בהנבראים חסרון. וחסרון זה תובע שימלא אותו, אחרת החסרון הזה מוליד לו יסורים, שהיסורים האלו מכריחים את האדם, שיעשה כל מה שבידו, בכדי למלאות את חסרונו.

ואם כן, כשיש להאדם רצון וחשק למלאות את חסרונו, איך יכול האדם לוותר על מילוי חסרונו, ולומר, מה שהוא מקבל את המילוי הוא מטעם שרוצה למלאות את רצון ה', היינו היות שהבורא רוצה שהנבראים יהנו מכל טוב, לכן רק מטעם זה הוא מקבל. הלא זה נגד הטבע, מה שהבורא ברא את הטבע.

על זה באה התשובה "אמר הקב"ה בראתי יצה"ר, בראתי תורה תבלין". זאת אומרת, הרצון לקבל לעצמו זה נקרא "יצר הרע", משום שהוא המפריע מלהגיע לדביקות ה', הנקרא "השתוות הצורה", כנ"ל. וע"י התורה, שיש מאור התורה זה מחזירו למוטב, היינו שיהיה לו כח להתגבר על הרצון לקבל לעצמו ולעשות הכל לתועלת ה'.

לפי זה יוצא, שהסיבה, מה שצריך לחייב את האדם לעסוק בתו"מ, הוא בכדי להשיג כלים דהשפעה, שזה נקרא "תיקון הבריאה". ובזמן שהאדם עוסק בתו"מ על כוונה זו, נקרא שהוא "עוסק לשמה". כלומר, שהוא עובד ונותן יגיעה להשיג דבר שאינו נמצא בטבע. לכן הוא צריך ל"סגולת תו"מ", שהם יביאהו להשיג את הכלים האלו. היינו, מה שלא יכולים להשיג מצד כוחות עצמו, אלא על ידי עזרה מה', ושהסגולה הזו נמצאת בתו"מ, ושזה נקרא "מאור התורה", כנ"ל, "המאור שבה מחזירו למוטב".

אולם חז"ל אמרו "לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות, אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה". היינו, שסדר תחילת עבודת האדם מתחיל בשלא לשמה, היינו לקבל שכר, כמו שכתוב בזה"ק "או בשביל שכר עוה"ז, או בשביל שכר לעולם הבא". ובזמן

שהאדם עובד בשביל שכר, אז האדם צריך להאמין בשכר ועונש. ואם הוא מאמין בזה, הרי זה נקרא ש"עבודתו היא בדרך הטבע", כלומר שאין הגוף מתנגד לעבודתו בתורה ומצות, משום שהוא עובד אז לתועלת עצמו.

וזה נקרא "בדרך הטבע", כמו בענינים גשמיים, כשנותנים יגיעה, אז מקבלים שכר. ורק בגשמיות הוא רואה את השכר במקומו, לכן השכר מחייבו לעבודה. מה שאין כן בתו"מ, שהוא צריך להאמין על השכר, יש כאן עבודה להאמין בשכר ועונש. אבל בזמן שהוא מאמין בשכר ועונש, כבר הגוף מסוגל לעבוד עבודת הקודש.

אמנם בזמן שהאדם רוצה לעסוק בתורה ומצות שלא על מנת לקבל פרס, לזה הגוף מתנגד, מטעם שזה הוא נגד הטבע. היות שמצד הטבע, אדם מסוגל לעבוד אלא לתועלת עצמו. לכן בזמן שהוא רוצה לעבוד לתועלת ה', אז הגוף מתנגד לזה.

וכאן מתחילה היגיעה, מה שאמרו חז"ל "יגעתי ולא מצאתי, אל תאמין. לא יגעתי ומצאתי, אל תאמין". שבאמת קשה להבין, איך האדם יכול לרמאות עצמו, ולומר "לא יגעתי ומצאתי", הלא בגשמיות אין אנו רואים, שהאדם ימצא פרנסה בלי יגיעה. וכאן בעבודה, שחז"ל אמרו "אלף נכנסים לחדר ואחד יוצא להוראה", אם כן רואים אנו, לקנות תורה זה יותר קשה מלהשיג גשמיות. ובגשמיות לא משיגים שום דבר בלי יגיעה, ואיך עלה על דעתו של אדם לומר, שהשיג משהו בלי יגיעה. וגם יש להבין במה שאמרו "יגעתי ולא מצאתי". האם האדם משקר במה שאומר "לא מצאתי", שעל זה אמרו "אל תאמין". הלא מדברים באדם שרוצה להשיג משהו בתורה, והוא יגיד שקר.

אלא הענין הוא כנ"ל, כי בעת שהאדם רוצה לעבוד, להגיע לדרגת הדביקות, שהיא השתוות הצורה, היינו כמו שהבורא רצונו הוא להשפיע לנבראים, כן האדם רוצה להגיע שיהא בידו לעשות רצון ה', כלומר, כמו שרצון ה' הוא להשפיע, גם האדם רוצה לעשות הכל להשפיע, והיות שהרצון להשפיע הוא נגד הטבע, אין ביכולת האדם להשיג את הרצון הזה. כנ"ל, שזה הוא נגד הטבע של האדם, שהבורא ברא את האדם עם רצון לקבל, ואיך האדם מסוגל ללכת נגד הטבע, מה שה' ברא אותו. שרק ה' לבדו הוא יכול לשנות את הטבע, ולא האדם, כמו שאמרו חז"ל (תענית כ"ה) "מי שאמר לשמן וידלוק, הוא יאמר לחומץ וידלוק".

לכן גם כאן, בעניני עבודה, צריכים גם כן לומר כנ"ל, מי שברא בהנבראים רצון לקבל לעצמו, הוא יתן להנבראים רצון להשפיע. כלומר, שרק הבורא לבדו הוא יכול לשנות את הטבע, ולא האדם. ולכן נקרא זה "נס מן השמים", מטעם שזהו דבר למעלה מהטבע. וזה נקרא "נס של יציאת מצרים", היינו שהקב"ה הוציא אותם מתחת שליטת המצרים, שהיא שליטת הרצון לקבל.

ובהאמור "יגעתי ולא מצאתי", יהיה הפירוש, הגם שנתתי הרבה יגיעות בכדי לזכות להרצון להשפיע, היינו, כל מה שהיה בידי, עשיתי, ולא מצאתי בי את הרצון דלהשפיע, אלא שנשארתי עם רצון לקבל לעצמו, בשיעור מופרז יותר משהתחלתי לכנס בעבודה כדי להשיג את הרצון להשפיע, שזה הוא רצון ה', כנ"ל, שרצונו הוא רק להשפיע. ואני ראיתי, בזמן

שהתחלתי לתת יגיעה, שכל פעם ראיתי, איך שאני יותר משוקע בהרצון לקבל לעצמו. אז באתי לידי החלטה, נכון שיגעתי, אבל לא מצאתי. אלא שהקב"ה עזר לי, שמצאתי בי את הרצון להשפיע. וזהו כמו שאמר הזה"ק "הבא לטהר מסייעין אותו". ושואל "במה". והשיב "בנשמתא קדישא, כד אתיליד יהיב ליה נפשא, זכה יתיר".

נמצא, שה' נותן לו הנשמה, כל פעם מדרגה יותר גדולה, וזה נקרא "פנים ה'", היינו אור ה', שהוא נקרא בזמן שהיא מדרגה שלימה בשם "נרנח"י". וזהו הסיוע המקבל מלמעלה. נמצא לפי זה, שהאדם אומר "לא יגעתי", היינו שהיגיעה לא עזרה לי כלום, שאני אוכל לומר, שע"י היגיעה מצאתי בי את הרצון להשפיע. אלא אם ה' לא היה נותן לי את בחינת אור פניו, הנקרא "נשמתא קדישא", הייתי נשאר בהרצון לקבל לעצמי ולא יותר. נמצא, מה שהוא אומר "יגעתי ולא מצאתי", הוא אומר אמת, כלומר, שהיגיעה שלו לא עזרה לו כלום.

וכאן יש לשאול, אם כן הוא צודק, במה שאמר "לא יגעתי", אם כן מדוע אמרו "אל תאמין". והתשובה היא, אין נותנים לאדם דבר שאין לו חסרון, כי מי שיש לו חסרון ומבקש מה' שימלא את חסרונו, הוא מקבל מלמעלה מלוי על חסרונו. לכן זה שהאדם נותן יגיעה ורוצה לזכות לכלים דהשפעה, והיות שהוא עובד ונותן יגיעה על זה, היינו להשיג את רצון ה' הנקרא "רצון להשפיע", זהו הכלי. והאור נקרא "הרצון להשפיע". והרצון הזה רק הבורא יכול לתת. זאת אומרת, כמו שנתן להאדם בעת שנולד רצון לקבל, הוא יכול לתת לו אח"כ רצון להשפיע. מה שאם כן האדם אינו נותן יגיעה, בכדי להשיג את הרצון להשפיע, נמצא שאין לו חסרון. והראיה לזה, שלא כדאי לו להתאמץ ולתת יגיעה לזכות לזה, אין הוא מסוגל לקבל מלמעלה את הרצון הזה, שישנה לו את סדרי הטבע.

ובזה יש לפרש מה שאמרו חז"ל (אבות פרק ב'. כ"א.) "לא עליך המלאכה לגמור, ולא אתה בן חורין להבטל ממנה". שיש לפרש, אם האדם יודע, שאין בידו להשיג את הרצון להשפיע, אלא רק הבורא יכול לתת לו, אם כן בשביל מה הוא צריך להתייגע בחנם, כי אין בידו להשיג זה. לכן יש לשאול, העבודה זו למה לי. כי בין כך ובין כך הוא לא יכול להשיג זה בכוחות עצמו.

ועל זה אמרו "ואי אתה בן חורין להפטר ממנה". וזהו מטעם כנ"ל, שצריכים את היגיעה של האדם, לא מטעם שהאדם יכול לקבל את הרצון להשפיע, כי הרצון להשפיע נקרא בשם "אור", כנ"ל "הבא לטהר מסייעין אותו". והסיוע, אומר הזה"ק, הוא אור הנשמה, כמו שכתוב, שעוזרים אותו בזה שנותנים לו נשמתא קדישא. **אלא היגיעה צריכים בשביל הכלי**, היינו להשיג את החסרון, עד כמה שהוא נצרך לעזרת ה', שיעזור לו לתת את אור הנשמה.

אולם, בזמן שהאדם מתחיל לעבוד, בכדי להשיג את רצון הבורא, שהוא הרצון להשפיע, כמו שיש להבורא רצון להשפיע, והאדם חושב שהוא צריך להשיג מכח עצמו, לכן בעת העבודה, שהוא רואה, שהוא נעשה כל פעם יותר משוקע באהבה עצמית. אז האדם בורח מהמערכה, כיון שהוא רואה, שהוא לא מתקדם. אז האדם אומר, שהעבודה זו להשיג את רצון הבורא זה לא בשבילו. מדוע, שהאדם רואה שכל פעם הוא נעשה יותר גרוע. אמנם אם האדם היה מאמין, שרק ה' נותן את הרצון להשפיע, אם כן למה לו לברוח מהמערכה,

ולומר, זה בשביל אנשים יותר מוכשרים, הלא הקב"ה עוזר על זה, אם כן לגבי הבורא מה חשוב אצלו לעשות הבדל בין אדם זה לשאר אנשים.

כי ידוע, לגבי הקב"ה קטן וגדול שוים. על כן, בזמן שהאדם אומר, שענין עבודה רק להשפיע לה' זה שייך ליחידי סגולה ולא לאיש פשוט, זהו סימן שהוא חושב, שזהו בידי אדם להגיע לרצון להשפיע. לכן האדם צריך, שיהא חזק בדעתו, ולהאמין, שלא דורשים ממנו שהוא יגיע לרצון הזה, אלא שדורשים ממנו, שיהיה לו צורך להגיע לרצון להשפיע. ומתי שיהיה לו באמת רצון וצורך להגיע לזה, ה' יעזור לו, כמו שכתוב "הבא לטהר מסייעין אותו". וכל היגיעה, מה שהאדם צריך לתת, היא רק בכדי להשיג את הצורך להרצון להשפיע, ולא יותר.

אולם השאלה היא, מדוע כשהאדם מרגיש את הרע, בשיעור מה שהרצון לקבל מפריע לו להגיע לדביקות, והוא מתפלל לה' שיעזור לו, ושיתן לו הרצון להשפיע, מדוע לאחר כמה יגיעות, שהאדם נתן בכדי להשיג את הרצון להשפיע, אז ההגיון מחייב, שהבורא צריך לתת לו את הרצון להשפיע. ובסופו של דבר מה האדם מקבל. לא די שלא קבל עזרה, שהבורא יתן לו את הרצון להשפיע, אלא קבל במקום זה, עבור היגיעה שנתן, רצון לקבל יותר חזק. היינו, שכל פעם הוא רואה, שהרצון לקבל שלו נעשה יותר מופרז. אם כן הוא רואה כאן פעולה הפוכה ממה שצריך להיות.

והתשובה היא, היות שלא יכולים להראות להאדם כמה רע שיש לו, כלומר כל מדת הרע שעמה האדם נולד, כמו שכתוב בזה"ק על מה שכתוב "לפתח חטאת רובץ", שתיכף שהאדם יוצא מפתח הרחם, תיכף בא עמו הרע, הנקרא "חטאת". ואם האדם יראה את כל הרע שיש בו, תיכף יגיד, שאין עבודה זו "לעשות הכל לשם שמים" בשבילו, ולא ירצה אפילו להתחיל בעבודה, אלא תיכף יבוא לידי יאוש.

ולכן אין מראים לאדם אלא קצת רע. ועל קצת רע האדם מתחיל לבקש מה', שיעזור לו. ואז מגלין להאדם עוד קצת רע, ומתחיל עוד הפעם לבקש מה', שיעזור לו. לכן אחרי כל בקשת עזרה יכולים להראות לו קצת יותר רע. וכן הולך ומוסיף בקשות, ומוסיפים לו גילוי הרע, שנמצא בו. עד שהאדם נותן את כל התפללות על כל הרע שנמצא בו. אז האדם מקבל את הטוב הזה, מה שהוא מבקש, היינו הרצון להשפיע, שעל זה הוא נכנס בעבודה, בכדי להשיג את הרצון הזה, שזה הוא רצון הבורא, שרצונו הוא רק להשפיע.

נמצא, שאם האדם יקבל את הרצון להשפיע על קצת רע, הוא כבר יחשוב שזה כבר מספיק בשבילו. ואם יהיה לו סיפוק בעבודה, נמצא, שכל הרע, שנשאר בו, שעל זה לא קיבל את התיקון של רצון להשפיע, ממילא ישאר אצלו הרע בלי שום תיקון. מה שאם כן כשרואים מלמעלה, שכל פעם הוא מבקש עזרה, על הרע שמתגלה בו בכל יום ויום, אז כל הרע שיש בו, היינו שנתגלה אצלו, והוא מבקש עזרה מלמעלה, והעזרה שהוא מקבל ע"י תפילותיו עכשיו, היא שמגלים לו רע, כדי שבאופן כזה יתגלה אצלו כל הרע.

ואח"כ, שיקבל את העזרה מלמעלה, אז כל הרע יתוקן בע"מ להשפיע, מטעם כיון שלא קבל באמצע עבודה את הרצון להשפיע, ממילא אין לו ממה לקבל סיפוק. לכן הוא מתפלל

כל פעם, שיתנו לו הרצון להשפיע. ואז ע"י תפלותיו, שהוא מבקש מה', שיתן לו העזרה, יש מקום שהרע יתגלה בו, מטעם שהוא עומד וצועק, שיתנו לו העזרה הדרושה לו.

וזה דומה על דרך משל, שהגיע לארץ רופא מומחה, שהוא מרפא את כל המחלות שבעולם שיש לאדם. רק שיכולים לכנס אליו רק פעם אחת. וכל חולה, שנכנס אליו, כמה מחלות שהחולה אומר לו, הוא מרפא. והיו חולים שנכנסו אליו על מחלות קיבה, והרופא ריפא אותו. ואח"כ נתוודע להחולה, שיש לו מחלת לב, על דרך משל. והוא רוצה לכנס להרופא. והיות שהוא כבר היה אצל הרופא, ופעם שנית הרופא לא מקבל, נמצא שהוא נשאר במחלת לב כל ימי חייו. וחולה אחר נכנס, ואמר שיש לו מחלת לב, ומחלת דלקת פרקים, וסובל גם על המרה, שאמרו לו רופאים אחרים, שהוא חולה על זה גם כן. והוא נכנס להרופא המומחה הזה והוא ריפא אותו, את הכל בפעם אחת. מה שאם כן שאר חולים, שלא היו יודעים את מחלותיהם, נשארו עם המחלות שהיו להם.

אז כל החולים, שלא היו יודעים את מחלותיהם, באו להרופא שיתן להם עצה, שידעו כל מחלותיהם, בעת שהוא נותן להם את התרופה, שירפא להם את כל מחלותיהם. אז הרופא אמר, כל מי שרוצה לכנס אליו, הוא יתן בעת שהוא עושה תור אצל הרופא, שהוא יקבל מהרופא איזה כדור, שהכדור הזה הוא יגלה להם כל המחלות שיש להם. ואח"כ הוא יתן להם תרופה, בזמן שהם יבואו אליו. וכל המחלות שיש לכל אחד ואחד, יתרפא בפעם אחת.

והחולים לא הבינו מה שהרופא אמר להם. ובזמן שקבלו את הכדור, מה שהרופא נתן להם, בעת שהם שמו עצמם לתור כאן אצל הרופא. אז ראו כל אחד, שהוא קצת חולה. והרופא הזה נתן לו רפואה, ויתרפא. עכשיו הוא רואה המומחיות של הרופא, שהוא נעשה עכשיו יותר חולה, ממה שהיה לו. מקודם היה סובל על מחלה אחת, ועכשיו הוא רואה, שכל פעם נעשה המצב אצלו יותר גרוע, היינו לפעמים היה סובל כאבי ראש, ועכשיו יש לו כאבי לב, וכאב בטן, וכדומה. כולם צועקים על המתווכים, שהיו מיעצים להם, שילכו להרופא הזה, הלא הם נעשים יותר גרועים, מעת שהיו אצל הרופא, ועדיין הרופא בעצמו עוד לא טיפל בהם, רק המזכירה של הרופא, בעת שהוא נרשם לקבל תור אצל הרופא, שנתנה לו כדור, המצב נעשה אצלו כל יום יותר גרוע.

הנמשל הוא, בזמן שהאדם נרשם לעבוד עבודת הקודש, שהוא להגיע להשיג את בחינת רצון של המקום, שהוא הרצון להשפיע, ואומרים לו, שהרופא מרפא את כל המחלות בפעם אחת, שהמחלה שלנו נקראת בשם "רצון לקבל לעצמו". ובכדי שהרצון לקבל יתגלה אצל האדם בכל שיעורו הרע, אחרת אם האדם יבקש ה', שיתן לו עזרה, שיהיה בידו להתגבר על הרצון לקבל ולעשות מעשים בע"מ להשפיע, אז האדם הזה יקבל סיפוק בעבודה של הרצון להשפיע.

ונמצא שהרע נשאר אצלו, רק שאינו מגולה, כדוגמת בגשמיות, שהאדם חולה ואינו יודע מהי מחלתו, וצריכים לעשות בדיקות, בכדי לדעת מהי מחלתו. כמו כן אצל האדם שרוצה לעבוד ולתת יגיעה, בכדי להשיג, שיהיה בידו לעשות את רצון ה'. אז האדם אינו יודע מחלתו. ורק ע"י התורה ועבודה יכולים לדעת מהי מחלתו.

וזהו על דרך שאמרו חז"ל "חש בראשו, יעסוק בתורה". ופירוש אמו"ר זצ"ל, היינו שיש לו מחשבות זרות, "חש במעיו", היינו הרצון לקבל שבמעיו הוא שולט עליו וכו' על דרך זה. לכן מוכרח מקודם להתגלות כל הרע שבאדם, ולא מקבל את הרצון להשפיע תיכף אחרי כמה זמן שנתן יגיעה, אלא כנ"ל, עד שיתגלה את כל הרע שנמצא אצלו. ואז, כשמקבל את הרצון להשפיע, הוא שורה על כל הרע שבו.

נמצא, שזה שהאדם רואה, שהוא נעשה כל פעם יותר רע, זהו סימן שהוא הולך על דרך האמת. והראיה לזה, שהדרך שהוא הולך עושה את שלה. וזהו כדוגמת, שהרופא נותן פעם תרופה לחולה, והוא בא להרופא ואמר לו, שעתה ע"י התרופה שלך נעשה המצב של המחלה יותר גרוע. אז הרופא אומר לו, להיפך, היינו עכשיו אני רואה, שהתרופה שלי התחילה לפעול, אלא מקודם היא פועלת על סדר הזה, ואח"כ היא פועלת על סדר אחר, עד שהוא יחזור לבריאותו.

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מהו "עושין רצון המקום" יש לפרש, רצון להשפיע, כלומר שרצונו יתברך הוא להטיב לנבראיו, שהוא רוצה שהנבראים יהנו, כמו כן האדם רוצה להגיע להשיג את הרצון הזה, מטעם שהוא רוצה בדביקות ה', שהוא ענין השתוות הצורה. והיות שהאדם נברא עם רצון הפוך, שהוא רצון אך לקבל ולא להשפיע, לכן יש לו יגיעה גדולה להשיג. מה שאם כן בגשמיות, שהאדם עובד והוא מקבל שכר, אין זה נקרא "יגיעה", מטעם שזהו לא נגד הטבע, היות שכל המעשים שלו הם לתועלת עצמו.

מה שאם כן בעבודה להשיג את רצון ה', היינו הרצון להשפיע, שהאדם לא יעשה שום דבר, אלא מה שיצמח מזה תועלת ה' ולא תועלת עצמו, זהו יגיעה, היות שהוא נגד הטבע. והאדם הזה אינו יכול להשיג את הרצון הזה מכח עצמו, אלא ה' צריך לתת לו. וזה נקרא, ש"ה' נושא פנים" לאדם הזה, מטעם שאי אפשר להשיג זה, אלא בדרך נס למעלה מהטבע.

נמצא, שאין עצה אחרת להשיג את הרצון הזה, אלא ע"י נשיאת פנים. וזה שכתוב "ישא ה' פניו אליך". והמדרש מתרץ, שהוא בזמן שעושין רצון המקום, כלומר בזמן שעובדים את העבודה איך להשיג את הרצון הזה. אז הקב"ה מוכרח לתת להאדם בחינת פנים של ה', הנקראת בחינת "נשמה", היינו שמסייעין אותו בזה, שנותנין לו נשמתא קדישא, שזהו בחינת פנים של ה'. כי אין עצה אחרת לזכות לרצון ה', אלא ע"י הפנים של ה'. וזה שכתוב "ישא ה' פניו".

מה שאם כן באלו אנשים שלא עוסקים בתו"מ על מנת שיזכו לרצון ה', אלא זה שעוסקים בתו"מ הוא בשביל שכר, אין הם צריכים להפנים של ה', הנקרא בחינת "נשמתא", היות שלא הולכים נגד הטבע. לכן בשיעור שמאמינים בשכר ועונש, כבר הם יכולים לעסוק בתו"מ, כי השכר מעורר אותם לעבודה. נמצא, בזמן שאין עושים רצון המקום, היינו זה שעוסקים בתו"מ, אין הם רוצים תמורת עבודתם שכר, שה' יתן להם את הרצון להשפיע, אלא שכר עבור הרצון לקבל, בהם כתוב "אשר לא ישא פנים", מטעם שאין הם צריכים לבחינת נשמתא, שיתן להם, שפנים ה' הוא אור ה', הנקרא "נשמתא קדישא", מה שהאדם מקבל כדי שיחזיר אותו למוטב, שזה נקרא "סיוע מלמעלה", כנ"ל.

נמצא לפי זה, מה שאמרו, בזמן שאין עושין רצון המקום, אז ה' לא ישא פנים, מטעם שאין הם צריכים שה' יתן להם את הנשמה, שיחזיר אותם למוטב, מטעם שהם מרגישים שהם טובים. זאת אומרת, שמקיימים תו"מ בכל פרטיה ודקדוקיה. ומהי הסיבה שבגללה עוסקים בתו"מ. זהו השכר. בשיעור שהם מאמינים בשכר ועונש, הם מסוגלים לעבוד עבודת הקודש, כנ"ל, מסיבת שזהו לא בסתירה להרצון לקבל.

לכן דוקא בזמן שעושין רצון המקום, כלומר, שעבודתם בתו"מ הסיבה היא מטעם "בראתי יצה"ר בראתי תורה תבלין", אם כן הם לומדים תורה בכדי לצאת משליטת הרצון לקבל, שהוא נקרא בשם "יצר הרע", הם צריכים להמאור התורה, שעל ידי זה הם יזכו לרצון ה', שהוא הרצון דלהשפיע. ובזה נבין מה ששאלנו, מהו "פנים ה'". התשובה, זהו אור, מה שה' נותן נשמתא קדישא לאדם, שיחזיר אותו למוטב.

ובהאמור מובן גם כן מה ששאלנו, מהו "לא יקח שוחד". הלא זה שעושין רצון המקום, זה בעצמו כאילו הוא שוחד. התשובה היא, זה שרוצה שה' ישא לו פנים, היינו שיתן לו בחינת נשמתא קדישא, הוא לא בשביל תועלת האדם, האדם דורש זה שישא לו פנים. אלא להיפך, הוא רוצה שה' ישא לו פניו, בכדי שיצא מתועלת עצמו, ותהיה יכולת בידו לעבוד רק לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו.

אם כן אין הוא רוצה שה' יתן לו משהו לתועלת עצמו, שנגיד, שהאדם נותן שוחד לה' כדרך שנותנים למי שהוא איזו מתנה, וכוונתו, שמי שמקבל את המתנה, יתן לו משהו לתועלת עצמו של הנותן מתנה. מה שאם כן כאן "האדם עושה רצון המקום" פירוש, שהאדם רוצה שיהא באפשרותו לעשות רצון המקום, ומבקש שישא לו פנים, היינו שיהיה בידו לעשות כל מעשיו לשם שמים.

ובזה מובן לנו, ש"יצה"ר" הוא הרצון לקבל, ו"התבלין" הוא הכח לצאת משליטת הרצון לקבל, ו"תורה" נקראת אור התורה, שהיא בחינת הפנימיות התורה, שהיא נשמת התורה.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל מהי "ארץ יראה ושקטה" בעבודה

מאמר ל"ג, תש"ן

חז"ל במסכת שבת (דף פ"ח, ע"א) אמרו "אמר ר' חזקיה, מאי דכתיב, משמים השמעת דין, ארץ יראה ושקטה. אם יראה, למה שקטה. ואם שקטה, למה יראה. אלא בתחילה יראה ולבסוף שקטה. ולמה יראה, כדריש לקיש, מאי דכתיב, ויהי ערב ויהי בוקר יום השישי. ה' יתירה למה לי. מלמד, שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית. ואמר להם, אם ישראל מקבלים התורה, אתם מתקיימים, ואם לאו, אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו".

ויש להבין זה, מהו הענין, שהקב"ה התנה עם מעשה בראשית. שזה תלוי, אם ישראל יקבלו את התורה, מוטב, ואם לאו, הוא יחזיר אותם לתוהו ובוהו. ויש להבין מקודם, מהו ענין מעשה בראשית, שאנו רואים, שמכנים כל מעשה בראשית בשם "ארץ". כמו שכתוב "ארץ יראה ושקטה". אם כן יש להבין, מה מרמז לנו מילת "ארץ" דוקא. והכתוב אומר "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ". אם כן מדוע מכנה מעשה בראשית רק בשם "ארץ", כמו שכתוב "ארץ יראה ושקטה".

ויש לפרש "מעשה בראשית" הכוונה על תחילת המחשבה. זאת אומרת, ראשית המחשבה של המעשה של בריאת העולם, היא כמו שכתוב "מטרת הבריאה היתה מטעם שרצונו להטיב לנבראיו". וזהו הפירוש "מעשה בראשית". כלומר, זוהי המטרה של המעשה, היינו שהנבראים יקבלו טוב ועונג.

אולם בכדי שהתענוג שהם יקבלו יהיה בשלימות, היינו שלא ירגישו בעת קבלת התענוגים בחינת בושה, נעשה תיקון, הנקרא "צמצום". שאין האור מאיר במקום שיש רצון לקבל לתועלת עצמו, ששם לא מגיע האור התענוג. אלא דוקא לאחר שהנבראים יתקנו עצמם, שיהיה להם כוונה בע"מ להשפיע.

נמצא, אם אין הכוונה דע"מ להשפיע, לא יהיה להם שפע. ממילא כל מעשה בראשית, היינו המטרת הבריאה "להטיב", לא יהיה מי שיוכל לקבל את זה, ממילא מתבטל את כל המטרה של מעשה בראשית, כנ"ל. ולפי זה מובן לנו, שאם לא יהיה מי שיהיה לו הכוונה בע"מ להשפיע, זה נקרא "חזרת מעשה בראשית לתוהו ובוהו".

אולם יש להבין, מה הוא הקשר של ישראל. שאם ישראל יקבלו את התורה, יתקיים מעשה בראשית. ואם לא, יתבטל. לפי האמור, שהבורא רוצה לתת להם טוב ועונג, וגם צריכים תיקון להרצון לקבל שלהם, שיהיה בע"מ להשפיע. אבל מהו הקשר התיקון דע"מ להשפיע, שבגלל זה צריכים לקבל את התורה.

והתשובה היא, על דרך שאמרו חז"ל "אמר הקב"ה, בראתי יצה"ר, בראתי תורה תבלין. שעל ידי התורה, המאור שבה מחזירו למוטב", הוא יבוא להכוונה דע"מ להשפיע. נמצא, בלי תורה, שורה על הבריאה, הנקרא "יש מאין", שהוא הכלים דקבלה, צמצום והסתר. שאין אור ה' יכול לבוא לתוך הכלים דקבלה.

נמצא, שמעשה בראשית, שהוא ענין להטיב לנבראיו, מתבטל, אם אין הכלים שיוכלו לקבל את מטרת הבריאה, שהיא הטוב ועונג מחמת תיקון הצמצום. ותיקון הזה בא על ידי קיום התורה. אז במקום צמצום שוב מתגלה השפע.

אולם לפי זה משמע, שאם האדם כבר הגיע לתיקון הכלים שלו, היינו שכבר יש לו כלים, הנקראים "מקבל בעמ"י להשפיע", בשביל מה הוא צריך אז התורה. הלא כבר קיבל כל העצות, איך לעשות הכל לשם שמים.

התשובה היא, שידוע, שהתרי"ג מצות נקראים בזה"ק (הקדמת ספר הזהר, דף רמ"ב, אות א') בשם "תרי"ג עיטין", ובשם "תרי"ג פקודין", שהם עצות איך להגיע לבחינת תיקון הבריאה, שהוא להשיג את הרצון להשפיע, שעל ידי זה קונים השתוות הצורה, והצמצום וההסתר מסתלק. שזה הוא התיקון, מה שאמרו חז"ל "בראתי יצה"ר, בראתי תורה תבלין".

ולאחר שכבר השיג את התבלין, אז התרי"ג מצות נקראים בשם "תרי"ג פקודין", שבכל מצוה יש שם אור מיוחד בתור פקדון, שמחכה עד שיהיה לאדם את הכלי המוכשר לזה. אז נותנים להאדם את מה שהיה שם בתור פקדון, ולא היה יכול להוציא את הפקדון, מטעם שהיה שולט על זה הצמצום וההסתר.

ובהאמור יוצא, שמטרת הבריאה היא בחינת תרי"ג פקודין. שנפקד שם, עד שיהיה להנבראים את תיקון הבריאה, שרק אז יקבלו את מטרת הבריאה. ואיך להגיע לבחינת תיקון הבריאה, היינו שיהיה לכולם כלים שיוכלו לכוון בע"מ להשפיע. הוא על ידי התרי"ג מצות, שהם בבחינת עיטין, היינו עצות.

ומה הן העצות. זהו כמו שכתוב "המאור שבתורה מחזירו למוטב". ויש לדעת, שבתרי"ג מצות, הנקראים "עצות". זהו נותן עצה, בזמן שיש לאדם איזה רצון להשיג משהו, והוא לא יודע איך להשיג, האדם הזה מחפש עצות איך להשיג את הדבר.

לכן כשהאדם, בזמן שמקיים תו"מ, שואל הגוף להאדם, בגלל מה אתה מקיים תו"מ. אז האדם עונה לו, שהוא מאמין בשכר ועונש, לכן, בכדי לקבל שכר ולא יקבל עונש, לכן הוא מקיים תורה ומצות. אולם שכר ועונש לא יכולים לקוראם בתור עצה. כי עצה היא בחינת אמצעי איך להשיג את הדבר. נמצא, שעצות הוא דבר אחד, ומה שמקבל על ידי העצות זהו דבר שני.

נמצא, מי שמקיים תו"מ בכדי לקבל שכר, לא שייך לומר, שהם עצות לקבל שכר, אלא העבודה נקראת בשם "יגיעה", והשכר נקרא בשם "תמורה". ולא שאומרים, שהעבודה היא העצה על השכר. אלא שזהו כמו חליפין, הפועל נותן לבעל הבית את העבודה, ותמורת זה הבעל בית נותן לו שכר.

אם כן מהו הפירוש של תרי"ג עיטין. אלא שענין "עצות" יש לפרש, שזה נוהג בזמן שהאדם רוצה לזכות לדביקות ה'. היינו שהוא רוצה, שכל מעשיו יהיו בע"מ להשפיע נחת רוח ליוצרו, ולא לעבוד לתועלת עצמו. והיות שהאדם נולד עם טבע, שאין אדם יכול להבין לעשות משהו אלא רק לתועלת עצמו, והאדם רוצה לצאת משליטת הטבע, והאדם רואה, שלפי מה שהוא רוצה לעשות משהו לא לתועלת עצמו, אין זה באפשרותו, אז האדם מחפש עצות בכדי להשיג את הרצון הזה.

היות שהגוף טוען, שמדרך העולם הוא, מי שעושה משהו עבור השני, הוא מקבל שכר. וכאן,

כשהאדם מתחיל לעבוד לתועלת ה', ולא לתועלת עצמו, אז הגוף, כל פעם הוא נעשה מתנגד יותר לעבודה, היות שהאדם רוצה, עם קיום תו"מ, לבטל את התועלת עצמו, היינו שלא יעבוד לתועלת הגוף. איך הגוף יכול לתת לו כוחות עבודה שיבטלו.

וזה דומה, שהאדם מסייע להשני, למי שרוצה להורגו. האם זה מדרך העולם, שמישהו יעזור להרוצח שיהרוג אותו. אלא כל כמה כוחות שיש להאדם, הוא מתנגד לו.

לכן כשהאדם בא ואומר להגוף "אני רוצה להרוג אותך", בטח שהגוף מתנגד. וזהו כמו שאמרו חז"ל על הכתוב, שדוד אמר "ולבי חלל בקרבי, שהרגו את היצה"ר בתענית".

אם כן בטח שהגוף מתנגד בכל כוחו, אם הוא רוצה לעבוד רק בע"מ להשפיע. אז האדם מחפש עצות, איך לצאת משליטת היצה"ר, הנקרא "רצון לקבל לעצמו". נמצא, שרק במצב הזה, שרוצה לעבוד בע"מ להשפיע, אז הוא צריך לעצות. על זה אמרו, שתרי"ג מצות הם "תרי"ג עיטין", היינו עצות איך לצאת משליטת הרע.

אז כשהאדם לומד תורה, האדם צריך לכוון, שהתו"מ, מה שהוא עושה, יעזרו לו לצאת משליטת הרע. ויהיה בידו הכח לעשות הכל על הכוונה בע"מ להשפיע. כי אז, כשהוא לומד תורה, הוא רוצה, שהמאור שבתורה יחזירו למוטב. ואז הוא צריך למה שאמרו, שאמר הקב"ה "בראתי יצה"ר, בראתי תורה תבלין". נמצא, שהתו"מ, שהוא עוסק, הם אצלו במצב הזה רק כמו עצות.

ועתה יש להבין, מהו, לאחר שכבר זכה לכלים דהשפעה, על ידי העצות של תו"מ, ומה עליו לעשות הלאה בקיום תו"מ. כלומר, הלא הוא כבר לא צריך את התו"מ בתור עצות. וידוע, שהכלל הוא, שהעצות הן רק גורמות איך להגיע להמטרה, מה שהוא רוצה להגיע, ולא היה בידו להשיג, עד שמצא עצות, איך להשיג מה שהוא רוצה. ונשאלת השאלה, מה הוא רוצה, היינו מה המטרה שאליה הוא צריך להגיע.

על זה באה תשובה פשוטה. המטרה, שהאדם עושה עצות איך להגיע להמטרה, ולא יזו מטרות האדם צריך להגיע. לכן צריכים לומר, היות שאין האדם עובד לתועלת עצמו, אלא שהוא כבר זכה לצאת משליטת אהבה עצמית, אם כן הוא רוצה עכשיו להגיע להמטרה של הבורא, שרצונו להטיב לנבראיו, שהנבראים יקבלו טוב ועונג.

נמצא, שעל ידי תרי"ג עצות הגיע אל המטרה של הבורא, כלומר, מה שהבורא רוצה שהנבראים יקבלו טוב ועונג. ועל זה בא הזה"ק ואומר לנו, שהטוב ועונג הם בחינת תרי"ג פקודין. כנ"ל, שבכל מצוה יש שם אור מיוחד בבחינת פקדון, שעומד ומחכה מתי יבוא הזמן, שהיא יכולה להחזיר את הפקדון, שיש בה בהמצוה כנ"ל, שבכל מצוה יש אור המיוחד, שמרמז על המצוה בבחינת ענף ושורש.

נמצא, שלאחר שהאדם כבר הגיע בבחינת "תרי"ג עיטין", אז הוא מקיים "תרי"ג פקודין". לכן יש אח"כ סדר חדש, שאז נקרא התורה בשם "שמותיו של הקב"ה", שבחינה זו נקראת "אורייתא וישראל וקוב"ה חד הוא".

נמצא, בתו"מ יש להבחין בהם הרבה בחינות. ובאופן כללי הם מתחלקות לג' בחינות:

(א) שלא לשמה.

(ב) לשמה, שכל מעשיו הם להשפיע. ואז התרייג מצות הם אצל האדם בבחינת תרייג עיטין.

(ג) שזוכה אז להגיע למטרת הבריאה, שרצונו להטיב לנבראיו, שאז התרייג מצות אצלו בבחינת תרייג פקודין. שתרייג עיטין הם איך להגיע לבחינת לשמה. ותרייג פקודין נקרא בשם "גילוי רזי תורה".

ובשלא לשמה גם כן יש להבחין כמה בחינות :

(א) הלומד ע"מ לקנתר. שעל בחינה זו אמרו "תורתנו נעשית לו סס המות".

(ב) הלומד על מנת שיקראו "רבי".

וב' אלו הוא עושה הכל לשם בני אדם, ולא לשם שמים.

(ג) שיהיה לו שכר בעוה"ז.

(ד) שיהיה שכר בעוה"ב.

וב' אלה הוא עושה לשם שמים. והוא רוצה, שהקב"ה ישלם שכרו. מה שאם כן ב' בחינות הקודמות, השכר שלו הוא ממה שהוא רוצה לקבל מאנשים כמוהו. היינו, בחינת "הלומד ע"מ לקנתר", הנאה היא ממה שהוא מקבל מחבירו, וכמו כן "הלומד ע"מ שיקראו לו רבי", את זה הוא דורש מאנשים ולא מהבורא.

ובהאמור נוכל לפרש מה ששאלנו :

(א) מדוע מעשה בראשית נקראים בשם "ארץ" דוקא. הלא כתיב "בראשית ברא אלקים את השמים והארץ". התשובה, ש"ארץ" נקראת מלכות. וחז"ל אמרו "למה נקרא שמה "ארץ", משום שרצתה לעשות רצון קונה". שבאופן כללי אנו מדברים רק מב' בחינות, שהם אור וכלי. השפע וכל האורות נקראים בשם "שמים", והכל המקבלתם נקרא בשם "ארץ". לכן כתוב "ארץ יראה ושקטה".

וכשאנו מדברים בעבודה, "ארץ יראה ושקטה" יש לפרש, ש"ארץ" נקרא רצון. היינו, היות הרצון הנמצא בלבו של אדם, יראה. ומהו הוא היראה. היות שהכלי המקבל את השפע נקרא בשם "ארץ", ואצל האדם נקרא לבו של אדם בשם "ארץ", והיות מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, צריכה להתגלות בלבו של אדם, כי לבו של אדם נקרא "רצון לקבל", והיות שעל הרצון לקבל היה צמצום והסתר, אין אור עליון מגיע שמה.

אם כן איך אפשר שמטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, יכולה לבוא לידי הנבראים, בו בעת שכל הבריאה היא בחינת רצון לקבל לעצמו. אלא על ידי התורה כנ"ל "בראתי יצה"ר בראתי תורה תבלין", שעוסקים בתו"מ על הכוונה, שעל ידי זה יזכו לכלים דהשפעה.

אבל על זה יש בחינת יראה, מטעם כנ"ל, שהרצון להשפיע הוא נגד הטבע. אם כן היראה כאן היא מטעם, שמפחד "אולי לא יוכל לעשות הכל בע"מ להשפיע, וממילא יתבטל מעשה בראשית, שהוא בחינת מטרת הבריאה, שצריך להתגלות לתחתונים". זאת אומרת, שיש כאן ב' דברים :

א) אולי לא יוכל לכוון את לימוד התורה, שיביאו לו את הרצון להשפיע. כי הגוף יעשה כל מה שבידו, ולא יתן לכוון, שהתו"מ מה שהוא עושה, שיהיו על הכוונה להביא לו את התבלין. אלא שתהיו לו מחשבות אחרות, בשביל מה הוא צריך לעסוק בתו"מ. וכל זה הוא מטעם, שהגוף מתנגד לזה, כנ"ל.

ב) יראה, שכל מעשה בראשית, שהוא הכוונה של הקב"ה להטיב לנבראיו, יתבטל, שלא יהיה מי שיוכל לקבל. אם כן אף פעם לא תצא לפועל את מטרת הבריאה. וזה הטעם, שארץ יראה, היינו, שהרצון הכללי נקרא "ארץ". וכמו כן כל יחיד נקרא בשם "ארץ", על שם שלבו של אדם נקרא "רצון".

ובהאמור, מהו התנאי שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית, אם ישראל מקבלים התורה, אתם מתקיימים. היינו, שרק על ידי קיום התורה, שהוא בבחינת תבלין, שזה מביא להשתוות הצורה, אז יש מקום, שהטוב ועונג, שהיא מעשה בראשית כנ"ל, יכול להתקיים, שפירושו, יכול להתגלות לתחתונים.

וכמו כן, למה דוקא להארץ היתה יראה, ולא לשמים. כי היראה שייך רק למקבלים, אולי הם לא יוכלו לקבל. מה שאם כן אצל האור, הנקרא "שמים" לגבי הקב"ה, לא שייך יראה. שבטח הוא יודע, מה שהוא רוצה, בטח יצא לפועל. אלא כל היראות היא רק לגבי המקבלים, הנקראים "ארץ".

ויש לפרש, שבזכות היראה, שהיא "אולי לא תהיה לו היכולת לבוא לזכות לרצון להשפיע", בזכות היראה זכו לרצון להשפיע על ידי התורה. לכן שקטה.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל מהו כלים הדיוטות, בעבודה

מאמר ל"ד, תש"ן
ספר במדבר

המדרש (בהעלותך, ט"ו ח') אומר וזה לשונו "גם חושך לא יחשיך ממך, ולילה כיום יאיר, כחשיכה כאורה. ולנו אומר בהעלותך (את הנרות). למה הדבר דומה. למלך, שהיה לו אוהב. אמר לו המלך, תדע, שאצלך אני סועד, אלא לך ותיקן לי. הלך אוהבו והתקין מטה של הדיוט, מנורה של הדיוט, ושולחן של הדיוט. כיון שבא המלך, באו עמו שמשיו, סיבבו מכן ומכן, מנורה של זהב לפניו. כיון שראה אוהבו את כל הכבוד, התבייש והטמין את כל מה שהתקין לו, שהיה הכל הדיוטות. אמר ליה המלך, לא אמרתי לך שאצלך אני סועד, למה לא התקנת לי כלום. אמר לו אוהבו, ראיתי את כל הכבוד הזה שבא עמך, ונתביישתי, והטמנתי כל מה שהתקנתי לך, שהיו כלי הדיוטות. אמר לו המלך, חייך, שאני פוסל את כל כלי שהבאתי, ובשביל אהבתך איני משתמש אלא בשלך. והוא אמר לישראל, התקינו לי מנורה ונרות", עד כאן לשונו.

ויש להבין את המשל, מה שהמדרש אומר, שזה הוא תירוץ על מה שה' צוה על המנורה והנרות. הלא אצלו יתברך יש הכל. זה שכתוב "גם חושך לא יחשיך ממך". אם כן השאלה, למה הוא צריך את המנורה והנרות.

והתשובה, שאף על פי שיש להקב"ה הכל, מכל מקום הוא רוצה בכלים של תחתון, שהוא מכנה הכלים של תחתון "כלים דהדיוטות". לכן יש להבין, מהו הכלים דהדיוטות, שהקב"ה רוצה דוקא בכלים האלו.

ידוע, שהרצון נקרא "כלי". יש לפרש זה, שרצונו יתברך היה להטיב לנבראיו. וזה נקרא "כלי של הבורא", היינו הרצון להשפיע. ורצון להשפיע של הבורא ברא רצון לקבל הנאה ותענוג, את כל מה שהבורא רוצה שהנבראים יהנו. וזה נקרא "כלים של תחתון".

זאת אומרת "הרצון לקבל" נקרא בשם הדיוט ולא קדושה. מה שאם כן "הרצון להשפיע" נקרא כלי של קודש. כמו שאמרו חז"ל על הכתוב "קדושים תהיו", "יכול כמוני". לכן כתוב "כי קדוש אני, שקדושתי למעלה מקדושתכם". ושאלו "הכי מי יעלה על הדעת לומר שהאדם קדוש כמו הבורא, שעל זה צריכים להביא ראיה מהכתוב, שאינו כן. היתכן. אלא הפירוש "יכול כמוני" היינו כמו שאני משתמש רק עם רצון להשפיע.

לכן אפשר לומר, שגם עם ישראל ישתמשו רק עם רצון להשפיע. ועם הרצון לקבל לא להשתמש בכלל. זה שכתוב "יכול כמוני, אלא קדושתי למעלה מקדושתכם". ואין אתם יכולים להישאר רק עם הרצון להשפיע בלבד, אלא אתם צריכים להשתמש עם כלים דקבלה גם כן, אלא צריכים לתת על הכלי כוונה דע"מ להשפיע.

ובהאמור יש לפרש, כלים של הקב"ה הם כלים דהשפעה, ואין שם חס ושלוש בחינת קבלה כלל. אלא כל רצונו יתברך הוא רק להשפיע. ורק כדי שלא תהא "נהמא דכסופא" נעשה צמצום והסתר, שאין האור מאיר, רק בזמן שיש שם התיקון, שיהיה בע"מ להשפיע, אז הקב"ה מאיר שם את אורו.

ובזה נבין את המשל, שהמלך אמר, שרוצה לסעוד אצל אוהבו. ואמר לו "לך ותיקן ליי". היינו, שיעשה את העבודה של מקבל ע"מ להשפיע. והוא הלך ותיקן. ואח"כ, שבא האור בבחינת רצון להשפיע לתחתונים, ואדם המקבל, הגם שהוא בע"מ להשפיע, אבל הכלי, שהוא עוסק עמו, הוא הרצון לקבל ולא להשפיע. אם כן הוא מתבייש עתה, מדוע הוא משתמש עם כלים דהדיוט, הגם שיש לו כוונה, אבל המעשה הוא לקבל.

לכן האדם מתבייש, ולא רוצה לעסוק אז להיות מקבל בע"מ להשפיע. אלא הוא רוצה לעבוד רק בכלים דהשפעה בלבד, שהם כלים של מלך. וכל העבודה, שעבד לעשות את הכוונה בעמ"נ להשפיע, את הכלים האלו הוא הטמין, היות שמתבייש עתה לשמש עם כלים דהדיוטות. והסיבה היא, משום שזכה עכשיו לראות את גדלות וחשיבות של המלך, לכן הוא רוצה לעבוד רק מטעם "דאיהו רב ושליט". זאת אומרת, שגדלות המלך גורמת לו, שאין לו דבר חשוב יותר מלשמש מלך גדול.

וזה שכתוב "כיון שבא המלך, באו עמו משמשיו. כיון שראה אוהבו את כל הכבוד, התבייש". נמצא, מחמת גדלות וחשיבות המלך, היה מתבייש להשתמש עם כלים דהדיוטות, כנ"ל, שהם כלים דקבלה.

וזה שכתוב "אמר לו המלך, לא אמרתי לך, שאצלך אני סועד". ויש להבין, מה הפירוש, שהקב"ה סועד אצל אדם. אולם יש להבין בדרך כלל, מהו הענין שהאדם צריך לעשות הכל לשם שמייים, שהוא בכדי לעשות נחת רוח ליוצרו. וחז"ל אמרו לנו, שצריכים להאמין בשכר ועונש, כמו שכתוב "ונאמן בעל מלאכתך, שישלם לך שכר פעולותיך", שמשמע, היות שהבורא צריך למי שהוא, שיקיים את התו"מ, והם מקיימים את התו"מ, בכדי שתהיה לו הנאה. ותמורת זה הקב"ה משלם שכר.

את זה יכולים להבין בין אדם לחבירו, שחבירו צריך שהשני יתן לו. כי חבירו הוא בעל חסרון, אז שייך נתינה. ובזמן שחבירו נותן לו איזו מתנה, והמקבל מתנה נהנה מזה, אז המקבל מתנה משלם לו כגמולו.

אולם איך שייך לומר דבר זה אצל הבורא. וכי הוא בעל חסרון, שהתחתונים יכולים לתת לו משהו. אם כן, מהו הפירוש, שעם ישראל נותנים עבודה, והוא נותן שכר תמורת עבודה. וכמו כן יש להבין, מה שאמרו חז"ל "ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים". איזו פרנסה הם נותנים לו, שבזה הוא מתפרנס.

ידוע, ממה שהאדם נהנה זה מפרנס את האדם, שנותן לו סיפוק בחיים. יכול להיות שהאדם מרוויח הרבה כסף, ויש לו מה לאכול ולשתות, אבל אם אין לו סיפוק בחיים, נקרא

האדם הזה, שאין לו ממה להתפרנס, שאין לו ממה לחיות. היינו, ממה שיהיה לו כדאי לחיות, בשביל הנאה הזו, שהוא מקבל.

לכן יש אנשים, שהסיפוק בחיים שלהם הוא רק מתאוה לבד. כבר יש לו פרנסה, כלומר מה שיפרנס אותו, שיהיה לו את הכדאיות לחיות. זאת אומרת, ממה שהאדם מקבל סיפוק, זה נותן לו טעם בחיים. לכן יש אנשים בעולם, שהם עשירים, ולא חסר להם כסף, מכל מקום נמאס להם החיים, אם אין להם מה לקבל סיפוק בחיים. נמצא, ש"פרנסה" אין הפרוש דווקא לאכול ולשתות, אלא "פרנסה" נקרא דבר שהוא מפרנס אותו, ויש לו מזה סיפוק בחיים.

ובהאמור יש לפרש מה שאמרו חז"ל "ישראל מפרנסין לאביהן שבשמים". היינו, שנותנים להבורא מקום, שרצונו יתברך, שהיה רצונו להטיב לנבראיו, שיצא לפועל. היינו מקום, שהבורא יכול לתת להנבראים את הטוב ועונג, והנבראים נהנים מזה, ואומרים עתה, אנו מרגישים את הטוב ועונג, מה שהיה במחשבתו יתברך, מה שהוא רוצה לתת, אנחנו מקבלים את הטוב ועונג.

כלומר, מטרם שאנחנו השגנו את הכלים דהשפעה, שנוכל לקבל בע"מ להשפיע, אז לא יכול היה האור דלהטיב לנבראיו לבוא לתחתונים, מסיבת שהיה רוכב על הכלים, שהיו צריכים לקבל השפע, צמצום והסתר. לכן אין מחשבת הבורא יכולה להתקיים. מה שאם כן כשעם ישראל מתקנים עצמם עם כלים דהשפעה, שיוכלו לקבל בע"מ להשפיע. אז יש כבר מקום, שרצונו יתברך יכול להוציא לפועל. היינו, שהבורא נהנה מזה, שהרצון שלו יש מקום עתה להתגלות.

זה נקרא "ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים", היות ההנאה, שיש להנבראים, מזה שמקבלים טוב ועונג, זה הוא הפרנסה של ה'. כלומר שהקב"ה נהנה, מזה שמטרתו יצאה לפועל, ונתקיים מה שרצה להטיב לנבראיו.

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מהו שהמלך אמר, שהוא רוצה לסעוד אצל אוהבו. בגשמיות אפשר לומר, שהמלך סועד אצל אוהבו. אבל מה שייך לומר אצל הבורא, שהוא סועד אצל הנבראים.

התשובה היא, היות זה שהנבראים נהנים מהטוב ועונג, מה שהבורא נותן להם, זהו הסעודה של הקב"ה, כלומר שזהו הפרנסה שלו, **כי רק מזה שהנבראים מקבלים ממנו כל טוב, זה נקרא, סעודת המלך, שזהו הפרנסה שלו**. וזה הפירוש "ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים".

וגם נבין עתה, מהו הפירוש שהמלך אמר לו "אצלך אני סועד, אלא לך ותיקן לי. הלך אוהבו ותיקן מטה של הדיוט", שפירוש של "הדיוט" הוא **כלים דקבלה**. ותיקן אותם שיהיו בע"מ להשפיע. וזה שכתוב "כיון שבא המלך, וראה את כל הכבוד", היינו שזכה להשיג את גדלות המלך, התבייש להשתמש עם כלים דקבלה, כנ"ל, אע"פ שהם בע"מ להשפיע.

עתה נבאר מה ששואל המדרש, הלא כתוב " גם חושך לא יחשיך ממך, ולילה כיום יאיר, וכו' ". אם כן, בשביל מה אמר לישראל "התקינו לי מנורה ונרות". על זה הוא מתרץ עם המשל. ויש להבין את השאלה, ואח"כ נוכל להבין את התשובה, שנתנו עם המשל.

בפשטות קשה להבין מה השאלה, שהקב"ה אמר לישראל "התקינו לי מנורה ונרות". הכי חס ושלום יעלה על הדעת של מישהו, שהמנורה והנרות הם בשביל שיאירו להבורא. אם כן מהי השאלה, שעל זה תירצו עם המשל.

ויש לפרש זה על דרך שהיה בזמן מתן תורה, שאמרו חז"ל (שבת פ"ח) "בשעה שעלה משה למרום, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבונו של עולם, מה לילוד אישה בינינו. אמר להם, לקבל התורה בא. אמרו לפניו, חמדה גנוזה, אתה מבקש ליתנה לבשר ודם. מה אנוש כי תזכרנו. ה' אדונינו, מה אדיר שמך בכל הארץ, אשר תנה הודך על השמים. אמר לו הקב"ה למשה, החזר להם תשובה. אמר להם, למצרים ירדתם, יצר הרע יש ביניכם".

מיד הודו לו להקב"ה, שנאמר (תהילים ח' י') "ה' אדונינו, מה אדיר שמך בכל הארץ". ואלו "תנה הודך על השמים" לא כתוב. מה שאם כן לפני זה (תהילים ח', ב') כן כתוב "אשר תנה על השמים".

רואים אנו, שקטרוג המלאכים היה על פחיתות ערך של עם ישראל, שיש להם כלים של רצון לקבל, הנקרא "יצר הרע". לכן התורה שייכת למי שאינו כל כך מגושם, אלא למלאכים שיש להם רק כלים דהשפעה. כמו שכתוב (הקדמת ספר הזהר, דף ר"י) "שאליהו טס בארבע גדפין. מה שאם כן המלאכים בשית גדפין". ומפרש שם בהסולם, שהמלאכים הם בבחינת למעלה מחוזה, שהם בחינת שמחזה ולמעלה, שמספיק להם חסדים מכוסים, משום שיש להם רק כלים דהשפעה.

מה שאם כן הנשמות באות ממלכות, שהיא מחוזה ומטה, ששם מקום של חסדים מגולים, כי שם מקום בנין המלכות, שהיא הכלל של כל הנשמות. ויש להם כלים דנה"י, שהם כלים דקבלה. לכן הנשמות צריכות אור החכמה, המושפע רק בכלים דקבלה.

וכמו כן אומר האר"י הקדוש, שרק הנשמות שעולות למ"ן, הם מעלים את זו"ן לאו"א, להמשיך תוספת מוחין. מטעם, שהנשמות צריכות לאור החכמה, משום שיש להם כלים דקבלה.

מה שאם כן המלאכים, שהם מבחינת חוזה ולמעלה, שהם כלים דהשפעה, ולא צריכים אלא רק חסדים, לכן כשעולים למ"ן לז"א לבקש מלוי, שאינם אלא חסדים, ולז"א יש תמיד חסדים, ואינם גורמים לזו"ן שום עליה.

אלא רק הנשמות, שהם צריכים חכמה, הנמשכת בכלים דקבלה. וזה אין לז"א בקביעות. לכן הנשמות גורמות עליית העולמות, בכדי להמשיך אור החכמה. לכן שזו"ן עולים, עולים כל העולמות עד א"ס ב"ה.

ובהאמור יש לפרש את ענין טענת המלאכים. שטענתם היתה, שתורה הקדושה, הנבחנת בבחינת שמותיו של הקב"ה, שהיא פנימיות התורה, המלובשת בלבושים גשמיים, הכל הוא ענין התגלות אלקות לנבראים. ואיך נותנים דבר גדול כזה לאנשים, שהם נחותי דרגה, שבטח צריכה להיות השתוות לאור ה', בכדי שיוכלו לקבלו. ואור ה', שהוא השפע, המושפע לתחתונים, אז המלאכים הבינו, שרק להם יש שייכות לאור, שהוא בחינת המשפיע. משום שגם להם יש כלים דהשפעה. ולא לילודי אשה, ש"אשה" נקראת בחינת נוקבא, שפירושו, שישראל נולדו מבחינת נוקבא, שפירושו, מבחינת כלים דקבלה, כנ"ל, שהנשמות באות ממלכות, הנקראת "כנסת ישראל".

את זה יש לפרש, מה שהמלאכים שאלו "מה לילוד אשה בינינו". היינו, הלא הוא בא מבחינת מלכות, שהיא כלי קבלה, שהיא בהפכיות הצורה לגבי התורה, שהיא אור השפע. ומה משה השיב להם, "כלום יצר הרע יש ביניכם". מיד הודו המלאכים להקב"ה ואמרו "ה' אדונינו תנה הודך על הארץ".

התשובה ההיא, שמשה השיב להמלאכים "כלום יצה"ר יש ביניכם" צריכה הסבר. האם המלאכים לא ידעו שמדברים שם בענין שמירת המצות בגשמיות. האם יש להם גוף להמלאכים, שדרשו, שיתנו להם, על דרך משל, טלית וציצית, שיתכסו את גופם, וכדומה, עד שבא משה והודיעם, שהתורה מדברת מדברים גשמיים, שאין התורה יכולה להתקיים, אלא רק למי שיש לו גוף גשמי.

בטח שהמלאכים הבינו זאת. אלא בטח שהם דרשו, שפנימיות התורה, שהיא בחינת שמותיו של הקב"ה, זה יתנו להם. ובאמת דבר הקשה ביותר להבין הוא, וכי אם נותנים התורה לישראל, כבר לא יכולים לתת את התורה גם למלאכים. וכי זה דבר גשמי, שאם נותנים לזה, כבר לא יכולים ליתן לאחרים.

וכאן משמע, המלאכים ראו והבינו, אם יתנו התורה לישראל, משמע דוקא לישראל יכולים לתת התורה, ולהם לא. היינו, שאין הם ראויים לקבלת התורה הפנימית, אלא רק לישראל. אחרת היו צריכים לתת גם להם.

כלומר, שהתורה הנגלית בודאי זה שייך רק לאלו, שיש להם גופים גשמיים. אבל כששמעו, שמשה עלה למעלה לקבל התורה מהקב"ה, והם שאלו, מה לילוד אשה בינינו, אמר להם "לקבל התורה בא", והם לא ידעו מענין נתינת התורה בכלל, הם תמהים.

"אמרו לפניו, חמדה גנוזה, אתה מבקש ליתנה לבשר ודם, ולנו לא הודעתנו, שגם אנחנו נקבל את חמדה גנוזה". שבטח הם חשבו על פנימיות התורה, ש"פנימיות" נקראת מה שנגנזה בפנים, שהיא בחינת חמדה גנוזה.

לכן הם קטרגו, היינו שראו, שהתורה מבחינת הפנימיות התורה, בטח שייכת להם ולא לילוד אשה. זאת אומרת, הם טענו לפי דעתם טענות צודקות. היינו, תורה הנגלית בטח שייכת רק לישראל. אבל מדוע תורה הפנימית לא יכולים לתת להם גם כן. וכיון שהם לא ידעו מזה, היינו מבחינת נתינת התורה, שזה מראה, שאין להם שום שייכות, אז הם צודקים.

ומה משה השיב להם, "כלום יצה"ר יש ביניכם". וכיון שאין לכם יצר הרע, למצרים ירדתם. ויש להבין תשובת משה. שאם הם דרשו פנימיות התורה, מהי התשובה, מה שמשה השיב להם.

והתשובה היא כנ"ל, שענין פנימיות התורה מתחלק לבי' אורות, המכונים: אור דחסדים, ואור החכמה. אור דחסדים מושפע בכלים דהשפעה, היות שזה נמשך מבחינת דאור ישר. כמו שלמדנו, שחכמה בסופה, היינו לאחר שקבל את אור החכמה, שהוא בחינת מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, כי ענין הטוב ועונג הזה, מה שהוא רוצה להשפיע, צריך להיות מי שיקבל את הטוב הזה. וזה עדיין לא היה. לכן ברא יש מאין את הרצון לקבל הזה, הנקרא בחי"א דעביות, היינו שהיא הבחינה הראשונה, שיצאה ונתגלתה בחינת יש מאין, היינו מה שלא היה שום שורש של קבלה במציאות.

נמצא, שכלי דחכמה הוא כלי קבלה על האור של מטרת הבריאה, היינו בשביל כלי זה נבראו שמים וארץ. כלומר, שכל מטרת בריאת העולמות היתה בשביל כלי זה יקבל את הטוב ועונג.

נמצא, שאם לא היה כלי זה, הנקרא "רצון לקבל", אין מקום לבריאת העולמות. אלא אח"כ, היינו חכמה בסופה, לאחר שקבלה את האור, הרגישה שהיא בהפכיות הצורה מהמשפיע, ורצתה בהשתוות הצורה. לכן התגברה על הרצון לקבל שבה, ואמרה "אני רוצה להשפיע".

וזהו השורש לאור דחסדים, שיש בעולמות, הנבחן לאור של תיקון הבריא. ואח"כ בינה בסופה ראתה, היות שמטרת הבריאה היא שהתחתונים יקבלו, ולא שיתנו, לכן עשתה כמין פשרה, שתקבל חסדים עם קצת חכמה, היינו שתקבל חכמה בבחינת זעיר אנפין, המכונה, אור דחסדים בהארת חכמה.

ואח"כ לומדים, ז"א בסופו ראה, שמטרת הבריאה לא היתה שהשפע העליון, שהוא בחינת טוב ומטיב, שיאיר בזעיר אנפין, אלא בהרחבה. זה נקרא "ספירת המלכות", שהיא הכלי האמיתי לקבלת השפע. היינו, הכלי המלכות, היא הכלי שבה יכול להאיר את האור של מטרת הבריאה, מה שהבורא רוצה לתת לנבראים.

ובזה יכולים להבין את תשובת משה, שאמר "כלום ירדתם למצרים, וכלום יש בכם יצר הרע". אם כן אין לכם לקבל את התורה הפנימית, שהיא בחינת שמותיו של הקב"ה. כי האור הזה דמטרת הבריאה היה רק לילוד אשה, כנ"ל, היינו רק לאלו, שיש להם בחינת רצון לקבל, שהיא מלכות, הנקראת בחינת נקבה, בחינת אשה, ולא להמלאכים, שאין להם כלי קבלה, שהם שייכים לבחינת מחזה ולמעלה, שהם כלים דבינה, שהם כלים דהשפעה, ולא כלים דקבלה.

וזה שכתוב "כלום ירדתם למצרים". פירוש, היות על בחינת מלכות היה צמצום והסתר, לכן צריכים לעשות תיקון על הכלי הזה. וכל זמן, שאין התיקון, נקרא, שקליפת מצרים

שולטת על הרצון לקבל. והיות שאין לכם הרצון לקבל, אין שייך לומר. שאתם צריכים לעשות תיקון בע"מ להשפיע, הלא אין לכם כלי קבלה להאור של מטרת הבריאה.

ובזה מובן את המשל, שזוהי תשובה, שאף על פי שיש לו למעלה מלאכים, שהם כלים זכים, שאין שם כלי קבלה, הנקרא "כלים דהדיוט", אלא "כולם הם קדושים, כולם טהורים, וכו'", ומכל מקום בחר הקב"ה דוקא בתחתונים, שיש להם כלים דהדיוטות, שרק בהכלים האלו יש יכולת לקבלת התורה מבחינת שמות הקדושים. והמלאכים הם שייכים לתיקון הבריאה. לכן המלאכים הם משמשי הנשמה. לכן אמר לעם ישראל "התקינו לי מנורה".

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל מהו "הנהנה מסעודת חתן" בעבודה

מאמר ל"ה, תש"ן

חז"ל (ברכות, ע"ב) אמרו "הנהנה מסעודת חתן, ואינו משמחו, עובר בחמשה קולות. ואם משמחו מה שכרו. אמר רבי יהושע בן לוי, זוכה לתורה, שנתנה בחמשה קולות".

ויש להבין, מהו הפירוש, שאם נהנה מסעודת חתן, הוא צריך לשמחו. ואם לא נהנה מסעודת חתן, אינו צריך לשמחו. ועוד, מהו הענין שצריך לשמחו. האם החתן הוא בעצבות, כשהוא נעשה חתן, שצריכים להשתדל לשמחו. ועוד יש להבין, עם מה יש לשמח את החתן, שעל ידי זה שהאדם משמחו, האדם יזכה אח"כ לתורה.

הגיון מחייב, שאם אומרים לאדם שיעשה איזו מצוה, מבטיחים לו שכר עולם הבא. וכאן אמרו, שיהיה לו שכר, שיזכה לתורה. האם זהו שכר, המחייב לשמחו את החתן. וכל זה, איך זה להבין בעבודה.

וכמו כן יש להבין, מדוע לא מחייבים לשמח את הכלה, רק החתן. וכאן בכלה אנו מוצאים חיוב אחר, היינו שבכלה אמרו (כתובות, ט"ז ע"ב) "כיצד מרקדין לפני הכלה. בית שמאי אומרים, כלה כמות שהיא. ובית הלל אומרים, כלה נאה וחסודה. אמרו להם, בית שמאי לבית הלל, הרי שהיתה חיגרת או סומא, אומרים לה, כלה נאה וחסודה. והתורה אמרה, מדבר שקר תרחק. אמרו להם, בית הלל לבית שמאי, לדבריהם, מי שלקח מקח רע מן השוק, ישבחנו בעיניו או יגנוו בעיניו. הוי אומר, ישבחנו בעיניו. מכאן אמרו חכמים, לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות".

ויש להבין, מדוע בכלה מדברים רק מריקוד. ולא אמרו, שצריכים לשמח את הכלה רק בעת הריקוד, איזה שם לתת להכלה, אם כמות שהיא, או לתת שם יפה, אף על פי שאינו אמת.

הנה גם שבת נקראת בשם "כלה", כמו שכתוב "לכה דודי לקראת כלה". ולפני שבת יש ששת ימי המעשה, שבששת ימים האלו אנו צריכים לטרוח להכין הכל בשביל שבת. וגם אנו אוכלים סעודת שבת.

הנה שבת נקראת בשם "מלכות". "כלה" נקרא מלכות. וגם "ארץ ישראל" נקראת מלכות. וגם "הבריאה" באופן כללי נקראת בשם "מלכות". כלומר, שיש לנו לדבר באופן כללי בשני נושאים, היינו:

(א) בורא,

(ב) נבראים.

הנה הבורא נקרא "חתן". והנבראים נקראים "כלה". חתן נקרא על שם נחות דרגה, כמו שאמרו חז"ל "נחות דרגה, נתיב איתתא" (רד דרגה וקח אשה), שפירוש הוא, שאין הבורא יכול להיקרא בשם "חתן", אלא בזמן שיש לו "כלה". כמו בגשמיות, שאנו אומרים, שאדם הזה הוא חתן. פירושו

הוא, שיש לו כלה. ומה מרמז לנו זה ברוחניות.

היות שאין שייך לומר בורא בלי נבראים, לכן יוצא, מי הוא שאומר שיש בורא. זהו לאחר שנברא נבראים, והם משיגים אותו, שהוא ברא אותם, אז הנבראים אומרים, שיש בורא. אבל אם אין מי ששיג אותו, נמצא, שאין מי שידבר ממנו. לכן כשברא הנבראים, וזה היה על ידי שצמצם עצמו אחר כמה צמצומים, היה אפשרות שיצא נבראים, שהם בחינת מקבלים, ושהם רחוקים ממנו יתברך מבחינת הפכיות הצורה, שרצונו יתברך הוא רק להשפיע, ורצון הנבראים הוא אך לקבל. ושינוי צורה ברוחניות עושה ריחוק ופירוד.

נמצא, שדוקא על ידי שהשפיל עצמו, בכדי שהנבראים ישיגו אותו, אז יש לדבר שהבורא נקרא "חתן". שהשפיל עצמו, ששיגו אותו. והמשיגים הם נקראים בחינת "כלה", שהיא יודעת שיש "חתן". ואם הנבראים לא היו משיגים אותו, בטח שהוא לא היה נקרא "חתן", והמשיגים לא היו נקראים בשם "כלה".

וכשאנו מדברים בכללות העולמות, אז מבחינים הכל לב' בחינות :

א) האור המשפיע, הנקרא "חתן", שמאיר לתוך העולמות על ידי צמצום ומסך, שזה נקרא בחינת "חתן".

ב) הכלי המקבלת את האור והשפע, שנקרא "מלכות של כללות העולמות".

אלא באופן פרטי יש הרבה בחינות בהאור, שענין ריבוי בא מסיבת הכלי המקבלת אותם. כלומר, בהאור בעצם אומרים "אין שינוי באור, אלא כל השינויים הוא בהכלי". מטעם כנ"ל, היות שאין האור מאיר, אלא על ידי צמצומים, ובשיעור שיש השתוות בין האור להכלי.

לכן תלוי זה בעבודת המקבל, כמה שיכול לתקן עצמו, שיהיה לו השתוות עם האור. לכן מטעם המקבל, הנקרא "כלי", יש להבחין הרבה בחינות בהאור. לכן, הגם שיש לנו הרבה פרטים, מכל מקום באופן כללי הוא אור וכלי אחד, כמו שלומדים בגמר התיקון "יהיה ה' אחד ושמו אחד".

הנה שבת נקראת בשם "כלה". ויש לפני ששת ימי המעשה, שאז היא זמן של טרחא, כמו שכתוב "ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, וביום השביעי שבת". ש"שבת" נקראת בחינת גמר מלאכה, ו"כלה" נקראת גם כן בחינת גמר מלאכה, כמו שכתוב "כלת משה, שהמלאכה נגמרה".

ויש להבין ענין "המלאכה" מהו. ומהו "גמר המלאכה" הנקראת "שבת" בעבודה. הכתוב אומר "אשר ברא אלקים לעשות". וכפי שמפורש בהסולם, ששת ימי המעשה הוא תיקון השש מידות, הנקראים חג"ת נה"י. והיא מטעם, שהבורא ברא את העולם עם בחינת רצון לקבל לעצמו, שזה נקרא "ברא", היינו יש מאין.

והיות שהיא בחינת שינוי צורה, הגורם ריחוק ופירוד, הכלי הזה, שהבורא ברא אותה, ניתן לתחתונים לעשות. היינו לתקן אותה. כלומר לתת על המעשה של קבלה את הכוונה בע"מ להשפיע, שזה נקרא "דביקות", "השתוות הצורה", שבזה נתקן הבריאה, הנקרא "מקבל לעצמו ופירוד", בתיקון של דביקות, שהקבלה מקבלת צורת השפעה.

ובעת שהתחתונים נותנים את הכלי הזה, אז האור יכול להגיע להתחתונים. כלומר, שאז בא

מחשבת הבריאה, שהיא "רצונו להטיב לנבראיו", לכלל מעשה. וזה נקרא "גמר מלאכה" של הכלי, המוכשרת לקבל את השפע השייכת להכלי.

נמצא, ששת ימי המעשה הוא בחינת עבודה לעשות את הכוונה דלהשפיע. ו"שבת" נקרא, שכבר הוכן את הכלי, שיהיה בע"מ להשפיע. לכן "כשבא שבת", פירוש, כשהאור בא לכלי המוכנת להאור, אז נקרא "שבת", היינו שכבר שבת ממלאכתו, היינו ממלאכת עשיית הכלי, כי כבר תיקן את הכלי.

וכשהאור מאיר בהכלים, אין להכלי מה לעשות. רק להנות מהאור, שזהו מטרת הבריאה "להטיב לנבראיו". וזהו הפירוש מה שאמרו חז"ל "בא שבת, באה מנוחה". כי בזמן שהאור מאיר בהכלים, אין כבר מקום לעבודה, אלא נקרא ה"נהנה מסעודת שבת". וזהו מה שאמרו חז"ל "מי שלא טרח בערב שבת (לעשות כלים), מה יאכל בשבת".

היינו, ששבת נקראת "סעודה", היינו שהוא זמן של קבלת טוב ועונג. ואם אין לו כלים מוכנים מערב שבת, וכשבא האור, אין לו כלים במה לקבל את הסעודה. לכן נקראת שבת "כלה", מלשון גמר, סיום, השלים. כמו שכתוב, "ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה". שפירושו, שהסעודה כבר מוכנת, בגלל שכבר נגמרו הכלים לקבלת הסעודה. כידוע, האור, לא שייך לומר שחסר, כמו שכתוב "מלוא כל הארץ כבודו". אלא כשיש כלים מוכנים, רואים את האור. היינו האור בא לכלל גילוי לתוך הכלים.

הנה ארץ ישראל גם כן נקראת "כלה", על שם שיש לה חתן. כמו שכתוב "ארץ, אשר עיני ה' אלקיך בה, מראשית השנה עד אחרית השנה". ולכאורה קשה להבין, מהו דוקא ארץ ישראל הוא כך. הלא כתוב "עיני ה' משוטטות בכל", ולאו דוקא בארץ ישראל.

ויש לפרש, שהתורה נותנת לנו סימן, לאלו עובדי ה', הרוצים לדעת, אם הם כבר זכו לבחינת "ארץ ישראל". הסימן הוא, כשהאדם מרגיש, ש"עיני ה'", היינו השגחתו יתברך, משגיח בבחינת טוב ומטיב, זהו נקרא, שהאדם נמצא ב"ארץ ישראל". שאז "ארץ ישראל" נקרא "כלה", היות שיודעת שיש לה חתן.

וכנ"ל, כי אצל מי נמצא החתן. היינו, מי יודע שיש חתן. זה שמשיג את החתן. ודרגה זו נקראת "כלה". כלומר, שכבר זכה להשגת אלקות. שהאור הוא בחינת אלקות, והמקבל את האור, הוא המשגיח. לכן "ארץ ישראל" נקראת בחינת "כלה", היינו שמגולה בה החתן, שה' הוא המשגיח.

הנה בכדי להשיג את ארץ ישראל, הנקראת "ארץ, שהיא בחינת כלה", גם כן נהוג כמו שנהוג בגשמיות, שהולכים לחפש כלה, שלא תהיה בה שום חסרון, כמו שכתוב אצל המרגלים, שדברו לשון הרע על ארץ ישראל. היינו, שאמרו, שהכלה, היינו הארץ, אינה כדאי לקחת אותה. מהרבה סיבות.

יש שאמרו, שהיא בעלת גאווה, שהיא דורשת מאדם הרבה דרישות. היינו, שהאדם יבטל את דעתו ורצונו נגדה. ורק מי שיכול ללכת בעינים עצומות, ולשמוע את כל פקודותיה, עמו היא יכולה לדבר. ואם הוא ירצה להבין, מה שהיא אומרת לו בתוך הדעת, תיכף היא בורחת מפניו.

אם כן, הם אומרים, איך אדם מבטל את כל ישותו בשבילה. זאת אומרת, היא כל כך חזקה בדעתה, שאם הוא ימרה את מה שהיא אומרת לו פעם אחת, תיכף היא בורחת ממנו. כלומר, שענין "ארץ ישראל" היא בחינת מלכות שמים. וצריכים לקבל את המלכות בבחינת למעלה מהדעת, ושלא

לחכות עד שהגוף יסכים לקבלת עול מלכות שמים. והקבלת מלכות שמים צריכה להיות, שהאדם יגיע לאהבת ה' "בכל לבבך, ובכל נפשך, ובכל מאודך". והכל על הבסיס שלמעלה מהדעת, כלומר "כניעה ללא תנאי". היינו, הגם שהגוף לא מבין.

והאדם צריך ללכת ולקבל את הארץ בעיניים עצומות, היינו למעלה מהדעת. ואם האדם באמצע עבודה, כשזכה לאיזו עליה ברוחניות, ומרגיש טעם בעבודה, ואומר "עכשיו אינני צריך להאמין באמונת ה', היות שכבר אני מרגיש טעם בעבודה, והטעם שיש לי בעבודה, את זה אני לוקח לבסיס".

נמצא, בזמן הזה הוא, כנ"ל בהמשל, שברגע שהוא רוצה להבין את הענין האמונה למעלה מהדעת, "למה לי", אלא אומר "שעכשיו כבר יש לי יסוד להאמין בה", תיכף היא בורחת ממנו. היינו, שכל העליה, מה שהוא היה מרגיש, תיכף הוא יורד ממצבו. וזה נקרא, שהמלכות הנקראת "ארץ ישראל", בורחת ממנו. והוא נשאר בבחינת "חוץ לארץ".

וזהו כמו שאמרו חז"ל "ארץ העמים, אויר שלהם טמא". פירוש, שהאדם בזמן הירידה, נמצא, שהוא יורד מ"ארץ ישראל" ונכנס ל"ארץ העמים", שאויר שלהם טמא. פירוש, שכל המחשבות של "אומות העולם" נכנסים לתוך מוחו ולבו, ובחינת הרצונות של "ישראל", הנקרא "רצון ישר-אל", מסתלק ממנו. ובמקומו בא הרצון של "אומות העולם", שהם הלעומת דקדושה.

נמצא, במצב הירידה האדם אומר "מה הרוחתי, בזה שנתתי הרבה יגיעות, בכדי להרויח קדושה. ואני רואה עכשיו, שלא די שלא הרוחתי כלום, אלא אני עתה יותר גרוע מטרם שנכנסתי להשיג את העבודה דלשם שמים". היינו שאומר "לא די שאין לי הכוונת דלהשפיע, אלא אפילו בבחינת המעשה, נעשה עתה המצב יותר קשה לקיים. כלומר, בבחינת המעשה בלי כוונה. מה שאם כן מטרם שרציתי לכוונס ל"ארץ ישראל", בקל הייתי יכול לקיים תורה ומצוות".

וזה הוא כמו שכתוב בזה"ק (שלח, דף כ"ב, ובהסולם אות ס"ג) "זה שכתוב וישובו מתור הארץ. וישובו, היינו שחזרו לצד הרע, וחזרו מדרך האמת. שאמרו, מה יצא לנו, עד היום לא ראינו טוב בעולם, עמלנו בתורה והבית ריקם. ולעולם ההוא מי יזכה, ומי יבוא לתוכו. מוטב לנו שלא היינו יגיעים כל כך. הרי עמלנו ולמדנו, כדי לדעת חלק עולם ההוא, כמו שיעצת לנו. וגם זבת חלב ודבש הוא. טוב הוא העולם העליון ההוא, כמו שידענו בתורה. אבל מי יכול לזכות בו. אלו בני האמונה, מה אמרו, אם חפץ בנו ה', ונתנה לנו. כיון שאדם משתדל ברצון הלב להקב"ה, יזכה בה, כי אינו רוצה ממנו, אלא הלב".

הרי אנו רואים, "ארץ ישראל" היא בחינת מלכות, היינו בחינת "כלה". ששולחים אנשים לראות, אם "הכלה" טובה היא, ואם היא גאותנית. וגם שבת נקראת "כלה" מבחינת גמר מלאכה. לכן לפני שבת, יש ששת ימי המעשה, שהעבודה והטרחא הוא, להסתגל להתנאים שהכלה מציגה, אם רוצים לקבל אותה. והטרחא שיש בששת ימי המעשה, היא כמו שהיה במרגלים, לפעמים חושבים שהכלה היא טובה, ומי שלוקח אותה, הוא איש המאושר בעולם, וכדאי לעשות הכל, היינו לקבל כל התנאים שלה, מה שהיא דורשת.

ומה היא אומרת, שרק לאחר שהאדם יגיד, שהוא מבטל את צרכיו, מה שגופו של אדם דורש, היינו הרצונות שלו, מה שהיא לתועלת עצמו, הוא מוותר עליהם, ואינו דואג אלא לתועלת "הכלה", הנקראת "מלכות".

"כלה", שהיא בחינת מלכות שמים, שרק אז, מתי שהוא יבטל את עצמו, על דרך שאמרו חז"ל

"אין התורה מתקיימת, אלא במי שממית עצמו עליה". שפירושו, שכל המחשבות והרצונות, שנוגע לצורך עצמו, הוא ממית. ואינו דואג אלא לתועלת ה'.

כמו כן ב"ששת ימי המעשה" יש להאדם עליות וירידות. כלומר, שלפעמים האדם אומר, שהצדק עם המרגלים. מה שאמרו, שצריכים לברוח מהמערכה, שאין זה בשבילם. ולפעמים הם מתגברים ואומרים, שהצדק הוא עם יהושע וכלב, שהם היו אומרים "אם חפץ בנו ה' ונתנה".

ולאחר שגומרים את העבודה, היינו שכבר האדם מסכים לכל דרישות של הכלה, אז האדם זוכה, ש"שבת" נקרא "שבת מלכתא". היינו, שכל הטוב ועונג מה שהיא מקבלת מהחתן, היא נותנת לאדם, המבטל את עצמו נגדה. וזהו הדרישות שהיא מציגה. שדוקא לאחר שהוא יקבל על עצמו את התנאים שלה, אז היא מראה את מה שהאדם מרויח בחיים שלו, אם הוא יכול לקבל אותה בתור "כלה". ואז "הכלה" מקבלת שם, שהיא "בת מלך", וכלום חסר ב"בית המלך".

ובהאמור נוכל לפרש מה ששאלנו, מהו שצריכים לשמח את החתן. התשובה היא, היות מבחינת ענף ושורש "החתן" נקרא הבורא, ו"הכלה" נקראת הנבראים, מה שהם צריכים לקבל מהבורא. והיות שהבורא ברא את העולם על המטרה להטיב לנבראיו, לכן בזמן שהנבראים מקבלים את הטוב ועונג, זהו נקרא "שמחת חתן", כמו שאמרו חז"ל "לא היה שמחה לפניו, כיום שנברא בו שמים וארץ".

נמצא, שכל אדם נהנה מ"סעודת חתן". היינו, שכל הנאות שישנם בעולם, באים מהבורא, שזה נקרא "סעודת חתן". "ואינו משמחו" יהיה הפירוש, שהוא מדבר לשון הרע על "הכלה". כלומר, שהאדם אומר, ש"הכלה" אינה יפה, והיא מלאה חסרונות. שענין "כלה" נקרא בחינת הנבראים, שהם צריכים לקבל את הטוב ועונג מהבורא. והם אומרים, ש"הכלה", הנקראת בחינת מלכות, שהיא כלל כל הנשמות, אין היא נותנת להנבראים טוב ועונג.

נמצא, כאילו שאין הבורא נותן לה שום דבר. נמצא, שאם האדם אומר, שאין למלכות מה לתת להנבראים, נמצא, שמדבר לשון הרע על "הכלה", שהיא עניה ודלה. וגם מדבר לשון הרע על הבורא, מטעם שהבורא לא נותן לה שום דבר, שיהיה לה מה לתת להנבראים.

לכן כל אדם "הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו, עובר בחמישה קולות. שענין חמישה, כידוע, שברוחניות כל דבר שלם נקרא "חמישה ספירות", "חמישה עולמות". לכן נקרא "עובר", היינו עובר עליהם, ואינו מקבלם. ואם משמחו, שואל הגמרא, "מאי שכו". אמר ר' יהושע בן לוי "זוכה לתורה, שנתנה בחמישה קולות".

ויש להבין, מדוע לא מבטיחים לו, שזוכה לבחינת עולם הבא, כמו שמבטיחים בכל המקומות. והתשובה היא, היות שהוא משמח את החתן, היינו שהוא מאמין במלכות שמים, שהיא בחינת "הכלה". שהוא אומר, שהיא "כלה" יפה וטובה. שהוא מאמין בבחינת אמונה, שיש לה "חתן". וכבר רואים, שהוא נמצא אצל "הכלה".

וזה נקרא "סעודת שבת". פירוש כנ"ל, שאז, בשבת, המלכות, שהיא הכלל של הנשמות, כבר יש בה, מה שהבורא, הנקרא "חתן", רצה לתת בשביל הנשמות. וזה ענין, ש"שבת" היא בחינת "מעין עולם הבא", שאז הזמן שנהנין מ"סעודת החתן".

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מדוע אומר, שהשכר של מי שמשמח את "החתן", הוא זוכה לתורה. ולא אומר, שזוכה ל"עולם הבא", כמו שכתוב בהרבה מקומות. התשובה היא, במה האדם יכול

לשמח את "החתן" בעבודה, כש"החתן" נקרא הבורא, זה שהאדם אומר ש"הכלה" היא יפה בלי שום חסרון.

מזה החתן נהנה כנ"ל, שכלה נקראת מלכות מבחינת אמונה למעלה מהדעת. ואומר, שמלכות, שהיא מנהגת את העולם בשליטתה, ומנהגת בבחינת טוב ומטיב. וזהו כמו שכתוב (ישיר השירים, ד') "כלך יפה רעיתי ומום אין בד". אז האדם זוכה לבחינת "תורה", שהיא נקראת "סעודת המלך", שהיא בחינת "תורה, מבחינת שמותיו של הקב"ה", שתורה זו אינה מתגלית מטרם שהאדם זוכה לבחינת "אמונה", הנקראת בחינת "מלכות שמים".

אולם מטרם שזוכים לבחינת אמונה, הנקראת מלכות בחינת "כלה", ויש שם עליות וירידות, שזה נקרא בחינת "ריקוד", ששם כל העבודה, איך לזכות שהאדם יקבל על עצמו עול מלכות שמים, שלא יעשה שום דבר למה שנוגע לתועלת עצמו, אלא כל מעשיו יהיו לשם שמים.

ועל זה אמרו חז"ל "כיצד מרקדין לפני הכלה", היינו בכדי לזכות לבחינת "כלה". ובזה יש מחלוקת בית שמאי ובית הלל. בית שמאי אומרים "כלה כמות שהיא". היינו, איך שהאדם מרגיש, אם טוב לו או אם חס ושלוש רע לו, על הכל הוא צריך להאמין למעלה מהדעת, היינו שכל ההרגשותיו הן לטובתו. וזה קשה מאוד.

אבל בית הלל אומרים, שהאדם צריך לומר, שמה שהוא מרגיש במצב שהוא נמצא, שלא טוב לו, הוא צריך להאמין, שזה כן טוב, רק הוא לא רואה את הטוב, משום שעדיין לא ראוי לראות. לכן מה שהוא מרגיש אינו אמת, מטעם "עינים להם ולא יראו".

וכולם אומרים, שהאדם צריך ללכת למעלה מהדעת ולשמח את החתן. לכן יש ב' מיני עבודות:

(א) של ששת ימי המעשה, שאז הזמן של העבודה.

(ב) של שבת, שאז הזמן של הסעודה. (עיין מאמר י"ב, תשמ"ט).

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו "השכינה היא עדות על ישראל" בעבודה

מאמר ל"ז, תש"ן
ספר במדבר

הזהר (פנחס דף קצ"ב, ובהסולם אות תצ"א) אומר "למנצח על שושן עדות. אמר רעיא מהימנא, שושן עדות, זה הוא עדות השכינה, שהיא נקראת שושן עדות, מפני שהיא עדות, שעומדת עלינו ומעידה עלינו לפני המלך. והיא עזרה קדושה לנו לשבח בתשבחות. על כן נקראת שושן עדות. אמר רעיא מהימנא, היא נקראת שושן עדות, בשביל שהשכינה היא עדות על ישראל, שהם אברים שלה, והיא נשמה עליהם. היא עזרה מן השמים, שכתוב בה, ואתה תשמע השמים. היא סיוע קדוש".

ויש להבין, מדוע השכינה נקראת "שושן". מה זה מרמז לנו, את צבע הזה שיש להשכינה. ועוד יש להבין, מהו הפירוש, שהשכינה מעידה עלינו לפני המלך. שענין עדות, ידוע צריך להיות מפי הראיה ולא מפי השמיעה. אם כן יש להבין, איזו בחינת ראייה יש כאן, לומר אצל השכינה, שמעידה עלינו מבחינת ראייה.

זה ידוע, שיש לפנינו בעבודת ה' ב' בחינות, שהם הפוכים זה לזה:

(א) מצד אחד אנו לומדים, שמטרת הבריאה היא, מטעם שרצונו להטיב לנבראיו. ומסיבה זו ברא בהנבראים רצון לקבל הנאה ותענוג. כי כפי מידת ההשתוקקות להדבר, בשיעור זה נמדדת הרגשת הנאה. נמצא, שהמטרה של הבריאה היתה, בכדי שהנבראים יהנו מהעולם. כלומר, שברא רצון לקבל תענוג. והנבראים יהנו, היינו שכל המטרה היתה, שהנבראים יהנו.

(ב) ומצד הב' אומרים לנו, שאסור לקבל לתועלת עצמו. היינו, שאין האדם יעשה משהו במחשבה, דיבור, מעשה, לתועלת עצמו. אלא שהאדם ידאג לעשות הכל לשם שמים, ולא לתועלת עצמו, שזה ממש נגד מטרת הבריאה.

והתשובה היא, שענין מה שאדם צריך לעבוד לתועלת ה', אינו מטעם שה' צריך שיעבדו בשבילו, ולתת לו משהו חס ושלוש. אלא זהו תיקון עבור הנבראים. כמו שאומר האר"י הקדוש, שבכדי להוציא לאור שלימות פעולותיו, היינו שהפעולה הזו, הנקראת "להטיב לנבראיו", שהנבראים יהנו, שיהיה בהנאה הזו שלימות, היינו שלא ירגישו בזה בחינת בושה, לכן נעשה צמצום והסתר על הטוב ועונג, מה שהבורא רוצה לתת.

אלא רק בזמן שיהיה להם כוונה לשם שמים, שפירושו הוא, היות שהבורא הנהנה

מזה, שמקיימים את רצונו, ומקבלים את הטוב ממנו, בגלל שהוא רוצה בכך, ממילא עובר מכאן את ענין הבושה, מה שהשינוי צורה מביא. מטעם שיש כלל "כל ענף רוצה להדמות לשורשו". כמו שהבורא הוא המשפיע, כמו כן כשהתחתון משפיע, הוא נהנה.

מה שאין כן כשהתחתון צריך לקבל, מתבייש. לכן נעשה תיקון זה על הרצון לקבל לתועלת עצמו, שבא מצד הבריאה, שהאדם צריך לעשות על הרצון לקבל כוונה בעל מנת להשפיע.

אולם בזמן שהאדם רוצה בקיום תו"מ על הכוונה, שזה יביאו רצון לעשות הכל בעל מנת להשפיע נחת רוח ליוצרו, והיות שהרצון הזה הוא נגד הטבע של האדם, שהוא נברא מצד הטבע רצון לקבל רק לתועלת עצמו, לכן כשהאדם אומר "אני רוצה לעשות מעשים טובים, בעל מנת שעל ידם, היינו בסגולתן יהיה לי הכח לכוון הכל לשם שמים, ולא לתועלת עצמו", אז הרצון לקבל לעצמו שבגופו של אדם, המכונה "רשע", צועק "מה העבודה הזאת לכם".

ומהי התשובה שצריכים לענות לו על שאלתנו. התשובה מובא בהגדה של פסח: "רשע, מה הוא אומר, מה העבודה הזאת לכם. לכם ולא לו. ולפי שהוציא עצמו מן הכלל, כפר בעיקר. ואף אתה הקהה את שיניו".

התשובה הזו מאוד קשה להבין. הוא שואל שאלה, שהוא רוצה להבין, מדוע אנחנו הולכים לבטל את הרצון לקבל, שזה הוא הרצון, שהבורא ברא אותנו. אז צריכים לתת לו תשובה, היות שהוא שואל לפי דעתו, שהצדק אתו. אם כן מדוע אמרו "הקהה את שיניו".

אאמו"ר זצ"ל אמר על זה, היות שהוא שואל "מה העבודה הזאת", היינו "בשביל מה צריכים לעבוד לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו", על זה אין מה לענות. כלומר, שנותנים תשובה לאדם, על מה שהוא שואל, בכדי שהוא יבין לפי שכלו. וכאן אי אפשר לתת לו להבין, היות שהוא שואל, מה שיהיה להרצון לקבל, אם הוא יעבוד בעל מנת להשפיע. אם היה אח"כ מקבל, לאחר שהוא רוצה להשפיע. כלומר, אם היו יכולים לומר, שאתה תשפיע, ובשכר זה תוכל אח"כ להיות מקבל. נמצא, שזה נקרא "משפיע בעל מנת לקבל". וזה נקרא "שלא לשמה".

לכן בזמן שהאדם רוצה ללכת לשמה, היינו להיות משפיע בעל מנת להשפיע, אין מה לענות לו. וזה נקרא "הקהה את שיניו". כלומר את התשובה, שצריכים ללכת בכח, היינו למעלה מהדעת. כי בתוך הדעת הצדק עם הרשע. זה נקרא "הקהה את שיניו". ואמר, שאין האדם יכול לנצח את הרשע בפעם אחד, אלא שזו היא עבודה בירידות ועליות. עד שהאדם זוכה לנצח אותה, ולקבל על עצמו עול מלכות שמים בבחינת אמונה למעלה מהדעת.

לכן נקראת מלכות "שושנה" או "שושנים" או "שושן". שתמיד, נותנים שם הוא על שם המאורע, היות שאין זוכים למלכות שמים בלי ענין "הקהה את שיניו", לכן נקרא מלכות "שושנה", על שם הפעולה.

ובהאמור יוצא, שפירושו של "שושן" הוא בחינת "הקהה את שיניו". היות שאין מה לענות לו על שאלתו, אלא שצריכים ללכת בכת, היינו בכפיה, אף על פי שהרשע, היינו הרצון לקבל לעצמו, אינו מסכים. שזה נקרא בחינת "הכאה", היינו שעושה מלחמה עם עצמו. ובזמן שאדם אומר להרע שלו, שכדאי לשמש מלך גדול, ולא צריכים שום תמורה, אלא "בגין דאיהו רב ושליט", היינו מפני גדלותו יתברך, שהאדם צריך להיות שבע רצון, בזה שהוא משמש מלך גדול, אז הרע אומר לו "איך אתה רוצה לשמש מלך גדול, האם אתה מרגיש את גדלותו יתברך, שבגלל זה אתה אומר, שכדאי לשמש אותו".

ואז במצבים כאלו, יש לפעמים, שאין אדם יכול לצייר לעצמו שום גדלות ה'. אלא הוא מרגיש את השפלות שבקדושה, שהיא בחינת "שכינתא בגלותא" או "שכינתא בעפרא". היינו, שלא מרגיש שום חשיבות במלך. ולהיפך, שבאים לו ציורים, שהציורים האלו מרחיקים אותו מעבודת ה'. עד כדי כך, שלפעמים הוא רוצה אפילו לשכוח מעבודת ה'. כי בו בזמן שהוא זוכר, שיש לעבוד את ה', ולא לקבל שום תמורה על העבודה, אלא העבודה בעצמה תהיה לו למטרה, זה אפשר לומר, בזמן שהאדם מרגיש טעם בעבודה, אז הטעם מה שהוא מרגיש, זה מחייב אותו להמשיך בעבודה, ואין הוא זקוק לשום תמורה.

אבל מה האדם יכול לעשות, שבעת שהוא הולך לעבוד עבודת הקודש, ואומר, שהוא לא רוצה שום תמורה עבור עבודתו, אם כן אין לו תמורה, מה שיחייבו, שבגלל הסיבה הזו הוא יכול לעבוד. ושיעבוד בשמחה, בזה שהוא יקבל אח"כ שכר גדול, היות שהוא עובד שלא על מנת לקבל שכר. ושיעבוד עבור מלך גדול, גם כן לא מרגיש. אם כן, איך האדם יכול לעשות מעשים בלי שום שמחה. ואומרים לו, שיעבוד בדרך כפיה, כלומר שהגוף לא מסכים. וזה נקרא "הקהה את שיניו".

אבל מאין האדם יכול לקבל כוחות, שיהיה בידו לכוף עצמו, ויעשה מעשים בעל מנת להשפיע. ואפילו שהוא מתגבר על עצמו, אבל הוא לא יכול לעבוד עבודה כזו בשמחה. כלומר, שהעבודה, שהאדם עושה, אז יש לו צורה לאדם, שתפסו, והוא מוכרח לעבוד. וכל פעם הוא אומר "אולי יש איזו עצה לברוח מכאן, שלא יצטרך לעבוד בשביל אחרים". וכל השמחה שיש לו אז, שהוא מסתכל על השעון, ורואה, שעוד מעט הוא יפטור עצמו מן העבודה.

נמצא, שבזמן העבודה היא מלאה צער ויסורים, מזה שהוא צריך לעבוד בשביל אחרים, ולא בשביל עצמו כלום, וכי האם בעל בית יכול להסתכל, איך המשמשים עובדים אצלו, ובזמן העבודה הם בוכים, ואומרים "מתי יגיע הזמן, שאני אוכל לפטור את עצמי מן העבודה".

והאדם שואל את עצמו "וכי הבורא רוצה, שנעבוד בשבילו בצורה של כפיה".

היינו, שמרגישים, שהאדם מרוחק מה'. כלומר שלא מרגיש את אהבת ה'. היינו שאדם בזמן העבודה, שיאהב את ה', והוא מסתכל על עצמו, ואינו יודע מה נעשה פתאום עם האדם. כלומר, במקום שהעבודה לשם שמים, היה האדם צריך להרגיש בעת עבודתו,

שעובד לשם שמים, התקרבות לה'. כלומר, שיהיה לו רצון כל פעם יותר להתקרב לה'.

ועתה ממש להיפך. היינו, שמרגיש כל פעם, איך שהוא מרגיש התרחקות מה', שהמעשים שהוא עושה, דוחים אותו. ומרגיש כל עשיה ועשיה, כאילו דוחים אותו החוצה. היינו, שלא נותנים לו להתקרב ולהרגיש את החשיבות של קיום תו"מ, ושיהיה לו קצת טעם בעשיות האלו. אלא להיפך, כאילו נעשה מרחק ביניהם. וזה נראה לו, כאילו אין אחד יכול לסבול את השני. וכל עשיותיו, שעושה בכפיה, הוא עליו כעול ולמשא. וחושב תמיד לברוח מהמצבים האלו. אבל אין לו לאן לברוח, רק על ידי שינה. כלומר, שרק בשינה הוא מוצא טעם.

אולם אז נשאלת השאלה, למה באמת ככה. היינו, שיש לאדם לשאול, מדוע מגיע לי כך. וכי זו תורה וזה שכרה. האם בגלל שנכנסתי לעבוד על דרך האמת, שהיא להגיע לעבוד עבודת הקודש, שיהיה הכל לשם שמים, בגלל זה דוחים אותי מחוץ לעבודת הקודש.

מדוע בזמן שהעבודה היתה כמו כל הכלל, היינו להרבות מעשים טובים, ועל הכוונה, שצריך לכוון לשם שמים, לא חשבתי בכלל, וסמכתי את עבודתי כמו כל הכלל, שחושבים רק על מעשים ולא על כוונות, היה לי טעם בעבודה וטעם בתפלה. והייתי יודע, שאני מתפלל עתה לה', והוא שומע את תפילתי. והיה לי כח להמשיך בתפלה. ואף פעם לא הסתכלתי, אם אני מתפלל, אם ה' שומע את תפילתי. היינו, שלא היה לי שום בקורת על המעשים שלי, והלכתי בתמימות, בטח הכל הוא בסדר.

ועתה, בזמן שהייתי צריך להתעלות במעלות הקודש, היות אני רוצה לעבוד לשם שמים, בכדי להגיע להתקרבות לה', ומה יש לי עכשיו, רק התרחקות במקום שהייתי צריך לקבל התקרבות.

והאמת היא, שאנו צריכים להאמין באמונת חכמים, ולא ללכת לפי השכל מה שהאדם מבין, אלא הכל לסמוך על מה שהחכמים אמרו לנו. והנה אאמו"ר זצ"ל אמר, שהאדם צריך להאמין, אף על פי שהוא לא רואה, שכך הוא. אלא על האדם להאמין, שכן ה' שומע תפלה, כמו שכתוב "כי אתה שומע תפלת כל פה". והיות שהאדם מבקש מה', שיקרב אותו, לכן ה' רוצה לתת לו התקרבות אמיתית. כלומר, שיתן להאדם את הטוב ועונג, מה שברצונו של הבורא לתת. וזה נקרא "מטרת הבריאה". ולכן ה' מכין לו כלים לזה, שכלים נקראים "צורך וחסרון". והיות לפי שאנו רואים, אין יותר מג' דברים:

א) שהאדם מבין, אם הוא רוצה להיות עובד ה', הוא צריך לסגף את עצמו, ולא להנות משום דבר, ואז הוא יהיה עובד ה', היינו תמורת זה הוא יקבל שכר בעולם הזה ובעולם הבא.

ב) שהוא מבין, שהוא צריך להגיע לדרגה, שיכול לעשות מעשים לתועלת ה'. היינו, שכל מעשיו יהיו לשם שמים, ובזה הוא מסתפק.

ג) שיש להאדם להגיע למטרת הבריאה, שהיא, שהנבראים יקבלו טוב ועונג, ולא

שיתנו. כי ענין הנתינה, שצריכים לעשות נחת רוח ליוצרו, הוא רק תיקון הבריאה.

ובהאמור נבין את מה ששאלנו, מדוע כשהאדם מבקש מה', שיתן לו כלים דהשפעה, הוא מקבל מלמעלה כלים דקבלה יותר גדולים, מכפי שהיה לו מטרם שבקש מה', שיתנו לו כלים דהשפעה.

התשובה היא, כמו שדיברנו במאמרים הקודמים, שאם האדם היה מקבל תיכף רצון להשפיע, היינו שתהיה לו היכולת להתגבר על הרצון לקבל הקטן, נמצא שהיה מסתפק בזה, והיה נשאר בו הרצון לקבל בלי תיקון, מטעם שלא היה מגולה אצל האדם, שיהא בידו לבקש עליו כח התגברות.

זאת אומרת, זה שהאדם רואה, בזמן שהוא מבקש, שיתנו לו כח התגברות על הרצון לקבל הקטן, ונותנים תמורת התפלה רצון לקבל גדול, אין זה כמו שהאדם חושב, שמקודם היה הרצון לקבל שלו קטן. ואח"כ משמים נתנו לו רצון לקבל גדול.

אלא זהו כמו שאומר הזה"ק, על מה שכתוב "או הודע לו אשר חטא". ושאל "מי הודע לו". ואמר "ה' הודע לו". פירוש, ה' נתן לו לדעת, כל פעם בשיעור יותר גדול, כמה גדול כוחו של הרצון לקבל, שהאדם נולד עמו תיכף בעת הלידה. כמו שכתוב "לפתח חטאת רובץ". היינו, שתיכף כשנולד, כבר נולד בכל תוקפו. לכן הוא נקרא בשם "מלך זקן וכסיל".

אלא, שאין האדם צריך לדעת את שיעור גודלו של הרצון לקבל. אלא, גילוי זה של כוחו של הרצון לקבל הולך בהדרגה. כלומר, שהרע צריך להיות מאוזן, לפי הטוב שיש לו. כלומר, מה שהאדם נותן כוחות לבטל את הרצון לקבל, בשיעור זה מגלים לו מלמעלה.

וכמו שביארנו בענין "אצל הרשעים נדמה להם כחוט השערה ואצל הצדיקים נדמה להם היצר הרע כהר גבוה". ופירשנו, היות שהטוב והרע מוכרח להיות מאוזן, כמו שאמרו חז"ל "לעולם יראה אדם עצמו חציו טוב וחציו רע". כלומר, כי לעולם הם הולכים ביחד. והטעם הוא, בכדי שתהיה בחירה, מה להכריע.

נמצא, שהרע נמצא באדם. אלא שהרע מתגלה לפי שיעור הטוב שבאדם. לכן כשאדם מתחיל ללכת בקו של אמת, אז כל פעם מתגלה אצלו הרע. אולם, על כל מצב של רע, שהאדם מרגיש, אין לו לעשות שום דבר, רק לבקש מה', שיתן לו עזרה. כמו שכתוב "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, אלמלא אין הקב"ה עוזרו, אינו יכול לו". נמצא, שאין כח לאדם להתגבר על הרע, אלא הקב"ה צריך לעזור לו.

אבל צריכים לדעת, כי גם זה תיקון. כלומר, מה שאין האדם יכול להתגבר על הרע מבלי עזרה מלמעלה, זהו בכוונה תחילה. וזה מטעם, שהיות אם האדם יהיה בידו ללכת בכוחות עצמו לעשות לשם שמים, אז הוא ישאר במצב של קטנות. כלומר, שלא יהיה לו צורך לעלות במעלות הקדושה, שהאדם צריך להגיע להשיג בחינת תורה, ששם גנוז הטוב והעונג, מה שה' רצה לתת להנבראים.

והיות, שאם האדם מרגיש שהוא בסדר, אז אין לו צורך לתורה. מה שאין כן, אם אין האדם יכול להתגבר על הרע, ומבחינה זו אי אפשר שהאדם יקבל סיפוק, הלא הוא רואה, איך שהרע שולט עליו, אם כן הוא רואה, שאין לו אחיזה בקדושה, ואיך הוא יכול לקבל סיפוק.

ואז, לפי ערך ההתגברות שלו, הוא רואה יותר את האמת, שאין לו שום סיכויים, שתהיה לו אפשרות לצאת משליטת הרע. וכשהוא מבקש אז מה', שיעזור לו, אז הוא מבקש עם כל הלב. ועוד יותר מזה, שהרבה פעמים הוא בא לידי יאוש, והוא צריך להתגברות יתירה, שיהיה לו כח ללכת למעלה מהדעת, שה' כן יכול לעזור לו.

נמצא, שעל ידי זה שהאדם מתגבר ומבקש עזרה מה'. ובמה עוזרים לו. זהו כמו שאומר הזה"ק "בנשמתא קדישא". היינו שכל פעם עוזרים בהארה יותר גדולה. וזוהי הסיבה, שאין האדם יכול לצאת משליטת הרע מכוחות עצמו, אלא שה' צריך לעזור לו. ועל ידי זה יתגלה לו את הנרנח"י דנשמה שלו.

ובהאמור יש לפרש מה ששאלנו :

א) מדוע נקראה השכינה "שושן",

ב) מהו שהשכינה מעידה עלינו לפני המלך. כלומר, מה היא צריכה להעיד.

ג) מהו שאומר, שהשכינה נקראת "עזרה מן השמים", כמו שכתוב, "ואתה תשמע השמים".

הנה "שושן" היא נקראת, מטעם שאי אפשר לקנות מלכות שמים, שהיא אמונה למעלה מהדעת, רק בזמן שהרשע בא ושאל "מה העבודה הזאת לכם". והוא רוצה תשובה בתוך הדעת "מה יהיה לו, בזה שהוא יעבוד לשם שמים ולא לתועלת עצמו".

אז אין לו מה להשיב בתוך הדעת. כי מצד הדעת הצדק איתו, כמו שכתוב "ולפי שהוציא עצמו מן הכלל, כפר בעיקר". פירוש, היות שהוא כפר בעיקר התיקון, שהיה בכדי שלא תהיה בחינת בושה בעת קבלת הטוב ועונג, נמצא, שאין הבורא צריך שיעבדו בשבילו, אלא זה שאנו צריכים לעבוד לתועלת ה', זה לתועלת עצמו.

היינו שעל ידי התיקון הזה, לא יהיה לנו ענין של בושה, בזה הוא כפר. לכן לא יעזור לתת לו להבין שום דבר. אלא צריכים ללכת בכת, היינו על דרך הכפיה, שזה נקרא "הקהה את שיניו". והיות שענין עבודה זו היא דבר תמידי, לכן נקרא זה "הרבה הקהה שיניו". על כן נקראת המלכות שמים "שושן" או "שושנה", מלשון "הקהה שיניו".

ומה שהשכינה מעידה עלינו, שאנחנו בסדר. ושאלנו, איפוא היא רואה זה.

התשובה היא, היות שהיא עוזרת לנו. כי מלכות נקרא "סייעתא דשמיא". פירוש,

שמלכות בעצמה נותנת את העזרה. וזהו כמו שכתוב "הבא לטהר מסייעין אותו". אם כן, היא יכולה להעיד עלינו, שאנחנו בסדר, כי היא עזרה לנו בזה.

וגם מה ששאלנו, בשביל מה היא צריכה להעיד. יש לפרש, כי לאחר שהאדם זכה למלכות שמים, שכבר יכול לעשות את מעשיו לשם שמים, אז הוא צריך לזכות לבחינת תורה, הנקרא בחינת "ז"א", בחינת "מלך". זהו שהיא צריכה להעיד. שכבר יש לו בחינת מלכות שמים, וממילא הוא ראוי עכשיו לבחינת תורה, הנקראת בחינת "שמותיו של הקב"ה". שזוהי מטרת הבריאה.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל מהו, כוס של ברכה צריך להיות מלא, בעבודה

מאמר ל"ח, תשי"ן
ספר במדבר

הזה"ק (פנחס דף רמ"א ובהסולם אות תר"ל) אומר וזה לשונו "מלא, הנאמר בכוס של ברכה, זה שכתוב, כוס מלא ברכת ה'. והאדם כך צריך להיות שלם, כמו ויבא יעקב שלם. ולא יהיה בה שום פגם, כי כל אשר בו מום לא יקרב. אף כך אלם עם י"ה, הוא אותיות אלקים. והוא כחשבון כוס, דהיינו פ"ו. ועל כן הכוס צריך להיות מלא, כי הפוך המלה אלם, ותמצא מלא, שהכוס בגמטריא מלא, י"ה", עד כאן לשונו.

ויש להבין:

(א) מהו מרמז לנו, בזה שנותנים יין להכוס, והוא מלא, הוא נקרא "כוס מלא ברכת ה'". זאת אומרת, אם אין הכוס מלאה עם יין, לא יכולה להתקיים ברכת ה'.

(ב) מהו שאומר "והאדם כך צריך להיות שלם, כדוגמת הכוס עם היין". מהו הוא מוסיף לנו בזה, הלא אם הכוס כבר מלאה ברכת ה', בשביל מה צריך האדם גם כן להיות כך, שמשמע, אחרת אין הוא יכול לקבל הברכה. אם כן לגבי מי נקראת הכוס "ברכת ה'" וכי הכוס צריכה לברכה.

(ג) וביותר קשה במה שאומר, שהאדם צריך להיות שלם, כמו שכתוב "כי כל אשר בו מום, לא יקרב". שמשמע, שמי שיש לו מום, כבר הוא אינו מסוגל להתקרב לה'. נמצא לפי זה, שמי שחסר לו איזה אבר, כבר לא מסוגל להתקרב לה', והוא מוכרח להישאר בהתרחקות מה', ואין לו זכות בחירה חס ושלוש.

(ד) מה מרמז לנו בזה שאומר, "אלם" ו"מלא" הם אותם אותיות, שהכוס גמטריא "מלא י"ה".

ולהבין את כל הנ"ל, צריכים לזכור את כל סדר העבודה, שניתן לנו לעשות, כמו שכתוב "אשר ברא אלקים לעשות". ודברנו מזה כמה פעמים, שיש לפנינו ב' בחינות, שהם הפוכים זו לזו. והם נקראים:

(א) מטרת הבריאה, שהיא רצונו להטיב לנבראיו, היינו שהנבראים יקבלו טוב ועונג.

(ב) תיקון הבריאה, שהנבראים ישתדלו להשפיע להבורא שהוא יהנה. כלומר, מזה שהרצון לקבל לעצמו רוצה להנות, והרצון הזה הבורא נתן לו, ועל הרצון הזה הוא מוותר, אלא כל רצונו הוא שהבורא יהנה.

נמצא, ששניהם הפוכים זה לזה. לכן יש עבודה קשה, בכדי להגיע לרצון זה, הנקרא "רצון להשפיע נחת רוח ליוצרו", ולוותר על הרצון של תועלת עצמו. ובכדי שתהיה מציאות לאדם לצאת משליטת הרצון לקבל, מוכרחים להתחיל ב"שלא לשמה", היינו לתועלת עצמו. היינו, שעל ידי זה שיקיים תו"מ, יהיה לו שכר בעוה"ז, כמו שכתוב בזה"ק "שיהיה לו חיים, ובריאות, ופרנסה". אחרת לא תהיה לו המציאות, שיהיה בידו להנות מחיים גשמיים בעוה"ז. וכשהאדם מאמין בזה, כבר יש לו מי שמחייבו לקיים את התו"מ, שזה נקרא, שהוא מאמין בשכר ועונש, היינו שהוא מקיים תו"מ מסיבת שהוא מפחד מעונש, ומצפה לקבל שכר.

ולפעמים השכר ועונש מתבטא אצל האדם בשכר ועונש בעוה"ב, שיש שם ענין גן עדן וענין גיהנום. וזוהי הסיבה המחייבו לקיים תו"מ. והיות "שמתוך שלא לשמה באים לשמה", היינו המאור שבתורה מאיר לו, שיש ענין שכר ועונש באופן אחר, היינו השכר הוא לזכות לדביקות ה', שאז יש לו מקום, שיהיה בידו להרגיש גדלות המלך, ושהוא מצפה לשכר הזה. ועונש נקרא אצלו, בזמן שהוא רואה ומרגיש, שהוא נפרד מחיי החיים, וזה שהוא מרגיש, שהוא מרוחק מה'. זהו העונש הכי גדול אצלו.

נמצא, שגם בזמן שהאדם כבר קבל איזו הרגשה מתו"מ, ממה שהשלא לשמה גרם לו, שמתחיל להרגיש לפעמים קצת גדלות ה'. וזה גורם לו, שהאדם רוצה להיבטל אליו "כנר בפני אבוקה". ואין האדם יכול להבין אז, מדוע הוא רוצה עתה להיבטל אליו, ולבטל את כל מציאותו של עצמו לפני הבורא. אלא זה בא אליו כאילו זהו דבר טבעי. כלומר, אפילו שהאדם לא מבין מה נעשה עמו עתה, שהוא רוצה להיבטל, אבל מבחינת המציאות כך הוא. וזה נקרא "אתערותא דלעילא", שאין יד אדם מגעת שם. כלומר, שענין "יד" פירושו השגה, מלשון "כי תשיג יד". כלומר שאין האדם מבין, מדוע הוא רוצה להיבטל אליו ממש.

אולם אח"כ, כשהתעוררות מסתלקת ממנו, ואז האדם מתחיל לחשוק ולהגיע לידי ביטול לה', והוא רוצה עתה להשיג את ההרגשה, כמו שהיתה לו בזמן עליה, הוא מתחיל לראות, איך שהוא מרוחק מזה, וכל האברים שבו מתנגדים לרעיונות כאלו, היינו לבטל את התועלת עצמו, ושכל דאגותיו יהיו אך ורק איך לעשות נחת רוח ליוצרו.

אז הוא רואה, שהעולם חשך בעדו, ואין הוא מוצא שום מקום, שיהיה לו ממה לקבל חיים. ואז הוא רואה, שהוא נמצא במצב של ירידה ושפלות. שהוא רואה, שאין לאף אחד מחשבות רעות כאלו, בזמן שהוא בא לירידה כזו. והגם שהאדם צריך להאמין באמונת חכמים, שהמחשבות האלו באות מלמעלה, כלומר, מלמעלה רוצים שהאדם הזה, שרוצה עתה להתקרב לה', שיקבל ירידות, מטעם שזה שהוא מקבל ירידות, הוא בכדי שירגיש צורך שה' ירום אותו.

וזהו כמו שכתוב "מאשפות ירום אביון". כלומר, שדוקא בזמן שהוא מרגיש שנמצא באשפה, כלומר כל אלה הדברים, שהיה מסתכל עליהם שהם בחינת פסולת, שהוא מאכל לבעלי חי, שהם אוכלים את הפסולת מה שבני אדם זורקים לאשפה, ואומרים שזהו מאכל שלא מתאים למאכל אדם, כמו שהוא בעצמו היה אומר בזמן עליה.

אבל עתה, בזמן שהבורא רוצה לקרב אותנו, אז האדם צריך להרגיש את החסרון שלו, אז הוא יכול לקבל מילוי על החסרון. נמצא, שדוקא בזמן שהאדם נמצא באשפות, ומשם הוא מחפש את מזונותיו, וכשהוא רואה לאיזה מצב הוא הגיע אחרי כל היגיעה, שנתן בכדי להגיע להשיג את הרצון להשפיע נחת רוח ליוצרו, אז הוא יכול לתת תפלה אמיתית. אבל לא תמיד יש לאדם כח הזה להאמין.

אולם בזמן שהאדם כבר עומד סמוך למקום, שיקבל את העזרה מלמעלה, היינו ש"סמוך" נקרא, שהכלי, היינו הצורך להרצון להשפיע, הוא ממנו ולהלאה, שאז הוא רואה, שרק הבורא יכול להציל אותו. וכמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, שזוהי הנקודה החשובה ביותר בעבודת האדם, שיש לו אז מגע הדוק עם הבורא, היות שהוא רואה, מאה אחוז שלא יועיל לו שום דבר, רק הבורא בעצמו יכול לעזור.

והגם שהוא מאמין בזה, מכל מקום לא תמיד מאירה לו האמונה הזו, שדוקא עתה הוא הזמן היותר מוכשר לקבל את ישועת ה', שדוקא עתה הוא יכול להיוושע שה' יקרב אותו, היינו לתת לו את הרצון להשפיע ולצאת משליטת אהבה עצמית, שזה נקרא "יציאת מצרים". כלומר, שהוא יוצא משליטת המצריים, שהיו מצירים את ישראל, שלא נתנו להם לעבוד את עבודת הקודש. "ויאנחו בני ישראל מן העבודה, ותעל שועתם אל אלקים", אז ה' הוציא אותם מגלות מצרים.

כלומר, היות שעם ישראל היו מרגישים את השעבוד, ורצו לברוח מהגלות הזאת, מה שהמצריים היו מעבידים אותם, כשבאו לנקודה החשובה הזו, היינו שהיו מרגישים את שפלותם, אז הוציא אותם הקב"ה ממצרים. וזה כמו שאומר האר"י הקדוש, שעם ישראל כשהיו במצרים, כבר היו במ"ט שערי טומאה. ואז הוציא אותם הקב"ה ממצרים.

שפירושו כנ"ל, שכבר באו בתכלית השפלות, שאין למטה הימנה. אז הוציא אותם הקב"ה.

נמצא, בזמן שהאדם רואה, איך שהוא בתכלית השפלות, והוא צריך להאמין אז, שדוקא עתה הוא הזמן, שה' יקרב אותו, ואם האמונה אינה מאירה לו אז על המקום, אז הוא בורח מהמערכה.

נמצא, שכל סדר היגיעה שהוא נתן, כאילו היה בחינם. אבל אח"כ נותנים לו עוד הפעם מלמעלה התעוררות, ושוב שוכח מה שהיה לו בזמן הירידה, ושוב הוא חושב, שכבר לא יהיו לו ירידות, וחוזר חלילה. והאדם צריך לרחמים גדולים, שלא יברח מהמערכה. והגם שהאדם משתמש עם העצות מה שאמרו חז"ל "בראתי יצה"ר, בראתי תורה תבלין", אבל האדם אומר, שכבר השתמש עם העצה הזו כמה פעמים, ולא עוזר לו.

וגם אומר, שכבר השתמש עם העצה של "הבא לטהר מסייעין אותו", וכאילו כל אלו העצות הן לא בשבילו. אם כן הוא לא יודע מה לעשות. ואז הוא המצב הכי גרוע אצל האדם, היינו שהוא רוצה לברוח מהמצבים האלו. אבל אין לו לאן לברוח. ואז הוא סובל יסורים, מזה שהוא נמצא בין יאוש למצב של בטחון. אבל האדם אומר אז, לאן אפנה.

ואז אין שום עצה אלא לתת תפלה. והתפלה הזו היא גם כן בלי שום בטחון. נמצא, שאז הוא צריך לתת תפלה, שיאמין, שה' כן שומע תפלה, וכל מה שהאדם מרגיש במצבים האלו, הוא לטובתו. וזה יכול להיות רק למעלה מהדעת. כלומר, הגם שהשכל אומר לו, שמכל החשבונות, אתה רואה, שאין שום דבר יכול לעזור לך, גם זה הוא צריך להאמין למעלה מהדעת, שה' כן יכול להוציא אותנו מהרצון לקבל לעצמו, ותמורת זה הוא יקבל את הרצון להשפיע. ואז, כשהאדם מקבל את הרצון להשפיע מהקב"ה, אז האדם נעשה שלם עם ה', כלומר שזוכה לבחינת השתוות הצורה, שזה נקרא "יחוד".

ואז האדם נבחן ש"אין בו מום". כי כל המומים שיש באדם, הוא שיש לו מחשבות רעות על רוחניות. כלומר, במקום שהאדם צריך להרגיש את חשיבות דקדושה, שזה דבר חשוב מאוד, בזמן שהאדם רוצה להתבטל אליו, שיש לו בחינת אהבת ה' מחמת השתוקקות לה', ואצלו הוא להיפך, היינו שהוא מרגיש את התנגדות הגוף. וכל זה הוא מחמת חסרון אמונה בגדלות ה'. ואיך יכולה להיות מציאות, שיתקרב לה' עם המומים שיש בו. וזהו ששאלנו, איך אמרו שמי שיש לו מום, לא יקרב. היינו, שכבר אין לו שום בחירה, שיוכל לבוא להתקרבות ה'. היינו, לא עליו נאמר "ובחרת בחיים". היתכן לומר כך.

אלא בעבודה יש לומר, כי "מום" נקרא **חסרון**, היינו חסרון באמונת ה'. ממילא "כל אשר בו מום, לא יקרב" לא יכול להתקרב לה'. אלא צריכים מקודם לתקן את מומיו, היינו שיעשה מעשים טובים על הכוונה שיזכה לאמונת ה', שהוא משגיח על העולם בבחינת טוב ומטיב.

ועתה נבאר מה ששאלנו, מה שכתוב "מהו הרמז שכוס של ברכה צריך להיות מלא עם יין, אחרת לא נקראת זה "כוס של ברכה". ואומר, וכך צריך להיות האדם שלם. ומהו הקשר הכוס להאדם, כלומר שאם הכוס צריכה להיות שלמה, גם האדם צריך להיות שלם.

והתשובה היא, הכוס היא הכלי שנותנים בתוכה יין. ו"כלי" נקרא בחינת **חסרון**, שבהחסרון נכנס המילוי. הנה יין נקרא "שפע". ומבחינת השפע אין אף פעם חסרון, "כי כלום חסר מבית המלך", וכמו שכתוב "אני הוי"ה לא שניתי", שבאור אין אף פעם חסרון. אלא הכל תלוי בהכלים המקבלים, שהם יהיו כלים שלמים לא שבורים.

וכמו שלמדנו, שהיה ענין שבירת הכלים, שמשבירת הכלים יצאו הקליפות, ששבירת הכלים פירושו, כמו בכלי גשמי שנשבר, ואם נותנים משקה בתוך הכלי הכל יוצא לחוץ. כמו כן ברוחניות, אם הכוס, הנקראת "כלי", אינה מלאה, אלא שהכלי הוא בחסרון עם הבורא, אז השפע יצא להחיצונים, היינו להקליפות.

וזהו הרמז, שהכוס צריך להיות מלא, שפירוש, שהכוס תהיה בהשתוות הצורה להשפע הבא מהמשפיע. אז הכוס יכול להיות מלא, ואין השפע הולך להחיצונים. ובכדי להבין את הרמז, לכן הוסיפו ואמרו "והאדם כך צריך להיות שלם, ולא יהיה בו שום פגם, וזהו שהכוס נקרא "כוס של ברכה".

כלומר, שהאדם הוא הכלי, הצריך לקבל את שפע של ברכה, צריך האדם להיות שלם עם

הבורא, שהכוונה היא, שכל דאגותיו של האדם הוא אך ורק לטובת הבורא ולא לתועלת עצמו. וזה נקרא ש"הכוס שלם". וזהו לרמז שהאדם צריך להיות שלם. ואז יכול להיות הכוס מלא.

היינו, שאם הכלי, הנקרא כוס, המרומז על האדם המקבל, אז הברכה יכולה להיות מלאה בהכלי, ואינו נשפך מהברכה, היינו מהכלי, להחיצונים, שהם הקליפות. אלא הכל נשאר בקדושה, היות שאין להאדם שום פגם, כי פגם ברוחניות נקרא, שיש עירוב של רצון לקבל. ואם האדם תיקן את עצמו מכל חסרונות. שהוא הרצון לקבל לעצמו, אז נשאר כוס מלא ברכת ה', ואינו יוצא שום שפע להחיצונים.

ועתה נבאר מה שאומר "אלם עם י"ה הוא אותיות אלקים, והוא בחשבון כוס, ועל כן בכוס צריך להיות מלא, כי הפוך המלה **אלם** ותמצא **מלא**". ויש להבין מה הוא מרמז לנו בזה.

הנה האר"י הקדוש, מבאר את ה' אלקים על שם הכלי הראוי לקבל את השפע, הנקרא "אור". ואומר, שסדר הברורים הוא, היות שצריכים להעלות הניצוצין וכלים מבי"ע לאצילות, לעיבור באמא, אז עולים ש"ך ניצוצין, שהם ל"ב בחינות, וכל בחינה כלולה מעשר, הרי הם ש"ך בחינות.

והיות שע"י המלכות דמידת הדין, שהיה בכל מלכות, שבכל נתיב מהל"ב נתיבות, שבגלל המלכות הזו היתה השבירה, לכן התיקון הראשון היה, ש **אבא**, הנקרא "חכמה", בירר והוריד את המלכות של כל בחינה. שזה נקרא, שהוריד את המלכות שבכל נתיב ונתיב, שזה נקרא "פה", שהוא בחינת מלכות, שממנה מתגלה המדרגה ומאירה.

וזה כמו שאומר (בתע"ס חלק י"ב, דף א-רכ"ב, אות רמ"ו) וזה לשונו "שהעובר אינו מדבר כלל, כי הוא בסוד **אלם**, מ **אלקים**. ולכן הוא אלם, בלי דיבור. וזה סוד "או מי ישום אלם". וכמו שכתוב (בתע"ס, חלק י"ב באות רנ"א) "והנה עתה (היינו בזמן היניקה) נתמלאו מהאותיות י"ה ונעשו אלקים שלמים".

והנה יש להבחין בין דיבור לאלם, בעבודה. כי דיבור הוא בחינת גילוי, היינו שכבר יש להאדם בחינת יניקה ברוחניות, כבר הוא מרגיש שהוא יונק מקדושה, שענין יניקת חלב מורה על חסדים, כי מדת החסד היא בחינת השפעה, שבזמן שהאדם זוכה לכלים דהשפעה, היינו, שכל מעשיו הם לשם שמים, וכבר אינו דואג לתועלת עצמו, זה נקרא שזכה לבחינת חסד.

אולם מטרם היניקה יש בחינת עיבור, היינו שהעליון מתקן אותו. וזה יכול להיות, שהאדם הוא כמו עיבור במעי אמו, שהעובר מתבטל להאם, ואין לו שום דעה בפני עצמו, אלא כמו שאמרו חז"ל "עובר ירך אמו, אוכל מה שאמו אוכלת", ואין לו שום רשות בפני עצמו, לשאול איזו שאלות, אלא הוא לא עולה בשם. וזה נקרא שהוא אלם, שאין לו פה לשאול שאלות.

וזהו בזמן שהאדם יכול ללכת בעיניים עצומות, למעלה מהדעת, ולהאמין באמונת חכמים, וללכת עד הסוף. זה נקרא עיבור, שאין לו פה. ועיבור פירושו (תע"ס חלק ח' דף תר"ח אות י"ז) וזה לשונו "קומת מלכות, שהוא הקטנות ביותר מצומצם באפשרות, נקראת בשם **עיבור**, שהוא מלשון "עברה ודינין", בסוד הכתוב "ויתעבר ה', בי למענכם".

ויש לפרש את ענין עברה ודינין. היות זה שהאדם צריך ללכת בעיניים עצומות למעלה מהדעת, הגוף מתנגד לעבודה זו, לכן זה שהאדם צריך תמיד להתגבר, זה נקרא "עברה, וזעם, וצרה", היות שזוהי עבודה קשה ללכת תמיד בהתגברות להיבטל להעליון, שהעליון יעשה ממנו מה שהעליון רוצה. וזה נקרא "עיבור", כנ"ל, שהוא קטנות היות מצומצם באפשרות.

וסדר התיקונים הוא, כמו שאמרו חז"ל "אבא, שהוא חכמה, נותן את הלבן", היינו שמלבן את התחתון מהרצון לקבל שלו, שהאדם מתחיל להרגיש, שהרצון לקבל הוא פסולת, כמו שכתוב "אם יהיו חטאיכם כשני כשלג ילבנו". ואז נבחן ש"אמו נותנת האודם", שפירושו, שבינה נקראת אור דחסדים, שהוא האור הבא בכלים דהשפעה. כלומר, לאחר שכבר האדם הגיע לידי ידיעה, שהרצון לקבל לעצמו נקרא "פסולת", אז הוא מקבל את הרצון להשפיע. וזה הכל נקרא, שהעליון עושה והתחתון מבטל את עצמו בלי שום בקורת. וזהו כנ"ל, שזה נבחן, שאין לו "פה". וזה נקרא "אלם", שפירושו, שחסר לו "פה", כנ"ל.

ואח"כ באה בחינת "לידה ויניקה", שאז כבר יש לו "פה", שפירושו, שהוא בא לרשות עצמו, והוא כבר יודע מה שהוא עושה. וכבר יש לו רשות בפני עצמו לעשות בחירה, וזה נבחן שכבר הוא נמצא ברשות עצמו. ואז נקרא, שהוא מקבל בחינת "רוח", שזה מאיר בזמן שכבר יש לו רשות בפני עצמו בקדושה. מה שאם כן ב"עיבור", היתה לו רק בחינת "נפש", שהיא מלשון "נפישה", היינו בחינת "דומם", שאין לה "תנועה" בעצמה, אלא העליון הוא המנענע אותו לכל פעולה.

ואז הוא מקבל, שם מלא **מאלקים**, כלומר מה שהיה בבחינת עיבור, **אלם מאלקים**, שהיתה חסרה לו רשות עצמו, שהוא יהיה בעל עבודה, אלא הכל הוא על חשבון העליון. וכשנולד, ויש לו "יניקה בקדושה" מצד עצמו, אז הוא שם מלא **מאלקים**, שזה הרמז מה שהיה קודם **אלם** מצד עצמו, נעשה עתה מלא, היינו שכבר זכה לבחינת י"ה מאלקים, שזה שאומר, ששם מלא גמטריא **כוס**, שהוא מספר ד- **אלקים** שהוא פ"ו, שאז הכוס מלא. היינו, שבזמן שהאדם כבר תיקן את עצמו לרשות דקדושה, זה נקרא "כלי שלם". וזה נקרא "כוס של ברכה", היינו שהברכה כבר יכולה לשרות בה. משום שהכלי מתוקנת, שכל מה שיקבל ישאר בקדושה.

ובזה מובן מה מרמז, שהכוס צריך להיות מלא עם יין. שזה מרמז לנו, שהשפע ישאר בהכלי, ולא ישפך משם משהו לחיצונים, אלא הכל יהיה בע"מ להשפיע. נמצא, כשמדברים מבחינת המצות, הכל מרמז על בחינת ענף ושורש, לכן כוס של ברכה צריך להיות מלא, שזה מרמז על רוחניות, היינו סדר עבודת האדם להגיע למטרת הבריאה.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו "כל המתאבל על ירושלים, זוכה ורואה בשמחתה"

בעבודה

מאמר ל"ט, תש"ן

חז"ל (תענית דף ל', ע"ב) אמרו "כל המתאבל על ירושלים, זוכה ורואה בשמחתה". הנה בפשטות קשה להבין, בטח שהיה הרבה צדיקים, שהיו מתאבלים על ירושלים, והלא ירושלים עדיין לא נבנה, ואיך הם זכו לראות ירושלים בשמחתה. בטח על דרך הפשט יש על זה תירוצים. ויש לפרש זה על דרך עבודה.

ידוע, שמלכות נקראת "ירושלים". לכן כשאנו אומרים "חורבן ירושלים", הפירוש יהיה על בית המקדש, שנחרבה. היינו, שזה נקרא "שכינתא בעפרא" או "שכינתא בגלותא". כלומר, זה שהאדם צריך לקבל על עצמו עול מלכות שמים, ולהאמין שהקב"ה הוא מנהיג את העולם בהשגחה של בחינת טוב ומטיב. היות שזה נסתר מהאדם.

מלכות, היא המשפעת לנשמות ולבי"ע. שכל השפעות שבאות מלמעלה להנבראים, הן בחינת מלכות. נמצא לפי זה, שהמלכות אינה מכובדת אצל הנבראים, בגלל שלא רואים את חשיבותה, מה שהיא משפעת אלינו. וזה נקרא "ירושלים בחורבנה". היינו כלומר, במקום שהיא היתה צריכה להשפיע טוב ועונג להנבראים, שכולם יראו את מעלתה, רואים שהכל אצלה חרב ואין לה מה לתת. כמו שנאמר (בתפלת "נחם" של תשעה באב) וזה לשונו "ואת אבלי ירושלים, ואת העיר האבלה, והחרבה, והבזויה, והשוממה". היינו, שהכל חרב ונחרב, שזה נקרא "שכינתא בעפרא". לכן בזמן שהאדם צריך לקבל עול מלכות שמים, יש התנגדות גדולה מצד הגוף.

לכן אם האדם מתגבר, ומקבל על עצמו עול מלכות, אף על פי שלא רואה שום חשיבות, והוא מתאבל על זה, מדוע הוא כך, היינו למה כל כך נסתר מאתנו את חשיבותה של ירושלים, ומתפלל על זה, מדוע אין חשיבות למלכות, ומבקש מה', שיקים את ירושלים מעפר הזה, שהיא נמצאת בה, ובשיעור שהאדם מצטער על חורבנה, הוא זוכה, שהקב"ה ישמע את תפלתו.

והאדם זוכה לראות אותה בשמחתה, היינו שהיא כן משפיע לו טוב ועונג. נמצא, שהפירוש יהיה, אותו אדם המצטער ומתאבל על ירושלים, מדוע היא שכינתא בעפרא, האדם הזה הוא הזוכה לראות בשמחתה. "כי אין אור בלי כלי" והיות שיש לו הכלי, היינו החסרון, מדוע ששכינתא היא בעפרא, ומצטער על זה, לכן הוא זוכה ורואה בנחמת ירושלים.

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב (ישעיה א') "ידע שור קנהו, וחמור אבוס בעליו, ישראל לא ידע, עמי לא התבונן". ויש להבין, מהו ההבדל בין שור לחמור בעבודה. וכמו כן מהו ההבדל בין ישראל לעמי, בעבודה. אאמו"ר זצ"ל אמר, ההבדל בין שור לחמור הוא, ש"שור" נקרא בחינת מוחא, שהיא בחינת אמונה למעלה מהדעת. וזהו "ידע שור קנהו". ו"חמור" הוא בחינת ליבא, היינו הרצון לקבל, שזהו "חמור אבוס בעליו". ולפי זה יש כאן להבחין ב' בחינות:

(א) אלו שעובדים בשביל שכר, היינו שמקיימים תו"מ הוא בכדי לקבל שכר. נמצא, עיקר שאלתם היא, כמה שכר אני אקבל, ומה יהיה השכר, אם הוא כדאיות לתת עבור השכר הזה את היגיעה בתו"מ.

(ב) אלו שרוצים לעבוד בע"מ להשפיע, מטעם כמו שכתוב בזה"ק "בגין דאיהו רב ושלטי". זאת אומרת, שעובד רק מטעם גדלות ה'. היינו שיש לו זכיה גדולה, שהוא משמש מלך גדול. נמצא, באלו

שעובדים בע"מ להשפיע, הם כבר צריכים לדעת את מי הם עובדים, היינו אם הוא באמת מלך גדול וחשוב, שכדאי לעבוד בשבילו.

אולם בזמן שמתחילים לעבוד בע"מ להשפיע, וכל הסיבה שיש להם כח לעבודה, היא מטעם חשיבות הבורא, אז מתחילה העבודה להיות בבחינת "שכינתא בעפרא". כלומר, במקום שהרוחניות, היינו לעבוד לתועלת ה', היה צריך להיות כל פעם יותר חשוב, באות לאדם מחשבות כאלו, שמראות להיפך. והאדם, במקום שהוא היה צריך ללכת כל פעם קדימה, ולעבוד ביותר שמחה, היות שהוא משמש מלך גדול וחשוב, בא לו ציורים בלתי חשובים. היינו, שהוא לא מרגיש את גדלותו יתברך. וזה גורם לו ירידות כל פעם.

זאת אומרת, אפילו שהוא מתגבר על הירידות, מכל מקום לא תמיד הוא יכול להחזיק מעמד ולהילחם עם המחשבות האלו. ומה המחשבות מראים לו, בחינת "שכינתא בעפרא". זה שהוא רוצה לעבוד בשמחה, בזה שהוא משמש מלך גדול וחשוב, שזה צריך להביא לו שמחה, הוא מרגיש ממש להיפך, היינו בחינת דחיה. כלומר, כאילו דוחים אותו מעבודה.

וזה נקרא "שכינתא בעפרא". זה שהוא מרגיש עתה, כאילו דוחים אותו החוצה. כלומר, שהוא מרגיש, בעת שהוא רוצה לקבל על עצמו עול מלכות שמים, באות לו אז "השאלות של פרעה", ששאל "מי ה', אשר אשמע בקולו". וזה נקרא שהמלכות, היינו השכינה, היא בגלות אצל פרעה מלך מצרים, שהם מראים את שפלות של המלכות שמים.

ואז אין להאדם רק לבקש שיבנה את המלכות, היינו שהמלכות לא תשאר בהצורה של שפלות. שמהשפלות הזו אין האדם יכול לקבל שמחה, בזמן שהוא רואה, שאין לה שום חשיבות. וזה נקרא שהאדם צריך להתפלל על "חורבן בית המקדש". כלומר, מדוע כל העולם לא יכולים לראות את קבלת מלכות שמים לדבר טוב. היינו, לעבוד לתועלת ה', שתהיה בכבוד. היינו, שתהיה עבודה מכובדת.

ולכן כשהאדם מתפלל על גלות השכינה, אל יתפלל על מה שרק שאצלו היא בעפרא. אלא האדם צריך להתפלל, מדוע היא כל כך בשפלות אצל כל העולם, בשיעור שכל העולם לא חושבים בכלל על רוחניות. והוא מתפלל עבור כל העולם, כמו שאנו מתפללים "ובנה ירושלים במהרה בימינו". שזה יהיה לכבוד כלל העולם, כמו שנאמר בתפלת ראש השנה "מלוך על כל העולם כולו בכבודך". והיות שאין הכלל מרגיש את החסרון, איך הם יכולים להתפלל.

אלא האדם הזה, שהוא זכה להשיג על כל פנים בחינת חסרון, היינו שהוא השיג את הגלות, לכן הוא יכול לבקש על גאולה. מה שאם כן אלו אנשים, שהם לא מרגישים שיש גלות, איך הם יכולים לבקש שיוציאם מהגלות. נמצא, זה שהאדם מרגיש שהוא נמצא בגלות, כבר נקרא "עליה בדרגה". ועליו מוטל לבקש מילוי עבור הכלל כולו.

וזהו כנ"ל "כל המתאבל על ירושלים, זוכה ורואה בשמחתה". כלומר זה שהוא מרגיש את גלות השכינה, ומתאבל, הוא זוכה ורואה בשמחתה. היות שמבחינת הכלים רק לו יש הכלים המוכשרים לגאולה. כי ענין כלים פירושו חסרון למילוי.

לכן כשהוא מתאבל, בזה שהוא מרגיש, איך שהשכינה הוא בגלות, שלא רואים את גדלותה, אלא מי שרוצה לקבל עליו מלכות שמים, מטעם "בגין דאיהו רב ושליט", בא לו מחשבות וציורים שהמחשבות האלו דוחים אותו לחוץ מקדושה, ורק על ידי התגברות וכפיה למעלה מהדעת, הוא יכול להחזיק מעמד, וכל פעם כשהוא רוצה להאמין, שהשגחתו יתברך היא בבחינת טוב ומטיב, באות לו מחשבות, שמדברות לשון הרע על ה', וכואב לו, מדוע הוא מוכרח לשמוע לשון הרע, והוא מאמין שזהו רק מטעם, שהאומות העולם שולטים על הקדושה, היינו שיש הסתרה, שמי שרוצה להכנס לעבוד עבודת הקודש, אז הסטרא אחרא מסתירה את החשיבות של הקדושה. נמצא, שדוקא האדם המתאבל, הוא זקוק לרחמי שמים, שתהיה יכולת בידו להתגבר על הרע שבו, והוא מתאבל ובוכה שה' יעזור לו.

אבל בטח הוא צריך להתפלל עבור כל הכלל. אחרת נקרא זה, שהוא מתפלל רק לתועלת עצמו. כלומר, שרק הוא יצא מהגלות. ואם באמת האדם מבקש לתועלת ה', שיהיה כבוד שמים מגולה בעולם, איך הוא מבקש רק עבור עצמו. לכן האדם צריך לבקש, שיתגלה כבוד שמים על כל העולם. וזה כמו שאמרו חז"ל (בבא קמא צ"ב) "כל המבקש רחמים על חבירו, והוא צריך לאותו דבר, הוא נענה תחילה".

ובבחינת עבודה יש להבין, אם האדם מבקש רחמים על חבירו, הוא נענה תחילה, נראה זה, כאילו מה שהוא מבקש רחמים, אין זה מטעם, שיש לו ענין לעורר רחמים על חבירו, אלא זהו כמו רמאות. היות שחז"ל אמרו, שהוא נענה תחילה, לכן הוא מבקש רחמים על חבירו. ועוד יותר מזה יש להבין, מדוע הוא נענה תחילה. האם משמים לא יכולים לתת להם, שיקבלו את עניית התפלה שניהם ביחד, אלא מוכרח להיות כאילו זה אחר זה, ולא שניהם ביחד. ויש להבין, מה יש בזה שהוא נענה תחילה.

אלא כנ"ל, זה שהאדם מבקש רחמים על חבירו בענין עבודה, יש לפרש, כשהאדם מתחיל ללכת על דרך, שיגיע על ידי הקיום בתו"מ לדביקות ה', הנקרא "שכל מעשיו יהיו לשם שמים ולא לתועלת עצמו". אז הזמן שהגוף מתחיל להתנגד לעבודה זו, ומביא לו מחשבות, איך שהעבודה זו אינה בשבילו. מטעם, שהיות שטבע הגוף הוא לתועלת עצמו, והוא רוצה לעבוד עתה לתועלת ה', לכן הגוף, הנקרא "רצון לקבל", מראה לו תמיד שאינו כדאי לעבוד לתועלת ה'. והיות בלי תענוג אין האדם יכול לעשות שום תנועה, שכך הוא הטבע של הבריאה, וזה נובע מטעם, שרצונו להטיב לנבראיו, שזהו סיבת הבריאה, לכן אם אין להאדם תענוג מהעבודה, הוא לא יכול לעבוד.

לכן כל מה שהאדם עושה, הוא רק בכדי להנות, היינו שהוא מקבל תמורה עבור היגיעה שהוא נותן. לכן בשלא לשמה, היינו כשהאדם מאמין בשכר ועונש, יש חומרי דלק להאדם בזמן עבודה, היות שהוא מסתכל על השכר, מה שהוא יקבל אחר כך. מה שאם כן כשהאדם עובד בכדי להשפיע, היינו שלא רוצה לקבל שום תמורה עבור היגיעה, איך הוא יכול לעבוד בלי הנאה.

ועל זה אומר הזה"ק, שצריכים לעבוד מסיבת שהבורא הוא רב ושליט, שפירושו, מטעם גדלות ה'. היות שאנו רואים מה שנמצא בהטבע, שיש הנאה להקטן בזמן שהוא משמש להגדול. כי מדרך העולם הוא, שיש באדם כח לשמש אדם חשוב. ובפרט לשמש מלך גדול יש להאדם תענוג גדול. ועל זה אין האדם צריך לעבודה, אלא זה נמצא בטבע הבריאה. אלא על מה יש להאדם לעבוד, שיהיה הידיעה והרגשה שהוא אדם חשוב, אז כבר האדם מסוגל לשמש אותו.

לכן, דוקא בזמן שהאדם רוצה לעבוד מטעם גדלות ה', אז באות לו מחשבות רעות, שלא נותנים לו להרגיש את גדלות ה', אלא ממש מראים לו להיפך. ובאמת הסתרה זו שולטת על הכלל כולו. אלא, אצל אלו אנשים, שלא עובדים מטעם גדלות ה', אין להגוף צורך להסתיר ממנו את גדלות ה'. וזהו מטעם, שכל עוד שלא נותנים הסיבה להעבודה "מטעם גדלות ה'", הגוף לא עובד בחינם, היות שהוא מסתכל על השכר, ולא על הנותן השכר.

נמצא לפי זה, דוקא אצל אנשים שרוצים לעבוד רק מטעם גדלות ה', אז יש התנגדות, ומכסים, ומסתירים אומות העולם על בחינת ישראל שבאדם. וממילא אצל מי נמצא עיקר לשון הרע על גדלות ה', דוקא באלו אנשים שהם רוצים להגיע לדביקות ה'. ואלו אנשים, שמרגישים את בחינה זו, הנקראת "שכינתא בעפרא", להם יש צורך לבקש מה', שיוציא אותה מהגלות, שהיא נמצאת בין העמים. היינו, שהעמים שולטים עליה, שמסתירים את גדלותה וחשיבותה של השכינה הקדושה.

לכן אלו אנשים שמרגישים ששכינתא בעפרא, צריכים להתפלל על כבוד שמים, שיתגלה לכל העולם. אלא שלא כל העולם צריכים לזה, היינו לאקמא שכינתא מעפרא. לכן הוא "נענה תחילה", מטעם שהוא צריך לאותו דבר. אולם אח"כ מביא זה גם הגילוי לכל הדור. אולם כל זמן שאין להם הכלים המוכשרים לזה, לא יכול להיות אצלם כל כך בגלוי. וזהו על דרך שאמרו חז"ל "עשה מצוה אחת, אשריו שהכריע את עצמו ואת העולם כולו לכף זכות".

לכן רק האדם הזה, שהוא מרגיש את ההסתרה על הרוחניות, היינו על הרצון להשפיע מטעם גדלות ה', לכן מוטל עליו לבקש רחמים על הדור כולו, כנ"ל. והיות שהוא צריך לאותו דבר, לכן הוא נענה תחילה. לכן עליו נאמר "כל המתאבל על ירושלים, זוכה ורואה בשמחתה". והטעם הוא כנ"ל, מפני שהוא צריך לאותו דבר, ולא הכלל. לכן המבקש רחמים על חבירו, לא יכולים לקבל שניהם בבת אחת את הענייית התפלה, מטעם שרק הוא צריך לאותו דבר, היינו להישועה הזו, שהוא להרגיש את גדלותה של הקדושה, הנקראת "לאקמא שכינתא מעפרא".

מה שאם כן אלו העובדים, שבבחינה הא' הנ"ל, היינו שעובדים בשביל שכר, לכן הם מסתכלים על השכר. ויש כלל, מי שנותן הוא חשוב. נמצא, שזה שמאמינים שהם יקבלו שכר, שה' ישלם שכרם, כבר הוא חשוב אצלם. מה שאם כן אלו, שלא עובדים בשביל שכר, אז הם צריכים להרגיש עתה את גדלותו יתברך. ועל זה בא ההסתר, מה שמונח על הקדושה, שלא רואים את גדלותה. ועל זה ניתן לנו לבקש מה', שהוא יסיר את ההסתר, כמו שכתוב "אל תסתיר פניך ממנו".

ובהאמור נבין מה ששאלנו, מהו "ישראל לא ידע", ומהו "עמי לא התבונן". כי הנה "ישראל" הוא אלו אנשים שעובדים על הכוונה להגיע לדביקות ה', שיזכו להגיע לדרגת ישר-אל ולא לתועלת עצמו. והם שייכים לבחינת כוונה, הנקראת "ידיעה", שהם צריכים להגיע לידי ידיעה ברורה, שצריכים להגיע להשיג את גדלות ה'. וידיעה זו באה דוקא על ידי אמונה למעלה מהדעת. כי על הדעת יש שליטת אומות העולם, שמסתירים את גדלותה של הקדושה, ומשפילים את מלכות שמים עד העפר.

ודוקא על ידי התגברות באמונה למעלה מהדעת, והאדם עושה מעשיו בכפיה, בזמן שבאות לו מחשבות רעות של הס"א, שמדברים לשון הרע ואומרים, שלא כדאי לעבוד לתועלת ה', שסיבת רצון עבודה זו, תהיה רק מטעם גדלות ה', אז אין להאדם לעשות שום דבר, רק להאמין באמונת חכמים, מה שהם אומרים לנו, שדוקא מעבודה זו, שהאדם עובד למעלה מהדעת, יש הנאה להבורא, כמו שאמר אאמו"ר זצ"ל, כי עיקר עבודה הוא, מה שהאדם נותן משהו להבורא, וזהו דוקא בזמן שהוא הולך למעלה מהדעת.

פירוש, שהדעת אומר לו, שלא כדאי לך לעשות מעשים בע"מ להשפיע, והאדם מתגבר, ועושה למעלה מהדעת. זה נבחן שהאדם נותן משהו להבורא. מה שאם כן בזמן שהבורא נותן לו התעוררות מלמעלה, אז אין להאדם לעשות שום מעשה, שתהא אפשר לומר, שהוא נותן משהו להבורא. משום שהאדם מתבטל אז כלפי הבורא "כנר בפני אבוקה", בלי שום בחירה. אם כן במצב הזה, אין האדם נותן שום דבר, מטעם שאין לו בחירה. אלא דוקא בזמן שהוא צריך ללכת למעלה מהדעת, היות שהדעת אומר אחרת, אז שייך לומר, שנותן משהו להבורא. ואמר, שצריכים להאמין, שעבודה זו חשובה לפני הקב"ה יותר משאר עבודות.

ואמר הנביא "ידע שור קנהו", שזה שייך לבחינת ישראל, שהם בחינת ראשי העם. כי ישראל מראה לי-ראש. להם שייך ידיעה, כנ"ל. לכן אמר "ישראל לא ידע". הם לא עסקו לתת עבודה בכדי להגיע לידיעת ה', כמו שכתוב "וידעת היום והשבות אל לבבך, כי ה' הוא אלקים".

ואמר הנביא, שהם לא עסקו בזה. וגם הנביא דיבר להכלל, היינו עמך, שעבודתם הוא רק בכדי לקבל שכר, שבגלל זה הם עוסקים בתו"מ, שהם לא התבוננו בענין "חמור אבוס בעליו". שענין "חמור", דברנו לעיל, שהיא בחינת רצון לקבל, הנקרא "רק אהבה עצמית". אז הנביא אמר להם, החמור, היינו זה שמסתכל על "אבוס בעליו", היינו על השכר, לא התבונן שהבורא נותן להם את השכר, היינו שעל ידי התבוננות הם יקבלו אהבת ה', כדרך שיש אהבה למי שהוא נותן מתנות לאנשים. והם לא שמו לב להנותן, רק חשבו שיהיה להם שכר.

נמצא, שהמעשים, מה שהם עשו בגלל שכר, היו בלי אהבה ויראה. כלומר, שלא חשבו כלל על "אבוס בעליו", היינו לחשוב על בעל הבית, שהבורא הוא הנותן. והם חתכו הן המצות מן הנותן את התורה ומצות, שלא חשבו בעת העבודה על נותן עבודה. וגם מתי שחשבו על השכר, גם כן לא

חשבו, מי הוא הנותן את השכר.

זאת אומרת, שהנביא עומד ומזהיר, הן לבחינת ישראל, שעובדין על הכוונה, לא עושים תשומת לב כמו שצריכים, להגיע לדבקות בהבורא. והן לאלו שעובדים רק בבחינת המעשה, והכוונה שלהם היא רק בכדי לקבל שכר, לא שמים לב לחשוב מי הוא הנותן את השכר. לכן "עמי לא התבונן". וממילא חסר להם אהבת ה'.

ובהאמור יוצא, שהאדם צריך לתת חשבון לעצמו טרם שהוא הולך להתפלל, על מה להתפלל. לכן אמר אמו"ר זצ"ל, שיש להאדם להתפלל דבר אחד, וזה כולל הרבה דברים. והיא, שהוא מבקש מה', שיתן לו רצון לעבוד בע"מ להשפיע, ולא לתועלת עצמו. היות בכדי שיהיה לו רצון להשפיע, מוכרח הוא שתהיה לו אמונה בה', ושיאמין בגדלות ה'. אולם תפלתו, מה שהוא רוצה שה' יתן לו את הרצון להשפיע, שפירושו הוא, שהאדם אומר להבורא, אני רוצה, בזמן שאני עוסק בתו"מ, שתהיה הכוונה, שיאמין, שיש הנאה להבורא מהמעשים שלי.

כלומר, אף על פי שהאדם לא מרגיש שום טעם והרגשה בעת היגיעה שלו, שיהיה כח בידו לומר להגוף שלו, בזמן שהגוף טוען, הלא אתה רואה, שאין לך שום טעם בלימוד התורה, וכמו כן בתפלה, אז האדם רוצה, שיהיה לו הכח לומר להגוף, היות שאני עובד רק שה' יהנה, מה חשוב אם אני מרגיש טעם בזה או לא. אם אני הייתי עובד לתועלת עצמי, אתה צודק במה שאתה אומר לי, שאין אתה מרגיש שום טעם, מדוע אתה עובד, כדוגמת מאכל שאין האדם נהנה ממנו, אינו אוכל. אבל אני עובד לתועלת ה'. אם כן מה חשוב איזה טעם אני טועם. את זה הוא מבקש מה'. וזה נקרא "כניעה ללא תנאי".

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל מהו ברכה וקללה, בעבודה

מאמר מ"ב, תש"ן

מפורשי התורה שואלים על מה שכתוב "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה. את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' אלקיכם, אשר אנכי מצוה אתכם היום. והקללה, אם לא תשמעו". והשאלה, מדוע מתחיל בלשון יחיד "ראה". ועוד הם שואלים, מהו שכתוב "היום" דוקא.

ידוע, שמטרת הבריאה היא, מטעם שרצונו להטיב לנבראיו. זאת אומרת, שכל הנבראים ירגישו איך שהם מקבלים טוב ועונג מהבורא. וזה נקרא "ברוך אלקינו, שבראנו לכבודו". היינו, שהנבראים מקבלים טוב ועונג מהבורא, שזהו לכבודו של הבורא, שהנבראים מקבלים ממנו טוב ועונג.

נמצא, שכל אחד ואחד מכבד את הבורא. ומזה יש כבוד להבורא. מה שאם כן אם אין הנבראים מקבלים ממנו טוב ועונג, זהו לא לכבוד הבורא. כלומר, בזה שהבורא ברא נבראים, ואין הם מרגישים, שהבורא נותן להם טוב ועונג, אלא שהם מרגישים, שהם סובלים בעולם יסורים חס ושלוש, זהו לא לכבודו של הבורא.

וזהו כמו שכתוב (תהילים נ') "וקראני ביום צרה, אחלצך, ותכבדני". ופירש רש"י "ותכבדני, שזה הוא כבודי, שאושיע את הבוטחים בי". ויש להבין, וכי הבורא צריך לכבוד, שהנבראים יכבדו אותו, הלא רצונו הוא רק להשפיע, לתת טוב ועונג. ומהו שאומרים, שה' מקבל כבוד בזה שהוא מושיע את אלה הבוטחים בו.

והתשובה היא, מתי ה' יודע, שהנבראים יודעים, שהוא ברא את העולם בכדי לתת להנבראים טוב ועונג. זהו רק בזמן שהנבראים מכבדים את ה', בגלל שהוא נתן להם טוב ועונג. נמצא, שענין "ברוך אלקינו שבראנו לכבודו" הוא שבזמן, שהנבראים מכבדים את הבורא, זהו בגלל שקבלו טוב ועונג.

נמצא, מה שהנבראים נותנים תודה להבורא, על מה שהם מקבלים טוב ועונג, הרגשה זו מהנאה, שהנבראים מקבלים את הנאה הזו, יוצא מלבם של המקבלים, ומתגלה לחוץ על ידי תודה. היינו, כפי שיעור קבלת התענוג, בשיעור זה מתגלה הכבוד של הנותן. כמו שאנו רואים בגשמיות, בזמן שהאדם נותן לחבירו מתנה גדולה, איך המקבל מתנה מכבד אותו, או שנתן לו מתנה קטנה, איך שהמקבל מכבד אותו. זאת אומרת, הכיבוד שהמקבל מתנה נותן להנותן המתנה, זה נותן את שיעור של גודל המתנה, כלומר שיעור של הרגשת המקבל.

לדוגמא, אדם שהבורא מקרב אותו, היינו שנותן לו מחשבה ורצון לשמש את המלך, בטח יש הבדל בהרגשתו של האדם, אם הוא משמש מלך גדול, בטח הוא בשמחה יום ולילה, במה שהוא זכה לשרת מלך גדול.

זאת אומרת, אם האדם מתפלל לה', ומצייר לעצמו, שהוא עומד לפני מלך גדול, איך האדם מתפעל. או שהוא מדבר למלך קטון, איך הוא ההתפעלות של אדם. כלומר לפי הרגשת האדם למי הוא מדבר ומתפלל, בשיעור זה הוא בשמחה ובהתרוממות רוח, כמו שאמרו חז"ל "דע לפני מי

אתה עומד". היינו, לפני מלך גדול או מלך קטן.

נמצא, לפי מה שהאדם מכבד את הבורא, בשיעור זה האדם בעצמו יכול לראות לאיזה מלך הוא מתפלל, למלך גדול או לקטן. נמצא, ענין הנתינת כבוד להבורא אינו לטובת הבורא. היינו, אין הבורא צריך לזה חס ושלום, שיתנו לו כבוד. אלא הכבוד הזה הוא לתועלת האדם. היינו, שהאדם צריך לדעת לפני איזה מלך הוא עומד, קטן או גדול.

אולם בכדי שרצון הבורא יצא לפועל עם שלימות המטרה, היינו שלא תהיה בחינת בושה, נעשה תיקון, הנקרא "צמצום והסתרה", כלומר שנעשה צמצום והסתרה על ב' פעולות:

(א) שהבורא בעצמו נעלם מאתנו. וצריכים להאמין, שהבורא מטפל בנו בהשגחה פרטית על כל הנבראים.

(ב) שהטוב ועונג האמיתי נמצא בתרי"ג מצות, הנקרא בלשון הזה"ק בשם "תרי"ג פקודין", כמבואר בהסולם (הקדמת ספר הזהר, דף רמ"ב) "שבכל מצוה יש אור מיוחד בפקדון. אבל גם זה נעלם. וצריכים להאמין, ששם נמצא את הטוב ועונג. וההסתרה הזו היא רק לטובת הנבראים, שלא יהיה בחינת בושה בעת קבלת הטוב ועונג".

זאת אומרת, בכדי שלא יהא בחינת בושה, בזה שהנבראים מקבלים את הטוב ועונג, מטעם שמתחשק להם, נמצא שזהו בחינת הופכיות מהבורא. ולפי הכלל, ש"כל ענף רוצה להדמות לשורשו", לכן בזמן שהנבראים יקבלו את הטוב ועונג, ירגישו אי נעימות.

אז הנבראים צריכים להשתדל לעשות הכל לשם שמים, היינו בע"מ להשפיע נחת רוח להבורא, ואז יש ביניהם השתוות הצורה. היינו, שגם הנבראים יעשו הכל בע"מ להשפיע, כמו הבורא. וממילא אין מקום לבושה, שזה נקרא "שלימות פעולותיו".

אולם איך האדם יכול להגיע לדרגה זו "לעשות הכל לשם שמים". הלא מצד הטבע האדם נברא עם רצון לקבל בע"מ לקבל. על זה אמרו חז"ל "הבא לטהר מסייעין אותו". כלומר, שהאדם, בזמן שהוא רואה, שהוא רחוק מזה, היינו שכל מעשיו יהיו לשם שמים, לכן הוא משתדל, בכל מעשה שהוא עושה. וכשהוא רואה, שאין על כל מעשה שהוא עושה הכוונה דע"מ להשפיע, הוא מבקש מה', שיתן לו הכוונה על המעשה שהוא עושה.

כלומר, הוא מבקש מה', שבזכות המעשה שהוא עושה, שהמעשה יהיה בחינת אתערותא דלתתא. היינו בחינת תפלה, שה' ישלח לו את הכוונה דע"מ להשפיע. נמצא, אתערותא דלתתא היא הכלי שבו ה' יכול למלאותו. מה שאם כן כשאין לו מעשים, שיבקש עליהם, שה' ישלח לו עליהם הכוונה דע"מ להשפיע, זה דומה כמו שכתוב "אין אור בלי כלי", היינו "אין כוונה בלי מעשה".

לכן מוטל על האדם להרבות מעשים, ושהמעשים יהיו בבחינת חסרון, שיבקש מה', שימלא את חסרונו. אולם מטבע של האדם, בזמן שהוא בא לידי ידיעה, שהעיקר הוא, שצריכים לעשות הכל לשם שמים, והוא רואה איך שהמעשים שלו הם בתכלית השפלות, אז האדם מתחיל לזלזל בהמעשים שלו.

ואומר, שבין כך ובין כך המעשים שלו לא שווים כלום. אם כן מה לו כל כך להתאמץ לעשות יגיעה לעשותם. לכן, בזמן שלא קשה לו לעשות מעשים, הוא עושה. אבל בזמן שקשה לו, אין לו כל כך להתאמץ ולעשות, כי באות לו מחשבות מחלל העולם, שאין צורך לעסוק בתו"מ. מטעם,

שהחילוניים אין מאמינים בשכר ועונש. וגם האדם, בזמן שהוא רואה, שהמעשים הם בבחינת השפלות, האדם אומר על המעשים שלו, שהם אינם בשלימות.

והוא אומר, שהוא יודע בבירור, שעל מעשים כאלו לא צריכים לתת שום שכר. נמצא, שבמצב הזה, היינו בזמן שהוא רואה, שהמעשים שלו הם כל כך בשפלות, שאין מגיע עבורם שום שכר. נמצא, שהוא אז במצב שלא מאמין בשכר ועונש.

והיות "לשם שמים", הוא לא יכול לרמות עצמו, ולומר שיש לו רצון לזה. כי הוא רואה, כי כל הגוף מתנגד לזה. לכן זה שאומר לעצמו, אם אתה לא תכוון לשם שמים, אתה תקבל עונש. זה הוא לא מבין, היות שהוא לא רואה, שיהיה פעם בידו מצב כזה, שיהא בידו לומר, שעושה מעשים לשם שמים.

אם כן זה נקרא, שאינו מאמין בעונש. היינו לומר, שמסיבת שיהיה לו עונש, לכן הוא יכוון לשם שמים. את זה אין בידו להבין. והוא מטעם, איך יכולים לתת עונש, בדבר שהוא בלתי אפשרי. ושכר, בודאי האדם אומר אז, שאינו מגיע לו, עבור מעשים כאלו. נמצא, שאז הוא לא מאמין בשכר ועונש, כדוגמת החילוניים, שהם לא מאמינים בשכר ועונש. לכן הוא מזלזל בהם.

אולם בלי אמונת חכמים אין לנו שום עצה ללכת קדימה. אלא אנו צריכים להאמין באמונת חכמים, שאמרו, כי סדר עבודה הוא, שאין אור בלי כלי. לכן האדם צריך להאמין, שזה, שהוא רואה, שאין מעשיו לשם שמים, זהו גילוי מלמעלה. שמראים לו את האמת, איך שהרצון לקבל הוא השולט באדם. ואין בידי לעשות משהו, אם לא יצמח מזה תועלת עצמו.

ודבר זה אין האדם יכול לראות, אלא דוקא בזמן, שהוא רוצה ללכת בדרך האמת, היינו להגיע לדביקות ה'. והידיעה הזו ניתן לאדם, בכדי שיהיה לו צורך, שה' יעזור לו, שיתן לו את הרצון להשפיע. שהרצון הזו מדביק את האדם בה'. כלומר, שלאחר שהאדם זוכה לקבל את הרצון להשפיע, אז בכלי הזה יכול ה' להשפיע לו את הטוב ועונג, שהיה בכוונת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו. נמצא, שיש כאן להבחין ג' בחינות:

א) שהאדם מתחיל להרגיש, שחסר לו הכלי, הנקרא "רצון להשפיע", אלא שהאדם משוקע כולו רק באהבה עצמית. והחסרון הזה אינו בא מצד האדם. אלא שהאדם צריך להאמין, שהחסרון הזה, שהוא לא יכול לעשות שום דבר בע"מ להשפיע, זוהי עזרה הבאה לאדם מלמעלה. שהעזרה היא בזה שירגיש חסרון.

ב) לבקש מה', שיתן לו בחינת ברכה, שהיא בחינת רצון להשפיע, הנקרא "כלי של חסד", שהוא רוצה רק לעשות בע"מ להשפיע נחת רוח ליוצרו. וזהו כמו שכתוב (הקדמת ספר הזהר, דף נ"א, ובהסולם אות ב', אות ל"ז) "והיינו חסד והיא ברכה, בסוד הכתוב, והריקותי לכם ברכה. והוא סוד "כי אמרתי עולם חסד יבנה". ומלת "יבנה" פירושו בנין והבנה. כי קבע אותה לבירור מספיק, להבדיל בין הדבקים בקדושה, לבין הסרים מאחרי ה' להדבק באל אחר. בסוד הכתוב "ובחוננוי נא בזאת. אמר ה' צבאות, אם לא אפתח להם ארובות השמים, והרקותי לכם ברכה עד בלי די".

זאת אומרת, שמטרים שמקבלים את כלים דברכה, היינו כלים דהשפעה, אין כלים לקבל את הטוב ועונג, שבגללה נברא העולם. וזהו מטעם, שהכל ילך להקליפות ולא לקדושה. וכל הבסיס של הקדושה בנוי על הרצון להשפיע.

ג) שכבר התרי"ג מצות אצלו בבחינת תרי"ג פקודין. וזה בזמן שמשיג את התרי"ג אורות, מה

שהם מלובשים בתוך התרי"ג פקודין, שזהו בחינת הטוב ועונג המלובש בהם.

אולם עיקר העבודה היא בבחינת א', ששם התרי"ג נקראים "תרי"ג עיטין", היינו עצות איך לבקש מה', שיתן לו כלים דהשפעה. כי במצב הזה יש עליות וירידות. כי הרבה פעמים בא האדם לידי החלטה, שהעבודה זו, לקבל פעם עזרה מלמעלה כלים דהשפעה, זהו דבר בלתי אפשרי. כי לבקש, שה' יתן לו הכלים האלו, הוא רואה ממש ההיפך, במקום שה' היה צריך לעזור, שיקבל כלים דהשפעה, הוא רואה, שמקבל כל פעם, אחרי היגיעה שנתן, הוא מקבל רצון לקבל יותר גדול.

אם כן, האדם חושב, שאין טעם לבקש על זה, היות כאילו אין שום תשומת לב מלמעלה, שישגיח עליו. אם כן יש הרבה פעמים, שהוא מחליט, שלא כדאי לעבוד בחינם, בלי שום צורך. וכאן האדם צריך להתחזקות גדולה, שלא יברח מהמערכה, ויאמר אחת ולתמיד, שהעבודה זו אינה בשבילו.

והאדם במצב הזה הוא זקוק לרחמי שמים. וכאן האדם צריך ללכת רק למעלה מהדעת. כי הוא רואה, שהצדק הוא עם הדעת. זאת אומרת, לפי הדעת, מה שהוא עושה את חשבונו, הוא צריך לברוח מהמערכה. ומה שהוא לא בורח, הוא צריך לתת תודה לה', על זה שמלמעלה לא זורקים אותו מחוץ לדרך המובילה להיכל המלך.

כלומר, שהאדם צריך לתת תמיד תודה לה', על מה שלא קיבל את הלשון הרע, מה שהגוף אומר לו תמיד "זה לא בשבילך". הגוף אומר לו "הלא אתה רואה, כמה יגיעה שנתת, ועדיין אתה עומד באותו מצב, שהיית עומד בתחילת עבודה". ועוד אומר לו "אם אתה רוצה לראות אם הצלחת משהו, הרי אתה רואה, שהלכת אחורה ולא קדימה". וזה ממש דעת המפריד את האדם מן קדושה, כי בתוך הדעת הגוף צודק.

נמצא, זה שהאדם לא בורח מהמערכה, גם זה לא מכוחות עצמו. אלא שהוא צריך לומר, שזהו רק כח שנותנים לו מלמעלה, שלא יברח. כלומר, שהאדם צריך להאמין, שמצד אחד נותנים לו לראות, איך שהוא מרוחק מלעשות מעשים בע"מ להשפיע, היינו שהוא הולך אחורה. ומצד ב' הוא צריך להאמין, שזה שהוא לא בורח מהמערכה, ומאמין הרבה פעמים למעלה מהדעת, שכן יקרבו אותו, ויזכה לדביקות ה', נמצא, שכל מה שהוא עושה בדרך עבודה, הוא נבנה רק על אמונה למעלה מהדעת.

ובהאמור נבין מה ששואלים, מה מרמז לנו מה שכתוב "ראה, אנכי נותן לפניכם היום". והפירוש הוא, כי "היום" פירוש, שכל יום ויום צריך האדם להתחיל מחדש, ולומר, שהיום הוא יזכה ל-"ראה אנכי", היינו ל-"אנכי ה' אלקיך". ולא יברח מהמערכה. שאל יאמר "כבר התפללתי הרבה פעמים, שה' יתן לי את הכלים דהשפעה, ולצאת משליטת הרצון לקבל לעצמו, ולא קיבלתי שום תשובה על תפילתי. אם כן מה יהיה התועלת, שאני עוד הפעם אתפלל".

נמצא, מה שכתוב "היום" הוא בא לרמז לנו "שכל יום יהא בעיניך כחדשים". כלומר, שהאדם צריך לדעת, שכל התחלה בעבודה נקראת "יום". והתפלה, שהאדם נותן, שה' יקרב אותו לעבודה, התפלה נקראת "יום".

אולם היות שהתפלה על התקרבות ה' עושה להאדם כלי, שהוא בחינת צורך ורצון. שהרצון הזה עושה להאדם בחינת יסורים, מזה שה' לא מקרב אותו. לכן כל יום ויום עושה להאדם נקב אחד. אבל צריך להיות חסרון עמוק. והבחן זה לחסרון גדול, שיהא מתאים למילוי גדול.

לכן צריכים להתחיל מחדש כל יום התגברות חדשה. זאת אומרת, שכל התגברות עושה חסרון

חדש. עד שמכל יום ויום נעשה יום אחד ארוך, שכבר יש יכולת, שה' ישפיע שם את המילוי, הנקרא "רצון להשפיע", שזהו שמקבל את הברכה, שהוא מידת החסד, הנקרא "כלים דהשפעה".

ובזה יש לפרש ענין "נעשה ונשמע". שענין "נעשה" שייך להתחתון. היינו, שהתחתון צריך לעשות את החסרון, כלומר שיהא נצרך להבורא, שיעזור לו להשיג את הכלים דהשפעה. כי כל אלה שאומרים מקודם "נשמע", היינו שהגוף צריך מקודם לשמוע ולראות את הכדאיות, בזה שיעשה הכל לשם שמים, אז הוא יסכים לעשיה, היינו לעשות לשם שמים. מה שאם כן אם הוא לא רואה, שכדאי לעבוד לשם שמים, איך הוא יכול לעשות לשם שמים.

לכן עם ישראל, כלומר אלו אנשים שרוצים להיות בחינת ישראל, היינו ישראל, ולא לתועלת עצמו, והם רואים, שהגוף אף פעם לא יסכים לעבוד לתועלת ה', אז הם אומרים "אנחנו נעשה מעשים עם הכוונה דלשם שמים. והגם שאנו רואים, שזה לא הולך לנו, מטעם שזה הוא נגד הטבע, אולם אנחנו מאמינים, שאם אנחנו נבקש מה', שהוא ישמע את תפלתנו, בודאי הוא שומע תפלה. אז נשמע, היינו נזכה לראות, איך שה' כן שומע תפלה. והוא יתן לנו את הכח של רצון להשפיע".

וזהו שעם ישראל, שהגם היצר הרע שבעם ישראל, גם כן לא מסכים לעבוד לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו, מכל מקום הם היו מאמינים בה', שהוא שומע תפלה, שאם אנחנו נבקש ממנו, שיתן לנו את הכח הזה, מה שאנו כן רוצים לעשות לשם שמים, רק היצה"ר שבנו מתנגד לזה, ובטח ה' הוא שומע תפלה. ובודאי אנחנו נזכה, איך שה' שומע את תפלתנו, בזה שאנחנו נקבל ממנו את הרצון להשפיע. אז בודאי אנו יכולים לומר, שה' הוא שומע.

וזה יכולים לפרש מה שאמרו ישראל "נעשה מצדינו, מה שאפשר לעשות מעשים, ונבקש ממנו, שהוא ישמע, מה שאנו מבקשים ממנו. ואז נזכה את הנשמע. היינו, שה' נתן לנו את הכלים דהשפעה כנ"ל, שהם כלים דברכה. כלומר, שהשפע עליון מה שהבורא רוצה לתת, שהוא בחינת טוב ועונג, יכול להתלבש בכלים האלו, מטעם שיש השתוות בין האור להכלי.

נמצא, מקודם צריכים לקבל חסרון, היינו שהאדם יקבל חסרון אמיתי לרצון להשפיע. כלומר, שירגיש, שהחסרון הוא כל כך גדול, שאין אף אחד בעולם, שתהיה בידו אפשרות למלאות את החסרון, אלא הבורא בעצמו. ואז הוא נקרא, שהוא נצרך להבורא. ואז האדם צריך לרחמי שמים, שלא יברח מהמערכה. כי בדרך כלל, כשהאדם עובד, והוא רואה, שהוא לא מתקדם, הוא בורח מן העבודה. לכן מוטל על האדם לבקש מה', שיעזור לו, שלא יברח מאמצע עבודה.

ועל זה אפשר לומר, שהאדם נותן יגיעה בכדי להשיג את הרצון להשפיע. את זה שהוא מרגיש, שנתן הרבה יגיעה, זה נקרא "זקנה". היות שהרבה זמן הוא נמצא בעבודה זו, לכן צריכים להתפלל לה' "אל תשליכנו לעת זקנה, ככלות כחנו אל תעזבינו". "ככלות כחנו" היינו "שכבר כלה כח הסבלנות לסבול. שלאחרי כל התפלות, מה שאנחנו נתנו, שתתן לנו את הרצון להשפיע, ועוד לא זכינו לקבל זה. אל תשליכנו באמצע אלא תן לנו כח לסבול, ושלא נברח מהמערכה, ותיתן לנו עוד כח להתפלל אליך, שתיתן לנו את הרצון להשפיע".

שיש לדעת, בענין עבודה "זקנה" לא נקרא גיל של שנים, אלא "זקנה" נקרא, שהאדם הגיע לידי מצב, שאומר "אני רואה, שכבר נתתי הרבה יגיעה, בכדי להשיג משהו ברוחניות, ואני רואה, שזה לא הולך לי". לכן הוא משלים עם המצב שבו הוא נמצא. ואומר "אולי יבואו צעירים במקומי, שיש להם יותר מרץ. ואני רואה, שאני לא מוכשר". זה נקרא "זקן" בעבודה.

אולם גם בעולם הגשמי אנו רואים לפעמים אנשים שהם זקנים בגיל. היינו הם זקנים בשנים, ויש

להם מרץ כמו צעירים. ויכול להיות אדם, שהוא כבר בגיל למעלה משמונים שנה, ויש לו מרץ, ועובד יותר מאחרים, שהם צעירים ממנו. ועדיין יש לו רצון וחשק להשיג משהו בעולם הגשמי. אבל בעבודת ה' בטח שאין "זקנה" נקראת גיל של שנים, אלא "זקנה" נקרא, שנפסק לו כח השאיפה להשיג את המטרה.

ובהאמור נבין מה ששואלים, מדוע כתוב "ראה", לשון יחיד. ואח"כ כתוב "אנכי נותן לפניכם", לשון רבים. והפירוש הוא כנ"ל (במאמר מ"א, משנת תש"ן), שה' אמר "ראה", בחינת יחיד. "אני נותן לפניכם", כלומר "לפניכם" יש רשות הרבים, היינו שתי רשויות. ואני אתן לכם את בחינת "ראה", היינו שאתם תזכו לראות, שאין יותר מרשות היחיד.

כלומר, שכל מעשיכם יהיו רק בשביל להשפיע לה'. והרשות של הרצון לקבל זה יבוטל.

ובזה יש לפרש מה שאמרו חז"ל "חרות על הלוחות", שנעשו חרות ממלאך המות. ויש להבין, מהו "חירות ממלאך המות" בעבודה. אלא שצריכים לדעת, כי הרצון לקבל לעצמו הוא המלאך המות. וזהו על דרך שאמרו חז"ל "רשעים בחייהם נקראים מתים", מטעם שהם נפרדים מ"חיי החיים", מסיבת שינוי צורה, שהוא הרצון לקבל.

כלומר, הרצון לקבל לעצמו מפריד אותו מחיי החיים. נמצא, מי הוא המלאך המות ההורג את האדם. הוי אומר "הרצון לקבל". לפי זה יוצא, שבזמן שהאדם זוכה, שה' נותן לו את הרצון להשפיע, וזה זוכים על ידי קיום תו"מ. לכן בזמן שנעשה רשות היחיד, שהרצון לקבל לעצמו נכנס לרשות היחיד, שהוא רשותו של הבורא, ממילא הוא חירות ממלאך המות. כי הרצון לקבל לעצמו אינו פועל אצלו, מטעם כי ה' נתן לו את רשות היחיד. שזה פירוש "ראה אנכי נותן לפניכם". זאת אומרת בחינת "אנכי ה' אלקיך", "אני נותן לפניכם", שיהיה אז רק רשות היחיד.

ואח"כ מפרש הכתוב יותר לדעת, מהי ברכה ומהי קללה. ואומר "את הברכה, אשר תשמעו אל מצות ה' אלקיכם". כלומר "מהי ברכה, שאני נותן. זה שאתם יכולים לשמוע את מצות ה' אלקיכם". וזהו דוקא שזוכים לכלים דהשפעה. זוהי הברכה, כמו שכתוב "את הברכה אשר תשמעו".

והקללה, היינו, אם האדם רואה, שאין בידו לשמוע, אז עליו לדעת, שהוא נמצא תחת הרשות של הס"א, שהיא ההיפך דקדושה, כנ"ל "ברכה נקראת השפעה. וקללה נקראת קבלה".

ובהאמור יוצא, שהאדם צריך להשתדל כל יום בהתחלה חדשה, שלא יהא נראה כזקן. וישתדל לרכוש את רשות היחיד. שאז יזכה לקבל את הטוב ועונג, שהוא מטרת הבריאה.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל מהו, לא תיטע לך אשרה אצל מזבח, בעבודה

מאמר מ"ג, תש"ן

הכתוב אומר "שופטים ושוטרים תיתן לך בכל שעריך, אשר ה' אלקיך נותן לך. לא תיטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלקיך". חז"ל דרשו (סנהדרין ז') "אמר ריש לקיש, כל המעמיד דיין שאינו הגון, כאילו נוטע אשרה בישראל. אמר רב אשי, ובמקום תלמיד חכם, כאילו נטעו אצל מזבח", עד כאן לשונו.

וכמו כן יש להבין, מהו "שופטים ושוטרים" בעבודה, ומהו "בכל שעריך" בעבודה.

ידוע, שענין עבודה, הכוונה, העבודה שהאדם נותן בכדי להגיע לידי דביקות בה', שהיא, שהאדם צריך להגיע לידי השתוות הצורה, שנקרא "הדבק במדותיו. מהו רחום אף אתה רחום". כלומר, שהאדם צריך להגיע, שידאג אך ורק לתועלת ה' ולא לתועלת עצמו. ובדרך זה נלמד כל התורה בבחינת הפרט. כלומר, שהן בחינת ישראל והן בחינת אומות העולם, הכל לומדים בגוף אחד. היינו שהאדם נכלל מעי אומות העולם, מרשעים וצדיקים. לכן "בעלי דינים, הבאים לשפוט אצל בית דין" לומדים גם כן, הן "בעלי דינים" והן "הבית דין", הכל נמצא בגוף אחד.

ויש להבין, מדוע נקרא, אם האדם רוצה לקיים תו"מ רק לשם שמים, נקרא "עבודה", ובלי הכוונה דלשם שמים אינו נקרא "יגיעה ועבודה". הלא זה שהאדם אוהב את המנוחה, למדנו, שהטעם הוא, משום שהשורש שלנו הוא במצב מנוחה המוחלטת. לכן כשאנו עושים איזו תנועה, מוכרח להיות שנקבל הנאה יותר גדולה מהמנוחה. לכן בזמן שהשכר ועונש מגולה, אין זה נקרא, שהאדם מתמרמר, שהוא מוכרח לעבוד, וזהו מטעם, שבזמן העבודה האדם מסתכל על השכר. נמצא, שהשכר ממתיק את העבודה, שלא ירגיש את היגיעה בזמן עבודה. לכן אנו רואים, שאין אדם אומר לחבירו: "לא עליכם, קבלתי עבודה אצל בעל בית חרושת מפורסם, ששם תנאי עבודה הם טובים". וזהו כנ"ל, מטעם שהשכר ממתיק את העבודה. לכן אין העבודה ויגיעה עולים בשם.

לכן בזמן שהאדם עוסק בתו"מ בכדי לקבל שכר בעבודת הקודש, הגם שכוונתו על השכר, מכל מקום כיון שהשכר ועונש אינו מגולה, לכן נקרא זה גם כן, שהוא מתייגע בתו"מ, הגם שהוא בע"מ לקבל שכר, והוא נזהר שלא לעבור על התו"מ, בכדי שלא יקבל עונש. והיות שעיקר העבודה היא בבחינת המעשה, ש"מעשה" נקרא מה שמגולה, לכן נקראת עבודה זו בבחינת "תורה נגלית".

והתורה הזו נלמדת בבחינת הכלל העולם. לכן לומדים זה לא בגוף אחד אלא בכללות העולם. היינו, שבאופן כללי אנו מבחינים הרבה אנשים הנמצאים בעולם אחד, ויש בהעולם הרבה אנשים. וכשם שאין פרצופיהם דומים זה לזה, כך אין דעותיהם דומות זו לזו. והתורה במצב הזה נלמד בין אדם לחבירו, בב' גופים. וכמו כן רשעים וצדיקים, והכל כעין זה.

מה שאם כן בעבודה דבחינת הכוונה, שנקראת "עבודה שבלב", שמעבודה זו אין שום היכר של עבודה מגולה לחוץ, עבודה זו נקראת "חלק הנסתר", כלומר שאינו מגולה לחוץ. וגם אצל האדם עצמו עבודה זו נסתרת. שדוקא במעשה המצות, שהוא המעשה מגולה לחוץ, נקראת המצוה, מגולה אצל האדם. היינו שהאדם רואה, שהוא מקיים את המצוה במעשה. ואין שם ענין לומר, שהאדם מרמה את עצמו בעת עשיית המצוה.

מה שאם כן בעבודה דבחינת הכוונה, שם אין האדם בעצמו מסוגל לראות את האמת. כלומר, שיכול להיות, שהאדם חושב, שכל כוונותיו הם לשם שמים, ואין בכוחו להבחין אם אין שם תערובות של תועלת עצמו.

וזהו על דרך שאמר אאמו"ר זצ"ל, על ענין מה שכתוב "והצנע לכת עם ה' אלקיך". הגם שהפירוש הפשוט "והצנע לכת" הוא לגבי גוף שני, אולם בדרך העבודה הפירוש "והצנע לכת עם ה' אלקיך" הוא לגבי גופו עצמו. היינו, בזמן שהאדם עובד בבחינת "אמונה למעלה מהדעת", זה נקרא "הצנע לכת". כלומר, אין הדעת של האדם יכולה להגיע לעבודה של למעלה מהדעת. ורק למעלה מהדעת האדם הולך, ואין בידו מודד לבקר ולמדוד את עבודתו, אם הוא הולך על דרך הנכונה או לא.

היות שהאדם, כשרוצה לראות אם זה אמת, הוא בוחן זה עם השכל ודעת שלו. והיות שהוא הולך למעלה מהדעת, אם כן אין לו מי שיכול לומר, אם הוא בסדר או לא בסדר, מטעם שהדעת של האדם, שהוא המבקר שלו, והוא צריך לראות, אם זה בסדר או לא, הוא לא רואה שום דבר, היות שהעבודה שלו היא למעלה משכלו, וממילא אין השכל רואה את זה. לכן נקראת עבודה זו בשם "והצנע לכת עם ה' אלקיך", שאין גופו רואה עבודה זו.

ובהאמור יוצא, שבזמן שהאדם עובד על דרך להגיע לידי דביקות, שהוא להגיע, שכל מעשיו יהיו בע"מ להשפיע, אז בא הרצון לקבל ומתנגד לזה. אז האדם בא לידי הדיין שלו, ומסדר את טענותיו של הרצון לקבל ואת הטענות של הרצון להשפיע. וכל אחד ואחד טוען שהצדק אתו. אז הדיין הזה צריך לשפוט, ולומר, עם מי הצדק.

ובטח הרצון לקבל עם דעת ושכל, הוא אומר, מה הספקות שיש כאן לדון "עם מי הצדק". היות נלך ונראה איך הכלל נוהג. כלומר, איך מנהג העולם. אם העולם כולו עובדים עבור רצון להשפיע או עבור רצון לקבל. ויש כלל, שהולכים אחר הרוב. ורוב העולם משמשים רק עם הרצון לקבל, כמו שאמרו חז"ל "ראיתי בני עליה והם מועטים". לכן בחינת "ישראל" הוא אחד בין ע' אומות, ובטח שצריכים ללכת אחר הרוב.

ובאמת זה נקרא, ש"עם ישראל הוא בגלות בין העמים", שמכח הריבוי שבהם, הם שולטים על בחינת "ישראל". אבל בטענה זו עוד לא גמרנו טענותיו של הרצון לקבל. הוא בא וטוען כמו חכם, שכל טענותיו הם ברורות ואין מה להשיב עליהם. על זה בא הכתוב ואומר "ולא תיקח שוחד, כי השוחד יעוור עיני חכמים". כלומר, היות שהרצון לקבל טוען רק לתועלת עצמו, אם כן הוא משוחד, לכן כבר לא יכול לראות את האמת, כי עיני השכל שלו מסתכלות רק לטובת תועלת עצמו.

לכן בזמן שהאדם רוצה לקבל על עצמו קבלת עול מלכות שמים, שואל הגוף, לטובת מי אתה רוצה לעבוד בתו"מ. ואם הוא אומר לו, לתועלת ה', תיכף מתחילה המחלוקת. כלומר, שעיקר המחלוקת מתחילה בעת מעשה דכוונה, היינו לקבוע על איזו כוונה הוא רוצה לקיים תו"מ. לכן צריך האדם לראות, שהשופט הזה יהיה שופט משפט צדק. והיות שהרצון לקבל טוען לתועלת עצמו, אי אפשר לשמוע לו, היות כי הוא משוחד. לכן כל החכמות שלו אינם נכונות, מטעם כי "השוחד יעוור עיני חכמים".

וכמו כן יש לפרש, שבזמן שהאדם מתחיל לשפוט עם מי הצדק, נשאלת השאלה, מתי האדם צריך לעשות את המשפט. ועל זה באה התשובה "בכל שעריך". והוא על דרך כמו שכתוב בזה"ק על הכתוב "נודע בשערים בעלה". ואמרו "כל חד וחד לפום מה דמשעיר בלביה", שענין "שערים" פירושו שיעורים. כלומר, בכל בחינה ובחינה שהאדם מתחיל בעבודת הקודש, הוא צריך לקבוע שם "שופטים",

לראות לטובת מי כדאי לעבוד, אם לתועלת עצמו או לתועלת ה'. זאת אומרת, בכל פעולה שהאדם עושה בעבודה, הוא צריך מקודם לעשות חשבון נפש, מה הוא רוצה ממעשה זו, היינו לאיזה צורך עשה את הפעולה.

ואם הוא רואה, שאינו בסדר הכוונה שלו. היינו שהוא רואה, שאין בידו לכוון בע"מ להשפיע, אז יש לו מקום לתפלה. היינו, שהרע, שהוא מוצא בעצמו ע"י החשבון שעשה עם הדין שלו, הוא רואה, שהדין נותן משפט צדק, אבל אין בידו לקיים את פסק דינו.

אם כן נשאלת השאלה, מהו הרווח בזה שעשה משפט צדק, אם אין בידו לקיים מה שהשופט אמר. ועל זה כתוב "שופטים ושוטרים". ש"שופטים" הוא רק פסק דין. היינו, שהוא רואה את האמת, מה שיש לעשות. אבל בזמן שבא לידי הוצאה לפועל, שהוא בחינת "שוטרים", אז הוא רואה, שאין בידו לקיים.

אז האדם אומר, עתה יש לי מקום להתפלל לה', כי אני רואה, שאין שום אפשרות, שיהיה בידי פעם, שיוכל לעבוד לשם שמים. לכן אז האדם יכול לתת תפלה מעומק הלב, שה' יעזור לו. כלומר, שאז יש לו כלי, הנקרא "חסרון", הזקוק לעזרת השם, שיתן לו את הרצון להשפיע, היות שמבלי עזרתו יתברך אין לו שום עצה.

ובזה יש לפרש מה שכתוב (תהילים קי"ט) "מאויבי תחכמי מצותיך, כי לעולם היא לי". שיש לפרש "מאויבי" היינו מהרע שיש בי, שאני רואה, איך שהם מפריעים לי לעשות רצונך. שרצון ה' הוא רצונו להשפיע, ואני משוקע ברצון לקבל, שזה גורם לי להיות נפרד מחיי החיים. לכן, הגם שאני שומר את מצותיך, מכל מקום הם רק בבחינת המעשה בלי חכמה, ש"חכמה" נקראת, שיש בהמצות מלוּבש בתוכם את אור החכמה, ש"אור החכמה" נקרא האור של להטיב לנבראיו, שהיא מטרת הבריאה.

אולם אי אפשר לקבל את האור של מטרת הבריאה, הנקרא "חכמה", מטרם שיש לו האור של תיקון הבריאה, הנקרא "אור דחסדים", שהם כלים דהשפעה. והיות שהאדם רואה, איך שהאויבים שלו, היינו הרצון לקבל שלו, הוא בכל הכח, ולא יכולים לצאת מתחת שליטתו, לכן הוא מתפלל לה', שיתנו לו את הרצון להשפיע. ע"י זה הוא יכול לקבל אח"כ גם את החכמה.

וזה שאומר "מאויבי, תחכמי מצותיך". היינו, שהאויבים היו הגורמים, שיזכה לבחינת חכמה. "תחכמי מצותיך", זאת אומרת, שהאויבים היו סיבה לזכות לטוב ועונג, כי העזרה ממה שקבל מלמעלה, הם גרמו לו כל פעם מדרגה יותר גדולה, ממה שהיתה לו. מה שאם כן אם לא היה מרגיש שיש לו רע, אז היה מסתפק במה שיש לו, ולא היה צועק לה', שיקרב אליו, ושיזכה לכלים דהשפעה, שרק כלים דהשפעה הם מוכשרים לקבל חכמה. נמצא, שהפירוש יהיה "מאויבי תחכמי, מצותיך", שהמצות, שבכדי שתהיה להם בחינת חכמה, רק אלו האויבים הם גורמו לי כל זה.

וזה שאומר "כי לעולם היא לי". "היא לי". "היא" היינו האויבים, הם תמיד הגורמים שלי, לזכות שלא יהא המצות בלי שום חכמה, אלא מצות יבשות. אלא, זכיתי ע"י האויבים. "לי היא", שאין לי ברירה ללכת בדרכי ה' כמו כל אנשים, היות שהאויבים שלי הם יותר גרועים משאר אנשים. לכן אני מוכרח לעמוד ולבקש מה', שיעזור לי, כי אני יותר גרוע מכל הכלל כולו.

ומזה נוכל להבין ענין נסיונות בעבודה, לטובת מי אנו צריכים לדעת, אם האדם עומד בנסיון או לא. בטח שהבורא הוא יודע הכל. אם כן הנסיון, לשם מה בא זה לאדם. אלא היות שיש הרבה פעמים, שבזמן עליה האדם אומר, עתה אני כבר לא זקוק לעזרת ה', היות ברוך השם שיש לי על מה לבסס את אמונה שלי, היות שאני מרגיש קצת את הבורא, לכן אני כבר אהיה מכאן ולהלאה דבוק בקדושה, ואני

מה עושים מלמעלה. היות שרוצים מלמעלה שהאדם יתקדם, ולעלות על הדרך המביאה להכנס להיכל המלך, ששם בהיכל המלך כולם עובדים רק בע"מ להשפיע לה', והאדם בזמן העליה בנה את יסוד היהדות שלו על בסיס שהרגיש טעם בעבודה, שזה בסיס של שלא לשמה, לכן מביאים את האדם לידי איזו מחשבה זרה. ואז האדם בא לידי נסיון, היינו לומר, שדוקא אם ה' יתן לי איזה טעם, שהרצון לקבל ירגיש זאת, אני מסוגל להיות עובד ה'. אבל סתם למעלה מהדעת, היינו בזמן שאין לי שום הרגשה, איך אני יכול לעשות משהו. זה נקרא, ש"שולחים לאדם איזה נסיון", בכדי שהאדם יראה, שכל עבודתו בנויה על הרצון לקבל. ואז ירגיש איך שהוא מרמה עצמו בעבודת ה'. ואז יש לו מקום להתפלל לה', שה' יתן לו כח, שיהיה בידו לעבוד רק בע"מ להשפיע ולא לתועלת עצמו.

לכן כל ירידה היא בחינת נסיון. אם האדם יכול לעמוד בנסיון, היינו על המחשבה שבאה לאדם, שהמחשבה זו גורמת להאדם לראות, אם הוא נמצא תחת שליטת הקדושה או לא. היינו שבזמן הירידה, האדם יכול לראות, שכל הבנין שהיה לו אז בזמן עליה, היה בנוי על הרצון לקבל לעצמו.

והגם בזמן הירידה, אין האדם מסוגל לעשות שום חשבונות. אלא אח"כ, בזמן שהאדם שוב מקבל איזו התקרבות מלמעלה. וזה בא לאדם על דרך שכתוב "אני ה', השוכן בתוך טומאתם". כלומר, אפילו שהאדם עוד נמצא ברשות של אהבה עצמית, מכל מקום באה לו הארה מלמעלה, הנקראת "אתערותא דלעילא". ואז מוטל על האדם לעורר בעצמו את מצב הירידה, שהיתה לו, ולחשוב מה היא הסיבה שקבל אז ירידה, ומה עליו לתקן, שלא יבוא עוד הפעם לידי ירידה. שהאדם צריך להאמין, שזה שקבל ירידה, הוא מטעם שזרקו אותו מלמעלה. לכן הוא נפל לשפלות כזאת. אז הוא יכול לעבוד על עצמו, לתקן תיקונים, שלא יבוא עוד הפעם לידי נפילה, כי הוא צריך להאמין, שהירידה היא תיקון בשבילו.

ובהאמור נבין מה שכתוב "לא תיטע לך אשרה". שדרשו "כל המעמיד דיין שאינו הגון, כאילו נוטע אשרה בישראל". ויש להבין מהו "אשרה" בעבודה. ויש לפרש, "אשרה" הוא כמו שכתוב "ואשריהם כל עץ רענן". שאשרי - הם, היינו שהם מאושרים בזמן שהם עובדים לתועלת עצמם, שהוא מרגיש, שהוא מאושר. שזה נקרא "ואשרי - הם", היינו בזמן שהאדם עובד לתועלת עצמו, היינו שהוא עובד רק בזמן שיש לו הרגשה טובה בזמן עבודה, אז הוא מסוגל לעבוד בתו"מ.

מה שאם כן בזמן שאין לו הרגשה טובה, אז הוא אומר, נכון, אם הייתי עובד לשם שמים, אני יכול לומר, שאני יכול לעבוד את ה' בכל התנאים, ולא דוקא בזמן שיש לי הרגשה טובה. אבל אני עובד בעבודת הקודש, מטעם שאמרו לי, כי בעבודה של קיום של תו"מ יש להרגיש יותר טעם מעבודה של גשמיות. לכן אם הוא לא מרגיש טעם בעבודה, למה לו לעבוד בתו"מ, כי כל היסוד שלי בנוי רק אהבה עצמית.

אם כן, מה צריך האדם לעשות, בזמן שהוא רוצה להעמיד דיין הגון. אז מוטל על האדם להסתכל על הכוונה, היינו מהי הסיבה שהוא רוצה עתה להכנס לעבוד על דרך האמת. בטח שהיתה לו התעוררות מלמעלה, שצריכים לעבוד לשם שמים. ומהו "לשם שמים". אז האדם מתחיל לעבוד על המטרה, שהבורא ינהג מעבודתו. כלומר, לא כמו בגשמיות, אם בעל הבית נהנה מעבודתו של הפועל, אז הבעל בית מוסיף לו על שכרו, אלא השכר שלו הוא, במה שהוא מהנה את הבורא, ולא מסתכל על תועלת עצמו. נמצא, שהדיין, שהוא מעמיד עתה, הוא בכדי שישגיח, שהאדם ילך בדרך הנכונה, שהוא לשם שמים. וזה נקרא בחינת "מזבח". כלומר, שהדיין נותן לו להבין, שהאדם צריך להקריב עצמו על המזבח. היינו שצריכים לקיים, כמו שאמרו חז"ל "אין התורה מתקיימת, אלא במי שממית עצמו עליה".

ואם הוא דיין שאינו הגון, הוא נותן לו להבין, שהאדם צריך להמציא לעצמו דברים השייכים לתועלת

עצמו. וזה נקרא בחינת "אשרה", כנ"ל "ואשרי - הם", היינו עבודה זרה של אשרה היתה, שהיו תמיד מסתכלים על מה שהגוף יכול להנות מזה, ולא מעניינים אם יהיה מזה נחת רוח להבורא, אלא תמיד היו מסתכלים אלא על תועלת עצמם.

אולם יש הבדל בין אשרה לבחינת הכלל. היינו לאלו אנשים, שכל עבודתם היא בבחינת המעשה, כלומר שבכלל אין הם חושבים על ענין של לשמה, אלא כמו שאומר הרמב"ם, ש"נשים, וקטנים, וכלל עמי הארץ, אין מלמדין אותן אלא לעבוד מיראה וכדי לקבל שכר. עד שתרבה דעתן ויתחכמו חכמה יתירה, מגלים להם רז זה מעט מעט".

באלו אנשים צריכים לפרש "כל המעמיד דיין שאינו הגון, כאילו נוטע אשרה בישראל". היינו, שהדיין, היינו בזמן שרוצה לעשות איזה עשיה, ושואל את הדיין שבלבו, האדם צריך להיות נזהר, שהדיין שלו לא יהיה משוחד, אחרת הוא לא יתן לו משפט צדק. וזה נקרא "כאילו נוטע אשרה בישראל", היינו עבודה זרה.

כי אם הדיין משוחד, הוא יכול לתת היתר על כל עבירות, שמותר לעשות אותם, מטעם "כי השוחד יעוור עיני חכמים". וזה נקרא "כאילו נוטע אשרה בישראל". היינו מבחינת כלל ישראל, שעוסקין רק במעשי המצות ולא בכוונת המצות. כלומר, בענין שצריכין לכוון, שיהיה לשם שמים, בזה אין להם ענין להיטפל בזה, ואומרים, שעבודה זו שייכת ליחידי סגולה.

ועתה יש להבין, מה שאומר שם וזה לשונו "אמר רב אשי, ובמקום תלמיד חכם, כאילו נטעו אשרה אצל מזבח". ויש להבין, מה מוסיף לנו רב אשי, בזה שאומר, ובמקום תלמיד חכם, כאילו נוטע אשרה אצל מזבח. מה שאם כן אם אינו במקום תלמיד חכם, אינו אלא כאילו נוטע אשרה בישראל. ויש להבין מה ההבדל.

אלא שיש לפרש ההבדל בין אלו אנשים שעובדים בבחינת הכלל. בהם אמר "כאילו נטע אשרה בישראל" הכוונה בהכלל ישראל. מה שאם כן "במקום תלמיד חכם" היינו באלו אנשים, שהם רוצים להיות בחינת "תלמיד חכם", כמו שפירש אמו"ר זצ"ל, ש"תלמיד חכם" נקרא, מי שרוצה להיות תלמיד של הבורא, הנקרא "חכם", שהוא המשפיע לכל העולם. והאדם רוצה גם לזכות להיות משפיע, היינו שעובד בבחינת הכוונה להגיע בע"מ להשפיע, הדיין שלו, שאם הוא הגון, אז הדיין מיעץ לו, להקריב עצמו על המזבח. ואם אינו הגון, אז מיעץ לו רק לתועלת עצמו, שזהו "ואשרי - הם" וזה שאומר "ובמקום תלמיד חכם, כאילו נוטע אשרה אצל מזבח".

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל מהי מלחמת הרשות, בעבודה

מאמר מ"ד, תש"ן

רש"י מפרש על הכתוב "כי תצא למלחמה על אויביך" במלחמת הרשות הכתוב מדבר. ויש להבין את ענין "כי תצא למלחמה על אויביך" במלחמת הרשות, מהי בעבודה מלחמת רשות, ומהי מלחמת שאינה בגדר של רשות.

ידוע שיש רמ"ח מצות עשה ושס"ה לאווין, הנקראים "תרי"ג מצות". ויש חיוב לשמור אותם בכל פרטיה ודקדוקיה, ואם לא, נקרא זה "עבירה". ובהן נאמר "לא תוסיף ולא תגרע". והחיוב הזה הוא על בחינת המעשה, כלומר, על המעשה יש חוב על האדם, לעשות, או שלא לעשות מה שהוא אסור.

מה שאינו כן על הכוונה. כלומר לכוון לעשות בע"מ להשפיע, המלחמה הזו היא בבחינת הרשות. כלומר, שאין לומר שהעבודה זו שייכת לכל הכלל, אלא לאנשים שיש להם דחיפה פנימית, מה שהם מרגישים, שהעשיית המצות באופן שהם מקיימים, אין הם מרגישים בזה קשר לדביקות ה'. והם רואים, במקום שהאדם צריך להגיע לידי אהבת ה', הם רואים כל מה שהם עושים, אין להם כוונה אחרת, אלא לתועלת עצמם. להם שייכת עבודה זו הנקראת "בע"מ להשפיע".

מה שאם כן להכלל לא ניתן דבר זה. לכן נקראת עבודה דלהשפיע בשם "מלחמת רשות" ולא חובה. וזהו כמו שאומר הרמב"ם בסוף "הלכות תשובה", וזה לשונו "לפיכך, כשמלמדין את הקטנים, והנשים, וכלל עמי הארץ, אין מלמדין אותן אלא לעבוד מיראה, וכדי לקבל שכר, עד שתרבה דעתן ויתחכמו חכמה יתירה, מגלים להם רז זה מעט מעט".

זאת אומרת, שענין לשמה, הנקרא "ע"מ להשפיע", אינו שייך להכלל, אלא לאנשים שכבר נתרבה להם דעתן. לכן משמע, שהעבודה דלהשפיע שייכת דווקא לאלו שהרבה דעתן. לכן נקראת עבודה דלהשפיע בשם "מלחמת רשות" ולא "מלחמת חובה", מטעם שזה לא מוטל על כל הכלל, אלא כנ"ל, לאלו "עד שתרבה דעתן ויתחכמו חכמה יתרה, אז מגלין להם רז זה מעט מעט".

ויש עוד להוסיף על ענין מהו מלחמת רשות, היות שענין דביקות בה' הוא בחינת ביטול רשות של עצמו. היות כי האדם מצד הטבע נולד, שהוא מרגיש רק את רשותו, כלומר שהוא בעל הבית, מה שהוא רוצה הוא עושה. ובכדי שידע, שיש רשותו של הבורא, שהוא המנהיג העולם, את זה האדם צריך להאמין, שהבורא הוא מלך העולם.

והאדם צריך להאמין, שהסתרה הזו, שאין האדם מרגיש שיש מלך העולם, זה הבורא עשה, שזה נקרא "תיקון הצמצום". אלא האדם מוכרח להאמין ולתת יגיעה גדולה על זה, עד שיהיה מורגש באבריו, שהקב"ה הוא המנהיג העולם. ולא סתם מנהיג, אלא האדם צריך להאמין, שהנהגתו יתברך היא בבחינת טוב ומטיב. ולזה האדם צריך לעשות כל שביכולתו, עד שתהא בידו יכולת להשיג זה, כי זה מתבטא בב' אופנים :

(א) האדם צריך לתת עבודה, שיהיה לו רצון וחשק, שירצה לבטל את רשותו, על דרך שאמרו חז"ל על הכתוב "אדם כי ימות באוהל", "כי אין התורה מתקיימת, אלא במי שממית עצמו עליה". שפירושו

הוא, שהוא רוצה לבטל את העצמיותו, היינו שהאדם צריך להגיע, שאין לו אלא רשות אחד, שהוא רשותו של הבורא. כלומר שאין האדם עושה שום מעשה לתועלת עצמו, אלא הוא דואג אך ורק לתועלת הבורא. וזה נקרא "רשות היחיד", שזאת נקראת "מלחמת הרשות". היינו הוא לוחם עם עצמו להשיג את הרשות היחיד, וזוהי נקראת "מלחמת הרשות" בעבודה.

ב) שאחרי כל היגיעות שהאדם נותן, בכדי להשיג את הרשות הזו, שזה נקרא, שהאדם מקבל "טבע שני". כלומר, במקום שהיה לו מקודם רצון לקבל לתועלת עצמו, הוא רצה לבטל את הרשות הזו, ולקבל רשות חדשה, שהוא הרצון להשפיע להבורא, שזהו ענין של דביקות. כלומר כמו שהבורא הוא המשפיע, כמו כן האדם רוצה להשפיע להבורא.

אבל אין זה בידי אדם לקבל את הרשות הזו. אלא רק הבורא, כמו שנתן לו מקודם הרשות של רצון לקבל לתועלת עצמו, הבורא יכול לתת לו רשות אחרת, היינו רשות היחיד של הבורא, שזה נקרא, שהבורא נתן לו "טבע שני", שהוא "הרצון להשפיע להבורא".

נמצא, כשהאדם נולד יש לו רק רשות אחד, היינו רשות שלו. ואח"כ, כשמקבל על עצמו מלכות שמים, לשמור את התו"מ, אז הוא בא לידי שתי רשויות. היינו שהוא עובד בעמ"נ לקבל שכר, כמו שאומר הרמב"ם "שמלמדים את הקטנים ונשים וכלל עמי הארץ, בכדי לקבל שכר".

ואח"כ מתחילה העבודה בבחינת מלחמת הרשות, היינו לבטל את הרשות עצמו, הנקראת "תועלת עצמו", ולהשתוקק שהבורא יתן לו את הרשות היחיד, היינו רשות של הבורא, שזה נקרא, שהאדם צריך לזכות לטבע שני הנקרא "רצון להשפיע", שיהיה לו רצון לעשות נחת רוח ליוצרו.

וזה שכתוב "כי תצא למלחמה על אויביך", היינו במלחמת הרשות, כנ"ל. וזה אי אפשר לכבוש את האויב, הנקרא "רצון לקבל לעצמו", היינו לבטל את הרשות הזו. אלא הכתוב מבטיח לנו "ונתנו ה' אלקיך בידך". כלומר, שה' יתן לך את הכח הזה, היינו הרשות הזו, הנקראת "רשות היחיד", היינו שהבורא יתן לך "טבע שני", כנ"ל.

ובכדי שיהיה האדם מוכן לבקש על הרשות הזו, צריכים תפלה מעומק הלב. היינו שהאדם ירגיש עד כמה שחסר לו הכח הזה, הנקרא "רצון להשפיע". ועל זה ניתן לנו את התרי"ג מצות בבחינת עיטין, הנקרא "תרי"ג עצות", שע"י יקח האדם חסרון, להרגיש עד כמה שנחוץ לו את הרצון להשפיע, היות שזהו כל המעכב, להגיע לשלימות המטרה.

ועוד גם על זה, היינו גם על זה שאינו מרגיש את החסרון אמיתי, בזה שאין לו הצורך אמיתי להרצון להשפיע, גם האדם צריך על זה להתפלל, שה' ישפיע לו את החסרון, על מה שאין לו חסרון להשיג את הרצון להשפיע.

ולפי האמת, בזמן שיש להאדם אמונה בה', והאדם מאמין שהוא מלך גדול, האדם מוכרח להתבטל "כנר בפני אבוקה". ואז לא שייך בחירה, כי הוא מתבטל מאליו. אלא בזמן שהאדם מתחיל לעבוד בע"מ להשפיע, באות לו אז מחשבות זרות, והאמונה שלו נחלשת, על ידי זה. נמצא, זה שהאדם לא יכול לעבוד בע"מ להשפיע, הוא מסיבת חסרון אמונה.

וזהו כמו שכתוב (תהילים מ"ב) "היתה לי דמעתי לחם יומם ולילה, באמור אלי כל היום, איה אלקיך". כלומר, שבאו לו מחשבות של פרעה, שאמר "מי ה' אשר אשמע בקולו". נמצא, שהאדם צריך להתפלל אז על ב' דברים ביחד :

א) על האמונה, שהי לא יסתיר עצמו ממנו, כמו שכתוב "אל תסתיר פניך ממני".

ב) שיקרב אותו, היינו שיתן לו את כח של הרצון להשפיע, שע"י הרצון הזה האדם מתקרב לה', הנקרא "השתוות הצורה".

והסיבה, למה בזמן שהאדם רוצה לעבוד בע"מ להשפיע, באות לו מחשבות זרות, זהו מטעם, שכל זמן שהאדם עובד לתועלת עצמו, אז אין הגוף מתנגד לו כל כך, היות שהאדם מבטיח להגוף, שיקבל הרבה שכר, שכדאי לקיים תו"מ, היות שהשכר ממתיק את היגיעה, כמו בעבודה ויגיעה הגשמית. לכן אין הגוף שואל שום שאלות על עבודתו בתו"מ, והאדם חי בשלוה, והוא שבע רצון מעבודתו, היות שהוא מאמין, שהשכר שלו מתגדל בכל יום ויום. לכן הוא חי חיים שקטים, והוא מרגיש שלווה הנפש בהחיים שלו. ואם יש לו עוד מקום, שהוא יכול לקיים את המצוה "הוכח תוכיח את עמיתך", בוודאי הוא שבע רצון.

מה שאם כן בזמן שהאדם אומר לגופו, עד עכשיו עבדתי לטובתך, כלומר, שבכל מה שעסקתי, הן בדברים גשמיים והן בתו"מ, הכל היה על הכוונה שיהיה לך טוב. היינו שכל דאגותי היו רק בשביל הרצון לקבל לעצמו, שזה מכונה "אהבה עצמית" או "תועלת עצמו".

אבל עתה, היינו מכאן ואילך, אין אני רוצה לעבוד עוד בשביל תועלת הגוף, אלא רק לתועלת ה'. אז הגוף מתחיל להתנגד, מדוע הוא זורק אותו, וכל מה שביכולתו הוא עושה. הוא מביא לו קושיות מכל העולם. היינו טענת פרעה, ששאל "מי ה' אשר אשמע בקולו", וכן טענת הרשע, ששואל "מה עבודה הזאת לכם". המחשבות האלו מכבידות את העבודה על האדם, עד כדי כך שהרבה פעמים על ידי הירידות והעליות, שיש לו להאדם, ורואה שהוא דבר שאין לו סוף, הוא רוצה לברוח מהמערכה.

וכל מה שהאדם יכול לענות להגוף, הוא, שהוא רוצה לעבוד בבחינת יראה אמיתית, הנקרא בזה"ק "בגין דאיהו רב ושליט", היינו שתהיה לו לזכיה גדולה, שהוא משמש מלך גדול, והוא רוצה לעשות נחת ליוצרו, וזה יהיה כל דאגותיו, ולא רוצה עוד לדאוג בשביל עצמו.

ובהאמור נבין מה שכתוב, (תבוא, שלישי) "היום הזה ה' אלקיך מצווך לעשות את החוקים האלה, ואת המשפטים. ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך". ופירש רש"י "היום הזה", היינו "בכל יום יהיו בעיניך חדשים, כאילו בו ביום נצטווית עליהם". ויש להבין, מה מוסיף לנו זה, כלומר מה אנו מרויחים, בזה שאנו צריכים להשתדל, שכל יום יהיה כאילו נצטווית בו ביום.

והענין הוא, כנ"ל, שיש לפנינו ב' בחינות בעבודה :

א) כדי לקבל שכר,

ב) שלא לקבל שכר, אלא מטעם גדלות ה'.

אלו שעבודה שלהם היא בבחינת לקבל שכר, אין צורך "שיהיה כל יום כחדשים". אלא כשהאדם מאמין, שהוא יקבל שכר תמורת עבודתו, כבר יש לו כח לעבודה, כי השכר זה הוא הגורם לקיים תו"מ. אם כן, אין הפרש, אם הוא מאמין בהשכר שהבטיחו לנו התורה, ואין לו צורך לחדש את הציווי בכל יום, כי מה יוסיף לו זה.

מה שאם כן אלו האנשים, שרוצים לעבוד מטעם "בגין דאיהו רב ושליט", שזהו מטעם גדלות ה', על סיבה זו כן יש צורך "כאילו נצטווית בו ביום". וזהו מטעם, היות שהאדם, כשעוסק בתורה ומצות בע"מ

להשפיע, אז כל יום ויום יש להבחין, עד כמה שהוא משער את גדלות ה', שבשבילו כדאי לתת יגיעה, בכדי לשמש אותו.

על דרך על מה שכתוב בזה"ק "נודע בשערים בעלה", ש"כל חד וחד לפום מה שמשער בלביה". זאת אומרת, בעבודה דלהשפיע נוהג ענין עליות וירידות. נמצא, ש"אין יום דומה לחבירו". כי לפעמים הוא משער, שיש לו מלך גדול, ולפעמים להיפך. נמצא לפי זה, שכל יום ויום צריך להיות "חדשים". כלומר, "כאילו בו ביום נצטווית עליהם".

היינו שכוחות היגיעה הם לפי איזה מלך הוא משמש אז, גדול או קטן. כלומר, אם אתמול היה לו מושג, שהוא מלך גדול, והיום אין לו מושג זה, אז אין הוא נותן את היגיעה כמו אתמול, אלא לפי שיעור אמונתו של היום. לכן אומר לנו הכתוב "היום הזה ה' אלקיך מצווד". כלומר, שהאדם צריך לדעת, שכל יום ויום יש לו שיעור אחר באמונתו יתברך.

לכן אין להאדם להתפעל, בזה שיש לפעמים בזמן הירידה, שאז יש מלך קטן. זאת אומרת, שהאמונה של האדם היא בקטנות, שלא יכולה אמונה זו לחייב אותו, שיהיה בידו לעשות התגברויות על גופו, אלא הוא נכנע תחת גופו, והוא חושב כבר לעזוב את המערכה.

אלא האדם צריך להאמין, שהירידה הזו שקבל, ואין לו כח התגברות, שהוא יאמין בה', שהוא יעזור לו ויוציאו משפלות הזו, שבה האדם נמצא, וישיג אח"כ אמונה יותר גדולה בה'. ואז בטח יהיו לו כוחות העבודה, כי כל יום הוא דבר חדש, היינו אמונה חדשה. וזהו שאומר "כאילו היום הזה נצטווית עליהם", היינו שהכל הוא לפי האמונה שיש לו באותו יום, בשיעור זה האדם עובד.

ויש לדעת כי בזמן שהאדם מתחיל לעבוד בע"מ להשפיע, והגוף מתנגד לזה, אז הגוף מוריד אותו לשפלות הכי גרוע. כלומר שהרצון לקבל מתגבר עליו ומוריד אותו לתאוות שפלות. ויש לפעמים, שבאותו לו מחשבות ורצונות, שאף פעם לא חשב עליהם. והם באים אליו כמו אורחים בלתי קרואים. והאדם מתפלא ואומר, מה היום מימים. כלומר, מי גרם לי המחשבות והרצונות האלו. האם בזה שחשבת, שצריכים לעבוד רק בשביל תועלת ה', המחשבות האלו זרקו אותי לשפלות כזו. ושואל, הלא ידוע ש"מצוה גוררת מצוה", אם כן למה הרצון להשיג כלים דהשפעה, גרם שהאדם יקבל תמורת זה מחשבות כאלו. ומה האדם יכול לעשות במצבים כאלו.

אלא האדם צריך לדעת, כמו שאומר אאמו"ר זצ"ל (ספר "שמעתי", מאמר א' "אין עוד מלבדו"), שהבורא שולח את המחשבות האלו להאדם, בכדי שהאדם לא יוכל לסבול שפלות כזו, וזה יגרום לו, שיתפלל לה' מעומק הלב, שיתן לו, במקום המחשבות שגורמות פירוד והתרחקות מה', שה' יתן לו כוחות של התקרבות. שאז מוטל על האדם להתפלל ולצעוק לה' "אל תשליכנו מלפניך ורוח קדשך אל תיקח ממנו", אלא שה' יתן לו את הטבע השני, שהוא רצון להשפיע. כלומר, שיהיה לו רצון רק להשפיע נחת רוח ליוצרו, ובשביל עצמו אינו דואג. אז ממילא יעברו ממנו את כל אלו המחשבות והרצונות, מה שהרצון לקבל מביאו.

כלומר, היות שכל אלו המחשבות שהרצון לקבל מביאו, האדם צריך להאמין, שמן השמים שולחים לו את המחשבות האלו, וזהו היות שהוא רוצה ללכת בדרך של השפעה, ובינתים הוא מתעצל בעבודה, לכן היות שהאדם התפלל, שה' יקרב אותו להיות דבוק בה', שהוא ענין השתוות הצורה, לכן כשרואים שהאדם מתעצל בעבודה, שולחים לו את המחשבות זרות, שאין האדם יכול להסכים להיות תחת שליטה כזו. לכן זה נותן לאדם דחיפה, שהוא מוכרח להתגבר על מצבו, שבו הוא נמצא.

נמצא לפי זה, שמהרע הזה, שהאדם מרגיש שיש לו כל כך מצב של שפלות, שאף פעם לא עלה על

דעתו, שיש מציאות שהוא יהיה תחת שליטה כזו, לכן לא להתפעל ולברוח מהעבודה, אלא אדרבה, אלא שהוא צריך להאמין, שהבורא מטפל בו עתה, והוא מקרב את האדם אז עם מצב של אחוריים.

וזהו על דרך שכתוב בספר "פרי חכם" (חלק ב' דף ע"ז) "על פסוק דומה דודי לצבי. מה צבי, כשהוא בורח, מחזיר פניו לאחוריו. כך הקב"ה, בשעה הוא מסתלק חס ושלוש מישראל, מחזיר פניו לאחוריו. אשר אז חזר הפנים להיות באחוריים. כלומר, שמשתוקק ומתגעגע לחזור להידבק בישראל. ומזה נולדים גם בישראל געגועים והשתוקקות להידבק בהשם יתברך, אשר השעור של השתוקקות והכיסופין הוא באמת הפנים עצמם".

ויש לפרש זה, שכוונתו, שבשעה שהאדם נמצא במצב השפלות, שזה נבחן שהקב"ה נתרחק ונסתלק ממנו, ואין לו שום רצון וחשק לעבודה, שזה נקרא, שהקב"ה נותן לאדם צורה על רוחניות, שאין בזה שום טעם, אלא להיפך, האדם רוצה לברוח ולשכוח בכלל מעבודה, זה נקרא שהבורא מראה לו בחינת אחוריים.

היות "הפנים" של הבורא הוא רצונו להטיב לנבראיו, מה שאם כן "אחוריים" הוא ממש להיפך. ומדוע מראה הבורא להאדם את בחינת אחוריים. הוא בכוונה תחילה, שע"י זה האדם יקבל דחיפה לדביקות ה', כי לא יוכל להישאר במצב של שפלות. נמצא, שכאן באחוריים יש בפנימיותם בחינת פנים.

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל מהו "הנסתרות לה' אלקינו" בעבודה

מאמר מ"ה, תש"ן

ידוע, שיש בקיום תו"מ בחינת מעשה ובחינת כוונה. "מעשה" נקרא, שהאדם צריך לקיים תו"מ בכל פרטיה ודקדוקיה, ותמורת זה האדם צריך להאמין, שיקבל שכר. וזהו כמו שאומר הרמב"ם בסוף "הלכות תשובה" וזה לשונו "לפיכך כשמלמדין את הקטנים, ואת הנשים, וכלל עמי הארץ, אין מלמדין אותן, אלא לעבוד מיראה, וכדי לקבל שכר, עד שתרבה דעתן, ויתחכמו חכמה יתירה, מגלים להם רז זה מעט מעט".

נמצא, שהם מסתכלים על המעשה מצות, שהוא לטובת העוסקים בהם. וזה נקרא "חלק הנגלה שבעבודה". כלומר, שהאדם יכול לראות את המעשים שלו, אם הם בסדר. וגם אדם אחר, כשהוא מסתכל עליו, איך שהוא מקיים את התו"מ, גם יכול לראות. זה נקרא "חלק הנגלה", היות שהמעשים שהאדם עושה, הם מגולים לעצמו וגם לאחרים.

מה שאם כן בחינת כוונה. היינו לכוון, שהמעשים האלו יהיו לשם שמים, את הכוונה אין האדם רואה את האמת. ויכול לרמאות את עצמו, שאין האדם מסוגל לראות את האמת. כי "אין אדם רואה חוב לעצמו". נמצא, שענין הכוונה נקרא "חלק הנסתר". כלומר שנסתר מהאדם עצמו, שאינו יכול לדעת את האמת. ובפרט שנסתרת הכוונה מחבירו, שאין האדם יכול לראות את מה שחבירו מכוון בעת עשיית המצות. לכן נקרא זה "חלק הנסתר בעבודה".

ובהאמור, שבעבודה יש לנו להבחין חלק הנגלה, שנקרא "מעשים", "חלק הנסתר, שנקרא "כוונה לשם שמים", יש להבחין בין עבודת הכלל לעבודת הפרט. שבעבודת הכלל, האדם רואה שיש לו התקדמות. היינו, שכל פעם הוא רוכש יותר תורה, יותר מצות, וממילא יש לו חומרי דלק לעבודה, וממילא הוא נמצא תמיד בשמחה. והוא לא יכול להבין, מדוע אין כל אנשים מתחברים לתו"מ, כי הוא מרגיש טעם בתורה ועבודה.

והטעם הזה מאיר להכלל מבחינת אור מקיף, וזה נקרא "דומם דקדושה". היינו כמו בגשמיות, כל הצמחים יוצאים מהדומם, כמו כן בעבודה, כל בחינת "צומח" בעבודה, בא מבחינת "דומם דקדושה". ובלי "דומם" אין "צומח". ואור מקיף הזה מאיר בהכלל, אם הם מקבלים על עצמם עול תו"מ.

והעיקר, שאין להם כוונות, שיהיו לנגד "הגוף", הנקרא "תועלת עצמו", משום שעם הכלל צריכים ללמוד, כמו שאומר הרמב"ם "היינו, בכדי לקבל שכר". ובשיעור שמאמינים בשכר ועונש, כבר יש להם חומרי דלק ללכת בעבודה בשמחה וחשק.

מה שאם כן בו בזמן שהאדם רוצה ללכת בדרך לזכות לבחינת בע"מ להשפיע, שזהו נגד טבע הגוף, אז הגוף תיכף מתחיל להתנגד להדרך שלו. ואז לא מספיקה לו בחינת האמונה, שהיתה מאירה לו מבחינת אור מקיף. אלא הוא רואה אז, שחסרה לו אמונה בגדלות ה', שיהיה לו כח התגברות על השאלות של הגוף.

ואז מתחיל סדר של עליות וירידות. והאדם חושב אז, שהוא אינו ראוי להיות עובד ה' על הכוונה, שיוכל לעשות הכל לשם שמים. והוא רואה זה, שכל פעם באים לו מחשבות זרות, שאין בידו להתגבר עליהם.

אולם לפי מה שאמר אאמו"ר זצ"ל "אנו צריכים להאמין, שהבורא שולח לנו את המחשבות האלו. וזה בכדי שעל ידי זה אנחנו נקבל רצון להתפלל אליו, בשיעור שיהא זה מעומק הלב", כמו שכתוב במאמר "אלהים אחרים", משנת תש"ה. אם כן מוטל עלינו רק להרבות בתפלה לה', שהוא יתן לנו את הרצון להשפיע, ואין אנו מסוגלים להשיג את הרצון הזה בכח עצמנו. ואנו צריכים רק לעשות עצות על ב' אופנים:

א) לעשות עצות, איך שנרגיש כי חסר לנו רק הכח דלהשפיע.

ב) שנבקש ממנו, שיתן לנו את הכח הזה. וזה נקרא בשם "תרי"ג עיטין", היינו "תרי"ג עצות", איך להגיע שיהיה לנו כלי, המכונה "חסרון", ומילוי הנקרא "אור". היינו, מה שהבורא נותן את הרצון להשפיע, שזה נקרא "כל אשר בידך ובכוחך לעשות עשה". אז הבורא נותן לו את הטבע השני, הנקרא "רצון להשפיע". ורק לאחר זה שמשגיגים את הרצון להשפיע, יכולים להגיע לזכות לבחינת תרי"ג פקודין, שזהו האור המלוּבש בתרי"ג מצות.

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב "הנסתרות לה' אלקינו". היינו חלק הכוונה, שהוא לכוון, שכל מעשיו יהיו לשם שמים, זה שייך להבורא. כלומר, שאין זה בידי אדם להשיג את הכח הזה מעצמו. לכן האדם צריך לדעת, כשהוא רואה שאי אפשר להגיע אף פעם שיהיה בידו כח לעשות לשם שמים, אז האדם רוצה לברוח מהמערכה. כי הוא רואה, שאף פעם לא יגיע לזה. לכן אומר הכתוב "הנסתרות לה' אלקינו". זאת אומרת, את החלק הנסתר, היינו הכוונה דלהשפיע, אין זה בידי אדם, אלא ביד ה', לתת את הטבע השני, הנקרא "רצון להשפיע". וזה שכתוב "הנסתרות" זה שייך לה' אלקינו, שהוא יתן זה.

אולם בזמן שהאדם זוכה לרצון להשפיע, אין לו להתפלל שהרצון לקבל ימות. כי אז, אם הרצון לקבל ימות, אז אין האדם יכול לראות את השפלות של הרצון לקבל. ונמצא, שהרצון לקבל שיש לו, ימות בלי תשובה. והאדם רוצה, שהרצון לקבל יחזור בתשובה. כי בזה האדם לוקח את הנקמה בהרצון לקבל.

היינו, שהאדם רואה, איך שהרצון לקבל מוכרח לעבוד כרצונו של הרצון להשפיע, ש"תשובה" נקרא, שהרצון לקבל נכנע להרצון להשפיע, והרצון לקבל מוכרח לעבוד עכשיו בצורה של מקבל בע"מ להשפיע. מה שאם כן אם הרצון לקבל ימות מטרם שהאדם יכול להכניעו, שיהיה מקבל בע"מ להשפיע, נמצא, שהאדם לא תיקן את הרצון לקבל.

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב (תהילים נ"ט, י"א) "אלקי חסדי יקדמני". ופרש"י "יקדים לי עזרתי", קודם שישלוט בי יד שונאי. "יראני בשררי", מה שאני תאב לראות. "אל תהרגם", שאין זו נקמה הנכרת. "פן ישכחו עמי" כי כל המתים משתכחים. "הניעמו בחילך והורידמו", אלא הניעמו מנכסיהון, שיהיו עניים. והיא נקמה שתזכר לאורך ימים.

ויש להבין, את מי קילל דוד כל כך, ואמר לה', שלא להרוג את שונאיו, אלא שישאירם בחיים, ויהיו עניים. מה שאם כן אם יהרגם, הם לא יסבלו. לכן הוא מבקש, שה' ישאירם בחיים ויהיו עניים. רק באופן הזה יהיה בידו לקבל נקמה מהם, מזה שהורידם משליטתם, כמו שכתוב "והורידם".

איך מפרשים הענין הזה בעבודה. יש להבין קודם כל, מי הוא דוד. וידוע ש"דוד" נקרא מלכות, שהיא מלכות שמים. שמלכות דקדושה היא הרצון להשפיע, והלעומתה היא הרצון לקבל לעצמו, שזה נקרא "סטרא אחרא", שהיא ההיפוך דקדושה, והיא השונא דקדושה, כמו שכתוב "צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו", פירושו, שהרצון לקבל רוצה להרוג את הרצון להשפיע.

אז דוד, שהוא המרכבה למלכות דקדושה, התפלל, שהשונא שלו, שהוא הרצון לקבל, והוא רוצה להרוג את הרצון להשפיע, שהוא קדושה, שהבורא יקדים את ישועתו, בכדי שהרצון לקבל, היינו השונא, לא תוכל לשלוט עליו. וזה שכתוב "אלקי חסדו יקדמני".

היינו שהבורא יקדים לעשות לי חסד. היינו שהרצון להשפיע, הנקרא "חסד", שהוא ישלוט על הרצון לקבל.

אולם "אל תהרגם", שאין זו נקמה הנכרת. "פן ישכחו עמי", כי כל המתים משתכחים. "הניעמו בחילך והורידמו", אלא הניעמו מנכסיהון, שיהיו עניים". והיא נקמה שתזכור לאורך ימים.

ולהבין הקללות האלו בדרך עבודה, יש לפרש, שהוא קילל את השונא, היינו הרצון לקבל לעצמו, שלא ימות. זאת אומרת, אם יתבטל הרצון לקבל, נמצא, שאין הרצון לקבל רואה את השליטה של הרצון להשפיע. כלומר, "הנקמה" נקרא, שהשני רואה איך שהוא מוכרח להיות נכנע תחתון. וכאן הכוונה, שעיקר שלימות היא המתקת הדינים, שזה נקרא בשם "גבורות משמחות".

לכן, אם הרצון לקבל יתבטל, ורק הרצון להשפיע הוא יהיה השולט, אין זה שלימות המטרה. וזה מטעם, שמטרת הבריאה היתה, בכדי להטיב לנבראיו, ולא שהנבראים ישפיעו להבורא הנאה ותענוג. כידוע, שענין מה שהנבראים צריכים להשפיע נחת רוח ליוצרו, הוא רק תיקון לצורך הנבראים. אם כן אין כאן נקמה נכרת, היות שהרצון לקבל אינו נכנע להרצון להשפיע, מסיבת שהרצון לקבל כבר אינו במציאות.

מה שאין כן כשהרצון לקבל חי, והוא מוכרח לקבל שליטתו של הרצון להשפיע, זה נקרא "נקמה נכרת". היינו שניכר לכל, שהרצון לקבל הוא עתה משמש רק בזכותו, היינו בזה שקיבל על עצמו את הרצון להשפיע. וזה נקרא בשם "מקבל בע"מ

להשפיע". היינו, שקיבל את מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, ויחד עם זה הוא בדביקות ה', שכוונתו היא, שרוצה להשפיע נחת רוח ליוצרו. והוא מרגיש אז, מה הוא יכול לתת להבורא, שהוא יהנה. והוא רואה, שרק מזה, שהוא יקבל מהבורא טוב ועונג, מזה יש הנאה להבורא, כי זאת היתה מטרת הבריאה. ובהאמור יש להבין ענין המתקת הגבורות. שענין גבורות פירושו התגברות, שזה שייך בעיקר בזמן שהאדם עוסק ומשמש עם כלים דקבלה. שבדרך כלל לומדים, שהמעשים פועלים על הכוונה. לכן בזמן שהוא משמש בכלים דקבלה, ורוצה לכוון בכוונה הפוכה מהמעשה, היינו להשפיע, אז צריכים להתגברות יתירה, שבדרך כלל גבורות נקראות "דינים", מטעם שעל הכלי קבלה נעשה צמצום ודין, שאסור להשתמש עמהם בלי הכוונה דע"מ להשפיע.

לכן בזמן שהאדם מונח תחת שליטת הרצון לקבל, הרצונות האלו גורמים לו מצב של מרירות. והוא רוצה להפטר מהם. ותמיד הוא חושב, איך אפשר להפטר מהם. והם מנקרים את ראשו. ואם היה בידו להרוג אותם, שיתעלמו מהאופק, כמה מאושר הוא היה אז.

וזהו מה שאומר דוד "אל תהרגם פן ישכחו עמי, הניעמו בחילך והורידמו". שפירוש "הניעמו", הניעם ממקום למקום. והורידם ממעלת עושרם, שיהיו עניים. כלומר, שלא יקבלו כלום לתוך הכלי קבלה שלהם, אלא שיהיו עניים בלי שום שפע. והנקמה שלו תהיה, שהרצון לקבל יכנע, ויקבל על עצמו את השליטה בע"מ להשפיע. והקללה שלו תהיה, שכולם יכנסו לתוך הקדושה, הנקראת "קבלה בע"מ להשפיע". וזה נקרא "גבורות ממותקות".

וזה ענין של ראש השנה, הנקרא "ימים נוראים", כמו שאומר האר"י הקדוש, שראש השנה הוא ענין בנין המלכות, הנקראת "מידת הדין". ו"מלכות" נקראת, שכל העולם הולכים לפי בחינתה, היות שמלכות נקראת "כנסת ישראל", שבה כלולים כל השישים רבוא נשמות ישראל. שכל עבודת של ראש השנה היא לקבלת עול מלכות. לכן אנו מתפללים "מלוך על כל העולם כולו בכבודך".

כלומר, שהמלכות שצריכים לקבל ולהמליך עלינו את מלכותו יתברך, שלא תהיה לה צורה של שכינתא בעפרא, אלא צורה של כבוד. לכן אנו מתפללים בראש השנה "וכן תן כבוד לעמך". היינו, שאנו מבקשים, שה' יתן לנו, שנרגיש בחינת כבוד שמים. היות שראש השנה היא בחינת מלכות שמים, שהיא בבחינת שכינתא בעפרא. לכן ראש השנה הוא הזמן, שאנו צריכים לבקש מה', שנרגיש את הכבוד שמים, כלומר שמלכות שמים תהיה בכבוד אצלנו.

והיות בזמן שאנו רוצים לבקש את המלכות שמים, שתהיה מגולה על כל העולם, היינו שתהיה "מלוא כל הארץ כבודו", מורגש בכל העולם, כמו שכתוב "ויהיו כל לעבדיך". ותפלה זו נוהגת הן בכלל והן בפרט. זאת אומרת, היות ש"האדם הוא עולם קטן", אם כן הוא נכלל מכל העולם. שאז אנו מבקשים, שלא תישאר בתוך הגוף שלנו שום בחינת רצון לעבוד בשביל תועלת עצמו. והן בכלל העולם, היינו שיהיה "מלוא הארץ דעה את ה'". ועל דרך זו נוהג כל התפלות של ראש השנה, הן

תפלות כלליות.

וסדר התקיעות הן גם כן על סדר העבודה, שהוא בגי' קוים. כלומר, כשמתחילים בעבודת ה', מתחילים מבחינת קו אחד. כי ענין "ימין" ו"שמאל" יכולים לדבר רק בזמן, שיש לנו ב' קוים. וקו אחד נקרא "שלמות", שזה נקרא, שמתחילים מבחינת המעשה. כלומר, האדם צריך לומר, היות שכתוב " היום הזה ה' אלקיך מצוד". ודרשו חז"ל " כל יום יהיה בעיניך כחדשים, כאילו היום נצטווית עליהם". נמצא, שכל יום הוא התחלה מחדש. לכן כשמתחיל בקו אחד, הוא צריך להיות בשמחה מזה שיש לו זכיה לקיים תורת ה'.

ואח"כ הוא עובר לבחינת כוונה. היינו לעשות בקורת, עד כמה שיש לו צורך לעשות הכל שיהיה לשם שמים. ואז מתחילה העבודה אמיתית. כי אז הוא רואה, שאין לו אף אבר אחד, שירצה לעשות משהו לשם שמים. זה כבר נקרא "קו שמאל". כמאמר חז"ל "שמאל דוחה", היינו שהוא רואה, עד כמה שהוא מרוחק מה'. והוא צריך להאמין, שה' דחה אותו, מטעם שעל ידי זה הוא יתאמץ לתת כוחות יותר גדולים.

ואח"כ הוא חוזר לקו אחד, הנקרא "שלימות". אבל עתה, כבר הקו אחד נקרא "קו ימין", מסיבת שהקו שמאל גורע את הקו אחד להיות ימין. ואח"כ האדם זוכה לקו אמצעי, הנקרא "הקב"ה נותן את הנשמה".

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

מהו "הנסתרות לה' אלקינו" בעבודה

מאמר מ"ה, תש"ן

ידוע, שיש בקיום תו"מ בחינת מעשה ובחינת כוונה. "מעשה" נקרא, שהאדם צריך לקיים תו"מ בכל פרטיה ודקדוקיה, ותמורת זה האדם צריך להאמין, שיקבל שכר. וזהו כמו שאומר הרמב"ם בסוף "הלכות תשובה" וזה לשונו "לפיכך כשמלמדין את הקטנים, ואת הנשים, וכלל עמי הארץ, אין מלמדין אותן, אלא לעבוד מיראה, וכדי לקבל שכר, עד שתרבה דעתן, ויתחכמו חכמה יתירה, מגלים להם רז זה מעט מעט".

נמצא, שהם מסתכלים על המעשה מצות, שהוא לטובת העוסקים בהם. וזה נקרא "חלק הנגלה שבעבודה". כלומר, שהאדם יכול לראות את המעשים שלו, אם הם בסדר. וגם אדם אחר, כשהוא מסתכל עליו, איך שהוא מקיים את התו"מ, גם יכול לראות. זה נקרא "חלק הנגלה", היות שהמעשים שהאדם עושה, הם מגולים לעצמו וגם לאחרים.

מה שאם כן בחינת כוונה. היינו לכוון, שהמעשים האלו יהיו לשם שמים, את הכוונה אין האדם רואה את האמת. ויכול לרמאות את עצמו, שאין האדם מסוגל לראות את האמת. כי "אין אדם רואה חוב לעצמו". נמצא, שענין הכוונה נקרא "חלק הנסתר". כלומר שנסתר מהאדם עצמו, שאינו יכול לדעת את האמת. ובפרט שנסתרת הכוונה מחבירו, שאין האדם יכול לראות את מה שחבירו מכוון בעת עשיית המצות. לכן נקרא זה "חלק הנסתר בעבודה".

ובהאמור, שבעבודה יש לנו להבחין חלק הנגלה, שנקרא "מעשים", "חלק הנסתר, שנקרא "כוונה לשם שמים", יש להבחין בין עבודת הכלל לעבודת הפרט. שבעבודת הכלל, האדם רואה שיש לו התקדמות. היינו, שכל פעם הוא רוכש יותר תורה, יותר מצות, וממילא יש לו חומרי דלק לעבודה, וממילא הוא נמצא תמיד בשמחה. והוא לא יכול להבין, מדוע אין כל אנשים מתחברים לתו"מ, כי הוא מרגיש טעם בתורה ועבודה.

והטעם הזה מאיר להכלל מבחינת אור מקיף, וזה נקרא "דומם דקדושה". היינו כמו בגשמיות, כל הצמחים יוצאים מהדומם, כמו כן בעבודה, כל בחינת "צומח" בעבודה, בא מבחינת "דומם דקדושה". ובלי "דומם" אין "צומח". ואור מקיף הזה מאיר בהכלל, אם הם מקבלים על עצמם עול תו"מ.

והעיקר, שאין להם כוונות, שיהיו לנגד "הגוף", הנקרא "תועלת עצמו", משום שעם הכלל צריכים ללמוד, כמו שאומר הרמב"ם "היינו, בכדי לקבל שכר". ובשיעור שמאמינים בשכר ועונש, כבר יש להם חומרי דלק ללכת בעבודה בשמחה וחשק.

מה שאם כן בו בזמן שהאדם רוצה ללכת בדרך לזכות לבחינת בע"מ להשפיע, שזהו נגד טבע הגוף, אז הגוף תיכף מתחיל להתנגד להדרך שלו. ואז לא מספיקה לו בחינת האמונה, שהיתה מאירה לו מבחינת אור מקיף. אלא הוא רואה אז, שחסרה לו אמונה בגדלות ה', שיהיה לו כח התגברות על השאלות של הגוף.

ואז מתחיל סדר של עליות וירידות. והאדם חושב אז, שהוא אינו ראוי להיות עובד ה' על הכוונה, שיוכל לעשות הכל לשם שמים. והוא רואה זה, שכל פעם באים לו מחשבות זרות, שאין בידו להתגבר עליהם.

אולם לפי מה שאמר אאמו"ר זצ"ל "אנו צריכים להאמין, שהבורא שולח לנו את המחשבות האלו. וזהו בכדי שעל ידי זה אנחנו נקבל רצון להתפלל אליו, בשיעור שיהא זה מעומק הלב", כמו שכתוב במאמר "אלהים אחרים", משנת תש"ה. אם כן מוטל עלינו רק להרבות בתפלה לה', שהוא יתן לנו את הרצון להשפיע, ואין אנו מסוגלים להשיג את הרצון הזה בכח עצמנו. ואנו צריכים רק לעשות עצות על ב' אופנים:

(א) לעשות עצות, איך שנרגיש כי חסר לנו רק הכח דלהשפיע.

(ב) שנבקש ממנו, שיתן לנו את הכח הזה. וזה נקרא בשם "תרי"ג עיטין", היינו "תרי"ג עצות", איך להגיע שיהיה לנו כלי, המכונה "חסרון", ומילוי הנקרא "אור".

היינו, מה שהבורא נותן את הרצון להשפיע, שזה נקרא "כל אשר בידך ובכוחך לעשות עשה". אז הבורא נותן לו את הטבע השני, הנקרא "רצון להשפיע". ורק לאחר זה שמשיגים את הרצון להשפיע, יכולים להגיע לזכות לבחינת תרי"ג פקודין, שזהו האור המלוּבש בתרי"ג מצות.

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב "הנסתרות לה' אלקינו". היינו חלק הכוונה, שהוא לכוון, שכל מעשיו יהיו לשם שמים, זה שייך להבורא. כלומר, שאין זה בידי אדם להשיג את הכח הזה מעצמו. לכן האדם צריך לדעת, כשהוא רואה שאי אפשר להגיע אף פעם שיהיה בידו כח לעשות לשם שמים, אז האדם רוצה לברוח מהמערכה. כי הוא רואה, שאף פעם לא יגיע לזה. לכן אומר הכתוב "הנסתרות לה' אלקינו". זאת אומרת, את החלק הנסתר, היינו הכוונה דלהשפיע, אין זה בידי אדם, אלא ביד ה', לתת את הטבע השני, הנקרא "רצון להשפיע". וזה שכתוב "הנסתרות" זה שייך לה' אלקינו, שהוא יתן זה.

אולם בזמן שהאדם זוכה לרצון להשפיע, אין לו להתפלל שהרצון לקבל ימות. כי אז, אם הרצון לקבל ימות, אז אין האדם יכול לראות את השפלות של הרצון לקבל. ונמצא, שהרצון לקבל שיש לו, ימות בלי תשובה. והאדם רוצה, שהרצון לקבל יחזור בתשובה. כי בזה האדם לוקח את הנקמה בהרצון לקבל.

היינו, שהאדם רואה, איך שהרצון לקבל מוכרח לעבוד כרצונו של הרצון להשפיע, ש"תשובה" נקרא, שהרצון לקבל נכנע להרצון להשפיע, והרצון לקבל מוכרח לעבוד עכשיו בצורה של מקבל בע"מ להשפיע. מה שאם כן אם הרצון לקבל ימות מטרים שהאדם יכול להכניעו, שיהיה מקבל בע"מ להשפיע, נמצא, שהאדם לא תיקן את הרצון לקבל.

ובהאמור יש לפרש מה שכתוב (תהילים נ"ט, י"א) "אלקי חסדי יקדמני".

ופרש"י "יקדים לי עזרתי", קודם שישלוט בי יד שונאי. "יראני בשרי", מה שאני תאב לראות. "אל תהרגם", שאין זו נקמה הנכרת. "פן ישכחו עמי" כי כל המתים משתכחים. "הניעמו בחילך והורידמו", אלא הניעמו מנכסיהון, שיהיו עניים. והיא נקמה שתזכר לאורך ימים.

ויש להבין, את מי קילל דוד כל כך, ואמר לה', שלא להרוג את שונאיו, אלא שישאירם בחיים, ויהיו עניים. מה שאם כן אם יהרגם, הם לא יסבלו. לכן הוא מבקש, שה' ישאירם בחיים ויהיו עניים.

רק באופן הזה יהיה בידו לקבל נקמה מהם, מזה שהורידם משליטתם, כמו שכתוב "והורידם".

איך מפרשים הענין הזה בעבודה. יש להבין קודם כל, מי הוא דוד. וידוע ש"דוד" נקרא מלכות, שהיא מלכות שמים. שמלכות דקדושה היא הרצון להשפיע, והלעומתה היא הרצון לקבל לעצמו, שזה נקרא "סטרא אחרא", שהיא ההיפוך דקדושה, והיא השונא דקדושה, כמו שכתוב "צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו", פירושו, שהרצון לקבל רוצה להרוג את הרצון להשפיע.

אז דוד, שהוא המרכבה למלכות דקדושה, התפלל, שהשונא שלו, שהוא הרצון לקבל, והוא רוצה להרוג את הרצון להשפיע, שהוא קדושה, שהבורא יקדים את ישועתו, בכדי שהרצון לקבל, היינו השונא, לא תוכל לשלוט עליו. וזה שכתוב "אלקי חסדו יקדמני".

היינו שהבורא יקדים לעשות לי חסד. היינו שהרצון להשפיע, הנקרא "חסד", שהוא ישלוט על הרצון לקבל.

אולם "אל תהרגם", שאין זו נקמה הנכרת. "פן ישכחו עמי", כי כל המתים משתכחים. "הניעמו בחילך והורידמו", אלא הניעמו מנכסיהון, שיהיו עניים". והיא נקמה שתזכור לאורך ימים.

ולהבין הקללות האלו בדרך עבודה, יש לפרש, שהוא קילל את השונא, היינו הרצון לקבל לעצמו, שלא ימות. זאת אומרת, אם יתבטל הרצון לקבל, נמצא, שאין הרצון לקבל רואה את השליטה של הרצון להשפיע. כלומר, "הנקמה" נקרא, שהשני רואה איך שהוא מוכרח להיות נכנע תחתון. וכאן הכוונה, שעיקר שלימות היא המתקת הדינים, שזה נקרא בשם "גבורות משמחות".

לכן, אם הרצון לקבל יתבטל, ורק הרצון להשפיע הוא יהיה השולט, אין זה שלימות המטרה. וזה מטעם, שמטרת הבריאה היתה, בכדי להטיב לנבראיו, ולא שהנבראים ישפיעו להבורא הנאה ותענוג. כידוע, שענין מה שהנבראים צריכים להשפיע נחת רוח ליוצרו, הוא רק תיקון לצורך הנבראים. אם כן אין כאן נקמה נכרת, היות שהרצון לקבל אינו נכנע להרצון להשפיע, מסיבת שהרצון לקבל כבר אינו במציאות.

מה שאין כן כשהרצון לקבל חי, והוא מוכרח לקבל שליטתו של הרצון להשפיע, זה נקרא "נקמה נכרת". היינו שניכר לכל, שהרצון לקבל הוא עתה משמש רק בזכותו, היינו בזה שקיבל על עצמו את הרצון להשפיע. וזה נקרא בשם "מקבל בע"מ להשפיע". היינו, שקיבל את מטרת הבריאה, שהיא להטיב לנבראיו, ויחד עם זה הוא בדביקות ה', שכוונתו היא, שרוצה להשפיע נחת רוח ליוצרו. והוא מרגיש אז, מה הוא יכול לתת להבורא, שהוא יחנה. והוא רואה, שרק מזה, שהוא יקבל מהבורא טוב ועונג, מזה יש הנאה להבורא, כי זאת היתה מטרת הבריאה.

ובהאמור יש להבין ענין המתקת הגבורות. שענין גבורות פירושו התגברות, שזה שייך בעיקר בזמן שהאדם עוסק ומשמש עם כלים דקבלה. שבדרך כלל לומדים, שהמעשים פועלים על הכוונה. לכן בזמן שהוא משמש בכלים דקבלה, ורוצה לכוון בכוונה הפוכה מהמעשה, היינו להשפיע, אז צריכים להתגברות יתירה, שבדרך כלל גבורות נקראות "דינים", מטעם שעל הכלי קבלה נעשה צמצום ודין, שאסור להשתמש עמהם בלי הכוונה דע"מ להשפיע.

לכן בזמן שהאדם מונח תחת שליטת הרצון לקבל, הרצונות האלו גורמים לו מצב של מרירות. והוא רוצה להפטר מהם. ותמיד הוא חושב, איך אפשר להפטר מהם. והם מנקרים את ראשו. ואם היה בידו להרוג אותם, שיתעלמו מהאופק, כמה מאושר הוא היה אז.

וזהו מה שאומר דוד "אל תהרגם פן ישכחו עמי, הניעמו בחילך והורידמו".

שפירוש "הניעמו", הניעם ממקום למקום. והורידם ממעלת עושרם, שיהיו עניים. כלומר, שלא יקבלו כלום לתוך הכלי קבלה שלהם, אלא שיהיו עניים בלי שום שפע. והנקמה שלו תהיה, שהרצון לקבל יכנע, ויקבל על עצמו את השליטה בע"מ להשפיע. והקללה שלו תהיה, שכולם יכנסו לתוך הקדושה, הנקראת "קבלה בע"מ להשפיע". וזה נקרא "גבורות ממותקות".

וזה ענין של ראש השנה, הנקרא "ימים נוראים", כמו שאומר האר"י הקדוש, שראש השנה הוא ענין בנין המלכות, הנקראת "מידת הדין". ו"מלכות" נקראת, שכל העולם הולכים לפי בחינתה, היות שמלכות נקראת "כנסת ישראל", שבה כלולים כל השישים רבוא נשמות ישראל. שכל עבודת של ראש השנה היא לקבלת עול מלכות. לכן אנו מתפללים "מלוך על כל העולם כולו בכבודך".

כלומר, שהמלכות שצריכים לקבל ולהמליך עלינו את מלכותו יתברך, שלא תהיה לה צורה של שכינתא בעפרא, אלא צורה של כבוד. לכן אנו מתפללים בראש השנה "וכן תן כבוד לעמך". היינו, שאנו מבקשים, שה' יתן לנו, שנרגיש בחינת כבוד שמים. היות שראש השנה היא בחינת מלכות שמים, שהיא בבחינת שכינתא בעפרא. לכן ראש השנה הוא הזמן, שאנו צריכים לבקש מה', שנרגיש את הכבוד שמים, כלומר שמלכות שמים תהיה בכבוד אצלנו.

והיות בזמן שאנו רוצים לבקש את המלכות שמים, שתהיה מגולה על כל העולם, היינו שתהיה "מלוא כל הארץ כבודו", מורגש בכל העולם, כמו שכתוב "ויאתיו כל לעבדיך". ותפלה זו נוהגת הן בכלל והן בפרט. זאת אומרת, היות ש"האדם הוא עולם קטן", אם כן הוא נכלל מכל העולם. שאז אנו מבקשים, שלא תישאר בתוך הגוף שלנו שום בחינת רצון לעבוד בשביל תועלת עצמו. והן בכלל העולם, היינו שיהיה "מלוא הארץ דעה את ה'". ועל דרך זו נוהג כל התפלות של ראש השנה, הן תפלות כלליות.

וסדר התקיעות הן גם כן על סדר העבודה, שהוא בג' קוים. כלומר, כשמתחילים בעבודת ה', מתחילים מבחינת קו אחד. כי ענין "ימין" ו"שמאל" יכולים לדבר רק בזמן, שיש לנו ב' קוים. וקו אחד נקרא "שלמות", שזה נקרא, שמתחילים מבחינת המעשה. כלומר, האדם צריך לומר, היות שכתוב "היום הזה ה' אלקיך מצוך". ודרשו חז"ל "כל יום יהיה בעיניך כחדשים, כאילו היום נצטווית עליהם". נמצא, שכל יום הוא התחלה מחדש. לכן כשמתחיל בקו אחד, הוא צריך להיות בשמחה מזה שיש לו זכיה לקיים תורת ה'.

ואח"כ הוא עובר לבחינת כוונה. היינו לעשות בקורת, עד כמה שיש לו צורך לעשות הכל שיהיה לשם שמים. ואז מתחילה העבודה אמיתית. כי אז הוא רואה, שאין לו אף אבר אחד, שירצה לעשות משהו לשם שמים. זה כבר נקרא "קו שמאל". כמאמר חז"ל "שמאל דוחה", היינו שהוא רואה, עד כמה שהוא מרוחק מה'. והוא צריך להאמין, שה' דחה אותו, מטעם שעל ידי זה הוא יתאמץ לתת כוחות יותר גדולים.

ואח"כ הוא חוזר לקו אחד, הנקרא "שלימות". אבל עתה, כבר הקו אחד נקרא "קו ימין", מסיבת שהקו שמאל גורע את הקו אחד להיות ימין. ואח"כ האדם זוכה לקו אמצעי, הנקרא "הקב"ה נותן את הנשמה".

רבי ברוך שלום הלוי אשלג זצוק"ל

סדר עבודה מבעל הסולם זצ"ל

מאמר מ"ו, תש"ן

א. להאמין שיש משגיח על העולם.

ב. לדעת שהאמונה היא בחינת למטה בחשיבות, והוא בוחר ללכת בדרך זו.

ג. שהאמונה שלו יהיה בדרך השפעה, ולא בעמ"נ לקבל.

ד. כשמייחסים את העבודה לה', להאמין שה' מקבל עבודתנו, ולא חשוב באיזו צורה נראה העבודה.

ה. באמונה למעלה מהדעת, יש להבחין ב' הבחנות:

(א) הוא הולך למעלה מהדעת מטעם שאין לו ברירה,

(ב) הוא הולך למעלה מהדעת, אפילו יתנו לו דעת, וכבר אין הוא צריך להאמין וללכת למעלה מהדעת, מכל מקום הוא בוחר ללכת בדרך של למעלה מהדעת.

ו. שהאדם צריך לדעת, כשהעבודה שלו היא באהבה עצמית, אחרי כל הצלחות, שהאדם מצייר לעצמו שהוא יכול להשיג, יהיה בידו להטיב רק בחינת פרטיותו עצמו. מה שאם כן באהבת ה', הוא מטיב להכלל. יודע לשמור את העזרה שמקבל מלמעלה, שלא יאבד את זה.

ז. צריכים לתת שבח והודיה על העבר, כי בזה תלוי העתיד. כלומר, בשיעור שנותנים תודה, בשיעור זה האדם מחשיב כל מה שמקבל מלמעלה.

ח. עיקר העבודה היא ללכת בקו ימין, היינו שלימות. כלומר, עד כמה שיש לו קצת אחיזה ברוחניות, הוא צריך להיות שמח, בזה שזכה שה' נתן לו מחשבה ורצון לעשות משהו ברוחניות.

ט. וגם ללכת בקו שמאל. וזה מספיק חצי שעה ביום. היינו, שיעשה חשבון לעצמו, כמה הוא מעדיף אהבת ה' על אהבה עצמית. ובשיעור שיראה את החסרונות, יתן על זה תפלה, שה' יקרב אותו באמת, שדוקא על ב' קוים האדם יכול להתקדם.

בספר "פרי חכם" (חלק ב' דף ס"ד) בסדר העבודה יש להבחין ג' בחינות:

א. להשתוקק להשלים נשמתו, להשיבה לשורשה, שזה נקרא בחינת ישראל.

ב. להבין דרכי השי"ת ורזין דאורייתא, "דמאן דלא ידע ציוויא דמארי, איך יעביד ליה", שזהו בחינת אורייתא.

ג. להשתוקק להשגת קוב"ה, כלומר להידבק בו בהכרה שלימה, שזוהי בחינת קוב"ה.

ומוטב שישתוקק לציוויא דמארי, שזהו קו האמצעי.